

Περίοδος Β'
Τεύχος 781
Παρασκευή
7 Φεβρουαρίου 2003
Τιμή: 4 Ευρώ

ερί αρχείων γενικώς
ι αρχείων της Στάζι
δικώς

δρόμοι της Αριστεράς:
τό το Ναύπλιο
ο Κοινωνικό Φόρουμ

ο ξενοδοχείο
ς Εκκλησίας
ι το Πάρκο του λαού...

διαφθορά και η
κτατορία των κενών
γων

εκλογές στην Κύπρο
ι τα σχέδια Ανάν

ακης Αγγέλου
άφουν οι:

Αλισανδράτος,
Πεσμαζόγλου,
ννα Δεληβοριά,
άννα Ναούμ

ήστος Βακαλόπουλος
άφει ο Ηλίας Λάγιος

Το δίδυμο Μπους-Μπλέρ περιφρονεί τη διεθνή κοινή γνώμη και ετοιμάζει το νέο πόλεμο των πετρελαίων

**Η επιστολή των 8
καίριο κτύπημα
στην ευρωπαϊκή ενότητα**

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΙΣΑΑΚ ΜΠΑΣΕΒΙΣ ΣΙΝΓΚΕΡ
ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ

Μετάφραση ΑΝΘΗ ΛΕΟΥΣΗ

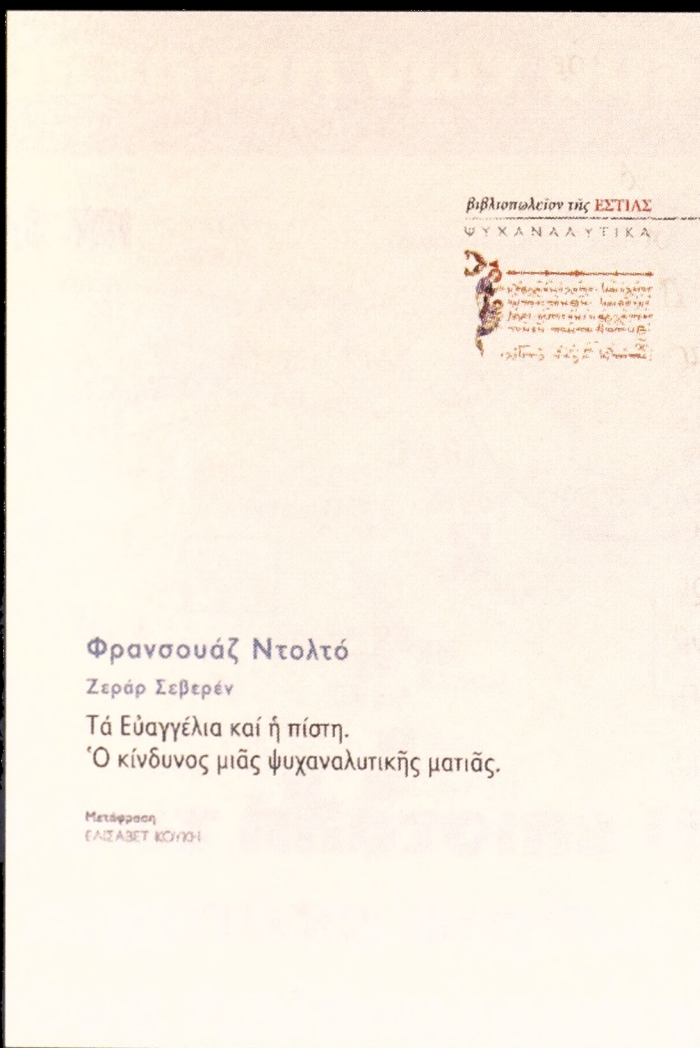
βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΜΟΝΙΟΥΑΝΗΣ
ΠΑΓΟΣ

Μετάφραση ΙΩΑΝΝΑ Α. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

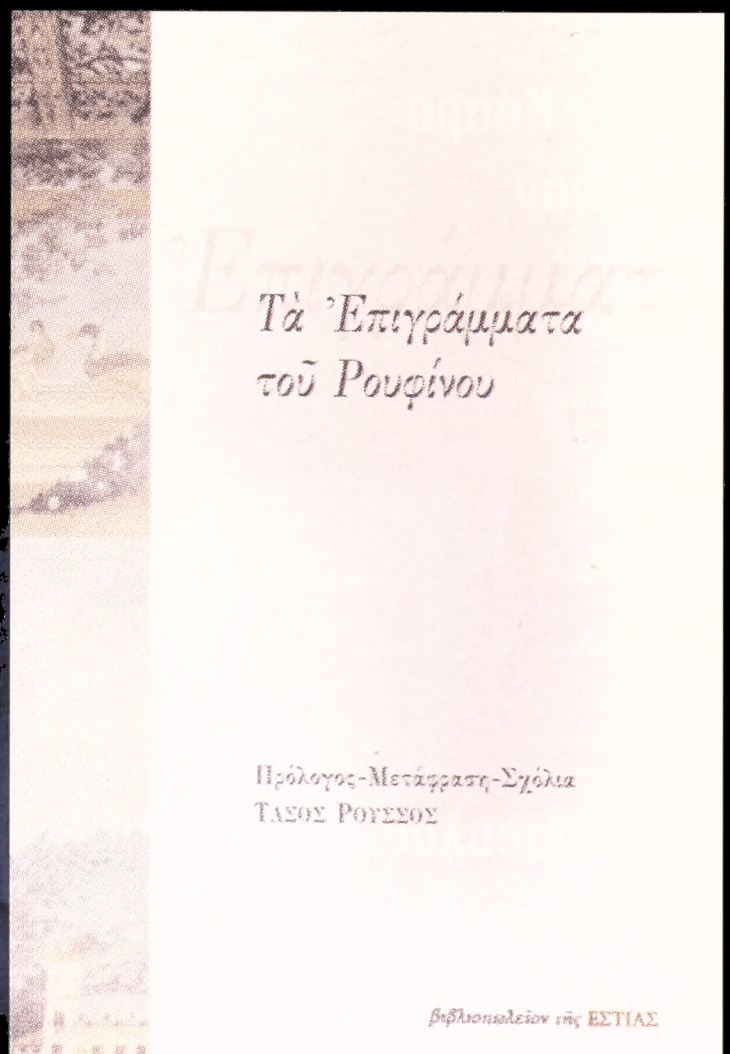
βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ
ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΑ

Φρανσουάζ Ντολτό
Ζεράρ Σεβερέν
Τά Ευαγγέλια καί ή πίστη.
Ό κίνδυνος μιās ψυχαναλυτικής ματιās.

Μετάφραση
ΕΛΣΑΒΕΤ ΚΟΥΤΟΙ

Τά Έπιγράμματα
του Ρουφίνου

Πρόλογος-Μετάφραση-Σχόλια
ΤΑΣΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

Περίοδος Β' • Έτος 30ο • Τεύχος 781

Παρασκευή 7 Φεβρουαρίου 2003

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ήσια συνδρομή: 26 τεύχη, **Εξάμηνη:** 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 76 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 152 δολ. ΗΠΑ

ΙΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- **ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ:** Ο πόλεμος του πετρελαίου 4
- Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία 5
- **ΑΝΤΗΝΩΡ:** Όταν ο πρωθυπουργός επικαλείται το «Πιστεύω» του Γ. Παπαδόπουλου... 6
- **ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ** 8
- —: Συζήτηση στη βουλή: Διαφθορά, κενοί λόγοι και στο βάθος εκλογές 12
- Μάνος Στεφανίδης: Μεγάλη Αναταραχή - Θαυμάσια Κατάσταση 12
- Αλέξανδρος Καζαμίας: Η παρα-Ευρώπη των «οκτώ» διαβαίνει τον Ατλαντικό 14
- Μανόλης Καρέλλης: Ακατανόητες παράμετροι του κυπριακού προβλήματος 18
- Μάνος Στεφανίδης: Ες Κύπρον ου... 19
- Σ. Λέτσιος: Συνέντευξη με τον Ντερβίς Αϊγκίν 20
- Η.Ζ.: Indymedia, ένα παγκόσμιο κίνημα για την αντι-πληροφόρηση 22
- Όλγα Φωτακοπούλου: Ναύπλιο: Μια πρόβα τζενεράλε 24
- Όλγα Φωτακοπούλου: Το Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ 26
- Στρατής Μοσχονήσιος: Χωρίς αντιφάσεις και συγχύσεις 27
- Κώστας Πανάς: Τα στέκια του καφέ 28
- Όλγα Φωτακοπούλου: Μια σολομώντεια λύση 29
- Αθανασία Κοντοχρήστου: Όχι στην ανάπλαση του Πεδίου του Άρεως 30
- Χ.Γ.Π.: Τις ημέρες που στάζει η υπόληψη των ανυπολήπτων 32
- Ντόρα Ρογκάν: Η Κίνα σε τροχιά ανάπτυξης 34
- **Κοσμοδρόμιο** 36
- **Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό** 37
- Α. Τζιόλας: Το «γουέστερν» σε παγκόσμια εξουσία 38
- **ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ** 40
- Δ. Χαρίτος: *Αραράτ, Συμμορίες της Νέας Υόρκης, Η πόλη του Θεού* 43
- **ΜΝΗΜΗ ΑΛΚΗ ΑΓΓΕΛΟΥ** 46
- Γιώργος Γ. Αλιανδράτος: Άλκης Αγγέλου (Σκιαγραφία) 47
- Στέφανος Πεσμαζόγλου: Άλκης Αγγέλου 49
- Γιάννα Δεληβοριά - Ιωάννα Ναούμ: Μνήμη Άλκη Αγγέλου 52
- Γρηγόρης Ιωαννίδης: Η διάσπαση του Διαφωτισμού 56
- Ε. Μουντράκη: Παράσταση πρόσχημα 57
- Ν.Κ. Παπαδόπουλος: Ο Παύλος Καρρέρ και οι απαρχές της όπερας στην Ελλάδα 58
- Κωνσταντίνος Ιωαννίδης: Το ρέκβιεμ της θεωρίας 61
- **ΒΙΒΛΙΟ** 62
- **Και τα λοιπά από τον Ηλία Λάγιο (Μνήμη Χρήστου Βακαλόπουλου)** 66

Το επόμενο τεύχος του Αντί θα είναι αφιερωμένο στην ΕΠΟΝ.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ για την ανάληψη της προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάποια στελέχη της κυβέρνησης εξέφραζαν την ανησυχία πως οι πέντε στόχοι της μπορεί να επισκιαστούν από έναν πόλεμο στο Ιράκ. Άλλοι, πάλι μέσα από την κυβέρνηση, ψιθύριζαν σαρκαστικά ότι χωρίς τον πόλεμο η ελληνική προεδρία θα περνούσε απαρατήρητη (sic). Νά όμως που τα σύννεφα του πολέμου έχουν πυκνώσει πάνω από το Ιράκ, το αντιπολεμικό κίνημα στην Ευρώπη έχει φουντώσει και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διχαστεί σε «οκτώ» και «δέκα», χωρίς να φαίνεται πουθενά η ελληνική προεδρία. Και γιατί θα έπρεπε άραγε; Μήπως δεν έχουμε συνειδητά καταστεί ουραγός των ΗΠΑ κι αυτό το ονομάζουμε «εξωτερική πολιτική»;

ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΛΟΙΠΟΝ στη χώρα μας έχουμε καταφέρει, ώστε το θέμα του επικείμενου πολέμου να αποτελεί το τελευταίο σημείο ενδιαφέροντος. Η κοινή γνώμη εφησυχάζει, τα ΜΜΕ την καθοδηγούν σε άλλους ατραπούς. Οι εκβιαστές, η τρομοκρατία, η καθημερινότητα είναι βεβαίως πολύ σημαντικά θέματα αλλά η υπέρμετρη προβολή τους φέρνει σε τρίτη μοίρα από άποψη ενδιαφέροντος το θέμα του πολέμου. Λες και αυτός ο τόπος δεν γνώρισε ποτέ και οδυνηρά τη φρίκη του πολέμου. Αυτός ο μεταμοντέρνος μιθριδατισμός αποκαλύπτει ένα δραματικό αξιακό κενό.

ΕΝ ΠΑΣΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ, ο πόλεμος στο Ιράκ μας αφορά. Μας αφορά, διότι μέσω αυτού οικοδομείται η παγκόσμια τάξη μέσα στην οποία πρέπει να λύσουμε τις διαφορές με την Τουρκία και τους άλλους βαλκάνιους γείτονές μας. Μας αφορά, διότι απειλεί τη συνοχή της Ενωμένης Ευρώπης, ιδιαίτερα δε σε μια περίοδο όπου η χώρα μας κατέχει την προεδρία του Συμβουλίου της Ένωσης και έχει την ευθύνη να δώσει στην Ευρώπη ηγεσία και ρόλο. Μας αφορά επίσης διότι πλήττει άμεσα τον αραβικό κόσμο, με τον οποίο η χώρα μας διατηρεί στενές και φιλικές σχέσεις. Μας αφορά, τέλος, και ως αριστερά, διότι προβάλλει στο επίκεντρο το ζήτημα της δημοκρατίας και της αντίστασης στον νεο-ιμπεριαλισμό των Ηνωμένων Πολιτειών. Πράγματα δηλαδή ιστορικής σημασίας για τη γειτονιά μας και για την Ευρώπη γενικότερα.

ΤΟ ΑΝΤΙΠΟΛΕΜΙΚΟ κίνημα στην Ευρώπη, στον αραβικό κόσμο και στην ίδια ακόμη την Αμερική φουντώνει. Σχηματίζεται γύρω μας πλέον μια νέα διεθνής συλλογική συνείδηση που μάχεται την καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, τον αμερικανικό μιλιταρισμό και τον εξευτελισμό του ανθρώπου από τη βία του πολέμου, τη φτώχεια και την εξαθλίωση. Κεντρικό ζητούμενο αυτής της νέας συλλογικότητας είναι η επιστροφή στις βασικές αξίες της αξιοπρέπειας των λαών και της αλήθειας. Είναι το όραμα ενός μη εργαλειοποιημένου κόσμου.

ΓΙ' ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ αδιανόητο να παραμένουμε θεατές μπροστά σε μια θύελλα.

ΠΡΙΝ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ παρακολουθήσαμε τον ΥΠΕΞ των Ηνωμένων Πολιτειών να επιδεικνύει μπουκαλάκια που υποθετικά περιείχαν άνθρακα να αναφέρεται σε συνομιλίες πραγματικές ή μη. Ήταν τόσο προκλητική η ομιλία του Κόλιν Πάουελ στα Ηνωμένα Έθνη και τόσο μακριά από τις ανθρωπιστικές αξίες που μας έφερε πίσω σε αιώνες σκοτεινούς, όταν οι μάγοι της φυλής κράδαιναν μαγικά σύμβολα και χρησιμοποιούσαν μια γλώσσα ηθελημένα δυσνόητη, για να μη γίνεται κατανοητή η ουσία των πραγμάτων.

ΕΜΕΙΣ ΤΩΡΑ μπορούμε να υποκρινόμαστε ότι δεν καταλαβαίνουμε;

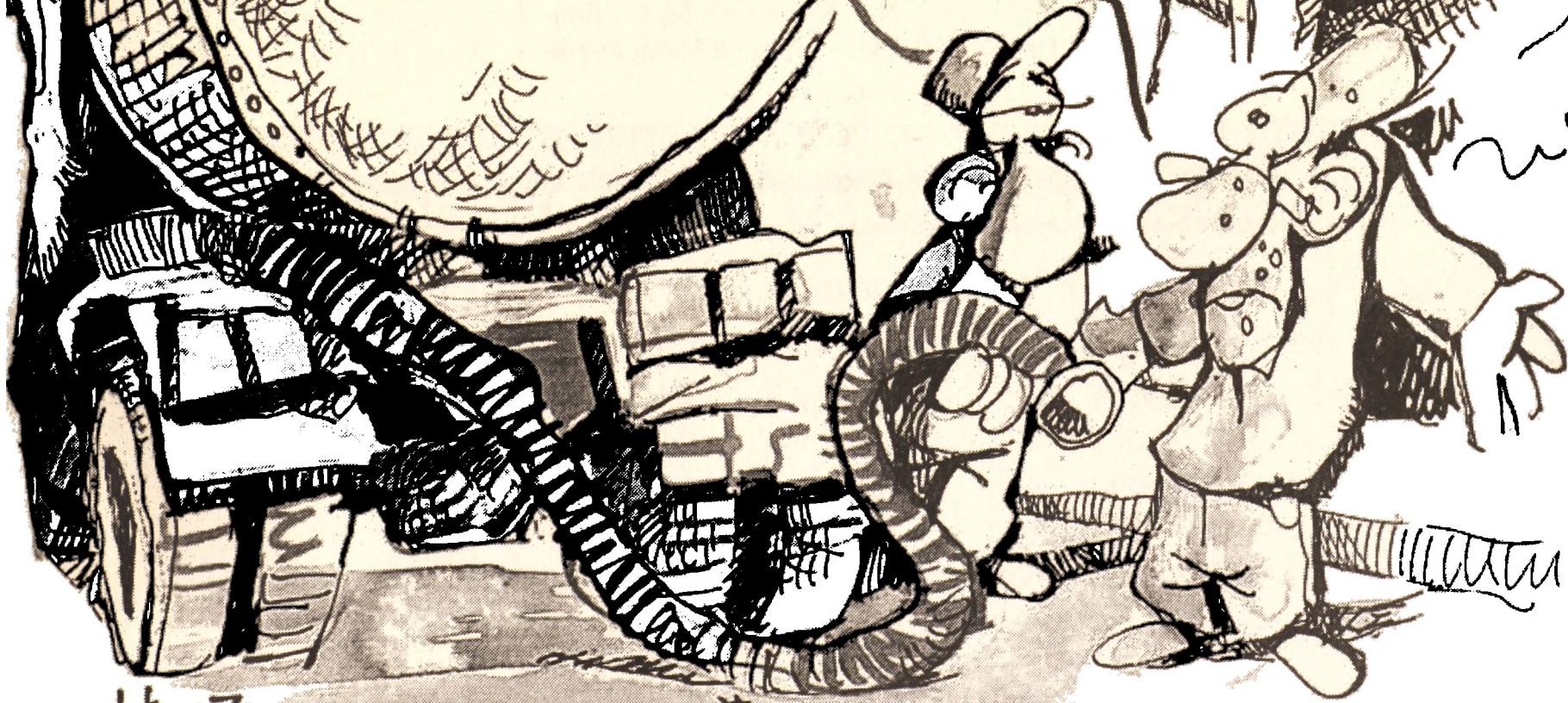

ΠΑΛΙ ΞΕΧΕΙΛΙΣΕ
Η ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΑΣ
ΚΥΡ-ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΑ;

ΤΙ ΝΑ ΚΑΝΩ;... ΑΦΟΥ
ΤΡΩΝΕ ΤΟΝ ΑΓΛΕΟΡΑ
ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΔΕΝ
ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ
ΚΡΑΤΗΘΟΥΝ...

Ο ΑΧΟΡΤΑΓΟΣ

ΤΑΒΕΡΝΑ
"ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ"

1032

Σ ΠΟΛΙΤΙΚΟ Ο ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Όταν ο πρωθυπουργός επικαλείται το «Πιστεύω» του Γ. Παπαδόπουλου... ... τότε κάτι δεν πάει καλά στο ΠΑΣΟΚ

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΡΧΕΤΑΙ... Η αίσθηση αυτή δέσποζε, προχθές Τετάρτη, στις αίθουσες και τους διαδρόμους του ΟΗΕ, λίγο προτού ο Κόλιν Πάουελ, υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, καταθέσει στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ότι ο ίδιος είχε αποκαλέσει «*νέα αποδεικτικά στοιχεία εις βάρος του Ιράκ*». Την ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές, η κατάθεση Πάουελ δεν είχε ακόμα αρχίσει, έκπληξη, όμως, προκάλεσε το γεγονός ότι οι αγγλικές μυστικές υπηρεσίες άφησαν να διαρρεύσει ότι, σύμφωνα με τις δικές τους πληροφορίες, το Ιράκ δεν είχε –ούτε έχει– πάρει δώσε με την οργάνωση αλ-Κάιντα του Οσάμα Μπιν Λάντεν. [Σύμφωνα με σχολιαστή του BBC, «*προφανώς οι μυστικές βρετανικές υπηρεσίες αντιπολιτεύονται τον βρετανό πρωθυπουργό Τόνι Μπλερ*».]

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, κι ενώ συνεχίζεται η

συρροή αεροπλανοφόρων, πεζοναυτών και πυραύλων στην περιοχή του Κόλπου, η προσοχή των πολιτικών αναλυτών επικεντρώθηκε, προς στιγμή, στη συνάντηση του Τόνι Μπλερ με τον πρόεδρο της Γαλλίας Ζακ Σιράκ, στο Λε Τοκέ. Ο Μπλερ, ως *εμισάριος του προέδρου Μπους*, επιχείρησε να κάμψει τις γαλλικές αντιρρήσεις σε ό,τι αφορά την στρατιωτική επέμβαση στο Ιράκ. Προσπάθησε επίσης ν' αποδείξει ότι η Βρετανία δεν ευθύνεται για τη «*φράξια των οκτώ*»(!) και ότι, μετά χαράς, θα συνεργαζόταν με τη Γαλλία, προκειμένου να προωθηθεί, με ταχύτερους ρυθμούς, η «*ευρωπαϊκή δύναμη ταχείας επέμβασης*» – διάβαζε ο λεγόμενος ευρωστρατός. Πλην ο Σιράκ «*ενεφανίσθη αγέρωχος*»! Ο πόλεμος –δήλωσε στους δημοσιογράφους– είναι η χειρότερη λύση. Και η σπουδή δεν βοηθά. Συνεπώς θα πρέπει να δοθεί άνεση

χρόνου στους επιθεωρητές του ΟΗΕ, προκειμένου να ολοκληρώσουν το έργο τους.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ Μπλερ-Σιράκ πραγματοποιήθηκε ενώ ΗΠΑ και Ευρώπη βρίσκονται σε αποκλίνουσες πορείες. Η Ουάσιγκτον φέρεται αποφασισμένη να πλήξει όχι μόνο το Ιράκ, αλλά και την Ευρώπη, εφόσον οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις εναντιώνονται στην παγκοσμιοποίηση της στρατιωτικής ηγεσίας (των ΗΠΑ) ή αρνούνται να δεχθούν τη «*λογική*» του προληπτικού –διάβαζε του διαρκούς– πολέμου. Όσο για την ελληνική προεδρία, φαίνεται να συμεριζεται την εκτίμηση ότι «*η αντίστροφη μέτρηση για την κήρυξη του πολέμου άρχισε*» και ότι τα περιθώρια των δικών της πρωτοβουλιών, για την αποτροπή του πολέμου, είναι –εκ των πραγμάτων– περιορισμένα. Παραμένει, βέβαια, γεγονός ότι, κατά την

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2001)

A' εξάμηνο 2001

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού (Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21) δυο ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη 729 έως και 741 (ο 54ος) και 742 έως και 753 (ο 55ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών. Στους τόμους του περιοδικού ANTI αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

B' εξάμηνο 2001

τεριοδεία του στη Συρία, Ιορδανία και Λίβανο, ο υπουργός Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου υπέβαλε την ιδέα για ένα έσχατο διάβημα αντιπροσωπείας του Αραβικού Συνδέσμου, κ.λπ., στη Βαγδάτη, προκειμένου να «πιεσθεί ο Σαντάμ Χουσεϊν και υποχωρήσει». Πλην, και ενώ οι συνομιλητές του Γ. Παπανδρέου δεν έδωσαν συνέχεια στην πρόταση του έλληνα υπουργού Εξωτερικών (ίσως γιατί γνωρίζουν καλύτερα τον χαρακτήρα του Σαντάμ Χουσεϊν...), ο ίδιος ο Γ. Παπανδρέου φαίνεται να αξιοποίησε την περιοδεία του στις τρεις αυτές χώρες, για να μελετήσει το «τοπίο της μετά-Σαντάμ εποχής». Αυτά λέγονται και γράφονται, ενώ αμερικανοί επιτελείς μάς βεβαιώνουν ότι «ο πόλεμος θα είναι σύντομος» (το πολύ θα διαρκέσει 3-4 εβδομάδες!) και, ως εκ τούτου, «ουδείς λόγος ανησυχίας υπάρχει»...

ΟΤΑΝ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΒΟΑ...

ΚΑΙ ΕΝΩ ο πόλεμος έρχεται, η συζήτηση που προκάλεσε, στη Βουλή, ο αρχηγός της Ν.Δ., με αφορμή τα φαινόμενα διαφθοράς και τις σχέσεις διαπλοκής της εξουσίας με ιδιωτικά συμφέροντα, προσέλαβε τελικά απίθανες διαστάσεις. Ο πρωθυπουργός, σε μια αήθη, για τα κοινοβουλευτικά θέσμια, πρακτική, προσέφυγε στο «Πιστεύω» του δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλου, αλλά και στην πρώτη ανακοίνωση των πραξικοπηματιών της 21ης Απριλίου, για να αποδείξει ότι όσα είπε ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης προσιδιάζουν στις ακροδεξιές θέσεις ή τάσεις της χούντας.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ καταφέρθηκε και κατά του προέδρου του ΣΥΝ Νίκου Κωνσταντόπουλου, διότι «συμφωνεί με τα ακροδεξιά συνθήματα της Ν.Δ.» και διότι δεν διαχώρισε τη θέση του από την «επανάδρωση του κράτους» που ευαγγελίζεται η Νέα Δημοκρατία... Η αντίδραση τόσο του αρχηγού της Ν.Δ. όσο και του Ν. Κωνσταντόπουλου (αλλά και της κ. Αλ. Παπαρήγα), υπήρξε καταλυτική. Ο κ. Καραμανλής χαρακτήρισε την προσπάθεια του Κ. Σημίτη να ταυτίσει τη Ν.Δ. με τη χούντα «παράληρημα» («είναι ντροπή να τον πρωθυπουργό της χώρας να βλέπετε στη βουλή τα βιβλία του δικτά-

τορα Παπαδόπουλου» – πρόσθεσε...) ενώ, από την πλευρά του, ο πρόεδρος του ΣΥΝ υπέμνησε στον πρωθυπουργό ότι «αυτή η παράταξη (ο Συνασπισμός) έχει αγωνισθεί για να είσθε εσείς σήμερα στην εξουσία». Κατά τα άλλα: Όταν βοά ο τόπος για διαπλοκή και διαφθορά, χρέος του υπεύθυνου πρωθυπουργού δεν είναι να προσβάλλει ή να καθυβρίζει τα κόμματα, αλλά να παίρνει συγκεκριμένα μέτρα για την πάταξη της διαφθοράς και της διαπλοκής.

ΤΟ ΑΤΟΠΗΜΑ του Κ. Σημίτη (άγνωστος παραμένει ο εμπνευστής

του) επέκρινε και η γ.γ. του ΚΚΕ: «Δεν θέλω να εξαγνίσω –είπε– τη Νέα Δημοκρατία, αλλά δεν μπορεί ο πρωθυπουργός, προκειμένου να αντιμετωπίσει τη Ν.Δ., να καταθέτει προκηρύξεις της χούντας. Εκτός αν το ΠΑΣΟΚ, ως κυβερνήτων κόμμα, δεν μπορεί να βρει άλλα επιχειρήματα, γιατί ταυτίζεται με τη Νέα Δημοκρατία».

ΕΠΙΜΥΘΙΟ: κοινή είναι η πεποίθηση σειράς κοινοβουλευτικών συντακτών ότι η πολιτική ζωή της χώρας θα κυλήσει, από δω και μπρος, μέσα σε ένα κλίμα διμέτωπης πόλωσης. Και ότι, παρά τους οξείς τόνους που χρησιμοποίησε, την περασμένη Τρίτη, στη Βουλή ο πρωθυπουργός, έμειναν χωρίς απάντηση τα όσα κατήγγειλαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης για τη διαφθορά και τη διαπλοκή, που συνθέτουν ένα από τα μεγάλα προβλήματα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της χώρας.

ΚΥΠΡΙΑΚΟ: ΠΑΓΩΝΕΙ ΤΟ ΚΟΥΒΕΝΤΟΛΟΪ

ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, όλα τώρα πείθουν ότι το σχετικό κουβεντολόι, για το σχέδιο του Κόφι Ανάν, παγώνει. Και λόγω κυπριακών προεδρικών εκλογών (το ΑΚΕΛ και ο υποψήφιος Τ. Παπαδόπουλος διερωτώνται «τι είδους διαπραγμάτευση μπορεί να κάνει ο πρόεδρος Γλ. Κληρίδης χωρίς εξουσιοδότηση από τα κόμματα»), και λόγω αδυναμίας της Τουρκίας να ασχοληθεί –λόγω Ιράκ– με το Κυπριακό.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ εκτίμηση του ηγέτη του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, η Τουρκία δεν μπορεί να μη συμμετάσχει (κατά κάποιον τρόπο) στον επί θύραις πόλεμο κατά του Ιράκ. Με την εκτίμηση αυτή συμφωνεί και η αντιπολίτευση, αλλά με την εξής διαφορά: Λέει ναι στη μετακίνηση τουρκικών στρατευμάτων στο Βόρειο Ιράκ, αλλά όχι στη διέλευση ή παραμονή αμερικανικών στρατευμάτων επί τουρκικού εδάφους. Σύμφωνα, μάλιστα, με όσα μεταδίδει ο Α. Κούρκουλας από την Κωνσταντινούπολη, η Ουάσιγκτον κατέστησε σαφές στην Αγκυρα ότι, αν η Τουρκία δεν διευκολύνει τη δημιουργία βορείου μετώπου, «η αμερικανική κοινή γνώμη θα χρεώσει στην Τουρκία τις απώλειες που μπορεί να κοστίζει μια επιχείρηση που θα γίνει μόνο από τον Νότο». Αντιθέτως, αν η Τουρκία συνεργασθεί στο βόρειο μέτωπο, τότε «ο Σαντάμ μπορεί να αποσυρθεί χωρίς πόλεμο» – λένε στην Ουάσιγκτον...

ΦΥΣΙΚΑ, κανείς δεν ξέρει έναντι ποιων ανταλλαγμάτων η Τουρκία θα ήταν πρόθυμη να μετάσχει σε έναν πόλεμο κατά του Ιράκ – αν τελικά μετάσχει. Πάντως, σύμφωνα με τον κυβερνητικό εκπρόσωπο της Κύπρου Μιχ. Παπαπέτρου, τόσο ο Αλβάρο ντε Σότο, όσο και οι απεσταλμένοι Βρετανίας και ΗΠΑ, Χάνεϊ και Γουέστον, εξακολουθούν να πιέζουν την Αγκυρα, προκειμένου να αποδεχθεί μια σοβαρή συζήτηση με στόχο την εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό, μέχρι τέλος Φεβρουαρίου. Είναι αυτό εφικτό; Η σπλαγνοσκοπία θεωρείται είδος ξεπερασμένο. Πάντως δεν είναι λίγοι αυτοί που αναμένουν νέο (τροποποιημένο) σχέδιο από μέρους του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Ε, λοιπόν, δεν έμεινε καμία αμφιβολία. Οι φωστήρες της τηλεοπτικής δημοσιογραφίας θα οδηγήσουν με ασφαλή βήματα και στις συλλήψεις των υπόλοιπων υπόπτων για συμμετοχή σε τρομοκρατικές οργανώσεις. Η παρακολούθηση των ατόμων αυτών είναι τόσο στενή και τόσο φανερή ώστε είναι αδύνατον να... τους χάσουν από τα μάτια τους οι αρχές. Κάποτε θα φτάναμε και σ' αυτό το σημείο – ξεκινώντας από το περιστατικό του 1997, όταν αστυνομικοί μεταμφιεσμένοι σε δημοσιογράφους της τηλεόρασης εισέβαλαν σε σπίτι για να αφοπλίσουν κάποιον που απειλούσε να αυτοκτονήσει...

ΣΩ.ΛΕ

ΚΑΛΑΝΤΑ

Σύμφωνα με τα όσα εδήλωσε σε συνέντευξή του ο κ. Μιχαλόπουλος, οι Αγγελόπουλοι «του έδωσαν χρήματα και τα Χριστούγεννα». Πολύ σωστά διότι ως είθισται τα Χριστούγεννα φιλεύουμε μικρούς και μεγάλους με χρήματα και λιχουδιές. Δεν αποκλείεται δε ο κ. Μιχαλόπουλος να τραγούδησε και τα κάλαντα, οπότε η προθυμία και το τάλαντο πρέπει ν' αμοιβούνται αναλόγως.

ΣΩ.ΛΕ

Ο ΚΑΛΟΣ Ο ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ ΣΤΗ ΦΟΥΡΤΟΥΝΑ ΦΑΙΝΕΤΑΙ

Η κρίση που ξέσπασε ξαφνικά στην ηγεσία της ΕΣΗΕΑ δεν ήταν βεβαίως κεραυνός εν αιθρία. Εδώ και πολύ καιρό είχαν αρχίσει να παρατηρούνται δυσκολίες, τις οποίες όλοι προσπαθούσαν απλώς να υποβαθμίσουν. Μέχρι που ξαφνικά, και μάλιστα με τρόπο μάλλον ασυνήθιστο, ο πρόεδρος του ΔΣ Αριστείδης Μανωλάκος υπέβαλε την παραίτησή του, συμπαρασύροντας σε παραίτηση διαδοχικά τέσσερα ακόμα μέλη του ΔΣ.

Αποτέλεσμα ήταν να μείνει κουτσουρεμένο το ΔΣ, το οποίο πάντως συνεχίζει να εργάζεται και ήδη έχει πραγματοποιήσει ορισμένα σημαντικά βήματα σε θέματα εργασιακών προβλημάτων και απολύσεων δημοσιογράφων από διάφορα μέσα ενημέρωσης, πετυχαίνοντας μάλιστα την ανάκληση συ-

γκεκριμένων απολύσεων.

Αυτό βεβαίως δεν είναι το μοναδικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ένωση, καθώς παραμένουν σε εκκρεμότητα θεσμικά ζητήματα, θεμελιώδη για το δημοσιογραφικό επάγγελμα, υπάρχει το θέμα του μητρώου των δημοσιογράφων και ακόμα η καταγγελία της Συλλογικής Σύμβασης.

Και το σημαντικότερο, όλη αυτή η ιστορία δημιουργήθηκε σε μια περίοδο που το δημοσιογραφικό επάγγελμα έχει βρεθεί στο στόχαστρο και βάλλεται από διάφορες πλευρές.

Ποια όμως ήταν η αιτία για την παραίτηση Μανωλάκου και την κατάσταση που δημιουργήθηκε στην Ένωση; Και γιατί ο παραιτηθείς πρόεδρος πίεζε για τη διεξαγωγή πρόωγων εκλογών, ώστε, όπως έλεγε, να εκλεγεί ένα νέο ΔΣ που

θα μπορέσει να ασχοληθεί με τα προβλήματα του κλάδου;

Κανονικά οι εκλογές πρέπει να διεξαχθούν τον ερχόμενο Μάιο, δηλαδή σ' ένα σχετικά μικρό χρονικό διάστημα που με την επίσπευση που επέβαλε η παραίτηση Μανωλάκου θα μικρύνει λίγο και οι εκλογές θα διεξαχθούν το νωρίτερο τον ερχόμενο Απρίλιο. Ήδη το ΔΣ υπό τον β' αντιπρόεδρό του Πάνο Σόμπολο όρισε τη σύγκληση Γενικής Συνέλευσης για τις 26 Φεβρουαρίου, οπότε θεωρείται βέβαιο ότι θα τεθεί και το θέμα των νέων εκλογών.

Έτσι ανεξάρτητα από τις αιτιάσεις που προβάλλει ο ίδιος, εκείνο που για όλους δικαιολογεί την παραίτηση Μανωλάκου είναι το γεγονός ότι η Ένωση έπρεπε να προχωρήσει στην καταγγελία της Συλλογικής

Ο ΠΟΛΥΑΡΙΘΜΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΙΑΝΝΑΣ

Δεν θα κουραστούμε να επαναλαμβάνουμε ότι η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν ένα καλοστημένο σόου που κολάκευσε τεχνηέντως το λαϊκό αίσθημα, που (ξανα)πούλησε ευκολοχώνευτο και ανέξοδο πατριωτισμό – τον πατριωτισμό της εικόνας και την υπερηφάνεια του πυροτεχνήματος – και που κατ' ουσίαν παρέδωσε στα ευάριθμα τζάκια της χώρας μια χρυσή ευκαιρία απύθμενου πλουτισμού βάζοντας όμως τη χώρα σε μια απίστευτη περιπέτεια. Δεν θα κουραστούμε επίσης να υπογραμμίζουμε πως για τη σκοτεινή αυτή ιστορία οι ευθύνες είναι πρωτίστως πολιτικές. Τόσο της Ν.Δ. όσο και του ΠΑΣΟΚ. Το ΠΑΣΟΚ όμως έχει περαιτέρω ευθύνες για τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται ως κυβέρνηση την υλοποίηση της «Ολυμπιάδας», καθώς απώλεσε αδικαιολόγητα πολύτιμο χρόνο, προγραμματίσσε στον αέρα και χωρίς βάθος σχεδιασμού τα «έργα» και φόρτωσε τον τόπο με άχρηστα, υπερτιμημένα και κακοεκτελεσμένα «δώρα». Πίσω πάντως από τα χαμόγελα της ΔΟΕ και τις καθησυχαστικές δηλώσεις των «υπευθύνων» σήμερα φουντώνει η ανησυχία και μαίνεται ο πόλεμος των συμφερόντων. Άξονας και κομβι-

κό πρόσωπο μεταξύ της πολιτικής εξουσίας και του ιδιωτικού κεφαλαίου, των εκπροσώπων του έθνους και των «υπερεθνικών» επιχειρηματιών, είναι η κ. Γιάννα Αγγελοπούλου – φιγούρα αμφιλεγόμενη αλλά και ικανή, τουλάχιστον ως προς την προώθηση των απολύτως προσωπικών όσο και υπέρμετρων φιλοδοξιών της. Η κ. Γιάννα έχει τεθεί επικεφαλής ενός ορατού μηχανισμού – του «2004» – αλλά και ενός αόρατου κονσόρτσιουμ οικονομικών συμφερόντων τα οποία υπό την γαλανόλευκο συγκίνηση υποκρύπτουν μπιζνες, ίντριγκες, παιχνίδια εξουσίας και το φιλόδοξο, ρητορικό ερώτημα του «ποιος κυβερνά επιτέλους αυτόν τον τόπο». Εσχάτως ο έτερος εμπαθής της δύναμης, ο πολιτικός προϊστάμενος της κ. Γιάννας, κ. Βενιζέλος ζητεί από τον πρωθυπουργό επίμονα να ασκεί έλεγχο και εποπτεία, που θα πει να διεκδικεί αυτός και αποκλειστικά τα φώτα των προβολέων. Λες και χρειάζεται πρωθυπουργική άδεια για να επιτελεί ένας δημόσιος άνδρας τις υποχρεώσεις του προς το δημόσιο συμφέρον. Ή λες και δεν υπάρχουν επτά – ή μήπως εννιά; – υφυπουργοί των Ολυμπιακών Αγώνων για να υλοποιούν τα «όνειρα» της κ. Γιάννας. Απ' την άλλη εδώ και

Σύμβασης που έχει υπογράψει με τους ιδιοκτήτες των εφημερίδων, ένα ζήτημα αρκετά δύσκολο υπό τις συνθήκες οικονομικής ύφεσης που αντιμετωπίζει η χώρα. Οπότε ο κ. Μανωλάκος επεδίωξε να «πετάξει το μπαλάκι» στο νέο ΔΣ.

Πάντως, όποτε γίνουν οι νέες εκλογές –είτε τον Μάιο, είτε τον Απρίλιο– τα «κουκιά» θεωρούνται μετρημένα, γι' αυτό και δεν αναμένεται καμία έκπληξη στην κατανομή των δυνάμεων.

Το μόνο ερωτηματικό αυτή τη στιγμή αφορά στο πρόσωπο του νέου προέδρου, για τη θέση του οποίου δεν αποκλείεται να θέσει υποψηφιότητα ο ίδιος ο κ. Μανωλάκος, εκτός αν τον περάσει στη στροφή ο πρώην πρόεδρος Νίκος Κιάος.

Έχει ενδιαφέρον...

Τ.Κ.Δ.

του Δημήτρη Πετσετίδη

αρκετό καιρό υποβόσκει μια έντονη όσο και λυσσαλέα αντιπαράθεση εξουσίας ανάμεσα στον κ. Βενιζέλο και την κ. Αγγελουπούλου με επιδιαιτητή τον «ανεύθυνο» και εσχάτως αρκετά ζαλισμένο κ. Σημίτη.

Βλέπετε τα έργα δεν προχωρούν, οι προϋπολογισμοί τριπλασιάζονται, το εξωτερικό δάνειο (της κατάντιας μας) πιέζει, οι διεθνείς συνθήκες δεν είναι πια ευνοϊκές και ο κομματικός μηχανισμός, προ της επικρεμαμένης διάλυσης, αντί να παραγάγει έργο, λείχει τα τελευταία οστάρια εξουσίας. Μέσα σ' ένα τέτοιο κλίμα η Γιάννα βασιλεύει. Το όνειρό της είναι αυτό εξάλλου. Αυτός είναι κι ο λόγος που συγκρότησε τον προσωπικό της στρατό από συμβούλους και δημοσιογράφους, οι οποίοι και αμείβονται σκανδαλώδως παχυλά, για να υποαπασχολούνται και οι οποίοι έχουν ως μόνο και ιερό στόχο να... την τροστατεύουν. Γιατί βέβαια την κ. Αγγελουπούλου σημειολογικά την απασχολούν δύο χρονικά ημερία: η ημέρα των Εγκαινίων με τα διεθνή ρώτα και την «εθνική» δόξα και the day after. Δηλαδή η «Ημέρα της Κρίσεως» – που θα πει το πολιτικό της μέλλον. Η στιγμή του ταμείου και του λογαριασμού έναντι όσων εδαπάνησε και

υπέρ όσων εκοπίασε. Γιατί είναι αλήθεια πως η κ. Αγγελουπούλου ως τώρα επένδυσε προσωπικά της χρήματα στην υπόθεση, όπως επίσης και ότι εξόδευσε και ξοδεύει με τη γαλαντομία του νεόπλουτου αφειδώς και το δημόσιο χρήμα. Βλέπετε ο «2004» είναι εκτός Ελεγκτικού Συνεδρίου τουλάχιστον προσώρας. Συχνά-πυκνά όταν η πρόεδρος μετακινείται, όπως πρόσφατα στο Βερολίνο, την ακολουθεί ο στρατός της, πληρωμένος –όπως λέγεται μετ' εμφάσεως– από την ίδια προσωπικά.

– Ποιος όμως επιτρέπει σ' έναν ιδιώτη να «χαρτζικλώνει» ή να «ευεργετεί» υπαλλήλους ενός δημόσιου φορέα κατ' ουσίαν υποκαθιστώντας το κράτος και τις υποχρεώσεις του;

– Εγώ θεωρώ αυτή τη «γαλαντομία» εξίσου ύποπτη με όσους πραγματοποιούν αρπαχτές απ' τον κεντρικό κορβανά, γιατί αμφότεροι κινούνται από ιδιοτελείς σκοπούς. Η κ. Γιάννα τώρα πληρώνει το «στρατό» της με το αφ' υψηλού μεγαλείο του φεουδάρχη, αλλά αύριο θα ζητήσει απ' τους λεγεωναρίους της να πολεμήσουν γι' αυτή. Και τότε θ' αντιληφθούμε όλοι το αληθινό της πρόσωπο.

Στέφανος Προτεστάκις

ΣΥΣΤΡΑΤΕΥΣΗ

Ένα-ένα τα στελέχη της ΝΔ επιβιβάζονται στο τρένο με το οποίο ετοιμάζονται να καταλάβουν την εξουσία. Οργανώνουν συνεστιάσεις, ομιλίες, κοπές πίτας ή απογευματινά με τσάι. Σε μια από αυτές τις κοινωνικές συναντήσεις που διοργανώθηκε στην Ερατεινή Φωκίδα βρέθηκαν πάνω από 120 παλαιά στελέχη της ΟΝΝΕΔ. Τα στελέχη αυτά είχαν διαπρέψει στο παρελθόν «σε αγώνες για την προώθηση των ιδεών του κόμματος σε καιρούς δύσκολους», όπως έγραψε φιλονεοδημοκρατική εφημερίδα. Και επειδή πιθανόν να διέπρεψαν στις τάξεις των περίφημων «Κενταύρων» και «Ρήντζερς», ήρθε η ώρα επιτέλους και τα δικά μας παιδιά να πάρουν τη θέση που τους αξίζει, όταν με το καλό πάρουμε την εξουσία...

ΣΩ.ΛΕ

★ Στο επόμενο τεύχος, μόνο στο Αντί, αποκλειστική αποκάλυψη για το πώς ο κουμπάρος του Κανά με τον κουμπάρο του Μητσotάκη ήταν μαζί στρατιώτες με τον κουμπάρο του Γιάννου Παπαντωνίου. Έτσι, για να... σκάσουν μερικοί τηλεοπτικοί αστέρες...

Ν.Α.Λ.

ΒΑΛΤΕ ΣΤΙΣ ΜΑΚΕΤΕΣ ΑΔΙΑΒΡΟΧΑ!

Ουδέν κρυπτόν υπό τον ήλιον βεβαίως. Καμιά φορά όμως ό,τι μένει στη σκιά κρυφό από το φως του ήλιου, δεν μένει... κρυπτόν και από τη βροχή. Έτσι η κακοκαιρία του φετινού χειμώνα αποδεικνύει αλήθειες που μέχρι τώρα αποδίδονταν μόνο σε Κασσάνδρες.

Μερικές από αυτές τις αλήθειες αφορούν και στα μεγάλα δημόσια έργα. Αυτά που παραμονές εκλογών φιγουράρουν σε φυλλάδια ή αποτέλεσαν και προπαγανδιστικές μακέτες πριν καν ολοκληρωθούν.

Ένα τέτοιο έργο πολυσυζητημένο –είτε ως μακέτα, είτε ως πραγματικότητα– είναι και ο δρόμος Κορίνθου-Καλαμάτας, τη δεκαετία του '80 που ανακοινώθηκε. Τελικά τεμαχίστηκε σε Κορίνθου-Τρίπολης και Τρίπολης-Καλαμάτας αργότερα, όταν είχε «κολλήσει» στην Τρίπολη.

Λέγεται ότι η προχειρότητα με την οποία έχουν –κυριολεκτικά και μεταφορικά– εκτελεστεί πολλά δημόσια έργα και ειδικά τα περισσότερα οδικά γίνεται προφα-

νής στην περίπτωση του οδικού άξονα Τρίπολης-Καλαμάτας.

Λοιπόν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στη χάραξη και το σχεδιασμό ενός δρόμου, και μάλιστα εθνικής οδού, και στο να τραβήξει κανείς γραμμές σ' ένα χάρτη και κατόπιν να κάνει μια διάνοιξη και να πασπαλίζει με άσφαλτο.

Στην πρώτη περίπτωση χρειάζονται και πολλά άλλα πράγματα. Εν προκειμένω, χρειάζονταν και γεωλογικές μελέτες, οι οποίες δεν έγιναν.

Αν γίνονταν μπορεί οι Μεσσήνιοι να απέφευγαν να δουν το βουνό και κατ' επέκταση την ολοκαίνουργια εθνική οδό τους να υποχωρεί, με εμφανή τα ρήγματα στο οδόστρωμα.

Τι πλήγμα για το κύρος του πρώην ΠΕΧΩΔΕ και γείτονα Αρκάδα κυρίου Λαλιώτη, ο οποίος έχει «πάρει πάνω του» σχεδόν όλα τα έργα της περιοχής...

ΟΦΙς

ΑΙΤΙΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τόσες χιλιάδες άνθρωποι θα χάσουν τη ζωή τους για έναν «απλό» λόγο: Ο Θάμνος ο νεότερος (αμερικανιστί Bush) μπέρδεψε τον χρυσό με τον άλλο, τον μαύρο χρυσό, και επιδιώκει με την επιδρομή στο Ιράκ (δεύτερη χώρα σε αποθέματα πετρελαίου στην περιοχή) ο μαύρος χρυσός να πωλείται με την ουγγιά, όπως ο πρώτος, και περίπου στην ίδια τιμή...

Κατ' άλλους όμως, ο πόλεμος θα γίνει για να πάρουν πίσω οι Αμερικανοί τα όπλα μαζικής καταστροφής που είχαν δώσει οι ίδιοι στον Σαντάμ, όταν τον έβαλαν να επιτεθεί στο καθεστώς του Χομεινί στο Ιράν, και τα οποία τώρα αρνείται να επιστρέψει.

Ν.Α.ΛΑΜΠΗΣ

«ΗΧΟΥΡΥΠΑΝΣΕΙΣ» ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Εκεί ψηλά, κάτω από τον Παρθενώνα, κάτι σπάει τη συνήθη ησυχία στο... τοπίο. Στην Διονυσίου Αρεοπαγίτου ένας αριθμός κομπρεσέρ –ο διαβάτης δεν γνωρίζει ακριβώς πόσα– και μια ντουντούκα –με σιγουριά μία– κυριαρχούν στους υπόλοιπους ήχους της περιοχής και μπερδούνται μεταξύ τους.

Εκεί (οπωσδήποτε μόνον εκεί), ως γνωστόν, το ΥΠΠΟ προσπαθεί πάντα και παρά τις αντιδράσεις των κακών και αντιδραστικών που θέλουν το κακό της χώρας (δηλαδή της κυβέρνησης) να χτίσει το περίφημο Μουσείο της Ακρόπολης. Το οποίο έχει γίνει περιφημότερο αφού χτίζεται πάνω σε αρχαιολογικό χώρο.

Εκεί στον αρχαιολογικό χώρο τα κομπρεσέρ δουλεύουν εντατικά. Εντατικά δουλεύουν και τα κομπρεσέρ που γκρεμίζουν και την πολυκατοικία του 1935, ακριβώς δίπλα, για τις ανάγκες του μουσείου πάντα.

Αυτή η τελευταία γκρεμίζεται με άδεια της πολεοδομίας, η οποία είχε εκδοθεί ήδη πριν ολοκληρωθούν οι απαλλοτριώσεις. Αυτό, λέγεται, είναι παράνομο. Αλλά ποιος γνωρίζει πια τι είναι νόμιμο, τι είναι παράνομο και τι τ' αναμεσό τους;

Δεν φτάνουν μόνον οι ήχοι από τα κομπρεσέρ, είναι και αυτή η ντουντούκα που κάνει τα νεύρα τσατάλια –λένε οι πάντα καλές πληροφορίες μας– του κυρίου Παντερμανλή, ο οποίος με τη σειρά του και εξ αφορμής τούτου «τρέχει» και όλους τους εργαζόμενους.

Η ντουντούκα από το απέναντι μπαλκόνι, είναι πιστή στο ραντεβού της με τα κομπρεσέρ κάθε πρωί (πρωί-πρωί) στις οκτώ. «Ενημερώνει» τους όποιους επισκέπτες και περαστικούς για

το «τι εγκλήματα πραγματοποιούνται εκεί καθημερινά». Η ντουντούκα έχει και κατόχους. Είναι περίοικοι. Αυτό ενοχλεί πολύ, κυρίως –αλλά όχι μόνο– τον κύριο Παντερμανλή.

Μάθαμε ότι ο κύριος Παντερμανλής πριν λίγες μέρες ήταν ακόμα πιο τσαντισμένος με τη ντουντούκα. Το αυτί κάποιων πήρε, χωρίς να είναι και σίγουροι όμως –«με τόση φασαρία που γίνεται»– ότι η ντουντούκα κάτι έλεγε για κάποιο άγαλμα. Ποιος ξέρει...

Μπορούμε να υποθέσουμε, με πολλές πιθανότητες να είμαστε ακριβείς, ότι ο επικεφαλής του εγχειρήματος του Νέου Μουσείου της Ακροπόλεως θα επιλέξει ένα πολύ-πολύ ήσυχο μέρος –κάπου στην εξοχή και μακριά από τον πολιτισμό που εφηύρε τις ντουντούκες και τα κομπρεσέρ– για να περάσει για πολύ-πολύ καιρό, αφού πρώτα βεβαίως ολοκληρώσει το έργο του...

Αυτό όμως δεν είναι της παρούσης.

Προς το παρόν το ενδιαφέρον εστιάζεται στο Συμβούλιο της Επικρατείας και στις αποφάσεις του στο τέλος του Φεβρουαρίου. Τότε θα ξανασυζητηθεί η υπόθεση των προσφυγών κατά του Νέου Μουσείου της Ακρόπολης, αφού πρώτα αντικατασταθεί ο Σύμβουλος που πρόσφατα απεβίωσε.

Νομίζουμε ότι εκείνη η μέρα θα είναι η μέρα που θα σιγήσει και η ντουντούκα για να παρακολουθήσει ο κάτοχος και χρήστης της τις εξελίξεις. Εκείνη τη μέρα η Διονυσίου Αρεοπαγίτου, πεζόδρομος πια, θα προσφέρεται για βόλτα και το τοπίο θα επανέλθη στη γνωστή ησυχία του...

ΟΦΙς

ΠΑΤΩΣΑΜΕ...

Βουλιάζεις, βουλιάζεις, αλλά πάντα ελπίζεις. Κάποια στιγμή όμως δεν αντέχεις. Και πώς να αντέξεις; Επιασες πάτο. Τι να υπάρχει ραγε κάτω από τον πάτο; Φοβάμαι ότι όπως πάε θα το μάθουμε κι αυτό.

«Ζήσαμε» την... εξάρθρωση της 17N. Απορήσαμε με το πόσοι πολλοί γνώριζαν τόσα πολλά για την τρομοκρατία και τους τρομοκράτες, τρομοκρατώντας εμάς τους ανύποπτους και βγάζοντας σχεδόν άχρηστο ολόκληρο το κράτος. Βροίσαμε από το βούρκο των αποκαλύψεων για κβιασμούς αθών επιχειρηματιών από κακούς ημοσιογράφους.

Σήμερα «ζούμε» –και θαυμάζουμε– το κυνηγητό του ΕΛΑ από δημοσιογράφους-ντετέκτιβ σε πόλυτη συνεργασία με την αστυνομία, προς χάν της ενημέρωσης. Δηλαδή πάλι από την αρχή. Ψέες αποκαλύψεις, νέοι διασυρμοί δικαίων και ιδίων από τον γνωστό συρφετό των τηλεοπτικών χαφιέδων, πρακτορίσκων και αυτόκλητων ισαγγελέων και ανακριτών.

Και το σίριαλ θα συνεχίζεται, μέχρι να έλθει η έα αφορμή. Έχουμε και λέμε: Σε ένα μήνα θα χουμε τη δίκη της 17N, για την οποία ήδη έχουν ιρχίσει οι προετοιμασίες, στο μεταξύ θα προχωρεί η ανάκριση του ΕΛΑ και παράλληλα θα αρχίσει ο πόλεμος στο Ιράκ, ενώ στην συνέχεια, αν εν συμβεί τίποτα συνταρακτικότερο, υπάρχουν α ολυμπιακά και άλλα δημόσια έργα, και βεβαίως η «αγωνία» για τις επικείμενες εκλογές, και... Ουφ... κλείσ' το το ρημάδι.

T.K.A.

ΓΙΑ ΚΑΛΟ ΚΑΙ ΓΙΑ ΚΑΚΟ...

Είναι γνωστό ότι στους Αμερικανούς σε καμία περίπτωση δεν αρέσει να τους λένε όχι, γι' αυτό και κανείς δεν τολμά να τους το πει, ακόμα και αν έχει δίκιο. Έτσι και η ελληνική κυβέρνηση, αφού έφερε στη βουλή για κύρωση την ελληνοαμερικανική συμφωνία για την ετεροδικία, έφερε και το νομοσχέδιο που απορρέει από τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την καταστολή των τρομοκρατικών βομβιστικών ενεργειών, την οποία μάλιστα η κυβέρνηση είχε υπογράψει πριν από... πέντε χρόνια.

Θα πει κανείς: Μα είναι σύμβαση του ΟΗΕ – μπορούμε να μην την κυρώσουμε;

Βεβαίως όχι. Αν όμως –μετά από τόση καθυστέρηση– έρχεται προς κύρωση τις ημέρες ακριβώς που η Ουάσιγκτον αξιώνει από την Ελλάδα την πλήρη υποστήριξη και όλων των ειδών τις διευκολύνσεις για την προετοιμαζόμενη επίθεση κατά του Ιράκ και η Αθήνα σπεύδει να ανταποκριθεί, ε, τότε...

Κάλλιο γαϊδουρόδενο παρά γαϊδουρογύρευε, του λέγαν οι παλιότεροι.

T.K.A.

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ως μεγαλύτερος ελαιώνας της Κρήτης καταγράφεται πλέον, το «λιόφυτο» της Μονής Αρκαδίου. Πρόσφατη έρευνα εντόπισε ενάμιση εκατομμύριο πανύψηλα –και τα περισσότερα αιωνόβια– ελαιόδεντρα.

Καταμεσής αυτής της ελαιοθάλασσας, είναι κρυμμένος ένας μικρός οικισμός, τα Καψαλιανά, που ήταν το μοναστηριακό μετόχι του Αρκαδίου. Το χωριό οφείλει την ύπαρξή του στη μονή και στην παραγωγή του ελαιόλαδου, που υπήρξε η κύρια πηγή εισοδήματος των μοναχών και των κατοίκων της περιοχής. Πολλοί ήταν εκείνοι που έκαναν δωρεά τις ελιές τους στη μονή για να μην περιέλθουν στην κατοχή των Τούρκων και αυτό είχε ως αποτέλεσμα το μοναστήρι να αποκτήσει μεγάλη στρεμματική περιουσία. Στα 1763 ο ηγούμενος Φιλάρετος έκτισε τον πρώτο ελαιόμυλο, τα κτίσματα διαμονής και τους βοηθητικούς χώρους. Με τον καιρό έστησαν και τα σπίτια τους οι πρώτοι αγρότες. Ο οικισμός επεκτάθηκε και με επίκεντρο τον ελαιόμυλο συνέχισε αδιάκοπα τη ζωή του για 200 χρόνια. Το 1958 η λειτουργία του ελαιοτριβείου σταματά. Με τον καιρό ο οικισμός εγκαταλείπεται και τέλος ερημώνεται. Από τους πενήντα κατοίκους καταλήγει να έχει σήμε-

ρα μόνο τρεις. Μόνο τα κτίσματα μένουν ασάλευτα. Με αυτά τα κτίσματα, ο αρχιτέκτων Μύρων Τουπογιάννης ενώνει τις τύχες τους με την δική του. Ονειρεύεται ένα μουσείο της ελιάς με την ανάπλαση και την αναβίωση του χρόνου.

Από τα Κρητικά Νέα.

«Χάος στα οικονομικά του Δήμου καταγγέλλει η νέα Δημοτική Αρχή»: Ο τίτλος είναι από **Το Βήμα της Αιγιαλείας**.

Για χάος και γενικό ξεχαρβάλωμα στα οικονομικά του Δήμου και για «μαύρη τρύπα» που παρέλαβε, έκανε λόγο ο νέος Δήμαρχος Αιγίου στην πρώτη του συνέντευξη από την ανάληψη των καθηκόντων του. «Για άλλοθι λόγω της αδυναμίας του» απαντάει ο απεθών Δήμαρχος Αλ. Μέγαρης και του συστήνει να πάρει... ξυπνητήρι για να μην ξυπνάει στις 11 το πρωί (!). Αν δεν αποδείξει τους ισχυρισμούς του είναι λασπολόγος, δηλώνει ο αρχηγός της μειοψηφίας Απ. Καραφωτιάς, ενώ ο Στ. Θεοδωρακόπουλος ζητάει επίσημη ενημέρωση για να τοποθετηθεί...

Όμως τα ίδια συμβαίνουν όπως πληροφορήθηκα και στα Χανιά και στο Ηράκλειο, όπου η απερχόμενη δημαρχία πρέπει να δικαιολογήσει πού πήγαν 120 εκατομμύρια ή κάποιο ανάλογο ποσόν...

Οικογ. Γεωργίου Μουλαρά. Στην 1η σειρά από πάνω: Στη μέση Σταμούλα, δεξιά Θανάσης, αριστερά Μαρία. Στη 2η σειρά: Γαρέφω και Ευγενία. Λείπει ο Αργύρης. Στη ζωή είναι η Μαρία Αριστεΐδη Βλάχου και η Βγενιά Ιωάννου Κότσια. Παλιά φωτογραφία που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα **Παρνασσός**.

Τα ερωτήματα βρίσκονται στα χείλη όποιου επί τρεις ώρες περίπου το βράδι της περασμένης Τρίτης παρακολούθησε το «σόου» που έδωσαν στην αίθουσα της βουλής οι δύο «μεγάλοι» αρχηγοί Κώστας Σημίτης και Κώστας Καραμανλής, και το οποίο για άλλη μια φορά ξέφυγε από την ουσία και εξελίχθηκε σε μία «φοβερή» μάχη εντυπώσεων:

α) Γιατί έγινε αλήθεια αυτή η συζήτηση, η οποία μάλιστα από την αξιωματική αντιπολίτευση διαφημίστηκε τόσο πολύ, ακόμα και με σποτάκια σε ραδιοφωνικούς σταθμούς και

β) Τελικά όταν οι πολιτικοί αρχηγοί μιλούν για διαφθορά και κατηγορούν ο ένας τον άλλο, σε ποια διαφθορά αναφέρονται;

Βεβαίως από αυτή τη -θυελλώδη όπως εξελίχθηκε- συζήτηση εκτός ημερησίας διατάξεως της βουλής σε επίπε-

δο αρχηγών κομμάτων με θέμα τη διαφθορά προκύπτουν και άλλα ερωτηματικά - κατ' αρχάς όμως ως περιοριστούμε σ' αυτά τα δύο.

Για το πρώτο λοιπόν, αν δεχτούμε αυτά που είπε ο κ. Σημίτης, τότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα αποτελεί έναν ιδανικό παράδεισο, μια τέλεια οργανωμένη χώρα, στην οποία τα πάντα λειτουργούν άψογα και νόμιμα, οπότε η διαφθορά είναι κάτι άγνωστο κι επομένως περιττό να συζητούμε για κάτι ανύπαρκτο.

Ο ίδιος ο πρωθυπουργός όμως παραδέχτηκε ότι επιτέλους και στην Ελλάδα της τάξης και της νομιμότητας συμβαίνουν κάποιες παρατυπίες, τις οποίες μάλιστα άφησε την αίσθηση ότι προφανώς άκουσε από κουτσομπολιά, προέτρεψε πάντως όποιον έχει στοιχεία να προσφύγει στη δικαιοσύνη, αν και ξεκαθάρισε ότι η κυβέρνηση δεν θα επιτρέ-

ψει την ποινικοποίηση της πολιτικής της.

Από την άλλη πλευρά, ο κ. Καραμανλής, ο οποίος ουσιαστικά προκάλεσε τη συζήτηση, εμφανίσθηκε εφοδιασμένος -ως όφειλε άλλωστε- με ένα μακρύ κατάλογο στοιχείων, κυρίως από το αρχείο του κόμματός του και από τα πρακτικά σχετικών συζητήσεων στη βουλή, για να απευθύνει έναν καταϊγισμό κατηγοριών σε βάρος του πρωθυπουργού και της κυβέρνησης, αποφεύγοντας όμως να μπει στην ουσία των πραγμάτων.

Βεβαίως ο κ. Καραμανλής, από τη θέση του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης, είπε σοβαρά πράγματα, που στην προέκτασή τους πιστοποιούν αυτό που γνωρίζουν οι πάντες, την ύπαρξη δηλαδή στη χώρα εκτεταμένης διαφθοράς, τα οποία όμως ο κ. Σημίτης, ως επικεφαλής της κυβέρνησης, «έπρε-

Μεγάλη Αναταραχή - Θαυμάσια Κατάσταση*

του Μάνου Στεφανίδη

Στον Βλάση Κανιάρη

Οι άνθρωποι αυτοί είναι επικίνδυνοι και λίγοι. Ο κ. πρωθυπουργός πρέπει αυτές τις μέρες να είναι ένας δυστυχής άνθρωπος. Τα αλληπάλληλα εκκωφαντικά γεγονότα της επικαιρότητας ασφαλώς ράγισαν ανεπανόρθωτα τη γυάλινη σφαίρα στην οποία τον είχε εγκαταστήσει η αυλή του. (Και μην προς κακοφανισμόν σας, κ. Σημίτη· κάθε εξουσία έχει την αυλή της.) Κάτι λοιπόν η απότομη απαξιωτική αποκαθίλωση της προεδρεύουσας χώρας -τρομάρα μας- μετά το προβοκατορικό διάβημα των οκτώ, κάτι τα εσωτερικά μπαϊράκια στο ΠΑΣΟΚ -Λαλιώτης και Γιωργάκης σιωπηρά πρωθυπουργεύουν ήδη-, κάτι οι εκβιασμοί του εξωθεσμικού «θεσμού» που λέγεται Γιάννα και τα θέλει όλα ή... φεύγει - τα πάντα συντελούν στην ανώμαλη προοδεύουσα της πρωθυπουργικής πτήσης από έναν υπερουράνιο τόπο μεγαλείου ένθα απέδρα πάσα οδύνη, στεναγμός και αμφισβήτησις. Όμως το αληθινό βατερλώ του προέδρου του ΠΑΣΟΚ ήταν η πρόσφατη συζήτηση στη βουλή, εκεί όπου μέσα από τη Μεγάλη Αναταραχή απεδείχθη πασιφανώς η προσωπική του αδυ-

ναμία, το ότι δεν ελέγχει δηλαδή έναν διάτρητο κρατικό μηχανισμό, το ότι εν ονόματι των «ισορροπιών» προεδρεύει μεν, δεν κυβερνά δε. Αληθινά η πρόσφατη εμφάνιση του κ. Σημίτη ήταν η χειρότερη από την ανάρρησή του στον πρωθυπουργικό θώκο. Ήταν θλιβερή όχι μόνο γιατί με χτυπήματα κάτω απ' τη ζώνη -Παπαδόπουλος, χούντα κ.λπ.- επεχείρησε να ταυτίσει τη ΝΔ με τη φασιστική Δεξιά και άρα ν' αποκαθάρει το βαθύτατα δεξιό και μηδέποτε σοσιαλιστικό κόμμα του από τις τόσες συσσωρευμένες ανομίες του. Κυρίως ήταν θλιβερή γιατί επεχείρησε πάλι να παγιδεύσει την αριστερά και τους δημοκρατικούς ψηφοφόρους στον μονόδρομο της μιας πολιτικής λύσης: του αναντικατάστατου ΠΑΣΟΚ για πάντα. Εν μέσω χιλιάδων προβλημάτων και με τη διαπλοκή στο crescendo της ο κ. Σημίτης δεν υπεραμύνθηκε της πολιτικής του και δεν απάντησε στα ερωτήματα αλλά επεδίωξε πάλι υπερφίαλα να ψηφοθηρήσει παίζοντας προεκλογικά παιχνίδια. Πράγμα δηλαδή χυδαίο στην παρούσα δυσάρεστη συγκυρία και στη δεινή θέση -οικονομική και πολιτική- που βρίσκεται ο τόπος. Ο πρόεδρος του ΣΥΝ το έθεσε ορθά: «Έχουμε αναλάβει δυσβάσταχτες υποχρεώσεις μόνο και μόνο για να ικανοποιηθούν κάποια τζάκια και να επωφεληθεί η αχόρταγη κομματική νομενκλατούρα.» Ο κ. Σημίτης όμως βλέπει γύρω του μόνο αγγελάκια και θαυμάσιες καταστάσεις.

* Τίτλος της έκθεσης του Δημήτρη Ζουρούδη στην γκαλερί 7, του πλέον πολιτικού νεότερου καλλιτέχνη μας.

Α Ι Σ Τ Ο Β Α Θ Ο Σ Ε Κ Λ Ο Γ Ε Σ

τε» να ανασκευάσει ή να αποδυναμώσει.

Είναι δεδομένο ότι και για τους δύο αρχηγούς η συζήτηση είχε καθαρά επικοινωνιακό χαρακτήρα – κύριος στόχος ήταν οι σφυγμομετρήσεις και πιο πέρα από αυτές οι εκλογές, ανεξάρτητα από το πότε θα διεξαχθούν. Για το λόγο αυτό και το βάρος τους έπεσε αποκλειστικά στο πεδίο των εντυπώσεων. Έτσι πολύ λίγο έπεισαν τους πολίτες, που ήταν καρφωμένοι στις τηλεοράσεις, για τις προθέσεις και των δύο κομμάτων να ασχοληθούν σοβαρά με την αντιμετώπιση της πραγματικής μάστιγας της διαφθοράς, την οποία οι ίδιοι –οι πολίτες– συναντούν σε κάθε βήμα της καθημερινής τους ζωής.

Μια μάστιγα για τη σωστή αντιμετώπιση της οποίας απαιτείται πλήρης συνεργασία όλων των πολιτικών δυνάμεων, κυβέρνησης και αντιπολίτευσης, των

επίσημων φορέων του κράτους, αλλά και των ίδιων των πολιτών, σε ένα συνειδητό αγώνα με συγκεκριμένο πρόγραμμα και στόχους. Αυτά όμως φαντάζουν ψιλά γράμματα. Αντίθετα, μεταξύ των αντεγκλήσεων των δύο αρχηγών, ο πρωθυπουργός κατηγόρησε τον κ. Καραμανλή ότι καταφέρεται εναντίον της κυβέρνησης χωρίς να προσφέρει λύσεις, όταν όμως εκείνος τον κάλεσε σε κάποιες μορφής συνεργασία στον τομέα της διαφάνειας, ο κ. Σημίτης το προσπέρασε χωρίς να δώσει απάντηση, καθορίζοντας έτσι τους όρους του παιχνιδιού.

Στο καθαρά επικοινωνιακό πεδίο πάντως να πούμε ότι ο μεν αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης εμφανίστηκε με έναν εντυπωσιακό χειμαρρώδη λόγο, ο δε πρωθυπουργός εμφανίστηκε αρκετά ταραγμένος, νευρικός, με άπειρα σαρδάμ και λεκτικά λάθη που σαφώς τον υποβάθμιζαν.

Για ποιο λόγο όμως ο πρωθυπουργός προετοίμασε για τη συζήτηση αυτή και τη «βόμβα» της ταύτισης της ΝΔ με τον δικτάτορα Παπαδόπουλο –η κατάθεση σχετικών «ντοκουμέντων» στη βουλή μάλλον γελοία φάνηκε και μάλιστα από έναν άνθρωπο που αγωνίστηκε κατά της χούντας– γεγονός που έδωσε ένα αναπάντεχο όπλο στον κ. Καραμανλή, προκαλώντας ταυτόχρονα τη δικαιολογημένη αντίδραση των κομμάτων της αριστεράς;

Αυτό είναι θέμα που αφορά –και βαρύνει– περισσότερο τους επικοινωνιακούς συμβούλους του κ. Σημίτη, οι οποίοι με τον τρόπο αυτό, αδιαφορώντας αν προσφέρουν τις καλύτερες υπηρεσίες ή όχι, έδωσαν και το στίγμα της γραμμής στην οποία θα σπρώξουν το ΠΑΣΟΚ και τον αρχηγό του στις ερχόμενες εκλογές, επιλέγοντας την άκρατη πόλωση σε έναν «υπέρ πάντων» αγώνα.

Οι Γερμανοί λένε μια φράση: Die Sprachlichkeit der Bilder· η –αδιάψευστη– γλώσσα των εικόνων. Η εικόνα του πρωθυπουργού στη βουλή ήταν αξιοθρήνητη. Αβέβαιος και για τον εαυτό του τον ίδιο ακόμη, με έωλα-διάτρητα επιχειρήματα, φοβικός εμπρός στην ισοπεδωτική ευθύνη, με σαρδάμ αμηχανίας, με παρατακτικό-νηπιακό λόγο που όποτε επιχειρούσε υπόταξη κατέληγε σε νοηματική πανωλεθρία, ο κ. Σημίτης έζησε το βράδι της Τρίτης τον πολιτικό βομβαρδισμό του όντας κατώτερος των περιστάσεων. Έτσι απλά ο εκσυγχρονισμός απεδείχθη η γεροντική ασθένεια της διαπλοκής. Απ' την άλλη πλευρά δεν έχω κανένα πρόβλημα, ιδεολογικό ή αισθητικό, να παραδεχθώ πως ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης ήταν εξαιρετικός στο θεσμικό ρόλο που προβλέπει γι' αυτόν το αστικό καθεστώς. Με πλημμυρίδα επιχειρημάτων, με καταγιγιστικά στοιχεία, με ονόματα –επιτέλους– και επιπλέον με... διευθύνσεις των διαπεπλεγμένων, δεν άφησε κανένα περιθώριο στην περιδεή κυβέρνηση και τους ενοχικούς εκπροσώπους της να ελιχθεί δικολαβικά. Η αλήθεια έλαμψε δραματικά, το θλιβερό πέπλο των ανόμων συμφερόντων που καλύπτει σαν βρόγχος τη χώρα διερράγη και η βουλή, μετά από μια αισχυντηλή περίοδο παλιωνδιών, επετέλεσε τον εθνικό της ρόλο. Ο κ. Σημίτης, παρά τις τελετές και τις φανφάρες, τα προεδριλίκια και τους ολυμπιακούς της αρπαχτής, είναι ένας πρωθυπουργός υπό προθεσμία και ο κ. Καραμανλής πρέπει να θεωρηθεί υπό τις παρούσες συνθήκες η αξιόπιστη και η προτιμητέα διάδοχος κατάσταση εφόσον στη δημοκρατία δεν υπάρχουν αδιέξοδα. Απ' την άλλη πλευρά και η δική του ευθύνη είναι τεράστια σε σχέση με την τήρηση των όσων υπόσχεται –φερ' ειπείν για την επανίδρυ-

ση δομικά του κράτους– αλλά και να μη διαπλακεί με τη σειρά του με τους ως τώρα αδιάπλεκτους –αν έχουν απομείνει τέτοι-οι– ώστε να εξασφαλίσει την εξουσία του.

Τέλος προσωπικά δεν φοβάμαι την εναλλαγή των δύο κομμάτων στη διακυβέρνηση της χώρας· απεναντίας εύχομαι την ταχύτερη απομάκρυνση του ΠΑΣΟΚ, μήπως και ενεργοποιηθεί, έστω και την δωδεκάτη, μια αντίστροφη διαδικασία κάθαρσης: αυτό δηλαδή που έχει όσο τίποτε άλλο ανάγκη ο τόπος –οι εργαζόμενοι, οι άνεργοι, οι συνταξιούχοι, οι οικονομικοί παρίες, οι μετανάστες, οι κοινωνικά έκθετοι, οι ανασφάλιστοι, οι όντως μη προνομιούχοι (θυμάστε, ελπίζω, τη γνωστή καραμέλα του μακαριστού). Το ΠΑΣΟΚ απέτυχε πλήρως κατηλευόμενα τα συνθήματα της Αριστεράς και εκμεταλλεόμενο τα ηθικά διλήμματα των ψηφοφόρων της. Όμως εδώ και τώρα εθνικοί λόγοι απαιτούν το διεφθαρμένο και καθεστωτικό αυτό κόμμα ν' απομακρυνθεί από την εξουσία μέσω εκλογικής διαδικασίας. Ποιος φοβάται και γιατί μια τέτοια αλλαγή; Ποιος φοβάται την λαϊκή βούληση; Απ' την άλλη πλευρά η ΝΔ πρέπει να συνειδητοποιήσει τάχιστα το μέγεθος των προβλημάτων που θα παραλάβει και να επιδείξει σύγχρονο πολιτικό πνεύμα, ανανεώνοντας κατεστημένα πρόσωπα και υπερβαίνοντας κατεστημένες ιδέες. Οι καιροί απαιτούν σύνθετες ερμηνείες.

Εγώ ως αριστερός θα ψηφίσω ό,τι πάντα ψήφιζα. Αριστερά για μια «Θαυμάσια Κατάσταση» χωρίς φόβο και με πάθος. Και βέβαια δεν θα υποκύψω σε κεντροαριστερούς φενακισμούς. Η δεξιά είναι εδώ, εδώ και χρόνια, ασκώντας την εξουσία της μέσω σκανδάλων και διαπλοκής. Άρα ουδείς δικαιούται να εθελotuφλεί με τις εκλογές ante portas.

Η παρα-Ευρώπη των «οκτώ» διαβαίνει τον Ατλαντικό

του Αλέξανδρου Καζαρία

Όσο τα κράτη της Ευρώπης θα υποτάσσουν τους λαούς τους στις ηγεμονικές αυθαιρεσίες των Ηνωμένων Πολιτειών, ενιαία Ευρώπη δε θα υπάρξει. Η ανοιχτή επιστολή αλληλεγγύης προς τις ΗΠΑ εκ μέρους της λεγομένης «συμμορίας των οκτώ κρατών» δεν ήταν μόνο ένα ύπουλο μαχαίρωμα στην πλάτη της ευρωπαϊκής ενότητας και των θεσμών της· ήταν πρωτίστως ένα κείμενο επαίσχυντης υποτέλειας προς τον ακροδεξιό μιλιταρισμό της κυβερνήσεως Μπους και μια απροκάλυπτη προσβολή του δημοκρατικού φρονήματος όλων των ευρωπαίων πολιτών, που στη συντριπτική τους πλειονότητα τον καταδικάζουν. Ανέκαθεν το πρόβλημα της Ευρώπης δεν ήταν αν θ' αρθρώσει ή όχι «μια φωνή», αλλά το ποια φωνή θ' αρθρώσει. Και τώρα, αφού έπεσαν οι μάσκες του καρναβαλιού της λεγόμενης «ευρωατλαντικής αλληλεγγύης», ένας μονάχα δρόμος απομένει: όχι των μάταιων γεφυροποιήσεων με τους νεροκουβαλητές του μύλου της αμερικανικής πολεμικής μηχανής, αλλά της υπεράσπισης της ίδιας της Ευρώπης μέσα από τη συστράτευση με την ενιαία αντιπολεμική φωνή των πολιτών της.

Η ξαφνική δημοσιοποίηση της αποσχιστικής επιστολής που από κοινού συνέταξαν στις 30 Ιανουαρίου οι Τόνυ Μπλερ και Χοσέ-Μαρία Αθνάορ, δεν ήταν ούτε μία κίνηση εντυπωσιασμού, ούτε ένα ξέσπασμα συνείδησης ενάντια στην αντιπολεμική πλειονότητα που μεγαλώνει όλο και περισσότερο στις χώρες τους. Πολύ δε λιγότερο μπορεί να ήταν μια επίδειξη δυνάμεως απέναντι στο γαλλογερμανικό άξονα και στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ, το οποίο είχε αποφασίσει τρεις μέρες νωρίτερα την τήρηση «κοινής στάσης» απ' τους 15 πάνω στο ζήτημα του Ιράκ. Το ευρωπαϊκό «πεντάγωνο» Βρετανίας-Ιταλίας-Δανίας-Ισπανίας-Πορτογαλίας δεν απαρτίζεται αποκλειστικά από κυβερνήσεις ευρωσκεπτικιστών (οι δύο της Ιβηρικής δεν είναι), κι άλλωστε μετά το τέλος του πολέμου όλοι μαζί θα προσπαθούν ξανά να επα-

νορθώσουν τις ρωγμές που πρόσφατα προκάλεσαν.

Η πραξικοπηματική ενέργεια των «οκτώ», η οποία πραγματοποιήθηκε ερήμην της προεδρίας, της Επιτροπής, του Υπατου Εκπροσώπου της ΚΕΠΑΑ και των άλλων εννέα μελών (εκτός της Ολλανδίας που αρνήθηκε την πρόσκληση), ήταν μια έμπρακτη πράξη στήριξης του προέδρου Μπους ενάντια στους δύο μεγαλύτερους εχθρούς του: στον αντινατοϊκό μονομερισμό του, και στην αντίθεση των ψηφοφόρων του προς το μονομερισμό αυτό. Ως προς το τελευταίο, πρέπει να σημειωθεί ότι στο χρόνο που μεσολάβησε ανάμεσα στην αντιπολεμική διακήρυξη των Γάλλων και Γερμανών στις 21 Ιανουαρίου και στη δημοσιοποίηση της επιστολής των «οκτώ» εννέα μέρες αργότερα, μια δημοσκόπηση της Gallup αποκάλυψε πως οι Αμερικανοί για πρώτη φορά αντιτίθενται στο μονομερισμό των ΗΠΑ κατά

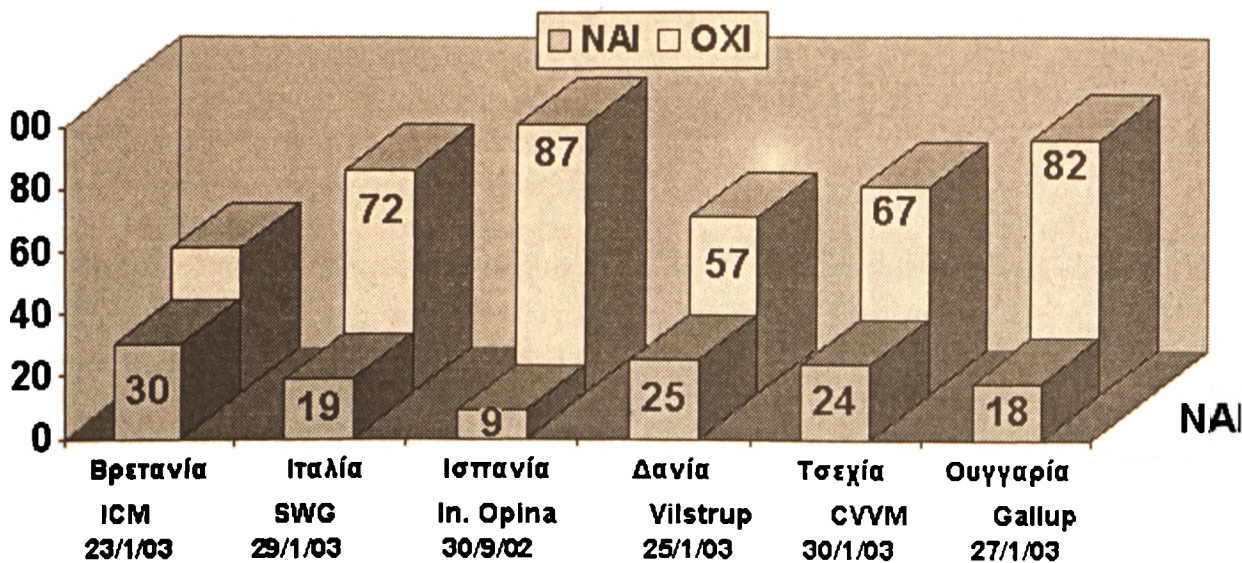
του Ιράκ. Συγκεκριμένα, 57% των ερωτηθέντων εξέφρασαν εναντίωση σε μία εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ χωρίς την έγκριση των «ευρωπαίων συμμάχων» τους, ενώ μόνο το 39% εξ αυτών θα την ενέκριναν. Έτσι, μετά το αντιπολεμικό ανακοινωθέν των Γάλλων και Γερμανών στις 21 Ιανουαρίου και τον χαρακτηρισμό τους ως «παλιά Ευρώπη» από τον υπουργό Άμυνας των ΗΠΑ, η ανοιχτή επιστολή των «οκτώ» απέβλεπε στο να προσφέρει στον πρόεδρο Μπους εκείνο το στοιχείο το οποίο θα του επιτρέψει να επιτεθεί τώρα στο Ιράκ χωρίς το φόβο ανοίγματος αντιπολεμικού μετώπου μέσα στην ίδια του τη χώρα.

Η ΔΙΧΑΣΤΙΚΗ «ΕΝΟΤΗΤΑ» ΤΟΥ «ΕΥΡΩΑΤΛΑΝΤΙΣΜΟΥ»

Πέρα απ' την απaráδεκτη εκμετάλλευση του ονόματος της Ευρώπης, που με την ίδια την αποσχιστική τους πράξη χάνουν πλέον κάθε δικαίωμα επίκλησής του, οι «οκτώ» απέδειξαν κυρίως τι κάλπικο κατασκευάσμα είναι η έννοια του «Ευρωατλαντισμού». «Ο πραγματικός δεσμός μεταξύ της Ευρώπης και των ΗΠΑ» γράφει η επιστολή τους «είναι οι κοινές μας αξίες – δημοκρατία, ατομικές ελευθερίες, ανθρώπινα δικαιώματα και κράτος δικαίου». Για ποια δημοκρατία και ελευθερία όμως μπορούν στ' αλήθεια να μιλούν, και στο όνομα ποιας «ευθύνης έναντι των λαών τους» δηλώνουν αποφασισμένοι να αντιμετωπίσουν «την απειλή... του Σαντάμ Χουσείν», είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς. Με εξαίρεση την Πολωνία, όλες οι πρόσφατες δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι οι πολίτες των χωρών τους διαφωνούν με μια πολεμική επίθεση κατά του Ιράκ, και μάλιστα σε πλειονότητες που κυμαίνονται από 47% για τη Βρετανία και 57% για τη Δανία, μέχρι 72%, 82% και 87% για την Ιταλία, την Ουγγαρία και την Ισπα-

**ΤΙ ΛΕΝΕ ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ:
ΕΙΣΤΕ ΥΠΕΡ ΕΝΟΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΙΡΑΚ;**

ία αντιστοιχώς.

Περισσότερο σκανδαλώδης όμως είναι ο ραγιαδισμός της δήθεν «νέας Ευρώπης» των «οκτώ», η οποία –προφανώς σε αντίθεση με την «παλιά» του Ράμφελντ– αποφασίζει για το αύριο με μύτη τον υποτιθέμενο αμερικανικό ιλτρουισμό της δεκαετίας του 1940! Χάρη στη γενναιότητα, τη γενναιοδωρία και τη διορατικότητα των ΗΠΑ, συνεχίζει η επιστολή τους σε γλώσσα του μοσχοβολά Μακαρθισμού, «η Ευρώπη απελευθερώθηκε από δύο τυραννίες, ο ναζισμό και τον κομμουνισμό»!!! Μπορεί βεβαίως οι Βρετανοί να ξεχάσαν ότι οι ΗΠΑ αρνούσαν να μπουν στον πόλεμο κατά του φασισμού ως το 1942, κι ο Μπερλουσκόνι, που συνεργάζεται κυβερνητικά με νεοφασίστες, ίσως κι αυτός να έχει λόγο να ευγνωμονεί τη CIA για την επιχείρηση «Gladio» και τη ρουθιό των εκλογών του 1948 στην Ιταλία. Όμως οι Ισπανοί, τόσο εύκολα λησμόνησαν κι αυτοί πως οι ΗΠΑ είχαν πνύσει διμερή συμμαχία με τη φασιστική δικτατορία του Φράνκο απ' το 1953 ως το 1975; Κι οι Πορτογάλοι, πώς είναι δυνατό να ευγνωμονούν για την προστασία που παρείχε απ' το 1949 το «δημοκρατικό» ΝΑΤΟ κι από το 1960 η ΕΖΕΣ Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών) στις φασιστικές δικτατορίες των Ιαλαζάρ και Καετάνο;

Εντούτοις το κείμενο των «οκτώ» έχει πολύτως δίκιο στον ισχυρισμό του ότι οι σχέσεις ΗΠΑ-Ευρώπης «σήμερα πειλούνται περισσότερο από ποτέ». Γι' αυτό όμως δεν ευθύνεται μόνο η άρνηση των ευρωπαϊκών κρατών να ευθυ-

γραμμιστούν με τις επιταγές των Ηνωμένων Πολιτειών· ευθύνεται πρωτίστως η εμμονή του προέδρου Μπους να εδραιώσει ένα καθεστώς υπερηγεμονίας, θέτοντας τις ΗΠΑ έξω και πάνω απ' τις δομές της ίδιας παγκόσμιας τάξης που θέλει συνάμα να επιβάλει σε όλο τον υπόλοιπο κόσμο, περιλαμβανομένων και των Ευρωπαίων. Δόγματα όπως το αποκλειστικό δικαίωμα των ΗΠΑ στην «προληπτική επίθεση» ή τη «στρατηγική πρωτοβουλία άμυνας», αυτο-εξαιρέσεις από διεθνείς θεσμούς όπως το Διεθνές Δικαστήριο Εγκλημάτων Πολέμου του ΟΗΕ, οι Συμφωνίες του Κυότο για το περιβάλλον ή το εμπορικό καθεστώς σιδήρου της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εμπορίου, ειδικοί κανόνες εφαρμογής των διεθνών συνθηκών για τα όπλα μαζικής καταστροφής, όπως η «ζώνη απαγορεύσης πτήσεων» στο Ιράκ ή η Διμερής Συμφωνία του 1994 με τη Β. Κορέα: αυτοί είναι ορισμένοι από τους λόγους για τους οποίους απειλείται ο δεσμός ΗΠΑ-Ευρώπης.

**ΟΙ ΨΗΦΟΙ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΜΕΤΡΙΟΥΝΤΑΙ ΣΕ ΔΟΛΑΡΙΑ**

Βεβαίως οι «οκτώ» γνωρίζουν άριστα ότι η απειλή της συνοχής του «Ευρωατλαντισμού» δεν προέρχεται μόνο από τους Γάλλους και Γερμανούς. Πέρα απ' τη στήριξη του Μπους απέναντι στον φιλοευρωπαϊκό σκεπτικισμό των ψηφοφόρων του, ο δεύτερος σκοπός τους ήταν να προστατεύσουν την πολεμοχαρή πολιτική των ΗΠΑ από την άγαρμψη επιπολαιότητά της. Ως βασιλικότεροι

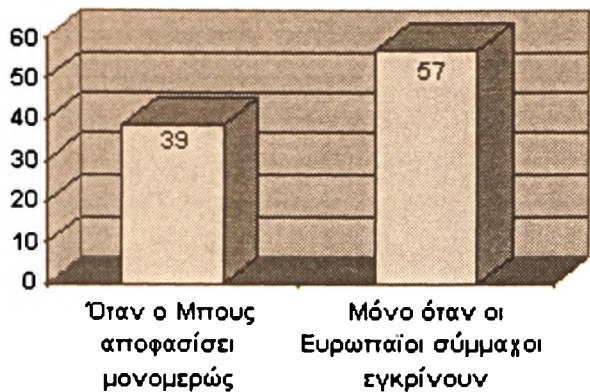
του βασιλέως, υποδεικνύουν στον πρόεδρο των ΗΠΑ ότι ο ασφαλέστερος δρόμος για την κατάληψη του Ιράκ περνά από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Γι' αυτό, και παρά τους αυθαίρετους ισχυρισμούς των ΗΠΑ ότι το ψήφισμα 1441 της 11ης Νοεμβρίου δεν απαιτεί νέα προσφυγή στον ΟΗΕ για τη νομιμοποίηση της χρήσης βίας κατά του Ιράκ, η επιστολή των «οκτώ» δηλώνει με σαφήνεια «την επιθυμία τους να ακολουθήσουν την οδό των Ηνωμένων Εθνών». Σ' αυτό άλλωστε απέβλεπε και η επίσκεψη Μπλερ στο Καμπ Ντέιβιντ το περασμένο Σάββατο: «Σκοπός μας είναι να επαναφέρουμε τις ΗΠΑ στη νομιμότητα», δήλωσε χαρακτηρισικά ένας από τους βρετανούς διπλωμάτες που τον συνόδευσαν εκεί.

Πράγματι η νομιμότητα του ΟΗΕ είναι ο ασφαλέστερος δρόμος για την εδραίωση ενός αμερικανικού προτεκτοράτου στο Ιράκ της μετα-Σαντάμ εποχής, καθώς και για την αντιμετώπιση του αντιπολεμικού κινήματος τόσο στις χώρες των «οκτώ», όσο και στα κράτη-πελάτες των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή. Παρ' όλο που ο επικεφαλής των Επιθεωρητών του ΟΗΕ Χανς Μπλιξ τόνισε σε συνέντευξή του στους *Τάιμς της Νέας Υόρκης* στις 31 Ιανουαρίου ότι στο Ιράκ «δεν είδε τίποτα που να δικαιολογεί έναν πόλεμο», οι «οκτώ» έχουν δίκιο να πιστεύουν ότι τα στοιχεία των Επιθεωρητών είναι όλως διόλου άσχετα με τις καθαρά πολιτικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας. Άλλωστε εξίσου άσχετα είναι και τα στοιχεία που κατέθεσε την Τετάρτη στον ΟΗΕ ο Κόλιν Πάουελ – παρ' όλο που αν ήταν όντως σοβαρά, θα έπρεπε να τα είχε παραχωρήσει στους Επιθεωρητές του ΟΗΕ, όπως προβλέπει το αμερικανικής έμπνευσης ψήφισμα 1441.

Στην ουσία οι «οκτώ» γνωρίζουν άριστα ότι εκτός απ' το αγκάθι της Γαλλίας, που έχει δικαίωμα άσκησης βέτο, και με εξαίρεση τη Γερμανία και τη Συρία, που θα αφεθούν να μειοψηφίσουν, όλα τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας μπορούν εύκολα να χειραγωγηθούν προκειμένου να εξασφαλιστεί ψήφισμα που να αγνοεί τις συστάσεις των Επιθεωρητών του ΟΗΕ. Έτσι η Γουϊνέα, που προεδρεύει του Συμβουλίου

ΠΟΤΕ ΠΡΕΠΕΙ ΟΙ ΗΠΑ ΝΑ ΕΙΣΒΑΛΟΥΝ ΣΤΟ ΙΡΑΚ;

ΗΠΑ, 23-25 Ιανουαρίου, 2003. Gallup.

Ασφαλείας, λαμβάνει ετήσια βοήθεια 50 εκ. δολαρίων από τις ΗΠΑ, ενώ στις 24 Ιανουαρίου οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν πως θα παράσχουν στην Αγκόλα τα μισά από τα 8,4 εκ. δολάρια βοήθειας που προορίζουν για το πρόβλημα των προσφύγων σε όλη την υπόλοιπη Αφρική. Το Πακιστάν του δικτάτορα Μουσάρραφ έλαβε πρόσφατα κι αυτό μια νέα προσφορά στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας απ' την κυβέρνηση Μπους· το Μεξικό ήδη προορίζει το 85% των εξαγωγών του στις ΗΠΑ μέσω της ΝΑΦΤΑ· η Χιλή μόλις έχει συνάψει επίσης διμερή συμφωνία προώθησης των εξαγωγών της προς τις ΗΠΑ· το Καμερούν, με στήριξη των ΗΠΑ και της Βρετανίας, απέσπασε τον περασμένο Οκτώβριο απ' το Διεθνές Δικαστήριο την πλούσια σε πετρέλαιο χερσόνησο του Μπακάσι από τη Νιγηρία· και τέλος, η Ρωσία, παρά τις διαψεύσεις της

Πράβντα, φέρεται να έχει ήδη λάβει εγγυήσεις ότι θα αποζημιωθεί για τα 8 δισ. δολαρία που της οφείλει το Ιράκ, κατά την επίσκεψη Μπλερ στη Μόσχα στις 10 Οκτωβρίου. Όλα τα κράτη αυτά υποστηρίζουν ως τώρα την παροχή νέας προθεσμίας στους Επιθεωρητές του ΟΗΕ για διεξοδικότερη έρευνα των οπλικών εγκαταστάσεων του Ιράκ. Όμως οι «οκτώ» έχουν κάθε λόγο να πιστεύουν ότι για όλους τους παραπάνω λόγους, οι κυβερνήσεις των κρατών αυτών εύκολα θα μεταπειστούν.

ΧΩΡΕΙ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΑ-ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ «ΟΚΤΩ»;

Παρά την καταδικαστική δήλωση της ελληνικής προεδρίας εις βάρος των «οκτώ», η απόφασή της να συγκαλέσει νέο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων για το Ιράκ, μάλλον δεν πρέπει να θεωρείται στάση πολιτική. Πρόκειται για μια διαδικαστική απόφαση ρουτίνας, όπως ακριβώς υπήρξε εξ αρχής και η νομιμίστικη θέση της να επιδιώξει «μια κοινή πολιτική των 15 στο ζήτημα του Ιράκ». Τώρα όμως που το αγαθό ιδεώδες της ευρωπαϊκής ενότητας έχει χαθεί στη σκόνη, η συνεχιζόμενη επιδίωξη ενός συμβιβασμού με τους «οκτώ» αποτελεί, αν όχι συνενοχή, τουλάχιστον βλακώδη αφέλεια.

Από τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας μόνο η Γαλλία συνεχίζει να στηρίζει σθεναρά όσα συστήνουν τα προκαταρκτικά πορίσματα που κατέθεσαν στις 27 Ιανουαρίου οι Χανς Μπλιξ

και Μωχάμεντ Ελ-Μπαραντέι. Εντούτοις ο Τόνυ Μπλερ ήταν εκείνος που την περασμένη Τρίτη βρέθηκε στο Λε Τουκέ για να ασκήσει πιέσεις στον πρόεδρο Σιράκ, ενώ ο έλληνας πρωθυπουργός κάθεται «ενοχλημένος» στην Αθήνα κι ο υπουργός του κάνει επισκέψεις εντυπωσιασμού στην εντελώς ασήμαντη για την κρίση Βηρυττό, μήπως φανεί πως κάτι τρέχει στο μέτωπο της φιλοαραβικής μας εξωτερικής πολιτικής! Όμως ακόμη και σ' αυτή τη δύσκολη στιγμή, πεδίο διπλωματικών πρωτοβουλιών υπάρχει: μια άμεση ενέργεια θα ήταν η έκδοση κοινού ανακοινωθέντος απ' τα υπόλοιπα δέκα μέλη της ΕΕ, με το οποίο να κηρύσσουν τη συμπαράστασή τους προς τους Επιθεωρητές του ΟΗΕ και την πρόθεσή τους να τηρήσουν κοινή στάση μέσω των δύο μελών τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας, της Γαλλίας και της Γερμανίας. Ταυτόχρονα, αντί του Μπλερ μονομερώς, η ίδια η ΕΕ θα έπρεπε να μεσολαβήσει για το διακανονισμό των χρεών του Ιράκ προς τη Ρωσία, με στόχο την εξασφάλιση κοινής στάσης και με τη Μόσχα στον ΟΗΕ.

Ως προεδρεύων του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων της ΕΕ, ο κ. Παπανδρέου δήλωσε την περασμένη Τρίτη με θαυμαστή αισιοδοξία ότι «ο πόλεμος δεν είναι αναπόφευκτος». Αν όμως έκανε τη δήλωση αυτή από το Λε Τουκέ κι όχι απ' τη Βηρυττό, ίσως και να ένιωθαν οι ευρωπαίοι πολίτες, έστω για μια στιγμή, ότι δεν έχουν μείνει μόνοι – αυτοί και ο Ζακ Σιράκ.

Το κείμενο των «οκτώ»: Βρετανία, Ισπανία, Ιταλία, Δανία, Πορτογαλία, Τσεχία, Πολωνία, Ουγγαρία. Στη συνέχεια προσυπέγραψε και η Σλοβενία.

«Ο πραγματικός δεσμός μεταξύ της Ευρώπης και των ΗΠΑ είναι οι κοινές μας αξίες –δημοκρατία, ατομικές ελευθερίες, ανθρώπινα δικαιώματα και κράτος δικαίου– που σήμερα απειλούνται περισσότερο από ποτέ. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, ο ατλαντικός δεσμός είναι η εγγύηση της ελευθερίας μας. Χάρη στη γενναιότητα, τη γενναιοδωρία και τη διορατικότητα των ΗΠΑ, η Ευρώπη απελευθερώθηκε από δύο τυραννίες, το ναζισμό και τον κομμουνισμό, και με τη συνεργασία των Αμερικανών έχουμε ειρήνη και ελευθερία στην Ευρώπη. Η σχέση Ευρώπης-ΗΠΑ δεν πρέπει να αποτελέσει θύμα των προσπαθειών του ιρακινού καθεστώτος να απειλήσει την παγκόσμια ασφάλεια.

Εμείς οι Ευρωπαίοι στηρίζουμε το ψήφισμα 1441, έχουμε εκφράσει την επιθυμία μας να ακολουθήσουμε την

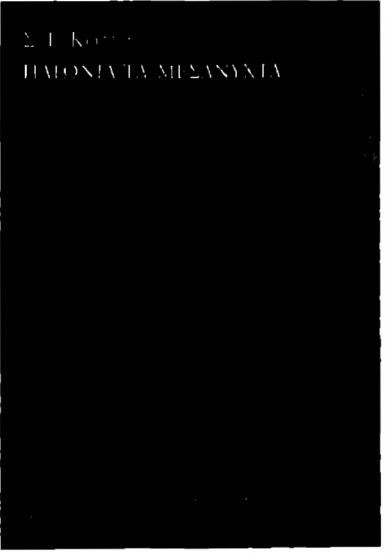
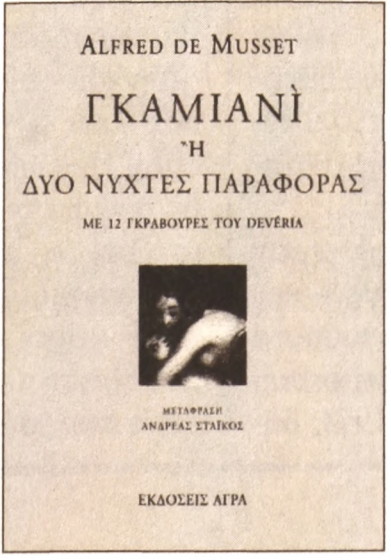
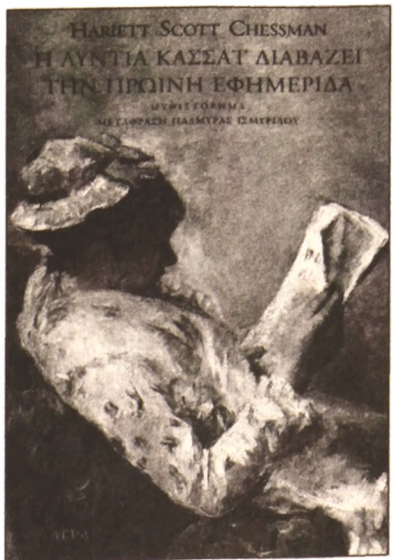
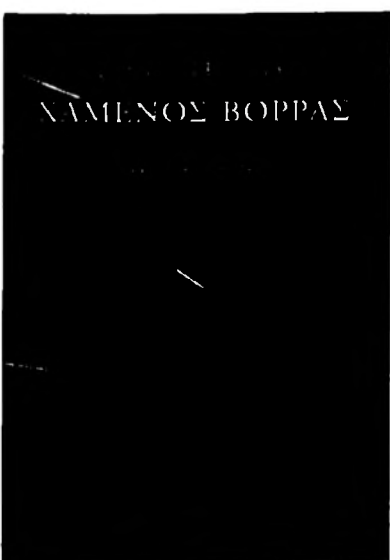
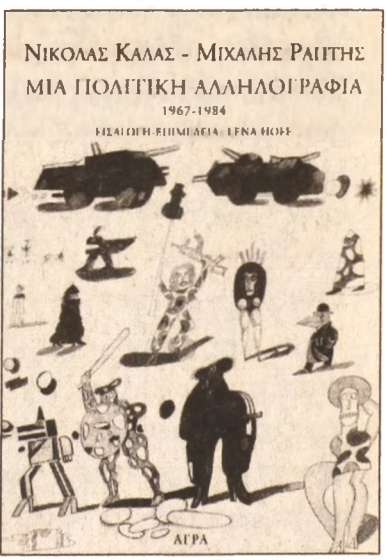
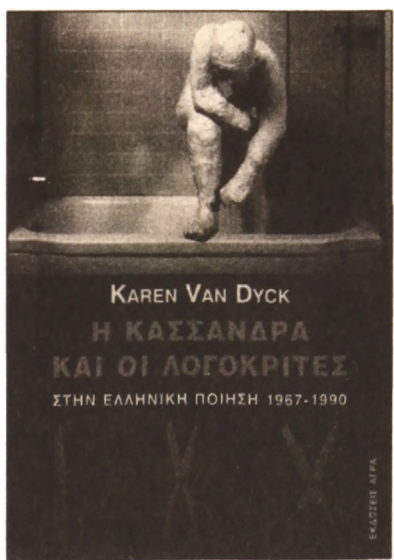
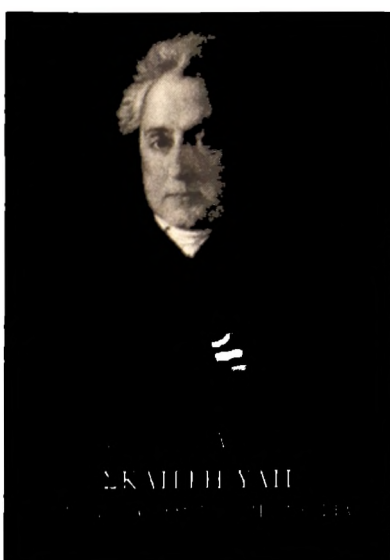
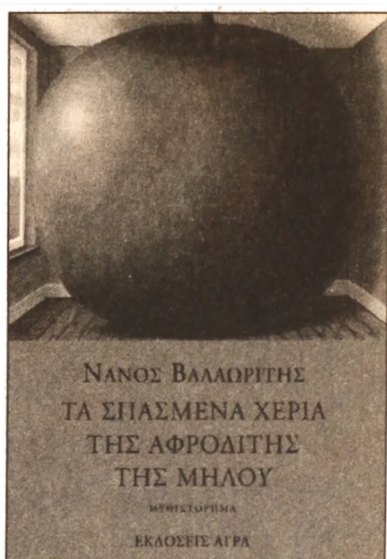
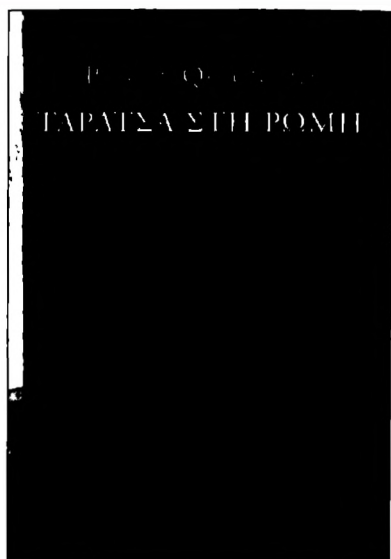
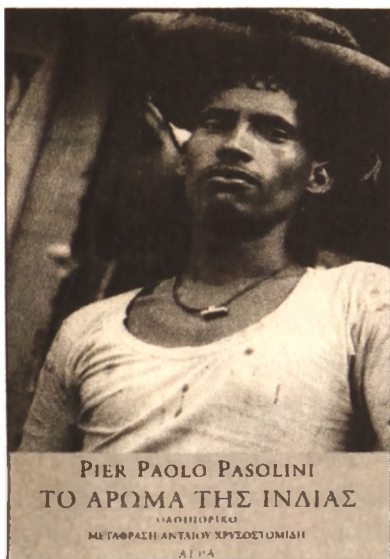
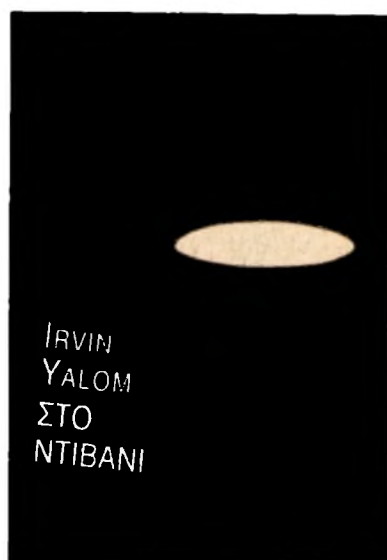
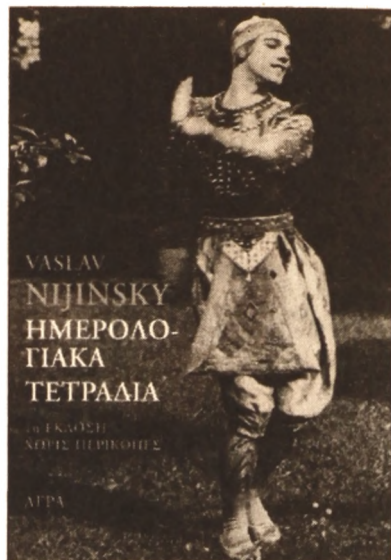
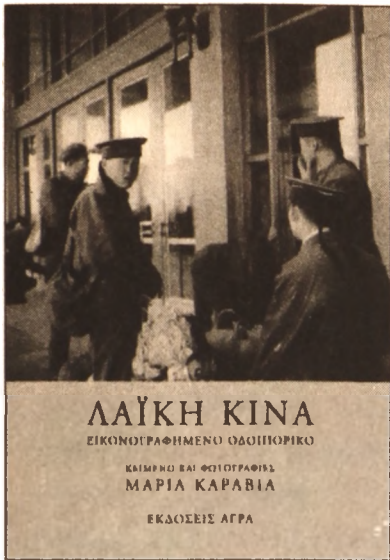
οδό των Ηνωμένων Εθνών και με τον τρόπο αυτό στείλαμε ένα σταθερό και σαφές μήνυμα πως θα απαλλάξουμε τον κόσμο από τα μέσα μαζικής καταστροφής του Σαντάμ Χουσέιν. Ισχύς μας είναι η ενότητα. Δυστυχώς οι επιθεωρητές του ΟΗΕ επιβεβαίωσαν ότι ο Σαντάμ Χουσέιν συνεχίζει να εξαπατά, να αρνείται αυτά που του καταλογίζονται και να μη συμμορφώνεται με τις αποφάσεις του ΟΗΕ. Οι κυβερνήσεις μας έχουν την ευθύνη να αντιμετωπίσουν την απειλή και οτιδήποτε λιγότερο θα ήταν αμέλεια έναντι των λαών μας και όλου του κόσμου. Το Συμβούλιο Ασφαλείας οφείλει να διατηρήσει την αξιοπιστία του, διασφαλίζοντας την πλήρη εφαρμογή των αποφάσεών του. Σε διαφορετική περίπτωση, θα χάσει κάθε αξιοπιστία. Είμαστε βέβαιοι ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας θα αναλάβει τις ευθύνες του».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΡΑ

Ακατανόητες παράμετροι του κυπριακού προβλήματος

του Μανόλη Καρέλλη

Η πρώτη προσέγγιση με το κυπριακό πρόβλημα, τώρα και μερικά χρόνια, είναι ότι «δεν τραβάει» – όπου εκείνο που «δεν τραβάει» είναι οι αναγνώστες, αν πρόκειται για γραπτό, οι ακροατές ή οι (τηλε)θεατές, αν πρόκειται για το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση.

Και δεν τραβάει όχι γιατί τάχατες «θα γίνουν τα ίδια πράγματα - θα ξαναγίνουν πάλι», όπως το θέλει ο ποιητής (στο Κυπριακό δεν γινόταν απολύτως τίποτα), αλλά γιατί θα γραφτούν και θα ακουστούν τα ίδια μεγαλόστομα και κενά, για το «επιθυμητόν και εφικτόν», για τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, για τα ανθρώπινα δικαιώματα, για το «δεν ξεχνώ».

Σ' αυτήν την προσέγγιση, ελάχιστα ελπιδοφόρα βέβαια, προστέθηκε τις τελευταίες εβδομάδες και μια δεύτερη: Το Κυπριακό και οι παράμετροί του δεν είναι πράγματα κατανοητά, τουλάχιστον από εκείνους που κρατούν για τους εαυτούς των μια παραδοσιακή αντίληψη για την ιστορία και τις ερμηνείες που τη συνοδεύουν.

Δεν μπορούμε έτσι να κατανοήσουμε γιατί το διαβόητο σχέδιο Ανάν, όπως κατ' ευφημισμό λέγεται (στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα κοινό αγγλοαμερικανικό κατασκευάσμα, στη συγγραφή του οποίου συνέβαλαν οι δύο γέροντες της Κύπρου κυρίως αλλά και ορισμένοι άλλοι), υποστηρίζεται με τόση θέρμη από την πλευρά των κυβερνήσεων Ελλάδας και Κύπρου (άλλο θέμα ότι προβάλλονται φραστικώς αντιρρήσεις για την τιμή των όπλων).

Τι δίδει στην ελληνική πλευρά πέραν ενός μικρού ποσοστού εδάφους – και μάλιστα εκείνο ακριβώς το ποσοστό για το οποίο ο Εβρέν, ο τούρκος επιτελάρχης κατά την εισβολή του 1974, δή-

λωσε ότι ήταν πέραν από τους σχεδιασμούς του επιτελείου του και ότι κατελήφθη «γιατί το βρήκε ελεύθερο» ο τουρκικός στρατός και κρίθηκε ότι θα «έπαιζε», κάπου στο μέλλον, για διαπραγματευτικούς σκοπούς;

Το έδαφος όμως αυτό υπήρξε τμήμα της ενιαίας Κύπρου, όπως τμήμα της ενιαίας Κύπρου είναι και η έκταση του 28% (με προσθαφαιρέσεις) του νησιού που περιέρχονται στο τουρκοκυπριακό κράτος που δημιουργείται και επισήμως – και ας το αρνούνται με κάποιον τρόπο, χωρίς όμως να είναι πειστικοί, συντάκτες του σχεδίου και θιασώτες του.

Και τι παίρνει με το σχέδιο Ανάν η τουρκοκυπριακή πλευρά;

Ας τα λογαριάσουμε: διαγραφή των εγκλημάτων (κατά της ανθρωπότητας) που διαπράχθησαν, όπως είναι η εισβολή, η κατοχή, ο εποικισμός· διατήρηση των κεκτημένων από την εγκληματική δράση, στο μεγαλύτερο μέρος των διείσδυση στο υπόλοιπο τμήμα της Κύπρου με τις συμπροεδρίες, τις εκ περιτροπής προεδρίες, με το βέτο και με όλα τα προσβλητικά και απαράδεκτα και μειωτικά που τη συνοδεύουν.

Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε αυτό που λέει ο τοποτηρητής του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, δηλαδή ότι ειδικά για την Κύπρο δεν πρόκειται να ισχύσει ο καταστατικός χάρτης του Οργανισμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα – ούτε γιατί δεν υπήρξε επίσημη αντίδραση μετά τη δήλωση αυτή.

Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί

θα εξαιρεθεί η κυπριακή επικράτεια, σε περίπτωση ευδοκίμησης του σχεδίου Ανάν, από το κοινοτικό κεκτημένο, στο οποίο ασφαλώς περιλαμβάνονται και οι ελευθερίες κίνησης, εργασίας και εγκατάστασης, παρά την εισδοχή της Δημοκρατίας στην ευρωπαϊκή οικογένεια.

Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί γίνονται ανεκτοί οι «τρομοκράτες» και οι «εκβιαστές», στην Κύπρο και παρ' ημίν, που προβάλλουν και προσπαθούν να επιβάλουν την άποψη σύμφωνα με την οποία όσοι αντιτίθενται στο σχέδιο Ανάν ή προτείνουν τη διαπραγμάτευσή του «είναι με τον Ντενκτάς».

Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί προσβάλλεται με τόση βαναυσότητα η νοημοσύνη μας με το να μας λένε ότι «αν θέλουμε να δείξουμε την αντίθεση με τον Ντενκτάς και με το στρατιωτικό κατεστημένο της Τουρκίας θα πρέπει να συμφωνήσουμε με τους Τουρκοκυπρίους που διαδηλώνουν υπέρ της αποδοχής του σχεδίου Ανάν» – και δεν βρίσκεται ούτε ένας, στην Κύπρο ή στην Ελλάδα, να καταγγείλει το πονηρό σόφισμα.

Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί δεν αποκρούονται όσοι υποστηρίζουν, σε Λευκωσία και Αθήνα, ότι η εκ μέρους της ελληνικής πλευράς επίδειξη καλών τρόπων και προθέσεων, που θα αποδειχθεί με την ως έχει αποδοχή του σχεδίου Ανάν ή ακόμα και με την επιβάρυνση και άλλων «βελτιώσεων», εδαφικών ή και πρόσθετων υπέρ της τουρκοκυπριακής πλευράς, αποτελεί προϋπόθεση για την οριστική αποδοχή της Κύπρου στην ευρωπαϊκή οικογένεια. [Εκτός πια και αν ο ισχυρισμός αυτός δεν γίνεται απλώς για «εκβιασμό» και για «τρομοκρατία».]

Δεν μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί δημοσιεύθηκε στα κυπριακά φύλλα (ελληνοκυπριακά και τουρκοκυπρια-

Ες Κύπρον Ου...

Στον Στέφο Μεταξά

ιά) η προκήρυξη του διαγωνισμού για τη νέα σημαία και το νέο εθνικό ύμνο του «νέου έθνους» των Κυπρίων, με τις υπογραφές των «ΑΕ Κληρίδη και Ντενκτάς», όταν το σχέδιο που προβλέπει αυτό το «νέο έθνος» δεν τέθηκε ακόμα σε εφαρμογή, ούτε υπογράφηκε από καμία πλευρά. Μήπως αυτή η «πρώρη» δημοσίευση αποδεικνύει *ιάποια γνώση σε βάθος;*

Κάτι ακόμα που δεν κατανοούμε από τις πρόσφατες ή τις σχετικώς πρόσφατες εξελίξεις στο Κυπριακό είναι η συνηγορία υπέρ της συνομοσπονδιακής λύσης για το κυπριακό πρόβλημα – μια λύση που τώρα εμφανίζεται και επισήμως στο διεθνές προσκήνιο – που παρουσίασε αρθρογραφώντας σε αθηναϊκή εφημερίδα ο σύμβουλος επί του τύπου του πρωθυπουργού κ. **Κώστα Σημίτη**, ο (πολυ)συζητούμενος κ. **Πανταγιάς**.

Την ίδια αυτή «λύση» επροπαγάνδισε ο ίδιος ο κ. Πανταγιάς και στην Κύπρο, με μια περιοδεία του, κάτι που προκάλεσε την οργή του έλληνα πρεσβευτή στη Λευκωσία, που φρόντισε να μεταφέρει τις αντιδράσεις του με έντονες αναφορές στο προϊστάμενό του υπουργείο.

Γιατί παρέμεινε ο πρωθυπουργικός σύμβουλος στη θέση του μετά τις αναφορές του έλληνα πρεσβευτή στην Κύπρο και την επισήμανση του ρόλου του κ. Πανταγιά που δεν ήταν άλλος από την προετοιμασία του σημερινού σχεδίου και τη δημιουργία ρηγμάτων στο ψυχολογικό μέτωπο Ελλήνων και Κυπρίων;

«Αν ήταν δικός μου γραμματέας ο κ. Πανταγιάς, θα τον έδιωχνα κλωτσηδόν μετά τη συνέντευξη και την περιοδεία του εκείνη.»

Στον κ. **Θεόδωρο Πάγκαλο**, πρώην υπουργό Εξωτερικών, σημαντικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ και ένα εκ των τεσσάρων που προετοίμασαν την άνοδο του κ. Κώστα Σημίτη στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ και στην πρωθυπουργία ανήκει η παραπάνω δήλωση.

Και το αναπόφευκτο ερώτημα:

Ήταν η πρωθυπουργική μεγαλοψυχία και κατανόηση που κράτησε τον κ. Πανταγιά στη θέση του; Ή μήπως ήταν κάτι άλλο που επί του παρόντος διαφεύγει της προσοχής μας;

Κρέθηκα τρεις μέρες στην Κύπρο κι έζησα εκ του σύνεγγυς τον προεκλογικό πυρετό, ή μάλλον την προεκλογική υποθερμία. Η Κύπρος από πλευράς πολιτικής κουλτούρας μοιάζει να μπήκε στην ΕΕ ταχύτερα από μας και ο κόσμος παραμένει ψύχραιμος έως μουδιασμένος. Κατ' άλλα ευμάρεια, νεοπλουτισμός, ρωσική μαφία, χιλιάδες οικονομικοί μετανάστες από το Πακιστάν, την Ινδία ή τη Σρι Λάνκα, τις Φιλιππίνες ή τις χώρες του πρώην υπαρκτού-ανύπαρκτου. Σε βαθμό που έχει αλλοιωθεί η φυσιογνωμία των μικρών κοινωνιών στις πόλεις και τα χωριά από την υπερπροσφορά αισθημάτων και νεανικής σάρκας. Ακριβώς όπως και σε μας.

Αλλά και οι μικροϊντριγκες περί την προεδρία θυμίζουν πολύ τα ελλαδίτικα πράγματα. Και στη Μεγαλόνησο οι πολιτικοί άνδρες θεωρούν τους εαυτούς τους αναντικατάστατους, μοναδικούς γνώστες των προβλημάτων κι αποκλειστικούς μαιτρ των λεπτών χειρισμών, σε βαθμό ώστε ν' ανατρέπονται πρόσφατες υποσχέσεις και ν' αντιμετωπίζονται ελαστικά οι θεσμικές διατάξεις.

Η αλήθεια βέβαια είναι πως η κατάσταση, και αυτή τη φορά, είναι εξόχως κρίσιμη και απαιτούνται εμπειρία και επαγρύπνηση. Με τον «σκοτεινό» εισαγγελέα Μαρκίδη εκτός συναγωνισμού, τα προγνωστικά διχάζονται ανάμεσα στον πρόεδρο Κληρίδη και τον Τάσο Παπαδόπουλο, υποψήφιο της αντιπολίτευσης κατέχοντα τη φήμη του αδιάλλακτου και του πολέμιου του σχεδίου Ανάν. Στην πράξη βέβαια ο κ. Παπαδόπουλος διαμηνύει *urbi et orbi* ότι τάσσεται καταρχήν υπέρ της πρωτοβουλίας του Γ.Γ. του ΟΗΕ και συγχρόνως επιμένει να ρίχνει γέφυρες προς το «εθνικό κέντρο», μια και η κυβέρνηση Σημίτη δείχνει, κακώς, τη μονομερή εύνοιά της προς τον τωρινό πρόεδρο. Δεν θ' αποτελούσε έκπληξη όμως, σύμφωνα με όσα συζητούνται σήμερα στο νησί, αν ο Τάσος Παπαδόπουλος έπαιρνε την προεδρία από την πρώτη κιόλας Κυριακή. Και τότε το κλίμα ανάμεσα σε Λευκωσία και Αθήνα θα περάσει μίαν ανώφελη κρίση.

Απ' την άλλη, τώρα είναι η στιγμή που

απαιτούνται εργώδεις προσπάθειες ώστε να καταστεί το δύσκαμπο έως ουτοπικό ανάνειο σχέδιασμα βιώσιμο και λειτουργικό υπέρ και των δύο κοινοτήτων. Τώρα είναι στιγμή ν' αξιοποιηθεί η δυσарέσκεια στα κατεχόμενα και να ριχτούν γέφυρες προς την πλευρά της αντιπολίτευσης προς τον Ντενκτάς, η οποία ούτως ή άλλως συνδιαλέγεται με τον Ερντογάν. Τώρα είναι στιγμή να εξασφαλισθεί η Κύπρος, όσο και όπως είναι δυνατόν, από τα διαρκώς παρόντα αγγλοαμερικανικά σχέδια αποικιοκρατικοποίησής της... Είναι επίσης γεγονός ότι ο κόσμος υποδέχθηκε φλεγματικά την είσοδο της Κύπρου στην ΕΕ, κυρίως επειδή η αναμφισβήτητη αυτή επιτυχία συστοιχήθηκε, ως μη έδει, με το «εδώ και τώρα» του σχεδίου Ανάν. Κι αυτό είναι που ανησυχεί σοβαρά τους σώφρονες και όσους έχουν ζήσει τα τραγικά γεγονότα της εισβολής το '74.

Απ' την άλλη πλευρά μεγάλα ποσοστά του πληθυσμού περιμένουν την κατάργηση της επαίσχυντης πράσινης γραμμής και την επικοινωνία με τους τουρκοκύπριους συμπολίτες τους, το άνοιγμα προς την τουρκοκυπριακή Λευκωσία. Με διαβεβαίωσαν κύπριοι φίλοι ότι την είσοδο στην Ευρώπη την πανηγύρισαν περισσότερο οι Ελλαδίτες παρά οι Κύπριοι, ενώ αντίθετα οι τελευταίοι ανησυχούν για τις ίντριγκες που διαπλέκονται από τα κόμματα περί τον κεντρικό πυρήνα εξουσίας. Το μικρόβιο της αλαζονείας και της φιλαρχίας θάλλει και στη Μεγαλόνησο όσο και στην εθνική μητρόπολη... Λαϊκό αίτημα η κάθαρση των σκανδάλων, η τιμωρία της διαφθοράς και η ανανέωση του πολιτικού τοπίου. Υπό την έννοια αυτή ο Γιαννάκης Κασουλίδης, υπουργός Εξωτερικών, και λόγω ικανότητας και λόγω στηριγμάτων θα αποτελέσει την ήρεμη πολιτική δύναμη του μέλλοντος. Ίδωμεν.

Τα «φυλακισμένα μηνύματα» της Αγγλοκρατίας συντροφεύουν τους νίσκαφτους τάφους του Ισαάκ Σολωμού και του συντρόφου του ενώ η ζωή συνεχίζεται με πανάκριβες ξενοδοχειακές μονάδες στα παράλια και με *cottages* στις πλαγιές του Τρόοδου. Ες Κύπρον, την εναλίαν γην, ου...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Οι κινητοποιήσεις των Τουρκοκυπρίων θα συνεχιστούν έως ότου απομακρυνθεί ο Ντενκτάς. Αυτό δηλώνει με κατηγορηματικό τρόπο ο Ντερβίς Αϊγκίν, πρόεδρος της νεολαίας του Ρεπουμπλικανικού Τουρκικού Κόμματος Κύπρου (RTP) – κόμματος του οποίου ηγείται ο Μεχμέτ Ταλάτ, ο σημαντικότερος πολιτικός αντίπαλος του Ραούφ Ντενκτάς. Ο Αϊγκίν υπογραμμίζει τη μεγάλη συμμετοχή στις κινητοποιήσεις της νέας γενιάς και μάλιστα καλεί

την ελληνοκυπριακή κοινότητα να ξεκινήσει κινητοποιήσεις για την επίλυση του Κυπριακού. Εκτιμά τη στάση του Ερντογάν στο Κυπριακό και σημειώνει ότι προσβλέπει στον ευρωπαϊκό εκσυγχρονισμό της Τουρκίας. Τονίζει ότι ο στρατός δεν είναι εύκολο να παραμερισθεί από το πολιτικό προσκήνιο άμεσα και προσθέτει ότι ο Ερντογάν θα ασκήσει πίεση ώστε να υποχωρήσει ο Ντενκτάς και να δεχθεί μια συμβιβαστική λύση.

Ντερβίς Αϊγκίν:

Ο λαός μπορεί να επιβάλει τη λύση...

Τη συνέντευξη πήρε ο Σωτήρης Λέτσιος

• *Ποιες είναι οι επόμενες κινήσεις που θα γίνουν στη Βόρειο Κύπρο από την πλευρά της αντιπολίτευσης, δεδομένου ότι ο Ντενκτάς συνεχίζει να τηρεί αδιάλλακτη στάση;*

— Έχουμε αποφασίσει, όχι μόνο το κόμμα μου αλλά και ο συνασπισμός των υπόλοιπων κομμάτων που συμμετέχουν στις διαμαρτυρίες, να συνεχίσουμε τις κινητοποιήσεις μας έως ότου λυθεί το Κυπριακό, ασκώντας τις πιέσεις μας μες από το χώρο του κοινοβουλίου. Θα προσπαθήσουμε να εκμεταλλευτούμε το γεγονός ότι υπάρχουν αρκετοί βουλευτές του Ντενκτάς που διαφωνούν μαζί του και, ασκώντας την κατάλληλη πίεση, να τους προσεγγίσουμε, να τους πάρουμε με το μέρος μας. Έτσι διαμορφώνουμε τις προϋποθέσεις, με τη συγκέντρωση του απαραίτητου αριθμού βουλευτών, προκειμένου να πετύχουμε την απομάκρυνση του Ντενκτάς, την αλλαγή του διαπραγματευτή. Ο διαπραγματευτής δεν είναι απαραίτητο να είναι ο πρόεδρος, μπορεί να είναι ένα πρόσωπο που ορίζει η Βουλή.

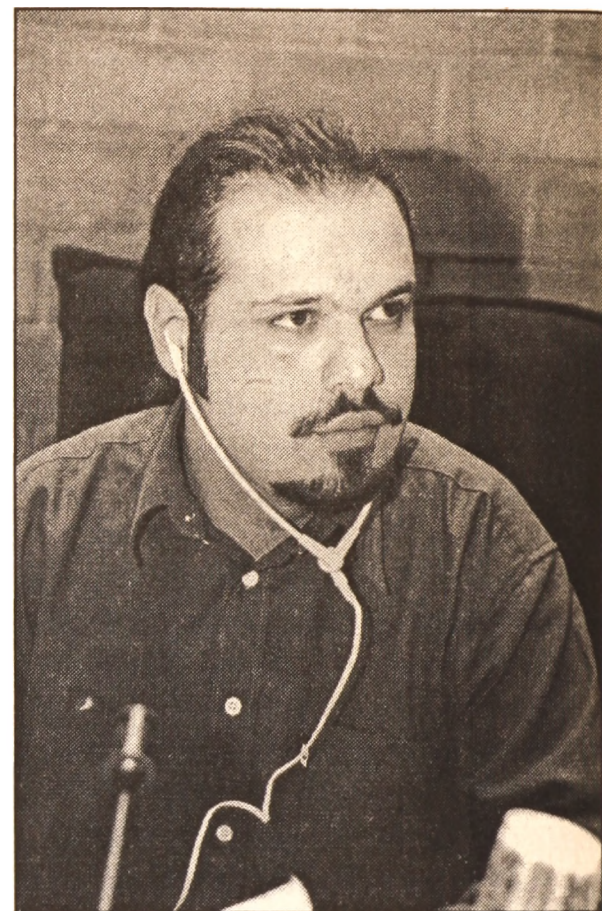
• *Ποιες πιθανότητες επιτυχίας συγκεντρώνει κάτι τέτοιο; Οι δυνάμεις της αντιπολίτευσης αποτελούν αξιόπιστη πρόταση που συσπειρώνει τους Τουρκοκύπριους;*

— Η κοινωνία είναι αυτή που διαμορφώνει τους συσχετισμούς δυνάμεων

και καθορίζει τις εξελίξεις. Σήμερα έχει διαμορφωθεί ένα ρεύμα πλειοψηφίας που συνεχώς διογκώνεται. Για το κόμμα μας το μεγάλο πλήθος των συγκεντρώσεων δεν ήταν έκπληξη. Δείξαμε στον Ντενκτάς ότι υπάρχει εναλλακτική λύση και ότι εάν ο λαός επιθυμεί μια προοδευτική λύση, μπορεί να την επιβάλει. Δεν αναφέρομαι σε μια τυχαία πλειοψηφία αλλά σ' ένα ποσοστό που αγγίζει το 75% του πληθυσμού που επιζητεί μια λύση του Κυπριακού. Όπως πάντα όμως, κανείς δε ρωτά τη γνώμη των Τουρκοκύπριων για τα ζητήματα που τους αφορούν. Με τη στάση μας παλεύουμε να επιβάλουμε τη θέση μας, να δημιουργήσουμε εξελίξεις και σε κάποιο βαθμό μπορούμε να επηρεάσουμε τις εξελίξεις. Εξάλλου η καταληκτική ημερομηνία της 28ης Φεβρουαρίου πλησιάζει και σύντομα θα διαπιστώσουμε εάν πιάνουν τόπο οι κινητοποιήσεις μας. Από την άλλη πλευρά αναμένουμε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον να δούμε τους Ελληνοκύπριους να προβούν κι αυτοί σε αντίστοιχες κινητοποιήσεις – να αποδείξουν ότι και αυτοί μοιράζονται την αγωνία μας για την εξεύρεση λύσης.

• *Το σχέδιο Ανάν στη σημερινή του μορφή σας ικανοποιεί ή απαιτούνται ορισμένες τροποποιήσεις;*

— Το θεωρούμε μια καλή βάση για διαπραγμάτευση, αναγνωρίζουμε ότι

υπάρχουν δύσκολα σημεία και για τις δύο πλευρές. Όμως μπορούμε να καθίσουμε να συζητήσουμε. Όλα τα προηγούμενα χρόνια στην Κύπρο υποστηρίζαμε αυτές τις θέσεις με συνέπεια. Με αφορμή όμως το πρόσφατο ταξίδι μου στην Ελλάδα συνειδητοποίησα ότι πετύχαμε να κάνουμε γνωστό στο εξωτερικό ότι εκτός από τον Ντενκτάς υπάρχουν και άλλες φωνές που θέλουν την ειρήνη και τη συνεργασία.

• *Προκάλεσε ιδιαίτερη εντύπωση το γεγονός ότι η πλειοψηφία των διαδηλωτών αποτελούνταν από νέα σε ηλικία άτομα, πολλά από τα οποία δεν είχαν γεννηθεί το 1974...*

— Οι Τουρκοκύπριοι σε ποσοστό πάνω από 70% εργάζονται στο δημόσιο τομέα και γι' αυτό το λόγο φοβούνται να εκφραστούν ελεύθερα για τα πολιτικά θέματα, παρότι γνωρίζουν την κατά-

ιαση, για να μην υποστούν διώξεις. Τα πράγματα όμως δυσκολεύουν και για πολύ σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζουμε είναι αυτό της μετανάστευσης. Στο βόρειο τμήμα αυτή τη στιγμή υπάρχουν 200.000 έποικοι. Ξνας πολύ μεγάλος αριθμός Τουρκοκυπρίων, που πλησιάζει τις 500.000, ρίσκονται εκτός νησιού, επειδή δεν έχουν τη δυνατότητα να επιβιώσουν εκεί. Οι νέοι βιώνουν έντονα το αδιέξοδο και βλέπουν ότι μ' αυτές τις συνθήκες δεν έχουν μέλλον. Δεν μπορούν να είνον πλέον στα σπίτια τους. Στην τελευταία διαδήλωση είχαμε τη συμμετοχή 12.000 νέων οι οποίοι μαζί με τους πόλοιπους απαιτούν τη διεξαγωγή μεσων εκλογών. Ο Ντενκτάς φοβάται τις εκλογές, επειδή θα έρθουν στο προκήνιο οι προοδευτικές δυνάμεις.

Έχει έρθει η στιγμή να ζήσουν ομονικώς οι δύο πλευρές στη Κύπρο; - Η διχοτόμηση του νησιού έχει ως

αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας χαμένης γενιάς στους νέους ανθρώπους. Είναι καθήκον μας να αναλάβουμε πρωτοβουλίες για να έρθουν κοντά οι σημερινές γενιές και να διαπιστώσουν ποια πράγματα μπορούν να μοιραστούν. Οι παππούδες και οι γονείς μας μπόρεσαν να συμβιώσουν γιατί όχι και εμείς; Πέσαμε θύματα της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων οι οποίες μας δίχασαν και δεν μας άφησαν να λύσουμε από μόνοι μας τα προβλήματα.

• *Το στρατιωτικό κατεστημένο μπορεί να επιβάλει λύση στην Κύπρο και να εξαναγκάσει τον Ντενκτάς σε παραίτηση;*

- Κατ' αρχάς η συζήτηση που γίνεται ανάμεσα στα τουρκικά κόμματα γίνεται στο πλαίσιο της εσωτερικής αντιπαράθεσης και όχι με βάση τα προβλήματα των δύο κοινοτήτων. Ο στρατός παραμένει ισχυρός και η κατάσταση πρέπει ν' αλλάξει. Όμως αυτή η διαδικασία

δεν μπορεί να γίνει από τη μια μέρα στη άλλη. Και τα πολιτικά κόμματα στην Τουρκία απαρτίζονται σε μεγάλο βαθμό από άτομα προερχόμενα από το στρατό. Ο στρατός πιστεύει ότι με το σχέδιο Ανάν θα συμβάλει ώστε να γίνει σε λίγα χρόνια ολόκληρο το νησί ελληνικό και επομένως είναι αντίθετος σ' αυτό. Ο Ερντογάν με το να είναι αντίθετος προς το τουρκικό κατεστημένο προσπαθεί να συμμαχήσει με το κομμάτι της κοινωνίας που θέλει τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό. Ο Ερντογάν δείχνει μια στάση συναινετική και πιστεύω ότι το κόμμα του στο ζήτημα της Κύπρου έχει κρατήσει θετική στάση - κι αυτό μας ικανοποιεί. Δημιουργεί μάλιστα προϋποθέσεις για να πετύχουμε περισσότερα πράγματα στο μέλλον. Οι πληροφορίες των τελευταίων ημερών λένε ότι ο Ερντογάν ασκεί παρασηκηνικά πιέσεις στον Ντενκτάς ώστε να αποδεχθεί μια συμβιβαστική λύση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

• ΔΑΝΙΗΛ ΙΑΚΩΒ

Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη

• Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Εις την οδόν των φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου

«Ο Έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή

• ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ερωτικές μεταμορφώσεις αντίδωρο στην Μάτση

Χατζηλαζάρου

• Ούτως ή άλλως (Αναγνωστάκης

- Εγγονόπουλος - Καχτίσης - Χατζής)

• ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ

Επισημάνσεις

• ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΥΠΟΥΡΑΗΣ

Πήγε να εγκοιμηθεί στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου

• ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ

Υπερρεαλισμός και «Υπερρεαλισμοί»

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

• ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ

Παρεμβάσεις

• ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

• ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία του δυτικού συστήματος εξουσίας

• ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ

Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

• ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φύλλα-Φτερά

Ο Βασιλιάς που πέθανε

• ΑΝΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ-ΡΟΕ

Η άλλη μου πατρίδα

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΡΜΠΑΛΑΣ

101 Ποήματα

• SALVATORE NICOSIA

Το σήμα και η μνήμη

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

• Κάτι το «ΠΡΑΙΟΝ»

Μια περιήγηση στην ελληνική

κακογουστιά

• Kitsch (Made in Greece) (Αγγλικό)

• ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο τρίτος δρόμος

• ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

Τοιγγάνικη ορχήστρα

• ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ

Ιστορία μιας γραμμής

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

• ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η αδιαχώρητη κοινωνία

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

• ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

• ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ

Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας

• ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ

Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

• ΕΛΜΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ

Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η μεγάλη ιδέα

• ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μια συνάντηση: Σεφέρης-Μακρυγιάννης

• ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

Συνηγορία της παραλογοτεχνίας

• ΥΓΕΙΑ-ΠΟΛΙΤΕΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μελέτες για το σύστημα υγείας (συλλογικός τόμος)

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ

Η χρήση και η κατάχρηση του αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα

στην Ελλάδα

• ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ

Το Κυπριακό. «Στρατηγική» και στρατηγική

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ, Δημοχάρους 60, τηλ.: 210-72 32 819, fax: 210-72 26 107, e-mail: chrapou@otenet.gr
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΚΑΤΑΡΤΙ, Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα, τηλ.: 210-36 04 793 - 210-36 01 271, fax: 210-36 09 697

I n d y m e d i a :

Ένα παγκόσμιο κίνημα

για την απελευθέρωση της πληροφορίας

Τέλη Νοέμβρη του 1999, στην πόλη του Σιάτλ των ΗΠΑ: χιλιάδες ακτιβιστές και εργάτες καταφέρνουν να οδηγήσουν τη σύνοδο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου σε αποτυχία. Τα γεγονότα των ημερών εκείνων σηματοδότησαν τη γέννηση του λεγόμενου «κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης» με τις εικόνες της αντίστασης να κάνουν τον γύρο του κόσμου και να δίνουν έμπνευση στα κινήματα ολόκληρου του πλανήτη. Αυτό που δεν είναι όμως ευρέως γνωστό είναι ότι τις ημέρες εκείνες γεννιόταν, αθόρυβα και μακριά από τις τηλεοπτικές κάμερες, ένα εγχείρημα που σταδιακά θα έκανε τη δική του επανάσταση στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τη διάδοση της πληροφορίας.

Εκατοντάδες ακτιβιστές, πολλοί από τους οποίους είχαν δουλέψει για χρόνια στον τομέα της μη-εμπορικής και κοινωνικής ενημέρωσης, συνένευσαν στην πόλη με σκοπό τους τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου κέντρου ενημέρωσης [independent media center (IMC) ή εν συντομία Indymedia] για την κάλυψη των διαδηλώσεων. Το σκεπτικό τους απλό, όπως κάθε τι καινοτομικό: αντί να αφηθεί η αναπαράσταση των γεγονότων στα χέρια των εμπορικών ΜΜΕ –με τη διαστρέβλωση και χειραγώγηση της πληροφορίας που αυτό συνεπάγεται– μπορούν να την πάρουν στα χέρια τους οι ίδιοι οι δημιουργοί τους, οι διαδηλωτές. Και το σύνθημά τους εξίσου καθαρό: «Ο καθένας μπορεί να γίνει δημοσιογράφος!»

Η υλοποίηση του εγχειρήματος βασίστηκε στο κατεξοχήν συμμετοχικό και αμφίδρομο μέσο, το internet. Χρησιμοποιώντας ελεύθερο λογισμικό, που δημιουργήθηκε από ακτιβιστές στην Αυστραλία για την κάλυψη των παγκόσμιων διαδηλώσεων κατά του G8 τον περασμένο Ιούνιο, στήθηκε μια ιστοσελίδα όπου ο καθένας –με μοναδικό εργαλείο έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή– θα μπορούσε να δημοσιεύσει κείμενο, φωτογραφικό και ακουστικό υλικό, ακόμα και βίντεο σχετικά με τα γεγονότα. Η ιδέα αποδείχθηκε εξαιρετικά λειτουργική, καθώς κάθε μέρα των διαδηλώσεων η ιστοσελίδα

γέμιζε με πλούσια και πολύπλευρη ενημέρωση από τα ίδια τα υποκείμενα των γεγονότων. Όταν οι ημέρες του Σιάτλ πέρασαν, το IMC Seattle είχε δεχθεί εκατοντάδες χιλιάδες επισκέψεις απ' όλο τον κόσμο και είχε θριαμβευτικά πετύχει το στόχο του: να «μεταδώσει» μια αυθεντική και συμμετοχική εικόνα των διαδηλώσεων, παρακάμπτοντας τα κυρίαρχα ΜΜΕ –πολλά από τα οποία αναγκάστηκαν να παραπέμψουν σ' αυτό.

Η μεγάλη επιτυχία του πρώτου IMC οδήγησε γρήγορα στη δημιουργία και άλλων. Αρχικά με σκοπό την κάλυψη συγκεκριμένων διαδηλώσεων και στη συνέχεια ως μόνιμοι πόλοι αδιαμεσολάβητης ενημέρωσης, τα Indymedia άρχισαν να εξαπλώνονται με ταχύτατους ρυθμούς: από τη Βοστώνη και την Ουάσιγκτον των ΗΠΑ, στην ίδρυση του πρώτου ευρωπαϊκού IMC, αυτό της Μ. Βρετανίας τον Μάιο του 2000 και στη συνέχεια στη Λατινική Αμερική και πόλεις ολόκληρου του πλανήτη. Τρία περίπου χρόνια μετά τη γέννησή του, το παγκόσμιο δίκτυο του Indymedia αριθμεί πλέον πάνω από 100 κόμβους και στις 5 ηπείρους.

Η συμμετοχικότητα παραμένει ο ακρογωνιαίος λίθος της λειτουργίας των ιστοσελίδων του Indymedia. Στην κυριολεξία ο καθένας που έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο μπορεί να συνεισφέρει με άρθρα, ανταποκρίσεις και οπτικοακουστικό υλικό, αλλά και να σχολιάσει τις δημοσιεύσεις άλλων. Οι συνεισφορές εμφανίζονται αυτόματα, χωρίς έγκριση, στην ιστοσελίδα, διαμορφώνοντας ένα πλούσιο και δυναμικό σύνολο πληροφορίας, χωρίς τα φίλτρα των κυρίαρχων ΜΜΕ. Παράλληλα μια διαχειριστική ομάδα επιτηρεί την εφαρμογή μιας πολιτικής δημοσίευσης (απομακρύνοντας φασιστικό, σεξιστικό και υβριστικό περιεχόμενο) και διαμορφώνει -ομαδοποιεί τις δημοσιεύσεις σε κεντρικά θέματα στην ιστοσελίδα. Δίνοντας και μια φυσική υπόσταση στο εγχείρημα, η ομάδα αυτή υλοποιεί και άλλες δραστηριότητες πέρα από το internet, όπως τακτικά έντυπα βασισμένα στην πληροφορία

της ιστοσελίδας, δημιουργία ντοκιμαντέρ σε βίντεο, τοπικούς ραδιοσταθμούς κ.ά.

Τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, οι δομές του Indymedia βασίζονται στην μη-ιεραρχία, την εθελοντική τροφοροα και την ομοφωνία μέσω της σύνθεσης. Οι διαχειριστικές ομάδες των τοπικών IMC είναι απόλυτα ανοιχτές σε οποιονδήποτε θέλει να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων, ενώ δεν υπάρχουν μόνιμες και «υπεύθυνες» θέσεις. Αντίστοιχα σε παγκόσμιο επίπεδο υιοθετείται η έννοια του οριζόντιου δικτύου. Συγκροτούνται ανοιχτές ομάδες εργασίας από «συνδέσμους» των ανά τον κόσμο IMC, οι οποίοι φέρουν την ευθύνη της ενημέρωσης, για τα ζητήματα που πρέπει να αποφασιστούν, των τοπικών συλλογικοτήτων, ενώ σε λιγότερο κρίσιμα ζητήματα η συμμετοχή στις ομάδες αυτές είναι πιο «χαλαρή». Τέτοιες παγκόσμιες ομάδες εργασίας διαχειρίζονται την «κεντρική» ιστοσελίδα του Indymedia (www.indymedia.org), επιμελούνται των οικονομικών θεμάτων, συντονίζουν ραδιοφωνικά προγράμματα (<http://radio.indymedia.org>) μέσω internet, μέχρι και δορυφορικές τηλεοπτικές εκπομπές (<http://satellite.indymedia.org>). Περιστό να αναφερθεί ότι η επικοινωνία πραγματοποιείται σχεδόν αποκλειστικά μέσω του διαδικτύου.

Από τη στιγμή της γέννησής της, η κοινότητα του Indymedia δεν έκρυψε ποτέ τον πολιτικό της προσανατολισμό. Από τις διάφορες εκδηλώσεις του «κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης», τις εξεγέρσεις στη Λατινική Αμερική, το αντιπολεμικό κίνημα αλλά και τις τοπικές αντιστάσεις, τα κινήματα που παλεύουν για την κοινωνική δικαιοσύνη και αλλαγή έχουν βρεί στις ιστοσελίδες των IMC ένα γόνιμο χώρο για τη δημοσιοποίησή τους, αλλά και την επικοινωνία μεταξύ τους. Αντιλαμβανόμενη τη ριζοσπαστική προοπτική του εγχειρήματος, η ανά τον κόσμο εξουσία έχει αποπειραθεί ουκ ολίγες φορές να το καταστείλει, με πιο ακραίο παράδειγμα τη βάρβαρη εισβολή της ιταλικής αστυνομίας στο Indymedia center της Γένοβας, στο τέλος των διαδηλώσεων κατά του G8 τον Ιούλη του 2001. Πολλές είναι επίσης οι απόπειρες φίμωσης και λογοκρισίας διάφορων IMC μέσω της νομικής οδού, οι οποίες κατά κανόνα αντιμετωπίζονται επιτυχώς χάριν της τοπικής και διεθνούς αλληλεγγύης, αλλά και της εθελοντικής τροφοροας νομικής βοήθειας.

Το Νοέμβρη του 2001 στη ραγδαίως αυξανόμενη λίστα των ανεξάρτητων κέντρων ενημέρωσης προστέθηκαν και δύο στην Ελλάδα:

το **Αθηναϊκό**

(<http://athens.indymedia.org>)

και αυτό της **Θεσσαλονίκης**

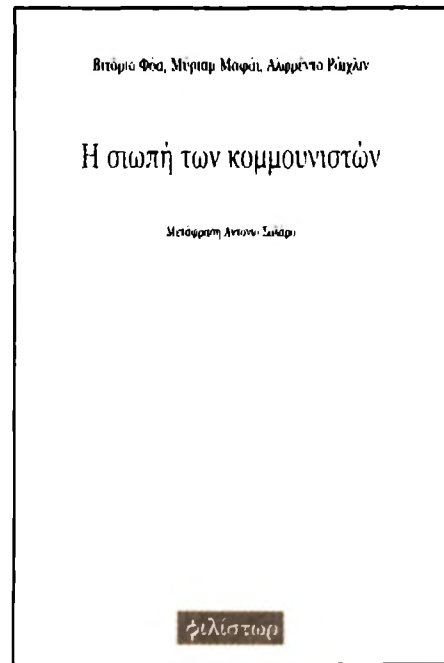
(<http://thessaloniki.indymedia.org>).

Ένα και πλέον χρόνο αργότερα, έχουν βάλει πια και αυτά το δικό τους λιθαράκι για την υλοποίηση του υπερφιλόδοξου -αλλά και απίστευτα γοητευτικού συνάμα- συνθήματος του Indymedia :

«Να πάρουμε την πληροφόρηση στα χέρια μας!»

H.Z.

«Συλλογίζομαι τώρα τη σιωπή των πρώην κομμουνιστών. Τι απέγιναν εκείνα τα εκατομμύρια των Ιταλών κομμουνιστών της δεκαετίας του '80 και τι σκέφτονται σήμερα;»
Φεντερίκα Μοντεβέκι

**Βιτόριο Φόα
Μίριαμ Μαφάι
Αλφρέντο Ράιχλιν**

Η ΣΙΩΠΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΩΝ

**Μετάφραση
Αντόνιο Σολάρο**

Μια ανατομία της βαθιάς κρίσης που περνά στη γειτονική μας Ιταλία η αριστερά. Ταυτόχρονα μπορεί να ανοίξει στους κόλπους τού ελληνικού προοδευτικού κινήματος έναν διάλογο όμοιο με εκείνον που είχε την πρωτοβουλία να προκαλέσει ο Βιτόριο Φόα.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

φιλίστωρ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • Αθήνα 106 77, ΤΗΛ.: 210 3818457 - FAX:210 3819167

Μια πρόβα τζενεράλε

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Η Ειρήνη είναι στέλεχος σε δημόσια υπηρεσία – με προϋπηρεσία πίσω της. Σήμερα είναι γύρω στα σαρανταπέντε – με ένα παιδί και πολλά προβλήματα, προβλήματα της καθημερινότητας. Το πρωί της Παρασκευής 24 Ιανουαρίου αποφάσισε να κάνει πράξη αυτό που γυρόφερνε εδώ και καιρό στο μυαλό της: Να ξανακατέβει σε διαδήλωση.

Ο υμότεν τις διαδηλώσεις της δεκαετίας του '70 «τότε που όλα ήταν διαφορετικά». Δεν είπε σε κανένα τίποτα – και ειδικά σε συναδέλφους. «Έχουν γυρίσει οι καιροί. Δεν απαγορεύεται, αλλά καλό είναι να μην πολυπροκαλεί κανείς...».

Τη συναντήσαμε σ' ένα από τα πούλμαν που κατευθύνονταν προς το Ναύπλιο για τις προγραμματισμένες διαδηλώσεις.

Τη δεκαετία του '70 ακολούθησε εκείνη του '80: Τότε που κάθε στέλεχος του δημοσίου τομέα που «σεβόταν» τον εαυτό του και ήθελε να κάνει καριέρα είχε ταυτισθεί με το ΠΑΣΟΚ.

Την προηγούμενη δεκαετία, του '90, η Ειρήνη πήγε στο σπίτι της. Όπως και οι περισσότεροι...

Την Παρασκευή 24 Ιανουαρίου αποφάσισε ότι «δεν πάει άλλο». Πήγε στο Ναύπλιο μόνη της. «Ήξερα ότι θα συναντούσα εδώ κόσμο»... Χαιρέτησε και πολλούς από τα παλιά που «δεν περίμενε ότι θα τους έβρισκε εκεί».

Συντάχθηκε στο μπλοκ του Ελληνικού Κοινωνικού Φόρουμ.

Στο Ναύπλιο πήγαν πολλοί σαν την Ειρήνη – διαδηλωτές κατά της πολιτικής ενός κόμματος που ίσως έχουν υπηρετήσει.

Η Ειρήνη λέει ότι είναι διαφορετικά όταν διαδηλώνεις και είσαι είκοσι χρόνων απ' ότι σαρανταπέντε. Όμως με παιδί στην εφηβεία και σύζυγο ημιπασχολούμενο την τρομάζει η προοπτική ενός κόσμου που διαμορφώνεται με

βασική παράμετρο την ανεργία. Αυτό την ενεργοποίησε κατ' αρχάς – και πολλούς άλλους. Γι' αυτό άρεσε το σύνθημα της στιγμής, όταν μέρος της πορείας άρχισε να φωνάζει – με χιούμορ – «γιαγιά, οι νέοι έχουν ανεργία, γι' αυτό κατέβα κι έλα στην πορεία», απευθυνόμενοι σε γηραιά κυρία που παρακολουθούσε από το μπαλκόνι της τους διαδηλωτές.

Οι χιλιάδες που συγκεντρώθηκαν υπό καταρρακτώδη βροχή στο Ναύπλιο δεν είναι απλοί αριθμοί. Είναι ένας προς έναν πρόσωπα. Σαν την Ειρήνη. Με μια ιστορία πίσω τους και με ένα αβέβαιο μέλλον μπροστά τους.

Μέσα από τα μάτια της Ειρήνης προσπαθήσαμε να δούμε αυτή τη συγκέντρωση και την πορεία.

Δεν θα μπορούμε στη διαδικασία καταμέτρησης της συγκέντρωσης που είχε τους περισσότερους. Την Ειρήνη την έθλιβε το γεγονός ότι γίνονται ξεχωριστές συγκεντρώσεις. Και σίγουρα δεν την ενδιαφέρει «ποιος από τους δύο φέρει τη μεγαλύτερη ευθύνη. Κάνουν λάθος και το ΠΑΜΕ και το Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ». Η Ειρήνη εστίασε στο γεγονός ότι οι «απέναντι είναι οι υπουργοί Εργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Και όχι εκείνοι που «θα έπρεπε να είναι δίπλα μας». Την ενόχλησαν πάρα πολύ λοιπόν οι παράλληλες και αντίθετες σε φορά πορείες στο Ναύπλιο. Και οι από μικροφώνου συγκρίσεις για το ποια συγκέντρωση ήταν αριθμητικά μεγαλύτερη...

«Δεν μάθαμε ακόμα, απ' ό,τι φαίνε-

ται»...

Την ενόχλησε επίσης και η παρουσία και οι χαιρετισμοί βουλευτών του κυβερνώντος κόμματος. «Δηλαδή αυτοί δεν μετέχουν στην ευθύνη; Τι θέλουν εδώ;»

Το Ναύπλιο ήταν η πρόβα τζενεράλε ενόψει της Θεσσαλονίκης. Αυτή ήταν η προσπάθεια εξάλλου. Και ήταν μια καλή πρόβα τζενεράλε.

Παρά τις άσχημες καιρικές συνθήκες μαζεύτηκαν διαδηλωτές από παντού. Οι προβλέψεις για επεισόδια, με τις οποίες αρκετά μέσα μαζικής ενημέρωσης έμμεσα «απειλούσαν» τους πολίτες, δεν στάθηκαν αρκετές για να τους αποτρέψουν από το να πάνε. Και βέβαια επεισόδια δεν σημειώθηκαν.

Το σχολίασε και αυτό η Ειρήνη. «Η αλήθεια είναι ότι είχα ψιλοτρομάξει. Τι ψέματα λένε! Πού τα βλέπουν τα επεισόδια; Οι προβοκάτσιες έχουν αλλάξει μέσο έκφρασης μάλλον.»

Οι Active Members έδωσαν ένα ξεχωριστό χρώμα στην πορεία του Ελληνικού Κοινωνικού Φόρουμ στο Ναύπλιο. Το μουσικό γκρουπ ήταν από τα πιο κεφάλια κομμάτια των διαδηλωτών. «Εξεγερμένη αξιοπρέπεια» και «ξελασπώστε το μέλλον» είναι τα πανό που έδωσαν το στίγμα τους.

Κάποια στιγμή η βροχή σταμάτησε και τα ρούχα των διαδηλωτών άρχισαν να στεγνώνουν πάνω τους. Ωστόσο συνέχισαν για αρκετή ώρα ακόμα να διαδηλώνουν στους δρόμους του Ναυπλίου: «θέλουμε δουλειά, όχι πόλεμο!».

Φεύγοντας έδωσαν το επόμενο ρα-

ντεβού τους στη Θεσσαλονίκη.

Η Ειρήνη δεν ξέρει αν θα καταφέρει να πάει και εκεί. Θα 'θελε όμως να πάει. Αν το καταφέρει, θα πάρει μαζί και το παιδί της. Παρά τον προβληματισμό της, υπήρξε κάτι που ανεπιφύλακτα την χαροποίησε: το χιούμορ και η εξυπνάδα στα συνθήματα των νεαρών διαδηλωτών – και φυσικά η ζωντάνια τους.

Οι νέοι «είναι καλύτεροι» σήμερα. «Ξέρουν να κρίνουν και βέβαια πάντα αμφισβητούν. Νομίζω όμως πως έχουν ν' αντιμετωπίσουν χειρότερες συνθήκες από αυτές που αντιμετωπίσαμε εμείς. Γι' αυτό ήρθα σήμερα.»

Υστερόγραφο για το Ναύπλιο

Η σύντομη παρένθεση του Ναυπλίου έκλεισε, και οι συμμετέχοντες στις κινητοποιήσεις αυτές έδωσαν την υπόσχεση ότι η δράση του Ελληνικού Κοινωνικού Φόρουμ θα συνεχισθεί και θα ενταθεί στους επόμενους μήνες. Η δυναμική παρουσία μεγάλου αριθμού διαδηλωτών αλλά και μιας σειράς διαφορετικών μεταξύ τους οργανώσεων πιστοποιεί ότι έρχεται στο προσκήνιο μια νέα μορφή πολιτικής έκφρασης και διεκδίκησης, ένα κίνημα που επιθυμεί να δώσει το στίγμα ενός νέου πολιτικού πολιτισμού και που σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί μια «αιρετική» φωνή διαμαρτυρίας χωρίς επεξεργασμένες ιδέες και προορισμένη να οδηγηθεί σύντομα στο περιθώριο.

Στην μάζα των διαδηλωτών συνυπήρχαν εργαζόμενοι στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, νεολαίοι και ομάδες ανέργων, εκπρόσωποι από οικολογικές οργανώσεις. Όλη αυτή η συγκέντρωση του πλήθους αποτελεί την ενσάρκωση της αγωνίας εκείνων που επιμένουν να δηλώνουν με κάθε ευκαιρία ότι παραμένουν αριστεροί και δεν έχουν εγκαταλείψει αυτές τις ιδέες; Και επίσης είναι μια σπασμωδική αντίδραση κάποιων αμετανόητων που βλέπουν τις εξελίξεις να τους ξεπερνούν;

Η αριστερά αναζητεί τρόπους ανανέωσης οι οποίοι μπορεί να προέλθουν μες από φωνές που αντιπολιτεύονται την επίσημη αριστερά, αλλά αρθρώνονται από τις τάξεις της. Η διεθνής κρίση του κομμουνιστικού κινήματος δεν οδηγεί απαραίτητα στην περιθωριοποίησή του και στην απώλεια των πρωτοβουλιών από το ίδιο. Αυτό δύσκολα το αντιλαμβάνεται το ΚΚΕ που συνεχίζει να πιστεύει στην ανάγκη ν' ασκεί τον αποκλειστικό καθοδηγητικό ρόλο στο συνδικαλιστικό κίνημα, αποκλείοντας τις μικρότερες αριστερές συνιστώσες. Το κομμουνιστικό κίνημα καθ' όλη τη μακρά ιστορία του στηρίχθηκε στην καλλιέργεια και ανάδειξη του επικού στοιχείου, στοιχείου που σε αρκετές περιπτώσεις έθετε σε δεύτερη μοίρα τον έγκαιρο εντοπισμό

των λαθών του καθοδηγητικού τομέα.

Τα μέλη του ΠΑΜΕ κρατώντας τις κόκκινες σημαίες αναρριχήθηκαν στα βράχια της Ακροναυπλίας προσφέροντας μια εικόνα που θύμιζε την περίφημη σκηνή από την ταινία *Τζουλιάνο ο Αρχιληστής* (Φραντζέσκο Ρότσι), όταν μια συγκέντρωση μελών του ΙΚΚ σε οροπέδιο της Σικελίας διαλύεται από τους πυροβολισμούς των μαφιόζικων συμμοριών από τα γειτονικά βουνά. Το τραγικό στοιχείο στην πορεία της αριστεράς έγκειται ίσως στο ότι δεν διδάσκεται από την επανάληψη των λαθών της. Έτσι το ΠΑΜΕ θεώρησε λογικό να μη συμπράξει με τις υπόλοιπες οργανώσεις για τη διοργάνωση κοινής πορείας στο Ναύπλιο.

Εδώ και μήνες το ΚΚΕ δεν έκρυψε τη δυσαρέσκειά του απέναντι στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ. Και η επίθεση κατά του Φόρουμ εντάθηκε μετά τη σύνοδο της Φλωρεντίας, γεγονός που έγινε αντιληπτό μες από την αρθρογραφία του *Ριζοσπάστη*. Εχθρός αποκαλείται το Φόρουμ, επειδή σύμφωνα με τους συντρόφους του Περισσού καλλιεργεί συστηματικά τη μελλοντική συνύπαρξη με τις «καπιταλιστικές δυνάμεις» και ευαγγελίζεται την εμφάνιση μιας νέας κεντροαριστεράς...

Η ανανέωση της ουτοπίας μπορεί να πραγματοποιηθεί σωστά –κατά τους ίδιους– μόνο μες από την καθολική επικράτηση της πολιτικής πρακτικής του ΚΚΕ, το οποίο ταυτόχρονα θα κρίνει ποιες οργανώσεις πληρούν τις προϋποθέσεις να συμπράξουν μαζί του. Η ηγεσία του φλερτάρει με την ιδέα να αναβιώσει το επικό στοιχείο αλλοτινών εποχών, κόβοντας τις γέφυρες επικοινωνίας με τα νέα αριστερά κινήματα και τα αιτήματα των νέων.

Το κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης όμως είναι μια σημαντική ευκαιρία για να αποδείξει η αριστερά ότι συνεχίζει να έχει ακόμη λόγο ύπαρξης.

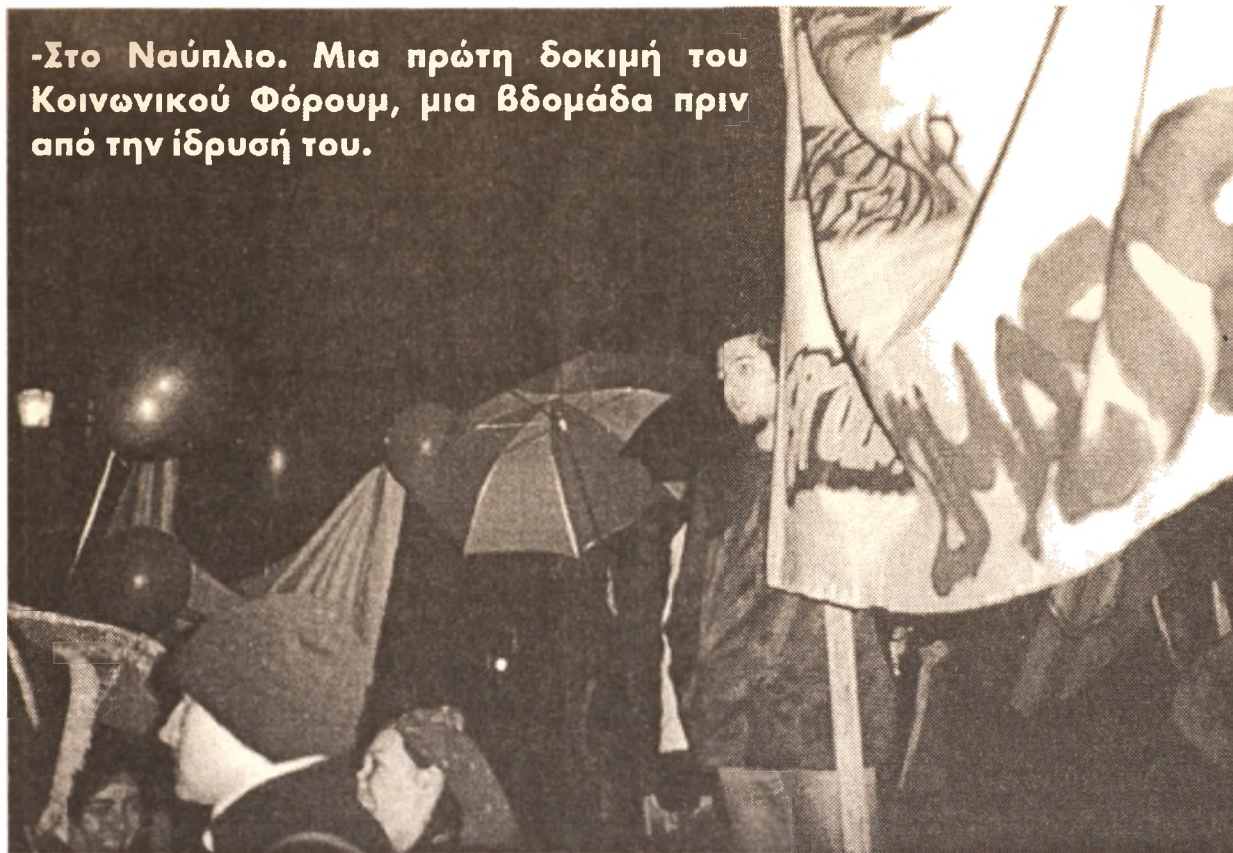
Σ. ΛΕΤΣΙΟΣ

Ένα φόρουμ με δομή πολιτικού κόμματος

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Υπάρχει ένας ανομολόγητος πόθος των ανα την επικράτεια, αριστερών τις τελευταίες δεκαετίες: Να δημιουργηθεί ένα κόμμα το οποίο θα λειτουργεί στη βάση των αρχών του διεθνισμού και θα αντιτίθεται στην παγκοσμιοποίηση, που αποτελεί τη σύγχρονη έκφραση του νεοφιλελευθερισμού και της ύπαρξης της «μίας αλήθειας», αυτής της μίας υπερδύναμης.

-Στο Ναύπλιο. Μια πρώτη δοκιμή του Κοινωνικού Φόρουμ, μια βδομάδα πριν από την ίδρυσή του.

Την τελευταία φορά που έγινε απόπειρα να δημιουργηθεί κάτι τέτοιο ήταν τότε που συγκροτήθηκε ο ενιαίος Συνασπισμός της Αριστεράς. Όσα ακολούθησαν βεβαίως απογοήτευσαν.

Οι συζητήσεις αναζωπυρώθηκαν και στην Ελλάδα μετά τη δημιουργία συνθηκών διεθνούς αντίστασης στην παγκοσμιοποίηση, με τη συμμετοχή χιλιάδων ακτιβιστών στο Κίνημα στο Σιάτλ το Νοέμβριο του 1999 και όσα επακολούθησαν.

Ο αγώνας ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό, την παγκοσμιοποίηση, τον πόλεμο και το ρατσισμό δεν είναι το μόνο κοινό σημείο των δύο χιλιάδων εκπροσώπων οργανώσεων και των εκατό συνδικαλιστών που συναντήθηκαν στο Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο το

προηγούμενο Σαββατοκύριακο.

Η ιδρυτική συνάντηση του Ελληνικού Κοινωνικού Φόρουμ καταδεικνύει και δύο επιτακτικές όσο και πολύχρονες αναγκαιότητες: αυτή της ανανέωσης του πολιτικού σκηνικού στην Ελλάδα, αφού ουσιαστικά έχει πια κλείσει ο κύκλος της Μεταπολίτευσης, και αυτή της ενότητας της έκφρασης της Αριστεράς.

Το Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ που ιδρύεται ακολουθεί οργανωτικά τις δομές ενός κόμματος. Κατ' αρχάς θα έχει τοπική εκπροσώπηση: τοπικές οργανώσεις δηλαδή, που θα ονομάζονται τοπικά φόρουμ. Σε δεύτερο επίπεδο προβλέπεται το πανελλαδικό συντονιστικό όργανο. Θα αποτελείται από όλους τους εκπροσώπους των τοπικών φόρουμ και την αντιπροσωπεία της ΑΔΕΔΥ, τέσσερις παρατηρητές της

ΓΣΕΕ, εκπροσώπους κοινωνικών κινημάτων και άλλων συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Βέβαια είναι δεδομένο το γνωστό και μόνιμο φλερτ του ΠΑΣΟΚ με την Αριστερά, το οποίο έχει σαν έμμεσο στόχο τη δημιουργία της... Λαλιώτειας Κεντροαριστεράς, δηλαδή το καπέλωμα της πραγματικής Αριστεράς. Μ' αυτό το δεδομένο προκαλεί μάλλον δυσπιστία η συμμετοχή αντιπροσώπων των... πασοκοκρατούμενων ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ.

Αν θεωρήσουμε ότι τις αρχές της παγκοσμιοποίησης στην Ελλάδα τις υπηρετεί ο δικομματισμός –και είναι έτσι–, τότε μια έστω και έμμεση εκπροσώπηση του κυβερνώντος κόμματος στο Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ θα δυναμίτιζε εκ των προτέρων αυτήν την προσπάθεια και θα έδινε άλλοθι στους πολέμιούς του.

Το γεγονός ότι ο κύριος Ρέππας δήλωσε πριν από τη διαδήλωση στο Ναύπλιο ότι «ευχαρίστως θα συμμετείχε ως διαδηλωτής», αλλά και η παρουσία βουλευτών του κυβερνώντος κόμματος στη συγκέντρωση του Φόρουμ δεν δημιουργούν θετικές εντυπώσεις, αλλά επιτείνουν τις αμφιβολίες.

Αναφέρθηκε ότι οι αποφάσεις θα παίρνονται «με ομοφωνία και συναίνεση».

Στο κείμενο αρχών του Ελληνικού Κοινωνικού Φόρουμ αναφέρεται επίσης πως αυτό αποτελεί συνιστώσα του Παγκόσμιου και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ.

Δεν ομολογείται ευθέως –γιατί υπάρχει το πολύ σοβαρό πρόβλημα της διάστασης με το ΚΚΕ–, όμως το Φόρουμ στοχεύει στον απεγκλωβισμό της δράσης της Αριστεράς.

Ο έμμεσος αυτός στόχος προκύπτει και από το κείμενο αρχών του Φόρουμ. Επιδιώκεται η συμμετοχή διαφορετικών πολιτικών και κοινωνικών ρευμάτων και επιτρέπεται ο ιδεολογικός ανταγωνισμός με την προϋπόθεση της μη υπονό

Χωρίς αντιφάσεις και συγχύσεις

του Στρατή Μοσχονήσιου

μευσης της κοινωνικής δράσης.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, όπως η Διεθνής Αμνηστία, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα και η Greenpeace, δήλωσαν πρόθεση συνεργασίας με το Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ και καθορίστηκαν οι όροι συνεργασίας.

Γίνονται προσπάθειες λοιπόν, να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για ευρεία συμμετοχή των πολιτών στις δράσεις του Φόρουμ. Το επόμενο ραντεβού δόθηκε για τις 15 Φεβρουαρίου, οπότε έχουν προγραμματισθεί σε όλες τις πόλεις διαδηλώσεις κατά του πολέμου στο Ιράκ.

Από τα θέματα που συζητήθηκαν φωτογραφήθηκε οργανωτικά η πρόθεση του Φόρουμ για τη συνύπαρξη πολλών χρωμάτων, όπως ονομάζεται διαφορετικά η πολιτική πολυσυλλεκτικότητα. Σημειώνουμε χαρακτηριστικά: «Ευρώπη-φρούριο και διεθνοποίηση της καταστολής», «Δ.Ν.Τ., Παγκόσμια Τράπεζα, Π.Ο.Ε., οι 3 πυλώνες της παγκοσμιοποίησης», «Πολιτισμικές ταυτότητες και παγκοσμιοποίηση», «Γεωργία, ΚΑΠ και περιβάλλον», «Κινήματα πόλης και αυτοδιοίκηση», «Νεοφιλελευθερισμός και εκπαίδευση», «Πολιτική Ανυπακοή».

Κατά πόσο αυτή η υπόθεση θα γίνει υπόθεση όλων των Ελλήνων που αντιδρούν στην πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης θα αποδειχθεί βεβαίως στο μέλλον.

Εξάλλου υπάρχει και η –δικαιολογημένη– δυσπιστία της ελληνικής κοινωνίας απέναντι σε νέες προσπάθειες που δεν έχουν πείσει ακόμα για τις προθέσεις τους.

Είναι και θέμα οργανωτικό. Αυτό προφανώς το γνωρίζει πολύ καλά ο Μανώλης Γλέζος, ο οποίος και ανέφερε στο Φόρουμ ένα ανέκδοτο σύμφωνα με το οποίο «στον παράδεισο ο Θεός έβαλε τον Έλληνα ως εραστή και τον Σουηδό ως οργανωτή. Στην κόλαση όμως έβαλε τον Σουηδό ως εραστή και τον Έλληνα ως οργανωτή!»...

Το γεγονός ότι η πτώση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού και το κλίμα που δημιουργήθηκε διεθνώς από αυτήν προκάλεσαν αμηχανία και μπερδέψαν όχι μόνο το κομμουνιστικό κίνημα, αλλά γενικώς την αριστερά σε όλες τις μορφές έκφρασής της, είναι γνωστό. Όπως είναι γνωστό –και απόλυτα κατανοητό– ότι έκτοτε η αριστερά «ψάχνεται», αναζητώντας νέες σταθερές, προσαρμοσμένες στη σημερινή πραγματικότητα, μια πραγματικότητα που κυριαρχείται από αυτό που ο διεθνής καπιταλισμός αποκαλεί «νέα τάξη πραγμάτων».

Πρόκειται για μια υγιή αναζήτηση, η οποία εκφράζει τους προβληματισμούς, τις αγωνίες, τις ανάγκες και τους πόθους του σημερινού ανθρώπου, εκείνου που δεν ανταποκρίνεται κατ' ανάγκη στο αναχρονιστικό πλέον στερεότυπο του «εργαζόμενου προλετάριου» του παρελθόντος (το οποίο είναι πιθανό και να μην πρόλαβε να γνωρίσει), βιώνει όμως τις νέες συνθήκες που του έχουν επιβληθεί και αγωνιά για το παρόν αλλά και το μέλλον της παγκόσμιας κοινωνίας, που όμως είναι και δικό του.

Στο πλαίσιο αυτό η αριστερά και οι αριστεροί είναι φυσικό να αναζητούν νέους τρόπους αντιληψής και προσέγγισης των προβλημάτων που παρουσιάζονται, καθώς επίσης νέους τρόπους και μέσα επικοινωνίας μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, με στόχο την

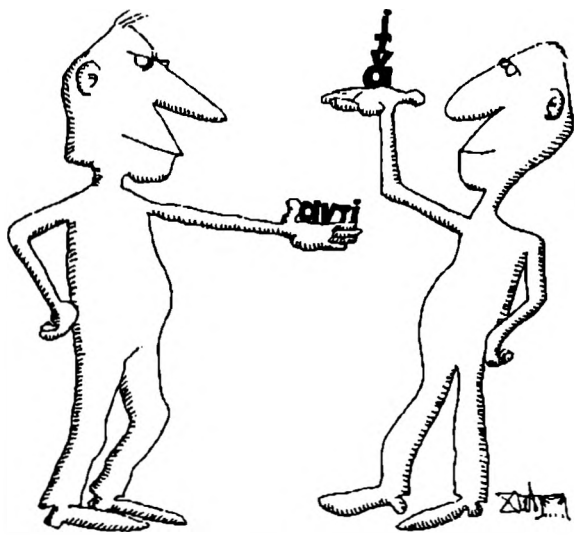
κατάληξη σε μια νέα κοινή γλώσσα που θα εκφράζει τη σύγχρονη πραγματικότητα, μια γλώσσα που αργά αλλά σταθερά αρχίζει ήδη να σχηματοποιείται και να προκαλεί τις πρώτες αναταράξεις.

Μόνο που για κάποιους της «παλιάς φρουράς» της αριστεράς, όπως βεβαίως και για τους νέους, όλα αυτά θεωρούνται αυτονόητα, ενώ για άλλους αποτελούν επικίνδυνους νεοτεραισμούς, που, αν δεν είναι «εκ του πονηρού» και δεν εντάσσονται στη λογική του «δούρειου ίππου», τότε στην καλύτερη περίπτωση απειλούν να αποπροσανατολίσουν το εργατικό κίνημα και γενικώς την ταξική πάλη, θεμέλιο λίθο της αριστεράς.

Μια τέτοια διαφορά θέσης και άποψης όμως θα μπορούσε να είναι κατανοητή και μέχρι κάποιο σημείο αποδεκτή, αν πίσω της δεν κρυβόταν από συγκεκριμένους φορείς κάποια ιδιότητα, που σκοπό έχει τη μονοπώληση και την κηδεμόνευση του αριστερού κινήματος. Και εδώ θα πρέπει να αναφερθούμε ιδιαίτερα στη στάση του ΚΚΕ στο θέμα της δημιουργίας του Κοινωνικού Φόρουμ, είτε στην παγκόσμια, είτε στην ευρωπαϊκή, είτε στη στενά ελληνική διάσταση του.

Βεβαίως δεν είναι η πρώτη φορά –δυστυχώς– που το ΚΚΕ δείχνει αδυναμία να συλλάβει και να αποκωδικοποιήσει το βάθος των μεταβολών που επέρχονται στην κοινωνία, ούτε η πρώτη φορά που αρνείται να έλθει αυθόρμητα κοντά στις κοινωνικές ομάδες, προσπαθώντας αντίθετα να ορίσει και να επιβάλει εκ των άνω αλλαγές –σκοπίμα αποφεύγω τον δόκιμο αλλά «προκλητικό» όρο ανανέωση– στο περιεχόμενο των στόχων και τους τρόπους διεκδίκησης, δημιουργώντας έτσι πολλές αντιφάσεις και συγχύσεις.

Να πούμε πάντως –αν αυτό μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογία για τη σημερινή κατάσταση της αριστεράς– ότι το φαινόμενο αυτό δεν ενδημεί μόνο στην Ελλάδα· αντίθετα παρουσιάζεται και σε άλλα σημεία του πλανήτη. Έτσι τις

Τα στέκια για καφέ

του Κώστα Πανά

ίδιες περίπου μέρες που στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας πραγματοποιούνταν η μεγάλη συνάντηση του Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ, στο Μπουένος Άιρες της γειτονικής Αργεντινής πραγματοποιούνταν η ετήσια σύνοδος των κομμουνιστικών κομμάτων των 16 χωρών απ' όλον τον κόσμο, μεταξύ των οποίων και το ιστορικό ΚΚ των ΗΠΑ.

Στη σύνοδο αυτή συζητήθηκε και καταδικάστηκε ο νέος ιμπεριαλιστικός πόλεμος που μεθοδεύεται κατά του Ιράκ, παράλληλα όμως τέθηκαν και άλλα ζητήματα, τα οποία αφορούσαν στο θέμα της συνόδου, που ήταν «η κρίση του καπιταλισμού και η εναλλακτική λύση».

Στο τελικό ανακοινωθέν της συνόδου μάλιστα αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι «σε έναν κόσμο, στον οποίο τα δύο τρίτα του πληθυσμού ζουν στη φτώχεια και την εξαθλίωση, ο σοσιαλισμός δεν αποτελεί ένα παρωχημένο πολιτικό σχήμα, αλλά μια αναγκαιότητα».

Την ίδια αυτή αναγκαιότητα εξάλλου από άλλη σκοπιά εκφράζει τις ημέρες αυτές και το γαλλικό ΚΚ, το οποίο όμως ενόψει του νέου του συνεδρίου, του 32ου, τολμά μια γόνιμη αυτοκριτική, μέσα από την οποία αναζητά τις απαντήσεις στα μεγάλα προβλήματα του σήμερα, αλλά κυρίως στο καιρίο ζήτημα της δικής του συμβολής στη ριζική μεταβολή της κοινωνίας που συντελείται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο προηγούμενο *Αντί* διάβασα με ενδιαφέρον σε σελίδες διαλόγου τα κείμενα του Στρατή Μοσχονήσιου και του Γιώργου Παπασπυρόπουλου. Είναι θετικό και ενδιαφέρον που επιχειρεί το περιοδικό *Αντί* έναν διάλογο για τα προβλήματα της Αριστεράς. Νομίζω κι εγώ ότι είναι πολύ επίκαιρη αλλά και πολύ επείγουσα η ανάγκη για έναν διάλογο που θα αναζητά δρόμους που θα πορευτούμε.

Τα προβλήματα που καθημερινά αναδύονται –και όχι μόνον τα προβλήματα της καθημερινότητας που αιφνιδίως ανεκάλυψε η αξιωματική αντιπολίτευση αλλά και το κυβερνών κόμμα– είναι τόσα πολλά και τόσο «δυσεπίλυτα» που θα περίμενε κανείς όλοι οι άνθρωποι που σκέφτονται και που αναζητούν διεξόδους να προχωρήσουν μπροστά. Να ενεργοποιηθούν, να συσπειρωθούν, να διατυπώσουν τις προτάσεις τους.

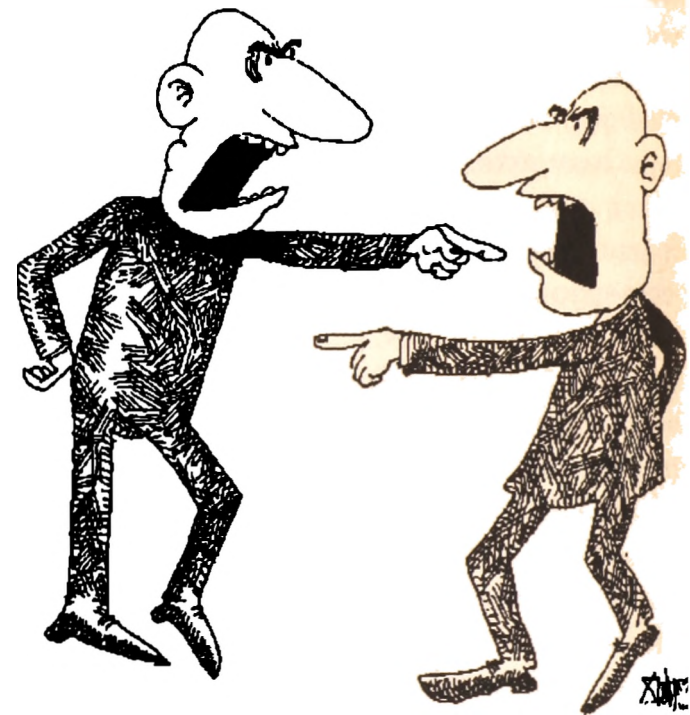
Τα περασμένα, τα χρόνια οπισθοδρομήσεων, τα χρόνια της καταπίεσης και των διώξεων, τα χρόνια που μας γέμισαν με απογοητεύσεις και διαψεύσεις είναι και χρόνια που μπορεί να μας οδηγήσουν σε αναστοχασμό.

Στο κείμενο του Γιώργου Παπασπυρόπουλου βρήκα πολλές ενδιαφέρουσες επισημάνσεις. Παρ' όλα αυτά θα ήθελα να κάνω δυο παρατηρήσεις.

Η πρότασή του «να διαλύσουμε τα κομματικά γραφεία και στη θέση τους ας ανοίξουμε Λέσχες Αριστερών» ακούγεται γοητευτική στην πρώτη ανάγνωση. Όμως αυτές οι ίδιες οι

Λέσχες δεν χρειάζονται κάποια στοιχειώδη οργάνωση για τη λειτουργία τους; Αυτόματα μετά την ανάρτηση μιας επιγραφής του τύπου «Λέσχη Αριστερών» πιστεύει ο φίλος ότι θα κατακλυσθούν οι χώροι αυτοί με «θαμώνες»; Αλλά κάτι που νομίζω ότι ξέφυγε είναι η πρότασή του για την *Αυγή*, δηλαδή να κλείσει και στη συνέχεια να βγει ένα «άλλο λαμπρό φύλλο». Δεν θέλω τώρα να αναφερθώ στην ιστορία της *Αυγής*. Αλήθεια όμως, παρά τις ατέλειες, τις χιλιάδες ελλείψεις της εφημερίδας αυτής, δεν αναρωτήθηκε ο φίλος ότι το κλείσιμο μιας εφημερίδας, ενός οποιουδήποτε εντύπου κάνει φτωχότερη τη δημοκρατία; Και η *Αυγή*, όσα κι αν θέλει κάποιος να της καταμαρτυρήσει είναι μια εφημερίδα που έχει ανοικτές τις στήλες της για οποιαδήποτε άποψη. Αυτό το οποιαδήποτε θέλω να το υπογραμμίσω επειδή αντίθετα με όσα ισχυρίζεται ο Γ.Π. δεν έχουν ακουστεί περιπτώσεις λογοκρισίας για την εφημερίδα αυτή. Μήπως θα ήθελε να μας υποδείξει έστω και μια περίπτωση ο καλός φίλος; –ο οποίος, εάν έστελνε το κείμενό του στην *Αυγή*, πιστεύω ότι χωρίς λογοκρισία θα το δημοσίευε.

Άλλα πιστεύω εγώ ότι είναι τα προβλήματα της *Αυγής* – συγκεκριμένα.

'Όχι στην «ανάπλαση» του Πεδίου του Άρεως

της Αθανασίας Κοντοχρήστου

Πεδίον του Άρεως: Ο μοναδικός χώρος αναψυχής και πνεύμονας πρασίνου για τις πλέον πυκνοκατοικημένες περιοχές της Αθήνας. Σ' αυτήν την τερατούπολη όπου αντιστοιχούν περί τα 2,5 τ.μ. πρασίνου ανά κάτοικο –ενώ σε πόλεις του μεγέθους αυτού θα έπρεπε ν' αντιστοιχούν τουλάχιστον 15-25 τ.μ. ελεύθερων χώρων ανά κάτοικο– το Πεδίον του Άρεως γίνεται βορά επιχειρηματικών συμφερόντων.

Ας ξεκινήσουμε τη σύντομη επισκόπηση των αυθαιρεσιών απ' τις παράνομες επεκτάσεις των εγκαταστάσεων του Πανελληνίου, του κάποτε κοινόχρηστου γυμναστικού συλλόγου. Αναδημοσιεύουμε ένα σύντομο και περιεκτικό ιστορικό της υπόθεσης απ' την ιστοσελίδα της Επιτροπής για την προστασία του Πεδίου του Άρεως: «Η ιστορία αρχίζει το 1988, οπότε η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου παραχωρεί τη χρήση 5,6 στρεμμάτων για τις ανάγκες του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου, με τη ρητή δέσμευση να μην πειράξει το πράσινο που υπάρχει σ' αυτή την έκτα-

ση. Προφανώς για να θεωρηθεί μια τέτοια παραχώρηση δημόσιου χώρου ως πράξη χρηστής διοίκησης και όχι ως χαριστική πράξη, θα πρέπει να εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον και τις ανάγκες άθλησης των κατοίκων της Αθήνας και κυρίως των γύρω περιοχών.

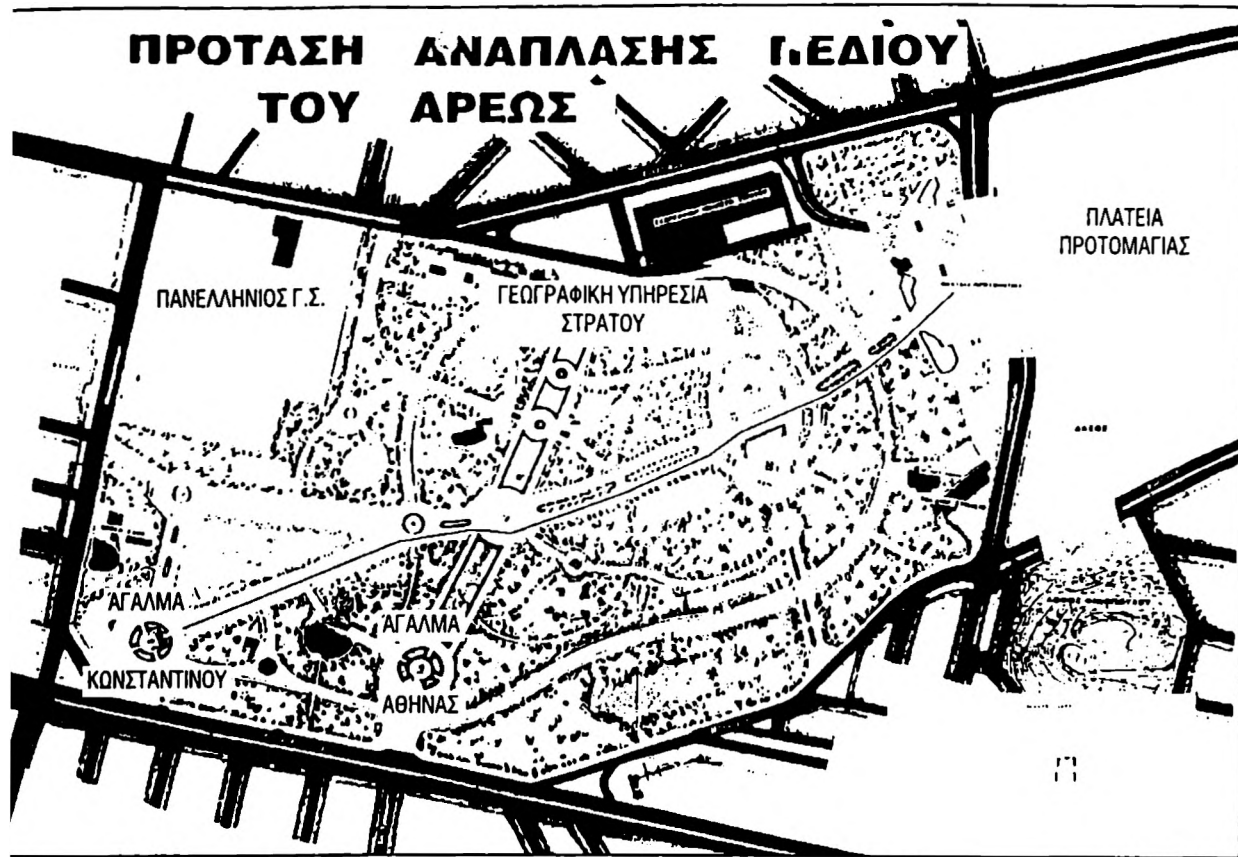
Στην πράξη όμως έγινε ιδιοποίηση του δημόσιου αυτού χώρου, και μετά από λίγα χρόνια άρχισε η ανοικοδόμησή του. Μέσα σε διάστημα τεσσάρων χρόνων έγιναν τουλάχιστον τέσσερις εκθέσεις αυτοψίας (το 1998, το 1999, το 2000 και το 2001) από την πολεοδομία του δήμου και εκδόθηκαν

ισάριθμες διαταγές διακοπής των εργασιών προς την αστυνομία, οι οποίες δεν εφαρμόστηκαν ποτέ. Στο μεταξύ οι εργασίες κατασκευής των αυθαιρέτων συνεχίζονταν ανενόχλητες από το "κράτος δικαίου", πιθανότατα μάλιστα με κρατική χρηματική υποστήριξη. Ο δήμος προφασίζεται ότι δε διαθέτει συνεργεία κατεδάφισης, την εποχή που είχε προκληθεί θόρυβος για την κατεδάφιση που πραγματοποιούσαν συνεργεία του στο διατηρητέο κτήριο του ΦΙΞ. Η ΚΕΔ προφασίζεται ότι δεν έχει τη δυνατότητα να διαπιστώσει την καταγγελθείσα κοπή δέντρων, αφού δεν έχει γίνει καταγραφή του ενυπάρχοντος πρασίνου κατά την έναρξη του χρόνου της παραχώρησης. Τα πρόστιμα (41.467 ευρώ) που επιβλήθηκαν για τα 1570 τ.μ. από τα αυθαιρέτα κτίσματα, δεν εισπράττονται επειδή ο δικαστικός επιμελητής δεν βρίσκει κινητή ή ακίνητη περιουσία του συλλόγου. Ο συνήγορος του πολίτη, στον οποίο προσέφυγαν μέλη της επιτροπής, συνεχίζει την έρευνά του, ενώ υποτίθεται ότι συνεχίζεται η αναζήτηση χρημάτων για την κατεδάφιση των αυθαιρέτων. Φυσικά χρήματα για τον αποκλεισμό των εισόδων και την κοπή των δέντρων βρέθηκαν αμέσως. Είναι άραγε τυχαίο ότι πρόεδρος του Πανελληνίου ΓΣ είναι γνωστός "καναλάρχης";»

Το Πεδίον του Άρεως εδώ και χρόνια έχει εγκαταλειφθεί στη μοίρα του. Πολλά παγκάκια στέκουν ξηλωμένα, οι βρύσες διαλυμένες, οι παιδικές χαρές παρατημένες, τα υπέργηρα δέντρα αφήνονται να πέσουν... Το πάρκο είναι αφύλακτο και κακοφωτισμένο, χώρος διέλευσης και στάθμευσης μηχανοκίνητων οχημάτων.

Κι έτσι η νομαρχία σε συνεργασία με το ΥΠΕΧΩΔΕ (συγκεκριμένα το Πεδίον του Άρεως εντάχθηκε στο Πρόγραμμα Ολυμπιακών Αναπλάσεων που εκπονεί το ΥΠΕΧΩΔΕ ενόψει

του 2004 με τη συγκατάθεση της Υπερνομαρχίας Αθηνών-Πειραιώς) αποφάσισε να προβεί σε «ανάπλαση» του πάρκου. Αποφάσισε να ξηλώσει την υπάρχουσα και επαρκέστατη με θάμβους φυσική περίφραξη και να την αντικαταστήσει με κάγκελα (χωρίς την απαραίτητη άδεια από τη Διεύθυνση Δασών Αθηνών), να κλείσει τις περισσότερες εισόδους του πάρκου με τσιμέντο και κάγκελα (οι εισοδοί περιορίστηκαν από 14 σε 4 και τώρα πρέπει να διανύσει κανείς έως και 700 μέτρα για να μπει στο πάρκο), να ανοίξει ροδικό δίκτυο στο πάρκο (ο σκοπός χρήσης του οποίου δεν έχει ξεκαθαριστεί ακόμα) με βάση δύο διασταυρούμενους κυκλοφοριακούς άξονες (ο πρώτος θα ξεκινά από το άγαλμα της Αθηνάς και θα καταλήγει στη Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, ενώ ο δεύτερος θα συνδέει το άγαλμα του Κωνσταντίνου με την Πλατεία Πρωτομαγιάς), να μονιμοποιήσει τις εμπορικές εκθέσεις με την κατασκευή μόνιμων εκθετηρίων και φυσικά να κόψει και τη θαμνώδη βλάστηση και τα δέντρα του εμποδίζοντα έργα ανάπλασης. Υπάρχουν μάλιστα βάσιμες υπόνοιες ότι ενόψει της Ολυμπιάδας μέρος του πάρκου θα μετατραπεί σε πάρκινγκ για τις λιμουζίνες.

Επειδή κάποτε φτάνει ο κόμπος στο τένι, με αφορμή την περίφραξη και τον αποκλεισμό των εισόδων του πάρ-

κου, οι κάτοικοι της περιοχής στις 19/1/2003 πήραν την κατάσταση στα χέρια τους. Μετά από κάλεσμα της Επιτροπής Αγώνα για την προστασία του Πεδίου του Άρεως συγκεντρώθηκαν στο άγαλμα του Κωνσταντίνου εκατοντάδες άτομα για να διαμαρτυρηθούν για τις αλλαγές στη χρήση του πάρκου και τη διαγραφόμενη εμπορική του εκμετάλλευση. Η συνέλευση των κατοίκων αποφάσισε έπειτα από ανοιχτή ψηφοφορία να προβεί στο άνοιγμα των εισόδων του πάρκου ρίχνοντας συμβολικά τα κάγκελα. Όπερ και εγένετο. Εντέλει έπεσε και η πινακίδα του ΥΠΕΧΩΔΕ που «διαφήμιζε» τα έργα ανάπλασης, ενώ τα απορρίμματα από τις προηγούμενες εμπορικές εκθέσεις (χριστουγεννιάτικα δέντρα κ.ά.) μεταφέρθηκαν εκτός πάρκου για την αποκομιδή τους από τα συνεργεία του δήμου.

Σήμερα κατοικείται το Πεδίον του Άρεως και ο λόφος Φιλοπάππου, αύριο ο Λυκαβηττός, το Γουδί, ο λόφος του Στρέφη και όλη η Αττική. Οι ελεύθεροι χώροι δε χρειάζονται κάγκελα και τσιμέντο, αλλά δέντρα και φροντίδα. Εάν οι κυβερνώντες προκρίνουν μια πόλη-φυλακή, οι πολίτες της Αθήνας, μέσα απ' τα μαζικά και ανεξάρτητα κινήματα κατοίκων, αγωνίζονται για μια πόλη ανθρώπινη, για τη διατήρηση και διασφάλιση των υπάρχόντων ελεύθερων χώρων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

FRANCISCO R. ADRADOS

Επίτ. Καθηγητής του Παν/μίου
Complutense της Μαδρίτης

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Μετάφραση Alicia Villar Lecumberri
Επιμέλεια

Γ. Αναστασίου - Χρ. Χαραλαμπίδης

Η Ελληνική, η αρχαιότερη γλώσσα της Ευρώπης, έχει το προνόμιο να μιλιέται συνεχώς στον ίδιο περίπου γεωγραφικό χώρο επί 4000 χρόνια και να γράφεται αδιάκοπα εδώ και 3500 χρόνια.

Ο Καθηγητής Adrados παρακολουθεί την εξελικτική πορεία της ελληνικής γλώσσας από τα Ινδοευρωπαϊκά χρόνια ως τις μέρες μας με ελκυστικό τρόπο και βαθιά γνώση των πηγών, τις οποίες αξιοποιεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Το βιβλίο αυτό δεν ενδιαφέρει απλώς τον Έλληνα αναγνώστη, αλλά και κάθε ευρωπαίο πολίτη που θα ήθελε να ανακαλύψει τα μυστικά της γλώσσας του μέσα από το πλήθος των ελληνικών λέξεων που διασώζονται σε πολλές ευρωπαϊκές και άλλες γλώσσες.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr
e-mail: papadimas@atp.gr

Τις ημέρες που στάζει η υπόληψη των ανυπολήπτων...

Είμαι φίλος των αρχείων των πάσης φύσεως αρχείων. Και θυμάμαι τώρα τις διαμαρτυρίες που ξεσήκωσε μια ομάδα ιστορικών με πρώτους τους Φίλιππο Ηλιού και Σπύρο Ασδραχά, για «να μην καούν τα αρχεία», τις μέρες που ο λαϊκισμός του ΠΑΣΟΚ έστελνε μερικούς τόνους από τα αρχεία της Ασφάλειας στις υψικαμένους της Χαλυβουργικής. Παρόντες στην «τελετή καύσεως» ήταν και μερικοί υπουργοί της τότε πασοκικής κυβέρνησης. Οι εκκλήσεις των ιστορικών δεν εισακούστηκαν τότε. Νομίζω ότι στο σκεπτικό των ιστορικών μας ήταν και η διαφύλαξη κάποιων ιστορικών τεκμηρίων που αλλιώς δεν υπήρχε τρόπος να διασωθούν. Και βέβαια μια σειρά από άλλα επιχειρήματα που δεν είναι του παρόντος να αναλυθούν.

Τις ημέρες αυτές τα αρχεία της Στάζι έχουν γίνει πρωτοσέλιδα στον Τύπο και βασικό θέμα διαπληκτισμών στα τηλεοπτικά κανάλια. Θα ήθελα να σημειώσω συνοπτικά μερικές σκέψεις:

- Η Στάζι ήταν ένας καταδυναστευτικός μηχανισμός στην πρώην Ανατολική Γερμανία. Ευθύνεται για τον εξανδραποδισμό χιλιάδων Γερμανών. Ευθύνεται όμως και για άλλα πολλά τα οποία δεν γνωρίζουμε με λεπτομέρειες.

- Ας μετακινηθούμε τώρα και ας πάμε στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού: στις ΗΠΑ. Εκεί έχουμε να κάνουμε με την πολύ γνωστή μας εταιρεία, την CIA. Το τι περιέχουν τα αρχεία της για μεμονωμένα άτομα ελάχιστα γνωρίζουμε. Εγώ επί παραδείγματι έχω τον ατομικό μου φάκελο που άρχισε να συντάσσεται

από τα χρόνια της δικτατορίας. Αξιοποιώντας τον νόμο FOIA των ΗΠΑ, ο οποίος δίνει το δικαίωμα στους πολίτες όπου γης, αφού ζητήσουν, να τους γνωστοποιηθούν τα στοιχεία του ατομικού τους φακέλου, ζήτησα και πήρα φωτοαντίγραφα με αρκετές διαγραφές από τμήμα του ατομικού μου φακέλου που διατηρεί η CIA. Και όταν τα πήρα, τα δημοσιοποίησα μες από τις στήλες του *Αντί*. Έκτοτε φαίνεται ότι ο φάκελος εμπλουτίστηκε, γιατί πριν από τρία χρόνια η εδώ αμερικανική πρεσβεία αρνήθηκε να χορηγήσει θεώρηση στο διαβατήριό μου προκειμένου να επισκεφθώ τις ΗΠΑ. Φαίνεται ότι με συμπεριελάμβαναν στον ηγετικό πυρήνα της 17N ή κάτι τέτοιο! Τόσο ηλίθιοι! Σκέφτομαι να επανέλθω με νέα αίτησή μου προς την καλή εταιρεία αλλά το αναβάλλω

γιατί η διαδικασία είναι και πολύπλοκη και δαπανηρή. Πού θα πάει όμως...

- Αλλά δεν είναι μόνον αυτές οι ενασχολήσεις της CIA. Εκατοντάδες δολοφονιών, πραξικοπημάτων, ανατροπών έχουν γίνει με τη δική της «πρωτοβουλία» και τη συμμετοχή των πρακτόρων της. Τι να πρωτοθυμηθούμε; Τον Κόλπο των Χοίρων, την Κύπρο, τη Νικαράγουα, την Ινδονησία, την, την...

- Πριν τρία χρόνια βρέθηκα στη Φιλιπούπολη της Βουλγαρίας στο πλαίσιο ενός διεθνούς συμποσίου το οποίο είχε χρηματοδοτηθεί από κάποιο αμερικανικό ίδρυμα. Εκεί παραβρέθηκαν πολλοί και τρανοί από τις μυστικές υπηρεσίες ανά τον κόσμο: ο Μάρκος Βολφ της Στάζι, ο Ρίτσαρντ Κερ της CIA, ο αρχηγός των γαλλικών μυστικών υπηρεσιών, ο εκπρόσωπος της Ιντέλι-

τζενς Σέρβις, ο υιός Τούτζμαν από την Κροατία, εν ενεργεία αρχηγός των σχετικών υπηρεσιών στη χώρα του, ο βούλγαρος στρατηγός Ασπαρούχοβ κ.ά. Και ξέρετε τι είπαν στις ομιλίες τους όλοι, μα όλοι; Ότι... ευτυχώς που υπήρχαν οι μυστικές υπηρεσίες και «τοιουτοτρόπως απεφεύχθη ο ψυχρός πόλεμος να μετατραπεί σε θερμό!» Και το αίμα από τα χιλιάδες θύματα των πραξικοπημάτων που οργάνωσαν αυτά τα σημερινά, συμπαθή κατά τα άλλα, γεροντάκια;

- Πιστεύω ότι εάν σήμερα λ.χ. επρόκειτο να συζητούμε για στοιχεία από τα αρχεία της CIA, όλοι εκείνοι που ομιλούν για «πρακτορικά στοιχεία» κ.λπ., κ.λπ. όταν αναφέρονται στη Στάζι, όλοι οι δημοσιογράφοι και οι ρεπόρτερ θα έτρεχαν ο ένας πίσω από τον άλλο προκειμένου ν' αποκτήσουν έστω και μία σελίδα φωτοαντιγράφου από τα αρχεία που φυλάσσονται στο Λάνγκλεϋ της Βιρτζίνια.

- Ας έρθουμε όμως στα συγκεκριμένα αρχεία της Στάζι και τη χρήση τους σήμερα. Αρχίζω από μια βασική θέση/άποψη: Στο κυβερνών κόμμα κατ' αρχάς, αλλά και σε όλα σχεδόν τα άλλα κόμματα και σε πάρα πολλούς δημοσιογράφους και ΜΜΕ, τα αρχεία της Στάζι είναι ιδιαιτέρως αντιπαθή. Ο λόγος τώρα υποπτεύομαι ότι είναι η εμπλοκή του ονόματος του Σωκράτη Κόκκαλη στις δραστηριότητες της ανατολικογερμανικής μυστικής υπηρεσίας. Από τις πρώτες ημέρες του 2000 το *Αντί* δημοσίευσε πάρα πολλά στοιχεία που αφορούσαν τον Σ. Κόκκαλη. Ο πρώτος επιχειρηματίας της χώρας, ο πρόεδρος του Ολυμπιακού, ο συνεταιίρος των Στ. Ψυχάρη και Χρ. Λαμπράκη, ο χορηγός του Μεγάρου, ο εκλεκτός προϊστάμενος του Flash, ο συνδαιτημόνας των παρογόντων της πολιτικο-κοινωνικο-οικονομικής μας ζωής, αναδυόταν μες από αρχεία της Στάζι πανομοιότυπος με τον σμίρο της γειτονιάς – τότε που ο χωροφύλακας φρόντιζε να μάθει ποια εφημερίδα αγοράζεις και εάν η γυναίκα του γαλατά τα 'χει με το γιό του κρεοπώλη. Τέτοιος αποκαλυπτόταν ότι ήταν στα νιάτα του ο Σωκράτης Κόκκαλης!

- Και ενώ κανένα κανάλι, κανένα κόμμα, καμιά εφημερίδα (κι εδώ συμπεριλαμβάνεται απαξάπασα και η

Αριστερά) δεν έκαμε την παραμικρή αναφορά ή μνεία στα όσα απεκάλυπτε το *Αντί*, μετά από δύο χρόνια, στις αρχές του 2002, ένοι «θυμήθηκαν» το θέμα Κόκκαλη μετά τη δημοσίευση των στοιχείων από την εφημερίδα *Καθημερινή*. Νισάφι! Και ξεκίνησε, υποτίθεται, δικαστική έρευνα. Η οποία έναν ολόκληρο χρόνο τώρα δεν έχει προχωρήσει ούτε ένα βήμα. «Το μαχαίρι θα φτάσει στο κόκκαλο»· όχι όμως και στον Κόκκαλη! Κατά τα άλλα το 2003 ανακηρύχθηκε «έτος εισαγγελέα»!

Πώς να μη βγει λοιπόν στο μείντάνι ο κυβερνητικός εκπρόσωπος να δηλώνει ανερευθρίαστα τα παρακάτω; Απολαύστε τον:

«Το χειρότερο που έχουμε να κάνουμε είναι να πετάμε ονόματα. Ότι βγήκε από τις έρευνες που έγιναν, ανακοινώθηκε. Δεν θεωρώ σωστό και σοβαρό να συνεχίσουμε την ίδια τακτική των “παραθύρων” και της χύδην παράθεσης ονομάτων.» Έτσι λοιπόν κ. Πρωτόπαπα; Αλλά τώρα το θυμηθήκατε; Τώρα που άρχισε να ψιθυρίζεται δειλά-δειλά λ.χ. το ονοματεπώνυμο *Σωκράτης Κόκκαλης*; Και πού ήσασταν τόσους μήνες που όχι μόνον αποφύγατε να κάμετε ανάλογες «παρατηρήσεις» στους εκτρεπόμενους, αλλά αντιθέτως ο επι της Δημοσίας Τάξεως υπουργός κ. Χρυσόχοϊδης άφηνε να διαρρεύσουν με τα παπαγαλάκια του δεκάδες ονομάτων; Τότε που ήσασταν αλήθεια κ. Πρωτόπαπα;

- Ότι βγήκε από τις έρευνες που έγιναν, ανακοινώθηκε· δήλωσε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος. Είναι αλήθεια, απήλαυσα την παρουσία του «εκπρωσώπου τύπου» της Αστυνομίας κ. Χρήστου Οικονόμου που είχα να τον δω από πέρσι το καλοκαίρι. Τότε βρισκόταν πραγματικά στα μεγαλεία του. Ύστερα έκανε πολύμηνες χειμερινές διακοπές, αναθέτοντας στο μεταξύ σε παπαγαλάκια της παραδημοσιογραφίας τα καθήκοντά του, και... νάτον πάλι πρώτη του Φλεβάρη μήνα στα κανάλια. Ανέπνευσα: Τέτοια αστυνομία πώς να μην την εμπιστεύεσαι;

Αστυνομία που αφήνει να διαρρέουν, διαρρέουν... Μπορέσαμε έτσι όλοι να παρακολουθήσουμε οπ line και άνετα, από τους καναπέδες μας, κάθε δευτερόλεπτο της διαδικασίας των συλλήψεων.

- Θα ήθελα να τελειώσω με δυο-τρία σχόλια ακόμη:

- Αναφέρεται συχνά τον τελευταίο καιρό η σχέση της Αριστεράς με την τρομοκρατία. Ότι δεν αναφέρεται καθόλου είναι ότι πρόκειται για διακριτές, για εντελώς διαφορετικές έννοιες. Τρομοκράτης μπορεί να είναι οποιοσδήποτε και να είναι ή απελπισμένος περιθωριακός ή πλανητάρχης· μπορεί να είναι είτε δεξιός είτε αριστερός.

- Για κείνους τους «τρομοκράτες» που αναφέρονται σε σχέση με την αντιστασιακή δράση τους κατά τη δικτατορία: Νομίζω ότι δεν μπορεί να συσχετίζεται το όποιο άξιο παρελθόν τους με τις σημερινές επιλογές τους. Πιστεύω ότι ο καθένας πρέπει να δικαιώνεται ή να απαξιώνεται καθημερινά. Δεν υπάρχουν άπαξ και δια παντός ήρωες, άπαξ και δια παντός αριστεροί, άπαξ και δια παντός καλοί, άπαξ και δια παντός κακοί, άπαξ και δια παντός άγγελοι ή άπαξ και δια παντός σατανάδες. Για το λόγο αυτόν η ενοχοποίηση των αριστερών γενικώς είναι μια μεγάλη ανοησία. Ο καθείς είναι ό,τι είναι τη συγκεκριμένη στιγμή. Τώρα εάν πριν από τριάντα χρόνια ήταν «άγγελος», αυτό δεν εξασφαλίζει την καθόλη τη διάρκεια του επιγείου βίου του *αγγελούση*. Πρόσφατο, τραγελαφικό παράδειγμα τα πρώην αγγελούδια του ΠΑΣΟΚ που έχουν μετατραπεί σε στυγνούς επιχειρηματίες του «σοσιαλισμού».

- Κλείνοντας, θέλω να σταθώ για λίγο στις σχέσεις των επίδοξων λαϊκών αγωνιστών. Παρακολουθήσαμε ευτελείς σχέσεις και υποθέσεις. Και κυρίως είδαμε να αναδεικνύονται μεταξύ τους πολλοί χαφιέδες. Άλλοι βγήκαν στα φανερά, άλλοι κρύβονται ακόμη. «Αξιοποιούν» τον νέο νόμο. Και τι μ' αυτό; Η παρέα των χαφιέδων μού προκαλεί αποστροφή. Γιατί μπορεί να καταννώ κάποτε-κάποτε μέχρι και τους ελληναράδες ή τους τρομολάγνους επαναστάτες, ένα είδος όμως μου φέρνει απέχθεια: το είδος του χαφιέ. Και δυστυχώς αναγνωρίσαμε πολλούς χαφιέδες (ανεπίσημους, επίσημους, «θεσμικούς») τους μήνες αυτούς της ιεροτελεστίας των «αποκαλύψεων»...

Χ.Γ.Π.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΙΝΑ

Η Κίνα σε πολυσήμαντη, φρενήρη τροχιά ανάπτυξης

της Ντόρας Ηλιοπούλου-Ρογκάν

Η σημερινή Κίνα, η τρίτη μεγαλύτερη σε έκταση χώρα στον κόσμο και η πέμπτη εμπορική δύναμη διεθνώς, με ένα δισεκατομμύριο διακόσια εκατομμύρια πληθυσμό, το 1/5 δηλαδή του πληθυσμού της γης, είναι συγχρόνως η μόνη χώρα που μ' ένα παρελθόν 6.000 ετών έχει να επιδείξει στην είσοδο της τρίτης χιλιετίας μια ριζική αναδιάρθρωση, θεμελιακές αλλαγές στις υποδομές, μνημειακές ανακατατάξεις και, κυρίως, έναν εκπληκτικό σε αριθμούς και σε χρονικά ρεκόρ, ρυθμό ανάπτυξης.

Ανάπτυξη που –κατεξοχήν έκδηλη σε μεγάλα κέντρα όπως το Πεκίνο, η Νταλιάν, η Τσιανγκίν, η Σαγκάη (το Παρίσι της Ανατολής, όπου ιδρύθηκε το Κομμουνιστικό Κόμμα το 1921, στη γαλλική ζώνη), όπου από το 1990 μέχρι σήμερα έχουν κτισθεί περί τους 3.000 ουρανοξύστες με πάνω από 70 ορόφους– δεν εντυπωσιάζει απλά, αλλά θαμπώνει εμάς τους Δυτικούς. Κι αυτό σε τέτοιο μάλιστα σημείο, ώστε μία επίσκεψη στη χώρα αυτή ν' αποτελεί όντως μια πολυσήμαντη και ισχυρότατη εμπειρία –μιαν εμπειρία ζωής, που γεννά καιρίους προβληματισμούς και μάλιστα σε σχέση με τη γενικότερη πορεία του κόσμου, το διεθνές οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό προφίλ. Εμπειρία, τέλος, που περιβάλλεται μίαν ιδιαίτερη γοητεία καθώς οι σύγχρονοι Κινέζοι, με οπωσδήποτε πολύ υψηλό δείκτη νοημοσύνης, θεληματικότητα, εμπορικό αλλά και βαθιά καλλιτεχνικό πνεύμα, πειθαρχία και εργατικότητα, έχουν κατορθώσει να εναρμονίσουν σε μια πολλαπλά βιωμένη χρυσή τομή το αρχαιολογικό (νεολιθικοί οικισμοί έξι χιλιάδων ετών, Πήλιος Στρατός στο Τσιάν, Σινικό Τείχος, βουδιστικοί ναοί και παγόδες, κ.ά.), ιστορικό, πολιτικό, πολιτιστικό παρελθόν με το πολυσύνθετο και ραγδαίο σε

εξέλιξη παρόν. Ένα παρόν που προοιδαίνει για την οπωσδήποτε, κατά τα φαινόμενα, τελική επικράτησή τους. Επικράτηση ευκαταία καθότι η Κίνα αποτελεί μια συνεχώς ανανεούμενη, με εκπληκτική ενέργεια δύναμη. Δύναμη που απλά τώρα αφομοιώνει τη δυτική τεχνολογική εξέλιξη (μόνη π.χ. η Σαγκάη έχει 2.500.000 ηλεκτρονικούς μηχανικούς και ένα μαγνητικό τρένο που διανύει 400 χλμ. την ώρα) προτού να προχωρήσει –σύμφωνα με τον ραγδαίο ρυθμό ανάπτυξης– πέραν των κεκτημένων. Εξέλιξη που προμηνύει πολλά...

Χώρα των δημιουργικών και όχι ανασταλτικών αντιθέσεων, η σημερινή Κίνα γοητεύει ακριβώς μες απ' αυτές, καθώς εδώ συνυπάρχουν π.χ.: μια σχεδόν προληπτική προσέγγιση της βουδιστικής θρησκείας ώστε να εξασφαλίζεται η ευοίωνη έκβαση των καθημερινών προβλημάτων αφενός, με τα πιο εξελιγμένα παράγωγα της διεθνούς τεχνολογίας αφετέρου· οι ουρανοξύστες των

120 ορόφων, με τους βουδιστικούς ναούς, τις παγόδες και τα δέντρα με τα κρεμασμένα πάνω τους κορδελάκια εν είδει ευχών· τα ανατολικού τύπου παζάρια (Πεκίνο, Τσιάν, κ.ά.), με τα τεράστια εμπορικά κέντρα «Plaza» όπως εκείνο της οδού Nanjing στη Σαγκάη –του μεγαλύτερου εμπορικού δρόμου της Κίνας όπου θόλοι των 60 μ. σε διάμετρο και σε ύψος σχεδόν συνθλίβουν τις ευρωπαϊκού τύπου μπουτίκ με εξαρτήματα Prada, Chanel, Ferragamo κ.ά. Τεράστια νεόδμητα συγκροτήματα πολυτελών κατοικιών σε άμεση συνύπαρξη με τα Hutongs στο Πεκίνο και τα Shikamen της Σαγκάης: χαμόσπιτα από πλίνθους και ξύλα που αντικαθίστανται με σύγχρονες κατασκευές, ενώ οι μπουγάδες στα πεζοδρόμια προβάλλουν ακόμη και με φόντο ουρανοξύστες. Παραδοσιακοί κήποι και ιερά κτισμένα σύμφωνα με τις επιταγές του Φεγκ-Σού (ένα είδος γεωμαντίας), σύμφωνα με κανόνες όπως π.χ. η ζώνη νερού και η

αρχή της τεθλασμένης που προστατεύουν από τα κακά πνεύματα, με επεκτάσεις πόλεων όπως π.χ. ο τομέας Pudong στο ανατολικό τμήμα της Σαγκάης συνδεδεμένος με 6 καλωδιακές, κρεμαστές γέφυρες με το δυτικό τμήμα καθώς και με συγκοινωνιακούς κόμβους που ξεπερνούν κατά πολύ ακόμη και τα πιο ρηξικέλευθα σχέδια των φοντουριστών – το Pudong όπου κτυπά ολόένα και περισσότερο ο σφυγμός της ασιατικής οικονομίας, αφού στο νεόδμητο κτήριο του Χρηματιστηρίου με τους 120 ορόφους μόνον πέρυσι έγιναν συναλλαγές της τάξης των 703 δισεκατομμυρίων δολαρίων και που αντικατέστησε το πρώ-

το δυτικοευρωπαϊκού τύπου οικονομικό κέντρο στο Bund, ανθηρότατο στις αρχές του αιώνα, στην όχθη του Huaipro (παραπόταμου του Γιανγκτσέ) που διασχίζει τη Σαγκάη. Το Pudong που τελικά αναδείχθηκε σε σύμβολο της ραγδαίας εξέλιξης της Κίνας, όπως και η Σαγκάη γενικότερα – Μουσείο της Διεθνούς Αρχιτεκτονικής, με κτήρια όπως ο ουρανοξύστης Jin Mao, ο Πύργος του Μαργαριταριού της Ανατολής (Πύργος της Τηλεοράσεως), το Ωδείο, η Βιβλιοθήκη, το Μουσείο που άνοιξε τις πύλες του το 1996 για να στεγάσει 120.000 έργα τέχνης, το Στάδιο που διαθέτει χώρο για 80.000 θεατές, αποδει-

κνύοντας ανάμεσα στ' άλλα ότι οι Κινέζοι είναι ήδη έτοιμοι για τους Ολυμπιακούς του 2008... σε αντίθεση μ' εμάς που μόλις ψιχαλίζει βάζουμε σακκιά με άμμο στον Κηφισό...

Θεληματικοί, εργατικοί, προοδευτικοί, με την έννοια του πολιτισμού εμπειροδωμένη στο DNA τους, οι σημερινοί Κινέζοι έχουν συνδυάσει χαρισματικά την επιστημονική πρόοδο και τεχνολογική εξέλιξη με την αισθητική, ακόμη και στην απειροελάχιστη αλλά πάντοτε σημαίνουσα λεπτομέρεια. Λεπτομέρεια που εναρμονίζεται θαυματοργά με το δέος που μας προκαλεί η υπεράνω κλίμακας ανάπτυξή τους.

Φωνές από το παρελθόν

Paul Thompson

Σ' αυτή την πλήρως αναθεωρημένη έκδοση του επιτυχημένου του βιβλίου, ο Paul Thompson καθορίζει τους σκοπούς της προφορικής ιστορίας μέσω του ίδιου της του παρελθόντος, και αποτιμά τα πρόσφατα επιτεύγματα αυτού του διεθνούς κινήματος. Αμφισβητεί μύθους της παραδοσιακής ιστορικής έρευνας και μελετά τη χρήση των προφορικών πηγών από τον ιστορικό. Ο συγγραφέας δίνει συμβουλές σχετικά με τον τρόπο σχεδιασμού μιας έρευνας, μελετά την εγκυρότητα των στοιχείων προφορικής ιστορίας, αξιολογεί το περιεχόμενο της εξέλιξης των ιστορικών μελετών λαμβάνοντας υπ' όψιν την κοινωνική τους λειτουργία και ερευνά το ρόλο της μνήμης, του εαυτού καθώς και τη δυνατότητα της χρήσης του θεάτρου και της θεραπείας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΛΕΘΡΟΝ Μασσαλίας 20α, Αθήνα, τηλ.: 36.45.057, fax: 36.41.260

PAUL THOMPSON

Φωνές από το Παρελθόν

Προφορική Ιστορία

ΠΑΛΕΤΡΑ

Ο Σαρόν νίκησε, και μετά;

Τορπίλη στην οποιαδήποτε ελπίδα για επίτευξη μιας ειρηνευτικής λύσης στο Ισραήλ αποτελεί η ανέλπιστη νίκη που πέτυχε ο Αριέλ Σαρόν στις βουλευτικές εκλογές που διεξήχθησαν στη χώρα στις 28 Ιανουαρίου και στις οποίες το κόμμα Λικούντ κέρδισε 37 από τις 120 έδρες της βουλής, έναντι 19 που είχε πριν – ανέλπιστη αλλά και επικίνδυνη, καθώς οι δυνατότητες σχηματισμού μιας συμπαγούς και ανθεκτικής κυβέρνησης συνασπισμού φαίνονται μάλλον ανύπαρκτες.

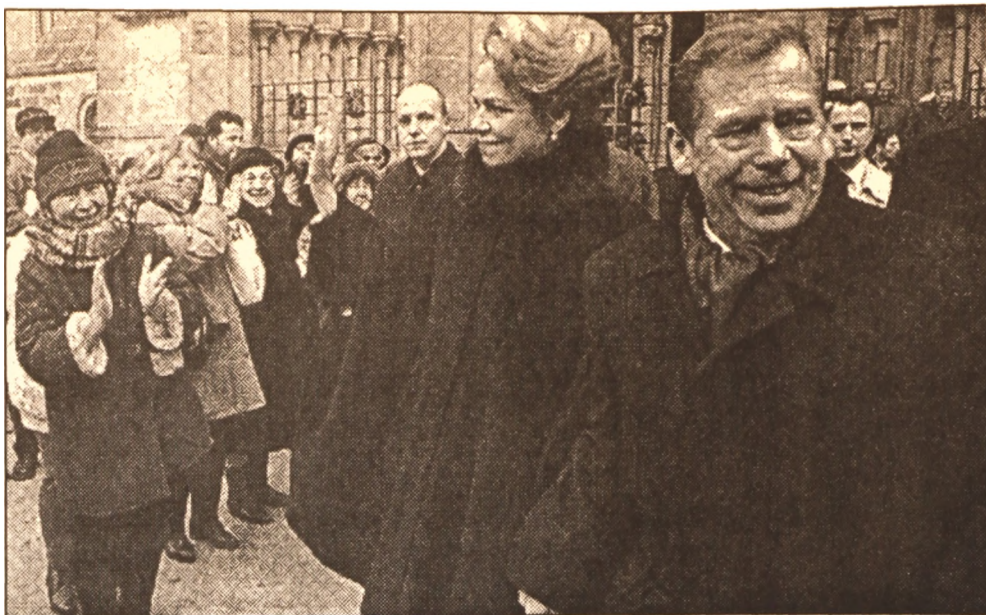
Η νίκη αυτή θα μπορούσε να ερμηνευθεί σαν μια στροφή του εκλογικού σώματος του Ισραήλ προς τα δεξιά: στην ουσία όμως καθοριστικός παράγοντας σ' αυτήν ήταν η έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών προς τα αριστερά κόμματα, γεγονός που φάνηκε και από την αποχή που έφθασε στο 32%, ποσοστό ρεκόρ για τη χώρα από το 1973.

Ένας άλλος παράγοντας ήταν φυσικά η αναμενόμενη στρατιωτική επίθεση κατά του Ιράκ, η οποία είναι βέβαιο ότι θα φρενάρει αναγκαστικά οποιαδήποτε προσπάθεια επίλυσης του παλαιστινιακού προβλήματος.

Χαρακτηριστικό είναι ότι παράλληλη νίκη πέτυχε και το δεξιό Κόμμα Εθνικής Ενότητας, το οποίο αύξησε τις έδρες του σε 8 από τις 7 που είχε πριν, αν και ανάλογη νίκη πέτυχε επίσης το λαϊκό κεντρικό κόμμα Σινούι, που υποστηρίζει το χωρισμό του κράτους από τη θρησκεία και την κατάργηση των εβραϊκών εποικισμών. Το κόμμα αυτό ήλθε τρίτο κερδίζοντας 15 έδρες έναντι των 6 που είχε πριν.

Αντίθετα το Εργατικό Κόμμα μείωσε τις έδρες του σε 19 από τις 26 που είχε πριν, ενώ την ίδια τύχη είχε και το αριστερό κόμμα Μέρετς, που έπεσε στις 6 έδρες από τις 10 που είχε πριν.

Θεωρητικά ο Σαρόν μπορεί να συνεργασθεί με τα μικρότερα δεξιά και εθνικιστικά κόμματα για το σχηματισμό κυ-

Ο Βάτσλαβ Χάβελ αναχωρεί με τη σύζυγό του από το προεδρικό μέγαρο για τελευταία φορά, συνοδευόμενος από τα χειροκροτήματα των περαστικών.

Η ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΕΝΟΣ ΑΔΙΑΦΘΟΡΟΥ

Ο Βάτσλαβ Χάβελ εγκατέλειψε πριν λίγες ημέρες την προεδρία της Τσεχίας, έχοντας πετύχει αρκετά «ρεκόρ», μερικά από τα οποία θα τα ζήλευαν πολλοί ηγέτες άλλων χωρών σε ολόκληρο τον κόσμο.

Κατ' αρχάς είναι ο πρώτος ηγέτης χώρας του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού που έμεινε στη θέση αυτή επί 13 ολόκληρα χρόνια, συγκεντρώνοντας μέχρι την τελευταία στιγμή όχι μόνο την αγάπη και το σεβασμό των πολιτών της, αλλά και την εκτίμηση όλου του κόσμου.

Με μοναδικό αρνητικό σημείο τη διάλυση της Τσεχοσλοβακίας, η οποία πάντως επιτεύχθηκε ειρηνικά και χωρίς κραδασμούς, χάρη και στη δική του συμβολή, ο Χάβελ στα 13 χρόνια της προεδρίας του πέτυχε να οδηγήσει τη χώρα του σε μια σταθερή ανάπτυξη που της επέτρεψε να ενταχθεί στο ΝΑΤΟ και την Ευρωπαϊκή Ένωση, το όνειρο όλων των χωρών και λαών που βγήκαν από τον πρώην υπαρκτό.

Πιστός στις ηθικές αρχές που οικοδομήθηκαν στην ιστορική «άνοιξη της Πράγας» –στην ανάπτυξη των οποίων συνέβαλε ως διανοούμενος και ο ίδιος, γι' αυτό μάλιστα διώχθηκε και φυλακίσθηκε– σε όλη τη θητεία του δεν έπαυε να νουθετεί τους τσέχους πολίτες, να τους συμβουλεύει και να τους θυμίζει ότι το μέλλον της δημοκρατίας εξαρτάται από τις δικές τους ηθικές αντιστάσεις στην καθημερινή ζωή.

Παρ' όλα αυτά, ο ίδιος επέλεξε να τελειώσει την πολιτική του πορεία με μία επικίνδυνη και εντελώς αψυχολόγητη απόφαση, να συνυπογράψει δηλαδή την επιστολή των οκτώ ευρωπαίων ηγετών που τάσσονται υπέρ του αμερικανού προέδρου Τζορτζ Μπους στον πόλεμο κατά του Ιράκ.

Άβυσσος η ψυχή του ανθρώπου. Κι άλλωστε, κανείς δεν είναι τέλειος.

βέρνησης, κινδυνεύει όμως να οδηγηθεί σε ακραίες πολιτικές επιλογές, που θα δυσκόλευαν τη θέση του καθώς και τη βιωσιμότητα της κυβέρνησής του. Έτσι, και με δεδομένο σχεδόν τον πόλεμο στο Ιράκ, επιδιώκει και πάλι να προσελκύσει τους Εργατικούς στο σχηματισμό κυβέρνησης «εθνικής ενότητας», με σκοπό να τους καταστήσει συνυπεύθυνους των αποφάσεων που θα ληφθούν για την αντιμετώπιση του πολέμου, αλλά και ν' αποτρέψει μια ενδεχόμενη ενίσχυσή τους από τη θέση της αντιπολίτευσης.

Από την επομένη των εκλογών τόσο το Εργατικό Κόμμα όσο και το Σινούι δήλωσαν ότι δεν πρόκειται να συνεργασθούν με το Λικούντ σε μια κυβέρνηση υπό τον Αριέλ Σαρόν. Σε μια πρώτη συνάντηση που είχε μάλιστα ο Σαρόν με

τον ηγέτη των Εργατικών Αμράμ Μίτονα δέχτηκε την απ' ευθείας άρνησή του, γεγονός που καθιστά το μέλλον για το νικητή των εκλογών μάλλον αβέβαιο.

Θα μπορούσε ίσως να πεισθεί το Εργατικό Κόμμα και να συμμετάσχει σε μια κυβέρνηση συνασπισμού –ίσως μάλιστα και το Σινούι, όταν ο πόλεμος στο Ιράκ θα είναι γεγονός–, αν όμως προηγουμένως ο Σαρόν ικανοποιούσε ορισμένα αιτήματα του Μίτονα, όπως η εκκένωση της Λωρίδας της Γάζας και των απομονωμένων εποικισμών της Δυτικής Όχθης και η έναρξη διαπραγματεύσεων με τους Παλαιστίνιους: ωστόσο ο Σαρόν δεν θα κάνει κάτι τέτοιο, ιδιαίτερα αν πιστεύει ότι από τον πόλεμο του Ιράκ θα εξασφαλίσει σημαντικά οφέλη για το Ισραήλ.

Ασκού του Αιόλου ή μαϊμουδιές;

Γράφει ο Νίκος Πρωινός

☞ Το να μιλήσει κανείς για μπόχα στο ελληνικό ποδόσφαιρο αποτελεί πλέον κοινοτοπία η οποία μάλιστα υπολείπεται κατά πολύ της πραγματικότητας. Οι πρόσφατες αποκαλύψεις σκάνε σα βόμβες –επί δικαίων και αδικών– αφήνοντας άφωνους αυτούς που παρακολουθούν το άθλημα από κάποια απόσταση.

☞ Η δυναμική των γεγονότων είναι τέτοια ώστε οι εκσυγχρονιστικές αλημνείες πολύ δύσκολα θα μπορέσουν να (ξανα-)κουκουλώσουν τη σήψη και τη διαφθορά ενός χώρου που ελκύει μεν εκατομμύρια θεατών, προσφέρει δύναμη, δόξα και χρήματα σ' αυτούς που κάνουν... παιχνίδι, αλλά ταυτόχρονα γεννά όλα «τα άνθη του κακού» και τα καθιστά ισάξια των μαφιών άλλων χωρών.

☞ Μπιζνες δισεκατομμυρίων, ξέπλυμα μαύρου χρήματος, στημένα παιχνίδια, εκβιασμοί, πλαστογραφίες, πυροβολισμοί, μαχαιριές, μολότοφ, κάψιμο αυτοκινήτων, πυρπολισμοί καταστημάτων, μετατροπή οπαδών σε ιδιωτικούς στρατούς, πολιτικός τζόγος κι ό,τι άλλο μπορεί να φανταστεί ο νους.

☞ Ένα σκηνικό εν έτη 2003 στο Σημιτιστάν που –τρομάρα μας– έχει την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι μέλος (σύμφωνα με την πρωθυπουργική ρήση) του σκληρού πυρήνα της ΟΝΕ (άλλο ανέκδοτο κι αυτό).

☞ Ο Big Mac αποχώρησε από την ΑΕΚ και ο Ντέμης Νικολαΐδης (μαζί με τον Τσάρτα που έμεινε στα αζήτητα) επανήλθε στην ενεργό δράση. Μόνο που η όλη υπόθεση στήθηκε με τέτοιο τρόπο που αρκετοί αναρωτήθηκαν μέχρι πού μπορεί να φτάσει η εκσυγχρονιστική αθλιότητα.

☞ Είμαστε από τους ελάχιστους που δε χαρίστηκαν στον Ψωμιάδη. Αλλά να του τα φορτώνουν όλα και να κάνουν τις αθώες περισσότερες γνωστά λαμόγια που έβαλαν πλάτες για το σημερινό κατάντημα του ιστορικού σωματείου πάει πολύ. Έλεος ρε (που λέει κι ο Γεωργίου).

☞ Ενδιαφέρον είχε και η έκρηξη Μυτιληναίου με αφορμή το παιχνίδι ΟΦΗ-Ηρακλή. Ο γνωστός επιχειρηματίας τα 'χωσε στη διαιτησία, την ΕΠΟ και την ΕΠΑΕ, αναφέροντας τις υπάρχουσες παράγκες και κατονομάζοντας τον Γ. Βαρδινογιάννη (περσινά ξινά σταφύλια) και τον Κόκκαλη. Μόνο που ξέχασε ν' αναφέρει ότι υπήρξε κολλητός του κόκκινου προέδρου και αντιπροέδρου της ΕΠΑΕ.

☞ Ο κυρ-Σωκράτης τα πήρε στο κρανίο και με προσωπική ανακοίνωση (χαρακτηριστικό δείγμα της κουλτούρας που τον διακρίνει) στόλισε τον τ. σύμμαχό του δεόντως. Όταν σπάνε τέτοιου είδους συνεταιρισμοί, είναι να κρατάς την κοιλιά σου από γέλια ή, αν προτιμάτε, τη μύτη από τη δυσσομία. Στο χορό και οι διοικήσεις ΕΠΟ και ΕΠΑΕ. Όλες οι ρόμπες στην πασαρέλα.

☞ Νάτος, νάτος πετιέται από ξαρχής ανδριεύει και θεριεύ-

ει... ο Γ. Λιάνης. Η ήττα του ΠΑΟΚ από τον Παναθηναϊκό σε συνδυασμό με την άρνηση της αστυνομίας να επιτρέψει τη μετακίνηση φιλάθλων από τη Θεσσαλονίκη εκνεύρισαν τον Μακεδονομάχο υφυπουργό που δήλωσε φόρα παρτίδα στις κάμερες «ότι εκβιάστηκε», φωτογραφίζοντας τον κ. Φιλιππίδη. Κυρ-Λιάνη μου, γιατί λησμόνησες ότι το ίδιο είχε γίνει στον πρώτο αγώνα με τους φιλάθλους του Παναθηναϊκού;

☞ Και τι τακτική είναι αυτή που τα χάνεις στον Φιλιππίδη και εξαιρείς την ιδιοκτησία της ομάδας (Βαρδινογιάννης) λέγοντας ότι είναι ευγενέστατος. Θυμίζεις Σαββόπουλο που διαλαλεί ότι είναι με το Σημίτη κι όχι με το ΠΑΣΟΚ. Βέβαια ο Ευάγγελος έριξε τους τόνους και έδωσε τέλος στο θέμα. Όμως, κύριε συνταγματολόγε μας, είναι δυνατό μια σοσιαλιστική κυβέρνηση να δέχεται εκβιασμούς από ένα δεδηλωμένο στέλεχος της επάρατου δεξιάς; Αίσχος! Θα διαμαρτυρηθούμε στη Σοσιαλιστική Διεθνή (των Κλιντονμπλεράκων) κι αυτοί δεν αστειεύονται...

☞ Οι έλεγχοι –μας λένε– θα γίνουν σε όλες τις ΠΑΕ και ΚΑΕ και θα υπάρξουν κυρώσεις. Όμως κάποιος τους σφύριξε ότι αν γίνουν σοβαροί έλεγχοι κι όχι μαϊμουδιές, ΠΑΟΚ, Άρης, Πανιώνιος και άλλοι πολλοί θα υποβιβαστούν σ' άλλη κατηγορία. Και τα κουκιά είναι πολλά. Το σκέφτηκαν από δω, το σκέφτηκαν από κει και κατέληξαν στη σύσταση μιας νέας επιτροπής (όπως λέμε νέο ΠΑΣΟΚ) και σε μια παγκόσμια πρωτοτυπία: Τα χρέη θα πάνε στους επιχειρηματίες κι οι ομάδες δε θα πάθουν τίποτα.

☞ Μόνο που οι ομάδες είναι ανώνυμες εταιρείες κι όχι προσωπικές. Πώς θα γίνει λοιπόν αυτό; Η νομικάρα μας θα δώσει τη λύση με... νέο νόμο.

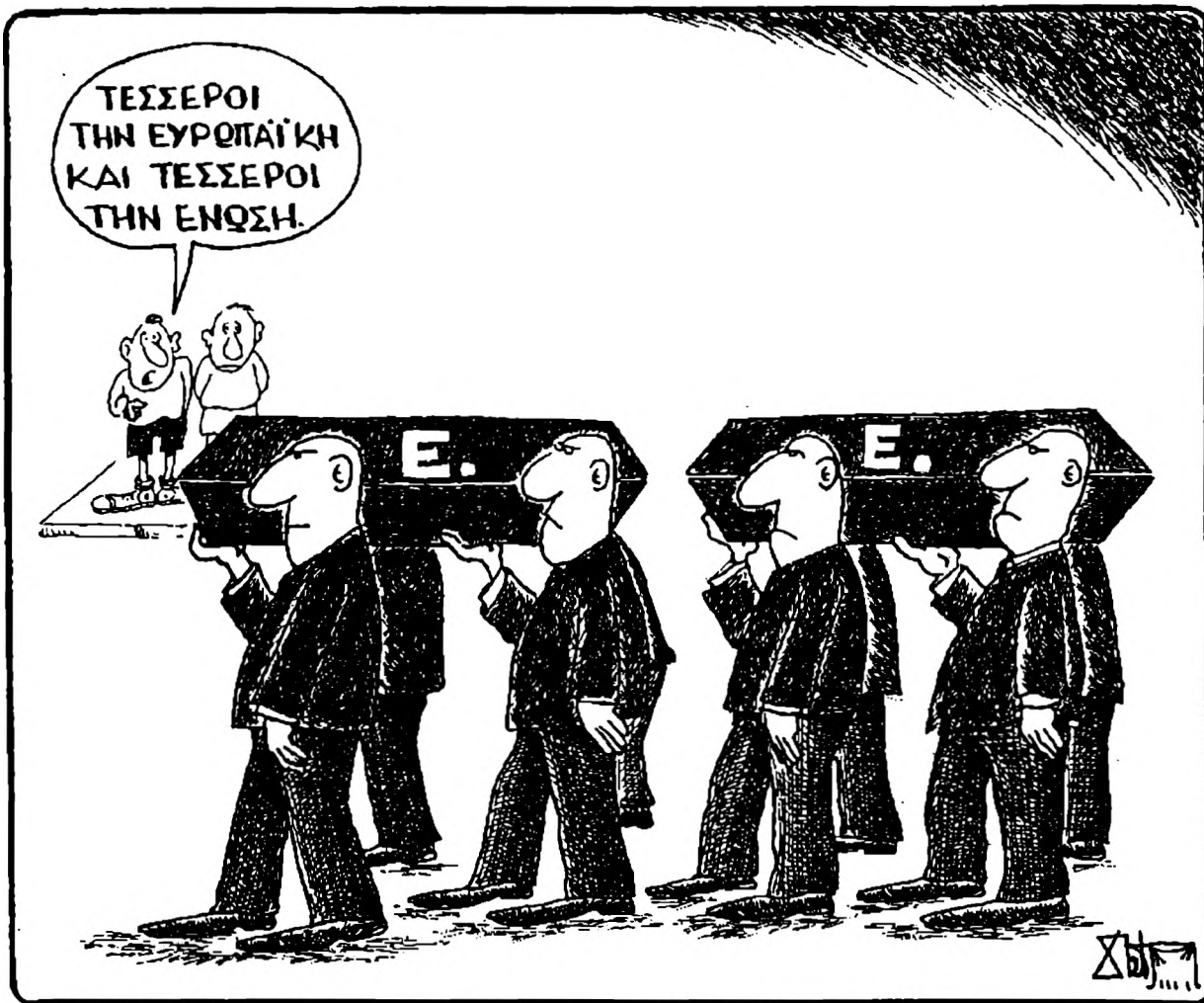
☞ Μέχρι τότε πολλά θα δούμε και θ' ακούσουμε. Ψυχραιμία λοιπόν, αφού ακόμα βρισκόμαστε στο χειμώνα. Πού ν' αρχίσουν κι οι ζέστες...

Το «γούέστερν» σε παγκόσμια εξουσία

του Αλέκου Τζιόλα

Η Αμερική μαζί με την Αγγλία είναι έτοιμες να πατήσουν το κουμπί, που χρειάζεται και να ισοπεδώσουν το Ιράκ, για να ιδιοποιηθούν τις πετρελαιοπηγές του. Επειδή όμως δεν μπορούν να ομολογήσουν μια τέτοια πρόθεση, προβάλλουν ως λόγο κήρυξης αυτού του πολέμου διάφορα προσχήματα, τα οποία φυσικά εξαιτίας του κενού περιεχομένου τους προκαλούν τον κοινό νου.

Διαθέτει, λέει, ο Σαντάμ όπλα μαζικής καταστροφής και ως εκ τούτου θα πρέπει τόσο ο ίδιος όσο και ο λαός του να εξαφανιστούν από το πρόσωπο της γης. Από τον ίδιο όμως συλλογισμό συνάγεται επίσης ότι η Αμερική, που θέλει να ισοπεδώσει το Ιράκ, δε διαθέτει όπλα μαζικής καταστροφής, ειδάλλως θα 'πρεπε κι εκείνη ν' αποτελεί στόχο ισοπέδωσης, και επί πλέον οι προηγούμενες ισοπεδώσεις της, που επέφερε σε Σερβία και Αφγανιστάν, διενεργήθηκαν με καραμπίνες. Στο ερώτημα δε ποιος κρίνει ποια όπλα είναι μαζικής καταστροφής και ποια δεν εί-

ναι και ποιος κατ' επέκταση αποφασίζει για το δικαίωμα της χρησιμοποίησής τους η απάντηση βρίσκεται σε συνδυασμό αληθειών, που περιέχονται πάλι στον ίδιο συλλογισμό, που είναι και ο ιδεολογικός πυρήνας της αμερικάνικης κουλτούρας: Αυτός που είναι ο καλός κρίνει για την αγαθότητα των όπλων, ενώ οι κακοί δεν έχουν τέτοιο δικαίωμα και καλός είναι πάντα ο Αμερικανός. Ως εκ τούτου μόνον αυτός έχει το δικαίωμα χρησιμοποίησης των καλών του όπλων μαζικής καταστροφής. Στο συνακόλουθο ερώτημα πώς η Αμερική κατορθώνει να «πείθει» και τους άλλους γι' αυτή την ανεπίτρεπτη αισθητι-

κά και επιστημονικά διάκριση, η απάντηση δίνεται από την εμπειρία μας: Έχει τη δύναμη και μέσω αυτής επιβάλλει και στους άλλους τις δικές της ρατσιστικές ιδεοληψίες.

Την απάντηση όμως στο προγενέστερο ερώτημα πώς ένας ισχυρός γίνεται πανίσχυρος έρχεται να μας τη δώσει η ιστορία. Οι λιγότερο ισχυροί, που στην περίπτωση μας είναι οι άλλες ανεπτυγμένες χώρες, για να έχουν την εύνοια του ισχυρού, εκχωρούν με τη θέλησή τους τη δική τους δύναμη στον ισχυρό, με αποτέλεσμα να τον καθιστούν παντοκράτορα. Όπως τα άτομα, τα ποταπά άτομα, προσκολλώνται με γλοιώδη τρόπο στους οικονομικά ισχυρούς της κοινωνίας τους, για να προσποριστούν οφέλη, έτσι και τα έθνη, από ποταπότητα και αυτά, προσκολλώνται υποτελέστατα στον ισχυρό, για να προσπορίζονται οφέλη. Η Αμερική επομένως δεν έγινε από μόνη της υπερδύναμη με απεριόριστες εξουσίες παγκόσμιας εμβέλειας. Οι άλλες αναπτυγμένες χώρες, που επιδιώκουν την εξασφάλιση της ευημερίας τους και αυτές κατά το αμερικάνικο πρότυπο, μέσω της εκμετάλλευσης των άλλων πιο αδύνατων λαών, υπογράψανε «άφοβα» όχι μόνο την υποταγή τους στο στρατιωτικό μόρφωμα, που ονομάζεται ΝΑΤΟ, αλλά και τον εξοπλισμό αυτού του μορφώματος με όλες τις εξουσίες, που χρειάζεται μια ισχυρή χώρα, ώστε να γίνει παγκόσμια μοναρχία.

Κι εδώ βεβαίως τα προσχήματα που χρησιμοποιούνται είναι το ίδιο ενοχλητικά για τον κοινό νου: Γιατί το ΝΑΤΟ δημιουργήθηκε, όπως ξέρουμε όλοι μας, σε περίοδο ψυχροπολεμική με σκοπό να προστατεύσει τη Δύση από τον κομμουνιστικό κίνδυνο. Σήμερα, που αυτός ο κίνδυνος έχει εκλείψει, συμπαρέσυρε στην «έκλειψή» του και τον αποχρώντα λόγο της ύπαρξης του αντίστοιχου στρατιωτικού συνασπισμού. Κι όμως, αντί αυτός να εκλείψει, διευρύνθηκε ως προς τις εξουσίες απεριόρι-

στα, ενώ πολλά νέα κράτη αναμένουν εναγώνια και τη δική τους ένταξη σ' αυτή τη συμμαχία.

Από την παγκόσμια ιστορία επίσης ξέρουμε ότι ο ισχυρός, όταν δεν ελέγχεται, παραφρονεί. Από το Μέγα Αλέξανδρο, ή και πιο πριν, ως τη σημερινή Αμερική, ο κανόνας επιβεβαιώνεται αδιάκοπα. Ός και η δημοκρατική Αθήνα του Περικλή, όταν εξελίχθηκε σε ηγεμονία, παρουσίασε εκτροπή προς τον αυταρχισμό, εκτροπή που την πλήρωσε ακριβά κατόπιν, με την ήττα της από την Σπάρτη. Έτσι η Αμερική, χάρη στην υποτέλεια που επέδειξαν οι μικρότεροι απέναντί της, έχει το δικαίωμα σήμερα να παραφρονεί και χάρη πάλι στην ίδια οικειοθελή υποταγή των μικρών η ζωή της ανθρωπότητας βρίσκεται αυτή τη στιγμή στα χέρια της παραφροσύνης. Στην τωρινή της μορφή η παραφροσύνη εκδηλώνεται ως απόλυτο δικαίωμα να πυροβολείς και να σκοτώνεις όποιον θέλεις, όπως στα γουέστερν. Ποιος θα σκοτώνει βέβαια ποιον είναι επίσης καθορισμένο από την ίδια κουλτούρα: Ο καλός Αμερικανός, που είναι από τη γέννησή του καλός, θα σκοτώνει όλους τους άλλους ανθρώπους που είναι από τη γέννησή τους κακοί, όπως ακριβώς στα γουέστερν και πάλι.

Έχοντας λοιπόν οι Αμερικανοί αυτό ως φιλοσοφία, ως κουλτούρα και ως νόμο δε θα πρέπει καθόλου να μας παραξενεύει που ενεργούν όπως ενεργούν. Με βάση δε και τις ιστορικές τους καταβολές, που δεν υπερβαίνουν ίσως σε χρονικότητα τις έξι γενεές, η Αμερική, συγκριτικά πάντα με τη «γηραιά Ήπειρο», δε νομίζω πως είναι τίποτα περισσότερο από μια νεοσύστατη αλλά πολυπληθέστατη ομάδα τυχάρπαστων, που αυτή τη στιγμή έχει τις τύχες του ανθρώπινου γένους στα χέρια της.

Εκείνο πάντως που προσλαμβάνω εγώ προσωπικά από την εμμονή της στην παραφροσύνη είναι ότι με αυτήν θέλει να μας πείσει για τον εξής διασκελισμό: Ή ότι αυτό που έπαθε τότε στις έντεκα Σεπτεμβρίου δεν το έπαθε αναίτια ή ότι πρόκειται για αυτοπάθεια. Εκφράστηκαν εξαρχής υποψίες ότι το πλήγμα της ήταν επινόημα δικό της και ότι απέβλεπε, με βάση τις υποψίες αυτές, στην προληπτική δικαιολόγηση του σημερινού της μένους για αν-

θρωποκτονία και καταστροφικότητα· ήταν προσχεδιασμένο, προκειμένου η εκδήλωσή του να σκιάσει τα πραγματικά αίτια της οικονομικής χρεοκοπίας του συστήματος, που ήδη είχε φανεί πως ερχόταν. Τρεις ή τέσσερις χιλιάδες θύματα, σύμφωνα με τις ίδιες υποψίες, τι αξία μπορεί να έχουν μπροστά στο γόητρο του συστήματος; Ιδίως όταν αυτό το σύστημα με βάση την ιδεολογία του αλλά και την εμπειρία εδράζεται στην απαξίωση της ανθρώπινης ζωής; Ωστόσο ο ισχυρισμός που εμπεριέχεται στις υποψίες ότι ο επικείμενος πόλεμος με το Ιράκ έχει και συγκαλυπτικές αιτίες, ανεξάρτητα από το αν το πλήγμα που υπέστη η Αμερική ήταν αυτοπαθές ή όχι, έχει, πιστεύω, ισχυρά εχέγγυα αξιοπιστίας. Για να μη φανούν δηλαδή οι σκιές της οικονομικής της χρεοκοπίας, που επέρχονταν αναπότρεπτα, γίνεται προσπάθεια να διαλυθούν αυτές με τις φλόγες απεριόριστου θανάτου που εκπέμπουν τα βομβαρδιστικά της.

Με την ίδια επινόηση, που εικάζουν οι υποψίες, εξηγείται και η επιτυχία που είχε η ψυχολογική προετοιμασία των Αμερικανών στον ασπασμό της επερχόμενης βίας τους. Οι αμερικανοί πολίτες, ξέρουμε, είναι απόλυτα εξοικειωμένοι με τη βία, την εικονική βέβαια, καθώς την προσλαμβάνουν καθημερινά μέσα από την τηλεοπτική τους αγωγή. Τώρα όμως τη βιώνουν στον ύψιστο βαθμό ικανοποίησης, επειδή την εκπέμπουν οι ίδιοι και μάλιστα ζωντανή ως εκδίκηση πλέον προς τους άλλους. Γι' αυτό δεν είναι τυχαίο που πάνω από το 70% της αμερικάνικης κοινής γνώμης είναι υπέρ του πολέμου. Τα ποσοστά αυτά προσεγγίζουν τα γερμανικά ποσοστά ασπασμού της χιτλερικής ιδεολογίας. Η συσχέτιση γίνεται μόνο ως προς τα ποσοστά.

Αν λοιπόν η Αμερική μαζί και η επιστήθια σύμμαχός της είναι έτοιμες να πατήσουν το κουμπί που χρειάζεται και να ισοπεδώσουν το Ιράκ, για να οικειοποιηθούν τα πετρέλαιά του, η ευθύνη γι' αυτό βρίσκεται κυρίως στην Ευρώπη: Γιατί όχι μόνο πρόσφερε τη δυνατότητα στην παραφροσύνη να εδραιώσει το καθεστώς της, αλλά και δεν εμφανίζεται ενιαία και δεν τάσσεται κατά του πολέμου με σθεναρότητα. Η αιτία της αδυναμίας της αυτής βρίσκεται με βε-

βαιότητα και στις προγενέστερες συγκατανεύσεις της σε παρόμοιες εκδηλώσεις της παραφροσύνης, που αποτελούσαν συγχρόνως και πρόκριμα αντοχής της ανεκτικότητας. Αν από τότε, αφότου δηλαδή η παραφροσύνη εκδηλώνει τα πρώτα της σημάδια, οι Ευρωπαίοι είχαν αντιδράσει, τώρα και η καθολική τους αντίδραση θα ήταν δεδομένη και η παραφροσύνη δε θα έφτανε στην ακρότητά της.

Ωστόσο κάποιο έντονο αντιφέγγισμα ελπίδας αποτελεί η συγκρότηση του γαλλογερμανικού άξονα, που έχει εκδηλώσει ήδη για πρώτη φορά επιτέλους σθεναρή αντίθεση απέναντι στους σχεδιασμούς της παραφροσύνης. Φαίνεται πως, για να μπορεί η ιστορία να δημιουργεί αντίβαρο στους παραλογισμούς της ακρότητας, πρέπει η ακρότητα του παραλογισμού να φτάνει στα έσχατά της όρια. Έστω όμως και υπ' αυτούς τους όρους, έστω κι αν η αντίδραση των Γάλλων και Γερμανών υπαγορεύεται από οικεία συμφέροντα, είναι άκρως ενθαρρυντικό, που δυο μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης «σήκωσαν κεφάλι» επιτέλους. Για όσους πιστεύουν ότι, επειδή δεν είναι αγνή—δηλαδή αμιγώς ιδεολογική—η αντίδρασή τους, δεν πρέπει να συντασσόμαστε μαζί τους, υπάρχει ισχυρό αντεπιχείρημα, της ιστορίας και αυτό, πως αμιγώς δεν προωθείται ποτέ η ιδεολογία, αλλά είτε ως πρόσμειξη σε συμφέροντα είτε τα συμφέροντα ως πρόσμειξη στην ιδεολογία. Αν λοιπόν αυτή η στάση των Γάλλων και Γερμανών έχει την ιδεολογία ως πρόσμειξη στα εθνικά τους συμφέροντα και όχι ως βάση, αυτό δεν είναι καθόλου ισχυρός λόγος ν' απαρνηθούμε την ιδεολογία, που εδώ εκφράζεται ως άρνηση σύνταξής μας μαζί τους. Το νου εξάλλου γι' αυτό τον έχουμε, για να βρίσκεται σε συνεχή εγρήγορση και, παρακολουθώντας αδιάλειπτα, να διακρίνει ποια συμφέροντα προωθούν την ιδεολογία, ώστε να συντάσσεται μαζί τους. Και τα οικεία συμφέροντα της Αμερικής κάποτε προωθούσαν την ιδέα της Ανεξαρτησίας της. Ποιος ιδεολόγος τότε τάσσεται κατά της Ανεξαρτησίας αυτής; Ουδείς. Ποιος ιδεολόγος σήμερα τάσσεται υπέρ του επικείμενου πολέμου; Πάλι ουδείς.

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Όμφακες εισίν

Το Αντί με μια σειρά υπεύθυνων –ελπίζουμε– άρθρων εδώ και καιρό έχει αποκαλύψει με στοιχεία «πόσον κούφια πράγματα ήσαν αυτές οι βασιλείες» του πολιτισμού και των πολιτισμών και της «εμπνευσμένης πολιτικής του κ. Βενιζέλου περί την δημιουργία μεγάλων καλλιτεχνικών γεγονότων υπό ενιαίο ιδεολογικό άξονα. Τώρα, μετά την τελευταία press conference φάνηκε δραματικά η σπάνις των ανθρώπων, η πτωχεία των ιδεών και εξακολουθητική έλλειψη χρημάτων. Έτσι, λίγο πριν το 2004 τα προσώπια έπεσαν, η ανικανότητα αποκαλύφθηκε και η άγνοια των «ειδημόνων» καταύγασε ως αστέρας της ανατολής άπασαν την επικράτεια (του πολιτισμού των πολιτισμών τους). Μουδιασμένος ο καλλιτεχνικός χώρος, που όλο και κάτι προσδοκούσε από τον υπεσχημένο πακτωλό, διαπιστώνει τώρα πως η παρελκυστική τακτική του –του καλλιτεχνικού κόσμου– για σιωπηρή ουδετερότητα, απλώς βόλεψε την εξουσία να βολέψει αποκλειστικά ημετέρους και απ' την άλλη άφησε ηθικά εκτεθειμένους τους ανθρώπους του πολιτισμού οι οποίοι συναίνεσαν σ' αυτήν την εκπτώτικη πορεία αναμένοντας...

Αντί λοιπόν να ιδρυθούν νέοι θεσμοί και να ενισχυθούν με την απαραίτητη υποδομή οι υπάρχοντες πολιτισμικοί φορείς, η παρέα της κ.

Εμμανουέλας και του κ. Ευγένιου εφήρμοσαν την παλαιοδοκιμασμένη συνταγή του «μοιράζουμε όπως-όπως σ' αυτούς που γνωρίζουμε, ενώ αυτοί που δεν ξέρουμε, καλά να πάθουν». Ο ναϊφ τρόπος της Μελίνας σήμερα έχει καταστεί υψηλός τακτικισμός επιστημονικοφανών προδιαγραφών. Απ' την άλλη τα μουσεία τέχνης σαπίζουν χωρίς χρήματα και χωρίς πρόγραμμα, καθώς έχουν στελεχωθεί με κομματικά ενεργούμενα τα οποία βρίσκονται ταυτόχρονα σε δύο και τρεις θέσεις, προφανώς γιατί είναι... αναντικατάστατοι. Αλήθεια από πότε έχει να παρουσιάσει δική της έκθεση, οργανωμένη απ' τους επιμελητές, η Εθνική Πινακοθήκη;

Ο πολιτισμός στην Ελλάδα είναι το θλιβερό compromise των μικροπαραγόντων οι οποίοι στο όνομα του πάλαι ποτέ «προοδευτισμού» τους πιστεύουν ότι δικαιούνται σήμερα να διαπράττουν την οποιαδήποτε μικρότητα.

Η κλοπή του Matisse των 150.000 ευρώ είναι ένα άλλο παράδειγμα. Το Μουσείο Τεριάντ στη Βαρεία της Μυτιλήνης κυριολεκτικά χειμάζεται από την κρατική αδιαφορία, παρά τις πλούσιες συλλογές, το αξιολογώτατο έργο του και την δαψιλή δωρεά του αείμνηστου Tériade. Προ χρόνων το Μουσείο απεσπάσθη από το ΥΠΠΟ και υπήχθη στην περιφέρεια Β.Α. Αιγαίου. Μέγα σφάλμα για το μοναδικό Μουσείο-κληροδότημα σύγχρονης ευρωπαϊκής τέχνης στην Ελλάδα. Έκτοτε το κράτος το περιέβαλε με τη στοργική του... αδιαφορία. Θυμάμαι πως στις αρχές του '90 οργανώθηκε μια έκθεσή του στο Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν στην Πλάκα, απ' όπου επίσης είχαν κλαπεί έργα του Matisse από τη σειρά Jazz. [Τώρα σειρά είχε η σειρά Verne = οίστρος.] Ο δυστυχής διευθυντής του κ. Μανιατόπουλος εναγωνίως ζητεί ραντεβού, αλλά οι αρμόδιοι δεν τον δέχονται (sic). Παράλληλα χάθηκε η ευκαιρία μιας πολύτιμης δωρεάς, εφόσον η χήρα Tériade άλλαξε γνώμη και δώρησε την προσωπική συλλογή του συζύγου της στη γενέτειρα του Matisse. Αυτή είναι η πολιτική για τα μουσεία τους, αυτός είναι ο πολιτισμός της βαρβαρότητάς τους.

Στέφανος Προτεστάκις

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Επισκεφθείτε** οπωσδήποτε την ωραιότατη έκθεση φωτογραφίας του πολύ σημαντικού φωτογράφου της γενιάς του '40 **Κώστα Μπαλάφα** (μια πολύ ενδιαφέρουσα συνέντευξή του στον Σ. Λέτσιο είχαμε δημοσιεύσει στο τχ. 778), με τίτλο «Φωτογραφικές Μνήμες από τη Σύγχρονη Ελλάδα», που διοργάνωσε και εγκαινίασε την περασμένη Τετάρτη 4/2 το Μουσείο Μπενάκη. Διάρκεια έως 2/3.

• **Σήμερα**, Παρασκευή 7/2, στις 8.30 μ.μ. γίνονται τα εγκαίνια της έκθεσης του **Νίκου Κεσσανλή** στη γκαλερί «Ζήνα Αθανασιάδου» στη Θεσσαλονίκη. Πρόκειται για μια νέα σειρά έργων του που συνεχίζουν τη σειρά «Μεταδομές», όπου ο Κεσσανλής επεμβαίνει σε τυπώματα γνωστών έργων μεγάλων ζωγράφων. Διάρκεια έως 3/3.

• **Έκθεση** με τη νέα δουλειά του γνωστού ζωγράφου **Μηνά** (Σεμερτζιάν) με τίτλο «Προ-σχήματα» εγκαινιάσθηκε την περασμένη Τετάρτη 5/2 στην «Diana Gallery Down Town» (Αρμοδίου 10, Βαρβάκειος Πλατεία). Μπορείτε να την επισκεφθείτε έως τις 8/3.

• **Χθες**, Πέμπτη 6/2, στην αίθουσα τέχνης «Γαβράς» (Ηροδότου 17, Κολωνάκι) έγιναν τα εγκαίνια της έκθεσης του καλού ζωγράφου της Αίγινας **Νεκτάρου Κοντοβράκη**. Θα διαρκέσει έως 22/2.

• **Από 6 έως 28/2** γίνεται η έκθεση ζωγραφικής της **Άννας-Μαρίας Τσακάλη** στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών (Γλύκωνος 4, Δεξαμενή).

• **Την έκθεση** ζωγραφικής με καινούργια δουλειά του **Χρίστου Πετρίδη** μπορείτε μέχρι την 1η Μαρτίου να δείτε στη γκαλερί «Νέες Μορφές» (Βαλαωρίτου 9Α, κέντρο Αθήνας).

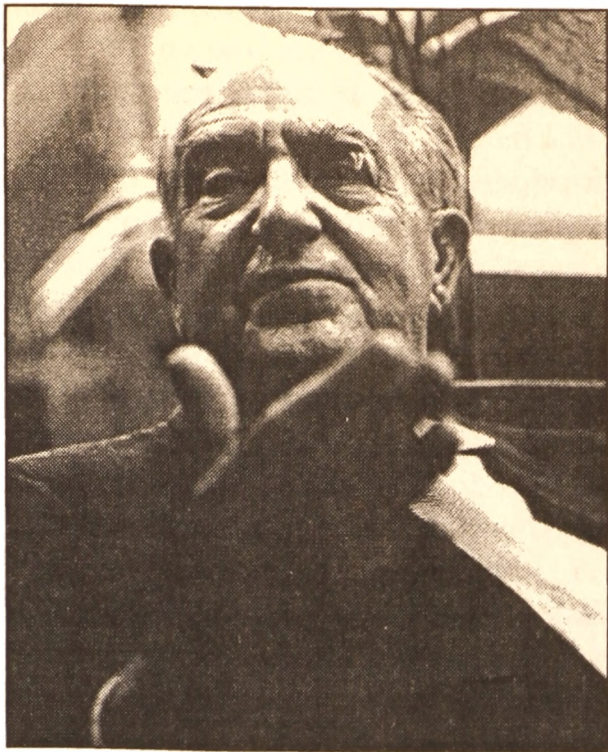
• **Ο εικαστικός Δημήτρης Ζουρούδης** παρουσιάζει από την περασμένη Τρίτη 4/2 και μέχρι τις 7/3 τη νέα –και όπως πάντα έντονα πολιτικοποιημένη– δουλειά του με τίτλο «Μεγάλη αναταραχή θαυμάσια κατάσταση» στη γκαλερί «7» (Ζαλοκώστα 7, Σύνταγμα).

Fritz Lang – Ο θρίαμβος της σκηνοθεσίας

Το Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης άνοιξε την αυλαία των φετινών του δραστηριοτήτων με τρόπο εντυπωσιακό αλλά και εξίσου σημαντικό παρουσιάζοντας –με συνδιοργανωτή το Goethe Institut inter Nationes– την πλήρη ρετροσπεκτίβα του έργου του Fritz Lang, ενός από τους μεγαλύτερους σκηνοθέτες-θρύλους στην ιστορία του παγκόσμιου κινηματογράφου.

Για δύο ολόκληρες εβδομάδες που συμπληρώνονται την επόμενη Πέμπτη 13 Φεβρουαρίου, στην αίθουσα Απόλλων Renault - Filmcenter θα προβληθεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα ολόκληρο το από 44 ταινίες αποτελούμενο έργο του. Στο αφιέρωμα περιλαμβάνονται οι δύο πρώτες διασωζόμενες ταινίες των οποίων έχει γράψει το σενάριο (*Η Χίλντε Γουώρεν και ο θάνατος* (1917), σκηνοθ. Joe Mouj και *Πανούκλα στη Φλωρεντία* (1919), σκηνοθ. Otto Rippert), η πρώτη

του σκηνοθεσία, *Χαρακίρι* (1919), και όλες οι άλλες έως την τελευταία, *Τα 1000 μάτια του Δόκτορος Μαμπούζε*. Το αφιέρωμα κλείνει με τη γνωστή *Περιφρόνηση* του Ζαν-Λυκ Γκοντάρ

(1963), στην οποία ο Fritz Lang έλαβε μέρος ως ηθοποιός, σαν ανταπόδοση στον θαυμασμό –στο δέος σχεδόν– που έτρεφε γι' αυτόν, τον θριαμβευτή της σκηνοθεσίας, η γαλλική Nouvelle Vague. Μέσα σ' αυτόν τον «ποταμό» ταινιών, την ύψιστης καλλιτεχνικής σημασίας προσφορά στην οποία αντανακλάται ένα από τα πιο σημαντικά κεφάλαια του κλασικού κινηματογράφου με αγέραστα δείγματα της αισθητικής και κοινωνικής πολυμορφίας του, περιέχονται μεταξύ άλλων: οι συναρπαστικές αλληγορίες της δεκαετίας του '20 (*Ο θλιμμένος θάνατος*, *Οι Νιμπελούγκεν*, η τεχνολογική παγίδευση των κοινωνιών με το διαχωρισμό σε αφεντικά και δούλους στη *Μητρόπολη*)· το εγκληματικό μόρφωμα του *Δόκτωρα Μαμπούζε* που διέτρεξε σε τέσσερις ταινίες το έργο του Lang και που με την τρίτη –*Η διαθήκη του Δόκτορος Μαμπούζε* (1932)– αναγκάστηκε να δραπετεύσει από τη

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Τελικά τι είναι χειρότερο; Η κρατικοποίηση της Εκκλησίας ή η εκκοσμίκευση του θρησκευτικού συναισθήματος;
- *Ιεραρχία Τ.Υ.*
- Ανθρώπους και κτήνη σώζεις Κύριε!
- *A propos*, την τελική ευθύνη για την ανέγερση του ξενοδοχείου της Εκκλησίας έχει, αποκλειστικά, ο κ. Βενιζέλος, εφόσον στο ΚΑΣ ήρθαν ισόπαλοι εφτά-εφτά.
- Ο Κύριος των Αγγέλων και Πρόεδρος του Σύμπαντος να βάλει το χέρι του.
- *Γιατί για τον άλλο, τον*

Πρόεδρο της Ε.Ε., το βλέπω λίγο χλωμό...

- (Άσχετο: Δεν έχω επιστροφή, κ. Χατζηνικολάε μου).
- *Οχτώ να 'ναι οι μέρες τους! Ευρωτσόλια...*
- Ενώ ο δικός μας... Ευρωτσολιάς! χτύπησε το τσαρούχι του στο τραπέζι και είπε:
- «Έτσι είναι, αν έτσι νομίζετε» ή κάτι ανάλογο ανάμεσα σε Σαίξπηρ και Πιραντέλλο.
- Ε, η κουλτούρα δεν κρύβεται!
- *Σαν το νέο πρόγραμμα της «ανεξάρτητης» ΕΡΤ... Ο τριγμός και ο βρυγμός των οδόντων. Ιδίως τα λεγόμενα «παιδικά» προγράμματα.*

- Όλο να παρακαλάνε τους «εμπορικούς» κι όλο αυτοί να τους την κάνουν σαν την Τσιλιγιάννη που την είχανε βασίλισσα, που της δώσανε τους «Έλληνες»...
- *Κι εκείνη πήγε στο Alpha.*
- Εδώ, θα μου πείτε, πήγανε στην Α.Ε. της Εκκλησίας για τα ΜΜΕ ως «ειδικοί» θρησκευόμενοι η Παναγιωταρέα και ο Λάλας, με διευθύνοντα σύμβουλο εκείνον τον σκοτεινομπούλη που είχε αποκαλέσει «Παντελονά» ο Καλλίνικος.
- *Ανθρώπους και κτήνη κύριε.*
- Αλλά και η Παναγιωταρέα; Μετά τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ τώρα προσχωρεί στο κόμμα της Εκκλησίας.
- *Βλέπει μακριά η Μεγαλοκοπέλα. Μέχρι με το ψηφοδέλτιο της Ν.Δ.*

- Αν πεις κι ο Λάλας... Απ' όλα έχει ο μπαχτσές. Εκτελεί εντολές του Αφέντη του.
- *Γιατί πρέπει να 'χει μάτια (και χέρια) παντού ο ΔΟΛμά μπαχτσές. (Βάλτε μια άνω τελεία, Μακαριώτατε.)*
- Φαντάζομαι πως τα εγκαίνια του υπόγειου γκαράζ της υπερ-υπέργειας Όπερας-κίπων της Βαβυλώνας θα τα διαπράξει αυτοπροσώπως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας χοροστατούντος του Μακαριωτάτου.
- *Τι να σου κάνουν και οι εισαγγελείς; (Μάλλον κι αυτοί δεν έχουν επιστροφή.)*
- Αυτό τον καιρό ασχολούνται με τους εκβιασμούς εκδοτών προς μεγαλοπαράγοντες και τούμπαλιν.
- *Επ' αυτού έχω κι εγώ να*

Fritz Lang – Ο θρίαμβος της σκηνοθεσίας

ναζιστική Γερμανία: στη συνέχεια ο σκληρός σχολιασμός του αμερικανικού ονείρου σε ταινίες όπως *Ζεις μονάχα μια φορά* (1937), *Η μεγάλη κάψα* (1953), *Το ανθρώπινο κτήνος* (1954).

Ο Lang γεννήθηκε στις 5 Δεκεμβρίου του 1890 στη Βιέννη, πέντε χρόνια πριν την ανακάλυψη του κινηματογράφου. Γιος του αρχιτέκτονα Anton Lang και της εβραϊκής καταγωγής Paula Lang. Παρ' όλο που ο ίδιος σπούδασε αρχιτεκτονική και ζωγραφική, στα 20 του εγκαταλείπει το σπίτι του και ταξιδεύει σε τόπους όπως η Β. Αφρική, η Μικρά Ασία, η Ρωσία, η Κίνα, η Ιαπωνία, ο Ειρηνικός, ζώντας περίπου τυχοδιωκτικά. Το 1913 εγκαθίσταται στο Παρίσι όπου ξανακαταπιάνεται με τη ζωγραφική. Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος του στοιχίζει τέσσερις τραυματισμούς: απαλλάσσεται με το βαθμό του λοχαγού και καταπιάνεται με τη συγγραφή σεναρίων. Μετακομίζει στο Βερολίνο όπου συνερ-

γάζεται με τον παραγωγό Erich Pommer τελικά, ως σκηνοθέτης της Decla Bioscop. Η πρώτη του ταινία, το *Halbblut*, θεωρείται χαμένη. Το 1924 παντρεύεται την ηθοποιό και σεναριογράφο Thea von Harbou με την οποία συνεχίζει μια μακρόχρονη συνεργασία. Το 1926 είναι η χρονιά της *Μητρόπολης*, η οποία αποτελεί τον απόλυτο ορισμό της ταινίας-σταθμός. Το 1929 γυρίζει το πρώτο πραγματικό του αριστούργημα, το *Μ, ο Δράκος του Ντίσελντορφ*, πρώτη ομιλούσα ταινία του Lang. Η περίοδος 1933-1959 είναι η αμερικανική, στη διάρκεια της οποίας θα γυρίσει 22 ταινίες, κάτι περισσότερο από το μισό του έργου, δίχως να υποτάξει την προσωπική του οπτική, συνδυάζοντας το εξπρεσιονιστικό του παρελθόν με το ποίη και το θρίλερ. Ταινίες που συζεύγνουν το film ποίη με τις μελοδραματικές μυθοπλασίες. Σήμερα οι ταινίες αυτές κρίνονται ως από τις πιο ενδιαφέρουσες στιγμές

του αμερικανικού σινεμά. Κουρασμένος από το Χόλιγουντ, ο Lang γυρίζει το 1959 στη Γερμανία. Τρεις γαλλο-ιταλο-γερμανικές παραγωγές σημειώνουν το τέλος: *Ο τίγρης του Εσναπούρ*, *Ο τάφος του Ινδού*, *Τα 1000 μάτια του Δρ. Μαμπούζε*. Άφησε την τελευταία του πνοή στο Λος Άντζελες στις 2 Αυγούστου του 1976, στα 86 του χρόνια.

Πέρα από τη θεωρητική διαμάχη ανάμεσα στη γερμανική και την αμερικανική περίοδο του Fritz Lang, παραμένει αλώβητη η αισθητική αξία της μεγάλης προσφοράς ενός δάσκαλου του κινηματογραφικού ιδιώματος, της σύνθεσης του πλάνου, της αφηγηματικής διαύγειας, του εκφραστικού σκηνικού και του ρυθμού μέσω του μοντάζ.

Μέχρι την Πέμπτη 13 Φεβρουαρίου λοιπόν – γι' αυτούς που αγαπάνε τον κινηματογράφο σαν μια δυνατότητα υψηλών ψυχαγωγικών δυνατοτήτων.

Δημήτρης Χαρίτος

καταγγείλω ένα γεγονός:

- Ξέρω έναν εκδότη που μ' εκβιάζει να παραδώσω γρήγορα τα κείμενα, που με προπηλακίζει όταν αργώ και που δεν γελάει με τα αστεία μου.
- (Αυτό το τελευταίο συνιστά, αναμφισβητήτως, κακούργημα.)
- Να συναντηθούμε μια απ' αυτές τις μέρες να σας επιδώσω το σχετικό σημείωμα, κ. Σημίτη μου.
- Θα φάμε στη Ράτκα ή στο Μπαϊρακτάρη; Ας αποφασίσουν τα κορίτσια.
- Εγώ πάντως θα φάω κάτι ελαφρό ως συνήθως: κοτολέτες της πλάκας με σως ταρτάρ τύπου.
- Μιλένα Αποστολάκη! Τίποτε άλλο.
- Η Μιλέν Ντεμονζώ του εκσυγχρονισμού...
- Από ειδική σύμβουλος του Βενιζέλου εκτοξεύθηκε σε πολιτικό μέγεθος ευρωπαϊκών

προδιαγραφών, σε ηγερία της κεντροαριστεράς...

- ... και βάλε!
- Τι γελάτε ρε; Δεν έχω επιστροφή, κύριε Νίκο μου.
- Μια και το 'φερε η κουβέντα, εκτός του επαγγελματικού ποδοσφαίρου και του μπάσκετ υπάρχει άλλος χώρος του αθλητισμού σε κρίση για να τον αποτελειώσει ο κ. Λιάνης;
- Κατά τ' άλλα πάμε καλά! Μόνον οι κακόπιστοι δεν το βλέπουν.
- Ο Πέτρος Ευθυμίου έχει συμμαζέψει τα πράγματα στην παιδεία και οσονούπω εφαρμόζει το νέο, ρηξικέλευθο πρόγραμμά του.
- Απ' την άλλη και ο κ. Στεφανής έχει επιτελέσει θαύματα στο χώρο της Υγείας.
- Εννοώ το πάρκινγκ του θεραπευτηρίου «Υγεία»

που ανακαινίστηκε ριζικά.

- Ενώ το Χρηματιστήριο σκίζει...
- Και το κερασάκι στην τούρτα: Πολιτιστική Ολυμπιάδα! Έργα, ιδέες, έμπνευση, φαντασία.
- Δες έχεις επιστροφή, κ. Κακογιάννη μου.
- Αποστροφή έχεις.
- Αpropos, θα σας μιλήσω για την ιδιαίτερη πατρίδα σας...
- Πάνω στη σύγχυση ο Μανωλάκης πετάχτηκε στην Κύπρο για να εξετάσει επιτοπίως τα προβλήματα και να εμπυχωσει τον Αλβάρο ντε Σότο.
- Με ανακούφιση διεπίστωσε λοιπόν πως η Μεγαλόνησος ομοιάζει απολύτως με την μητέρα της: μικροπολιτικές ίντριγκες, μειοδοτικά υπονοούμενα, διαφθορά –σε κάθε Κύπριο αναλογούν δύο Ρωσίδες–

και ο Χριστόφιας τιμητής και ρυθμιστής των πάντων.

- Είναι ανάγκη τώρα να πω πόσο καλύτερες είναι οι κυπριακές τηλεοπτικές ειδήσεις σε σχέση με τις ελλαδικές; Πόσο πιο σύντομες, πόσο πιο ουσιαστικές;
- Κουίζ: Γιατί ο Κληρίδης φορεί στο πέτο του την Κύπρο καρφίτσα;
- Για να μην ξεχνά ποιου κράτους είναι πρόεδρος;
- Κατ' ασφαλείς μας πληροφορείς στη νέα Σημαία της Συνομοσπονδίας θα δεσπόζει συμβολικά ένας στηθόδεσμος. Γιατί; Επειδή χωρίζει την αριστερά απ' τη δεξιά, συγκρατεί τις μάζες, προκαλεί τον λαό, κι άμα πέσει, δημιουργεί επαναστατικά γεγονότα. Όλε!

Μανωλάκης ο βομβιστής

Η κινηματογραφική σεζόν βρίσκεται στην ακμή της. Οι αξιόλογες ταινίες, εμπορικά και καλλιτεχνικά, μπαίνουν στο χορό της διανομής η μία κατόπιν της άλλης. Άλλωστε, αρχίζει το Φεστιβάλ του Βερολίνου και τον επόμενο μήνα έρχεται η σειρά των Όσκαρ. Άξιο προσοχής είναι ότι οι κινηματογραφικοί δημιουργοί μας προτείνουν, δίκην αξιώματος, ότι η αιματηρή βία αποτελεί πολύμορφο περίπου απαραίτητο κοινωνικό (πέρα από πολιτικό) συστατικό. Όπου η τέχνη της βίας κάποτε μετατρέπεται σε βιασμό της τέχνης. Τελικά, διαλέγετε και παίρνετε...

Η βία, αυτή η μαμά της ιστορίας...

Ασφαλώς αυτό που κάνει σπουδαία την ταινία του Σκορσέζε «Οι συμμορίες της Νέας Υόρκης» δεν είναι οι εικονιζόμενοι Ντάνιελ Ντέι Λιούις και Λεονάρντο Ντι Κάπριο (μολονότι που η ερμηνεία του πρώτου είναι αλησμόνητη) αλλά το μεγαλειώδες μπαγκκράουντ της πολυδιάστατης σκηνοθεσίας.

Το μέχρι σήμερα σκηνοθετικό έργο του Ατόμ Εγκογιάν («The Adjuster», «Exotica», «Το γλυκό πεπρωμένο») έχει προσεχτεί ιδιαίτερα για την αποτελεσματικότητα με την οποία αποτυπώνει στις ταινίες του τις λεπτές ψυχογραφικές ιχνο-

γραφήσεις των χαρακτήρων και των μεταξύ των περίπλοκων συμπεριφορών μέσα σε ένα κλίμα περιβάλλοντος διπλής ή και πολλαπλής διαστρωμάτωσης και ανάγνωσης. Σκόπιμη αλλά ελεγχόμενη ασάφεια. Πυκνά στην οργάνωσή τους πλάνα, βαθείς, συχνά

υποφωτισμένοι χρωματισμοί σ' ένα άθροισμα λόγου και εικόνας υπαινικτικού υπερρεαλισμού. Είναι αυτά τα χαρακτηριστικά που κάνουν αποδεκτό τον κινηματογράφο του κυρίως οι σινεφίλ.

Αυτή τη φορά ο αρμενικής καταγωγής Καναδός δημιουργός θέλησε με την ταινία του «Αραράτ» να προσθέσει και τη δική του συνεισφορά στη διεθνή προσπάθεια των απανταχού Αρμενίων να κρατηθεί ζωντανή η ιστορική μνήμη των ομοεθνών του, αλλά και επιτέλους να αναγνωρισθεί η γενοκτονία του 1915 από την πεισματικά αρνούμενη να το αποδεχτεί Τουρκία. Στην προκειμένη περίπτωση ο Εγκογιάν δεν είχε κατά νου μια επανάληψη της «Λίστας του Σίνκλερ» που έκανε ο Σπίλμπεργκ. Δεν τον ενδιέφερε μια αποκλειστικά ιστορική ταινία αναπαράστασης ή μια ταινία πολιτικής καταγγελίας. Ως δημιουργός ο ίδιος, δεν του ήταν μπορετό να απαρηθεί τους δικούς του αφηγηματικούς τρόπους. Ασφαλώς, στο κέντρο του σεναρίου του παραμένει η γενοκτονία σαν αιτία αλλά και ως αφορμή για μια ακόμα ταινία που θα αναγνωρίζεται και καλλιτεχνικά ως ταινία του Ατόμ Εγκογιάν. Έτσι και έπραξε. Ένας Αρμένιος σκηνοθέτης (που εκπροσωπεί τις ιδέες του ίδιου του Εγκογιάν και τον οποίο ενσαρκώνει ο διάσημος Γαλλοαρμένιος τραγουδιστής των δεκαετιών '50 και '60, Σαρλ Αζναβούρ) αποφασίζει να γυρίσει, στον Καναδά, μια ταινία για τη Γενοκτονία των Αρμενίων. Έχουμε, λοιπόν, τη σκηνοθετική διαχείριση του θέματος «ταινία μέσα στην ταινία», γεγονός που τον αποδεσμεύει από την υποχρέωση μιας «πιστής» αναπαράστασης αλλά και τον περιορισμό σ' αυτήν. Έτσι, καθοριστική σημασία αποκτάει ο τρόπος που λειτουργεί ο μηχανισμός της μνήμης μέσα από τους σημερινούς φορείς της: Το τότε και ο ομφάλιος του λώρος με το σήμερα. Η αδυναμία που έχει το συναίσθημα να αντικαταστήσει τα ρεαλιστικά κενά και τις αντιφάσεις των μαρτύρων, απότοκα όλα του χρόνου που μεσολάβησε γίνεται φανερό στις αμφισβητήσεις και τις έριδες στη διάρκεια που γυρίζονται οι σκηνές αναπαράστασης του έργου μέσα στο έργο.

Ο νεαρός Ράφι, εγγονός νεκρού πλέον μάρτυρα της γενοκτονίας ταξιδεύει κρυφά στην Τουρκία με σκοπό να κινηματογραφήσει το ιερό βουνό των Αρμενίων (υποτίθεται) για τις ανάγκες της ταινίας, στην πραγματικότητα όμως για να αναζητήσει τα «φαντάσματα» που καθορίζουν μέχρι σήμερα τη ζωή του. Το «παιχνίδι», εντούτοις, της αλήθειας θα παιχτεί σε παράλληλο αφηγηματικό άξονα με την επίμονη ανάκριση στην οποία υποβάλλεται ο Ράφι από τον αστυνομικό του τελωνείου (Κρίστοφερ Πλάμερ) κατά την επιστροφή του από την Τουρκία για το τι πραγματικά περιέχουν τα σφραγισμένα κουτιά με το, κατά δήλωση του νεαρού Ράφι, αρνητικό φιλμ που τράβηξε στους τόπους του μαρτυρίου. Τι μας ωθεί να ταυτίζουμε τις επιθυμίες μας με την αλήθεια; Τι σημασία μπορεί να έχει αν το Αραράτ δεν φαινόταν από την κωμόπολη του Εβάν που ισοπέδωσαν οι Τούρκοι, όπως το αποθανάτισε ο πατέρας του Ράφι σε ζωγραφικό πίνακα; Γεγονός είναι ότι τα σημερινά ελατήρια ή οι παραλλαγές με τις οποίες προσπαθούμε να γεμίσουμε τα κενά της μνήμης και την ιστορική εντροπία δεν θέτουν σε αμφισβήτηση το αποτρόπαιο συμβάν. Οι περίτεχνοι αφηγηματικοί μαϊανδροί της ταινίας πλουτίζουν τη συλλογιστική του θεατή στις πολλαπλές εκδοχές της συνύπαρξης του Μύθου ως αντίπαλου της ιστορικής Μοίρας.

* * *

Δεν υπάρχουν σοβαρές αντιρρήσεις ότι ο Μάρτιν Σκορσέζε είναι ο μεγαλύτερος εν ζωή αμερικανός σκηνοθέτης και από τους ελάχιστους παγκοσμίως. Το μαρτυρεί το μέχρι σήμερα έργο του, η θαλερότητα αυτού του έργου, η δραματουργική σαφήνεια, ο αφηγηματικός πλούτος, η καλλιτεχνική ποιότητα, η δύναμη και η δυναμική των τρόπων και των ρυθμών και βέβαια η εμμονή του να αποτυπώσει το κοινωνικό και το ιστορικό πρόσωπο της παρελθούσης και της σημερινής Αμερικής μέσω της εμβληματικής πόλης της που είναι η Νέα Υόρκη με ερμηνευτικό εργαλείο τη βία αυτή την κατά τον Λένιν «μαμή της ιστορίας». Η κοινωνική και η πολιτική βία, αλληλέγγυες στα μέσα και τους

Ο Σαρλ Αζναβούρ (επί το αρμενικώς ορθότερον, Αζναβουριάν) και η Αρσινέ Καντζιάν (στο ρόλο της ιστορικού τέχνης) αναζητούν από διαφορετικούς δρόμους τα γεγονότα στην ταινία «Αραράτ» του Ατόμ Εγκογιάν.

σκοπούς εξωθούν τη δυναμική της ζωής σε επιταχύνεις άλλοτε μοιραίες και άλλοτε αίσιες.

Τον περασμένο αιώνα και η Ν. Υόρκη ένας απέραντος λασπότοπος φτώχειας και αναδυόμενου πλούτου. Κάθε μέρα καράβια ξεβράζουν χιλιάδες μετανάστες, εξαθλιωμένους κυνηγούς του «αμερικανικού ονείρου» που η φήμη του σαρώνει την Ευρώπη. Αγγλοσάξονες, Ιταλοί, Έλληνες, Γερμανοί, Ολλανδοί και στη συνέχεια πλήθη Ιρλανδών, θύματα του μεγάλου λιμού της πατάτας. Όσοι προηγήθηκαν αυτοαποκαλούνται «γηγενείς» και είναι αυτοί που δεν αφήνουν ζωτικό χώρο σε νεοεισερχόμενους και κυρίως στους Ιρλανδούς. Χώρος δράσης η περιοχή Five Points και ο έλεγχός της. Το επίσημο κράτος αφοσιωμένο στην ψηφοθηρία ενόψει εκλογών και κυρίως στην εξέλιξη του Εμφύλιου Νοτίων και Βορείων αφήνει ελεύθερο το έδαφος ξεκαθαρίσματος των λογαριασμών σε οργανωμένες συμμορίες. Στην ταινία από τη μια μεριά έχουμε τους «Ντόπιους» με αρχηγό τον Μπιλ τον Χασάπη (μεγαλειώδης ερμηνευτικά η παρουσία του Ντάνιελ Ντέι Λιούις) και από την άλλη οι «Λαγοί» με επικεφαλής τον ιερέα Βαλόν.

Μέσα στον χιονισμένο, ανοιχτό χώρο των Five Points θα λάβει χώρα η σκληρή, με πλήθος νεκρούς και τραυματίες, σύγκρουση ανάμεσα στις δύο συμμορίες. Ο Βαλόν σκοτώνεται από τον Μπιλ, αφήνοντας πίσω του απροστάτευτο τον δεκάχρονο γιο του Άμστερνταμ, τον οποίο όμως ο Μπιλ κλείνει σε αναμορφωτήριο «για να τύχει καλής μόρφωσης». Ύστερα από 15 χρόνια ο Άμστερνταμ (ώριμη η ερμηνεία από τον Λεονάρντο ντι Κάπριο) βγαίνει στην πόλη και εντάσσεται στη συμμορία του Χασάπη με σκοπό να τον σκοτώσει στην κατάλληλη στιγμή. Η αληθινή ταυτότητα του Άμστερνταμ Βαλόν προδίνεται στον Χασάπη, ο οποίος μέχρι τότε αποκαλούσε γιο του τον νεαρό Βαλόν, και ένας αδυσώπητος αγώνας εξόντωσης και επικράτησης αρχίζει. Ήδη ο Άμστερνταμ γίνεται αρχηγός των «Λαγών».

Μια άγρια και καταστροφική εξέγερση του όχλου, άρνησης να στρατευτούν για το μακελειό του Εμφύλιου, φέρνει στο προσκήνιο της ταινίας το ιστορικό προτσές διαμόρφωσης αυτής της χώρας που θα πρέπει να ήταν και το κύριο ενδιαφέρον του Σκορσέζε στα τριάντα χρόνια που σχεδίαζε και

προετοίμαζε αυτή τη saga για το πώς δούλεψε αυτό το χωνευτήριο λαών που κατέληξε στο αμάλγαμα που λέγεται σημερινές ΗΠΑ, όπως δείχνει το τελευταίο πλάνο με τους Δίδυμους ακόμα στη θέση τους. Η προώθηση της προσωπικής αναμέτρησης των δύο χαρακτήρων και ο Άμστερνταμ - Άμλετ που σκοπό ζωής έχει την εκδίκηση του θανάτου του πατέρα του, αδυνατίζουν αισθητά το κατά τ' άλλα μεγάλο, επικό εγχείρημα του Σκορσέζε. Λέγεται ότι η αιτία βρίσκεται στην παραγωγό εταιρεία Miramax.

Ολόκληρη η ταινία είναι γυρισμένη στα θρυλικά στούντιο της Τσινετσιτά, στη Ρώμη. Τα απίστευτης πιστότητας σκηνικά της ιστορικής συνοικίας Five Points σχεδιάστηκαν από τον μεγάλο Ιταλό σκηνογράφο Ντάντε Φερέτι (συνεργάτη των Φελλίνι και Παζολίνι). Οι πολυπρόσωπες σκηνές των συγκρούσεων, το πλήθος των δευτερευόντων χαρακτήρων, ο πλούτος και η αυθεντικότητα των κοστούμιών, το ίδιο και των εσωτερικών χώρων (εύλογες μνήμες από το «Όσα παίρνει ο άνεμος» ή τις αιματηρές σκηνές των ταινιών του Σαμ Πέκινπα) κρατούν σε εγρήγορση το θεατή και τις αισθητικές του απαιτήσεις. Όσο διχασμένο και αν είναι το αξιολογικό συμπέρασμα, η ταινία παραμένει ένα σπουδαίο κινηματογραφικό επίτευγμα.

* * *

«Η πόλη του Θεού» μας έρχεται από τη Βραζιλία, μια χώρα απέραντη σε έκταση και γεμάτη αντιφάσεις. Πλούσια σε φυσικούς πόρους αλλά με το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων της στα όρια της εξαθλίωσης. Συχνά ακούμε ότι η οικονομία της βρίσκεται στα πρόθυρα της χρεοκοπίας, όμως πιο οικείο μάς είναι το μεγαλειώδες στην αυθεντικότητα της ομορφιάς του Καρναβάλι του Ρίο. Φυσικά, πάρα πολύ καλά γνωρίζουμε τον Πελέ και το βραζιλιάνικο ποδόσφαιρο, όμως πολύ λιγότεροι έχουμε ακούσει για τις φαβέλες, την τεράστια παραγκούπολη στους λόφους που υψώνονται μπροστά από τη χλιδάτη κοπακαμπάνα του Ρίο. Πριν από χρόνια ο Έκτωρ Μπαμπένκο μας έκανε, με την ταινία του «Πισότε», κοινωνούς της ανείπωτης παιδικής εξαθλίωσης στο

Σάο Πάολο, μη παραλείποντας εντούτοις να παρεμβάλει στην γκριζα εικόνα και τους σύμφυτους τόνους ανθρώπινης τρυφερότητας. Ευτυχώς, γιατί έτσι είναι στην πραγματικότητα η ζωή. Άλλωστε, το ίδιο μας έδειξε πρόσφατα και ο Κεν Λόουτς στα συγκλονιστικά του «Γλυκά δεκαέξι».

Αυτή τη φορά ο βραζιλιάνος σκηνοθέτης Φερνάντο Μειρέγες, με τη συνεργασία της Κάτια Λούντ μας παρουσιάζουν μια «μεγαλόπρεπη» (στην απίστευτη της αγριότητα) «Όπερα» (αν προτιμάτε, έστω, «μιούζικαλ») του εγκλήματος -κατά συρροήν- ως αυτοσκοπού του θεάματος. Το σκηνικό το αποτελεί η Πόλη του Θεού, όπως κατ'εμφημισμό αποκαλείται η παραγκούπολη του Ρίο ντι Τζανέιρο, χώρος κατοικίας των απόκληρων, την «ορχήστρα» την αποτελούν τα κάθε είδους όπλα και οι αδιάκοποι ήχοι των πυροβολισμών, «άριες» δε και «ρετσιτατίβα» οι οιμωγές του θανάτου και οι νηπιώδεις διάλογοι των ηρώων. Επί σκηνής, τώρα, συμμορίες ανηλίκων ή και στην εφηβεία. Πιστεύουν αδιακρίτως, σκορπίζοντας στον αέρα τα χρήματα, σκοτώνουν δε και αλληλοσκοτώνονται που εμείς στην ίδια ηλικία παίζαμε πετροπόλεμο από ατταβιστική παρόρμηση προς τη βία. Εδώ, στην ταινία, βλέπουμε παιδιά κυνικά, αδίστακτα, μιμούνται τις πράξεις των μεγάλων σαν μαϊμούδες, αναιτιολόγητα, σαν πλάσματα από άλλο πλανήτη. Όλα υπερβολικά. Οι προηγούμενες, παιδικές συμμορίες δεν θα προλάβουν να ενηλικιωθούν γιατί θα εξοντωθούν από τις ηλικιακά νεώτερες κλάσσες συμμοριών. Και πάει λέγοντας. Ένας παράλογος Λεβιάθαν, αφού δεν προβάλλεται -όχι δήθεν να εξυπακούεται- το κοινωνικό υπόστρωμα που να δικαιολογεί το αφήγημα. Έτσι η ταινία παραμένει μια βιντεοκλιπάδικων ρυθμών (όντως εντυπωσιακών) βιρτουοζιτέ και ποτέ του περιεχομένου, του γιατί. Αν οι αιτίες θεωρούνται από τον σκηνοθέτη δεδομένες και εξυπακουόμενες τότε γιατί η ταινία; Για την ηδονή του θανατικού; Η «Πόλη του Θεού» είναι ισχυρά υποψήφια για Όσκαρ ξενόγλωσσης ταινίας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

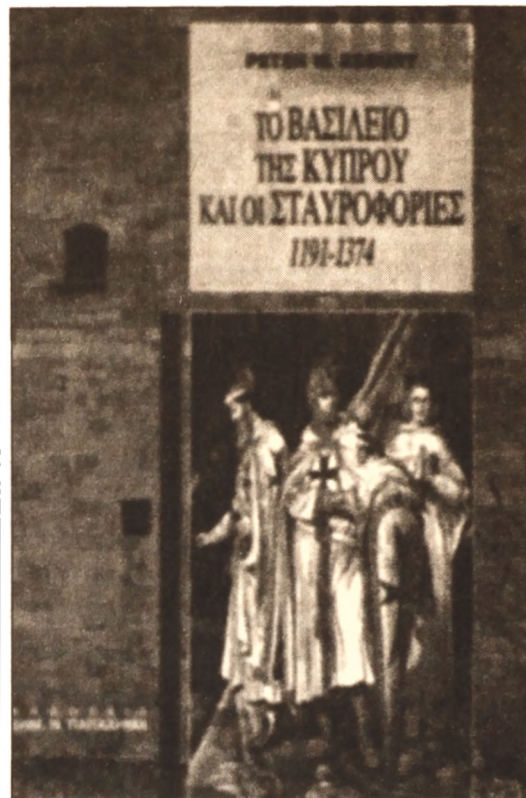
PETER W. EDBURY

Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

1191 - 1374

Μετάφραση Αγγελ. Κονναρή

Στο βιβλίο αυτό ο P. Edbury, βασιζόμενος σε νέα ιστορικά στοιχεία, ανιχνεύει τις τύχες της Κύπρου υπό τη βασιλική δυναστεία των Λουζινιανών και τον ρόλο που έπαιξε στις σταυροφορίες και στη σύγκρουση μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων μέχρι και τη δεκαετία του 1370, όταν το νησί αποδυναμώθηκε μετά από έναν πόλεμο με τη Γένουα. Η εργασία αυτή αποτελεί μέγιστη συμβολή στην ιστορία των σταυροφοριών στην Ανατολή και τη μόνη διαθέσιμη επίτομη επιστημονική μελέτη για τη μεσαιωνική Κύπρο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 210 36.27.318
www.papadimasbooks.gr
e-mail: papadimas@atp.gr

Μνήμη Άλκη Αγγέλου (1917-2001)

στό Άριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Σχήματα μας χάρισε το παρελθόν άφθονα. Εμείς ακόμα έχουμε την ανάγκη να αποσχηματοποιούμε. Αν με τον τρόπο αυτόν βοηθώ την έρευνα να ξεφύγει από τα γνωστά και άοριστα σχήματα, ώστε να μπορέσει να αναπλάσει και εικόνες ζωής κάποτε, αυτό και μόνον θα είναι η πλήρης ικανοποίησή μου.

Άλκης Αγγέλου (1917-2001)

Ο Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Έλληνικών Σπουδών του Τμήματος Φιλολογίας του Άριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης όργάνωσε, στις 3-6 Οκτωβρίου 2002, τή «I Έπιστημονική Συνάντηση», με θεματολογία «Τά άφθονα σχήματα του παρελθόντος. Ζητήσεις τής πολιτισμικής ιστορίας και τής θεωρίας τής λογοτεχνίας». Η «Συνάντηση» ήταν αφιερωμένη στη μνήμη του καθηγητή Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας τής Νεότερης Εύρώπης Άλκη

Άγγέλου (1917-2001), και έγινε στην Αίθουσα Τελετών του Παλαιού Κτιρίου τής Φιλοσοφικής Σχολής.

Τήν πρώτη ήμέρα, και πριν από τήν έναρξη τών εργασιών του Συνεδρίου, έγινε τιμητικό Άφιέρωμα στη μνήμη του Άλκη Αγγέλου, στό όποιο οί φίλοι και συνάδελφοί του (μέ άλφαβητική σειρά) Γιώργος Γ. Άλισανδράτος, Κώστας Γαβρόγλου, Δημήτρης Δημηρούλης, Άντώνης Λιάκος, Στέφανος Πεσμαζόγλου και Λίζυ Τσιριμώκου (ή Αϊκατερίνη Κουμαριανού λόγω άσθενείας δέν μπόρεσε νά παρευρεθεί) έκαμαν «σύντομες παρεμβάσεις για τήν προσωπικότητα και για τό έργο του τιμωμένου», όπως διαβάζουμε στό Πρόγραμμα. Παρακάτω δημοσιεύουμε δύο από τις «παρεμβάσεις» αυτές: του Γιώργου Γ. Άλισανδράτου και του Στέφανου Πεσμαζόγλου, καθώς και ένα σχετικό μέ τή «Συνάντηση» κείμενο τών Γιάννας Δεληβοριά και Ίωάννας Ναούμ.

Ἄλκης Ἀγγέλου (1917-2001)

(Σκιαγραφία)

τοῦ Γιώργου Γ. Ἀλισανδράτου

Κυρίες καί Κύριοι, καί ἀγαπητοί φίλοι,

τό νά μιλήσει κανείς σέ φιλολογικό μνημόσυνο ἑνός ἀγαπημένου φίλου πού τόσο ξαφνικά ἔφυγε ἀπό κοντά μας, δέν εἶναι καθόλου εὐχάριστο. Θά προτιμοῦσα, αὐτά πού θά πῶ, νά τά εἶχε ἀκούσει καί ὁ ἴδιος ὅσο βρισκόταν στή ζωή. Ἀλλά μέ παρηγορεῖ τό γεγονός ὅτι ἡ ἐκλεκτή αὐτή σύναξη σήμερα ἐδῶ, ἔγινε γιά νά τιμήσουμε τή μνήμη του...

Τέσσερα εἶναι, νομίζω, τά σημεία, στά ὁποῖα πρέπει νά ἐστιάζει κανείς τήν προσοχή τῶν ἀκροατῶν του, ὅταν πρόκειται νά μιλήσει γιά τήν προσωπικότητα τοῦ Ἄλκη Ἀγγέλου: Ἄλκης Ἀγγέλου εἶναι ὁ ἐπιστήμονας, ὁ συγγραφέας, ὁ ἐκδότης, καί ὁ ἄνθρωπος – ὁ ἄνθρωπος στόν καθημερινό στίβο καί στό φιλικό του περιβάλλον. Ἴσως ὑπάρχει καί ἕνα πέμπτο σημείο: ὁ πανεπιστημιακός δάσκαλος· ἀλλά ἐγώ δέν τόν ἔζησα σέ αὐτήν τή φάση τῆς σταδιοδρομίας του.

Γιά τόν ἐπιστήμονα νεοελληνιστή δέ νομίζω νά ὑπάρχει δευτέρη γνώμη: ἤξερε πολύ καλά τήν περίοδο τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ – πρόσωπα, πράγματα, κείμενα (δημοσιευμένα καί ἀνέκδοτα), ἐπηρεασμούς, ἀντιδράσεις, πνευματική καί κοινωνική ἀτμόσφαιρα, τήν ἐξέλιξη τῶν ἰδεῶν καί τόν πόλεμο τῶν φυλλαδίων, καί ὅ,τι ἄλλο σχετικό· καί ἔγραφε πυκνά δοκίμια γιά τή δημιουργική αὐτή περίοδο τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων.

Εἶχε βοηθήσει συστηματικά τόν ἀείμνηστο Κ.Θ. Δημαρά στή σύνταξη τῆς «Ἱστορίας» του (α' ἔκδοση τό 1948) καί γοητεύτηκε ἀπό τό πάνθεο τῆς ἐποχῆς «τῶν φώτων»: δηλ. ἀπό τόν Εὐγένιο Βούλγαρη –κατεξοχήν αὐτόν–, τόν Παναγιώτη Κοδρικᾶ, τόν Κορυδαλλέα, τόν Ἰώσηπο Μοισιόδα-

κα, τόν Ἀδαμάντιο Κοραή, τήν Κυρία Τυανίτη καί τόν κύκλο τοῦ σαλονιοῦ τῆς στήν Κωνσταντινούπολη, τόν Καισάριο Δαπόντε, τό Βολταῖρο κ.ἄ.

Ἀπό τή μαθητεία του κοντά στο Δημαρά ἀποκόμισε, νομίζω, τέσσερα κυρίως πράγματα (ἀσφαλῶς καί πολλά ἄλλα):

α) τό ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά τή Νεοελληνική Λογοτεχνία καί ἰδιαίτερα γιά τήν ἐποχή τοῦ Διαφωτισμοῦ, περίοδο πού, πρέπει νά πῶ, κατά τή φοίτησή μας στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν τή δεκαετία τοῦ '30, μέ καθηγητή τόν ἀείμνηστο καί σοφό Νίκο Α. Βέη, δέ μᾶς εἶχε προκαλέσει τό ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον·

β) τή σύγκριση ἢ τή συσχέτιση τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας μέ τήν ἀντίστοιχη τῆς Εὐρώπης (κυρίως τῆς Γαλλίας καί Ἀγγλίας)· τή σύγκριση τήν εἶχε ἀρχίσει πολύ δημιουργικά ὁ Δημαράς, καί τή συνέχισε θετικά ὁ Ἀγγέλου·

γ) τήν περιοδολόγηση τῆς Ἱστορίας τῆς Λογοτεχνίας ὄχι μόνο μέ χρονολογικά ὄρια –ὅπως γινόταν ἔως τότε–, ἀλλά κυρίως μέ χαρακτηριστικά συνειδήσεων, νοοτροπιῶν, ρευμάτων καί ἰδεῶν (ὅπου κυριαρχοῦν οἱ μέσοι ὄροι)·

καί δ) ἐν πολλοῖς τή γλώσσα, τήν τεχνική τῆς συγγραφῆς, τήν ἔκφραση καί τό ὕφος: κυκλική προσέγγιση τῶν θεμάτων, μέ περιφράσεις, παραβολές, συγκρίσεις, καί ἄλλα συμφραζόμενα, καί ὄχι πάντα μέ ἀπευθείας διατύπωση τῶν ἀπόψεων. (Ἐπαναλαμβάνω: αὐτά «ἐν πολλοῖς», ὄχι ἐξ ὀλοκλήρου· π.χ. ἀποφεύγει σπανιότερες λέξεις καί ἐκφράσεις ἢ κάπως ἀόριστοι διατυπώσεις πού συνήθιζε ἐκεῖνος: «πίζουλο», «ἀγκαλά», «φροντίσματα», «σερμαγιά», «χρονία», «τά πράγματα ὅσα ἔγραψε ὁ τάδε» ἀντί «πού ἔγραψε», «ὅπως ἐλέγαμε

τίς προάλλες» καί ἄλλα παρόμοια).

Ἀφοσιώθηκε λοιπόν στή μελέτη τῶν δεδομένων τῆς ἐποχῆς «τῶν φώτων», καί σιγά-σιγά ἀπόκτησε πλήρη γνώση τοῦ χώρου –θά ἔλεγα καί ἐποπτεία–, ἡ ὁποία καί τοῦ ἐπέτρεπε νά προχωρεῖ σέ τολμηρούς συνδυασμούς καί συνθετότερα σχήματα. Ἄν ἐπιτρέπεται σέ ἕναν ὁμότεχνο, ἀλλά ὄχι ἀπολύτως τοῦ αὐτοῦ χώρου, νά ἔχει γνώμη, θά ἔλεγα ὅτι στίς ἐκτιμήσεις του γιά πρόσωπα, πράγματα καί καταστάσεις εἶχε γνώση, ὀξυδέρκεια, εὐθυκρισία καί συνθετική ἰκανότητα. Καί δε νομίζω ὅτι κάνω λάθος, ἢ ὅτι μεροληπτῶ ἀπό φιλική διάθεση, ἂν ὑποστηρίξω ὅτι κατέληξε νά εἶναι ἕνας ἀπό τούς πῖο εἰδικούς γιά τήν περίοδο «τῶν φώτων», καί ἴσως ὁ πῖο ἀρμόδιος γιά τά κείμενα μετά τό Δημαρά.

Ὁ Νεοελληνικός Διαφωτισμός ἦταν βέβαια τό κύριο θέμα τῶν ἐρευνῶν του, ἀλλά δέν ἦταν καί τό μόνο. Ἐργατικός καί ἀκούραστος καθὼς ἦταν, ἀσχολήθηκε καί μέ πολλά ἄλλα θέματα τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, αὐτά ὅμως ἐπιλεκτικά. Ἐξέδωσε δηλ. κείμενα μέ διαφωτιστικές εἰσαγωγές, κείμενα τόσο τῆς ἐποχῆς τοῦ Διαφωτισμοῦ ὅσο καί τοῦ 19ου αἰ., στή σειρά τῆς «Νέας Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης», πού θά δοῦμε παρακάτω. Πρόκειται γιά κείμενα τοῦ Κοδρικᾶ, τοῦ Κοραή, τοῦ Μοισιόδακα, τοῦ Καισάριου Δαπόντε, τοῦ Ροῖδη, τοῦ Ψυχάρη, τοῦ Νικόλαου Δραγούμη, τοῦ Ἀνδρέα Συγγοῦ (αὐτό σέ συνεργασία μέ τή Μαρία Χριστίνα Χατζησιωάννου), τοῦ Γρηγορίου Παλαιολόγου, τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη, καί γιά τό λαϊκό ἀνάγνωσμα τοῦ Μπερτόλδου. Ὅλα αὐτά ἐκδόθηκαν μέ φιλολογική ἐπιμέλεια δική του πολύ προσεγμένη.

Μεγάλη ἐπίσης ἦταν ἡ συμβολή του στή συγκέντρωση καί ἔκδοση τῆς

Ἀλληλογραφίας τοῦ Κοραῆ ἀπό τόν «Ὁμιλο Μελέτης Ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ» (ΟΜΕΔ), καθὼς καί στήν ἔκδοση τοῦ Ἑρανοιστῆ ὡς περιοδικοῦ τοῦ «Ὁμίλου» αὐτοῦ.

Ὡς συγγραφέας ὁ Ἄλκης Ἀγγέλου ἔγραψε πολλά, καί ἔγραφε πάντα στή δημοτική, μέ ἀνεση καί ἀφηγηματική εὐχέρεια, καί –τό σπουδαιότερο– μέ ψυχική εὐφορία, θέλω νά πῶ: πάντα «μέ κέφι»... Πολλές φορές μάλιστα παρασυρόταν ἀπό τό κέφι του αὐτό καί ἔγραφε ὅπως μιλοῦμε, κάτι σάν προφορικό λόγο, σέ ὕφος κουβεντιαστό, οἰκειό. Ἔτσι ἔμοιαζε σά νά κινεῖται μεταξύ ἐπιστήμης καί λογοτεχνίας (ἄλλο ἓνα μάθημα –νομίζω– τοῦ δασκάλου του αὐτό), πράγμα πού τοῦ ἔδινε τή δυνατότητα νά δημιουργεῖ ἀτμόσφαιρα, νά ἔρχεται σέ ἀμεση ἐπαφή μέ τόν ἀναγνώστη καί νά τόν κρατεῖ σέ περιέργεια, κάποτε καί ἐγρήγορη. Μιά ἄλλη ιδιαιτερότητά του ἦταν ὅτι κάποτε διατύπωνε γραπτῶς τούς συλλογισμούς πού ἔκανε προκειμένου νά ὀργανώσει τήν ἔρευνα ἑνός θέματος: θά κάμουμε αὐτό, ὕστερα ἐκεῖνο, ἔπειτα τό ἄλλο κτλ., ὅπως λ.χ. στή διδακτορική του διατριβή *Πλάτωνος τύχαι*, 1963. Καί στίς δύο αὐτές περιπτώσεις ἔφθανε σέ κάποιον ἀφηγηματικό πλατειασμό ἢ καί πλεονασμό, ὅπως π.χ. στή μελέτη του γιά τό *Κρυφό Σχολεῖο*, 1997.

Στίς ὁμιλίες –φαντάζομαι καί στά μαθήματά του στό Πανεπιστήμιο– γινόταν πολύ παραστατικός. Συνήθως δέν εἶχε μπροστά του συνεχές κείμενο, ἀλλά δελτία μέ ὀνόματα συγγραφέων καί ἀποσπάσματα ἢ περιλήψεις κειμένων, καί μέ ἀφετηρία τά μνημόνια αὐτά συνέθετε τό λόγο του ἐκείνην τή στιγμή. Κάποτε μάλιστα ἔφθανε καί στόν ἀμεσον ἐντυπωσιασμό ἀπευθυνόταν λ.χ. αἰφνιδιαστικά σέ κάποιον ὁμότεχνό του ἀπό τό ἀκροατήριό μέ φράσεις ὅπως: «ἔσεῖς τί λέτε γιά ὄλ' αὐτά, κ. Ἀλισανδράτε»..., ἢ κάτι τέτοιο, γεγονός πού δημιουργοῦσε ἀτμόσφαιρα οἰκειότητας, καταργοῦσε τήν ἀπόσταση ἔδρας-ἀκροατηρίου, καί ἔδινε τήν ἐντύπωση ὅτι

πρόκειται γιά πνευματική συντροφιά πού συζητεῖ γιά κάποιο θέμα τῆς ἀρμοδιότητάς της...

Πρέπει ἀκόμη νά πῶ ὅτι, ἀπό τίς τελευταῖες ἐργασίες του, ἐκείνη γιά τό σαλόνι τῆς Κυρίας Τυανίτη καί ἡ ἄλλη γιά τόν *Κῆπο Χαρίτων* τοῦ Kaisáριου Δαπόντε δείχνουν κυριαρχία τοῦ θέματος, εὐκινησία στά καθέκαστα, πνευματική εὐρωστία καί ὠριμότητα. Εἶναι κείμενα κομψά, διεγερτι-

κά γιά τά ἐνδιαφέροντα τοῦ ἀναγνώστη, πού ζωντανεύουν τά παλαιά ἐκεῖνα «φροντίσματα» τῶν λογίων, καί εἰκονογραφοῦν πολύ παραστατικά τήν ἐποχή πού τά δημιούργησε. Ὁ φανταστικός διάλογός του μέ τόν Kaisáριο Δαπόντε εἶναι εὐρηματικός ὡς ἔμπνευση καί ὡς ὕφος, πραγματικά λουκιάνειος.

Ὡς ἐκδότης ὁ Ἄλκης Ἀγγέλου ἀνέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα. Ὄταν ἡ χούντα τῶν συνταγματαρχῶν τόν ἀπέλυσε ἀπό τό Ἴδρυμα Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν, ὅπου ἐργαζόταν μέ τόν Κ.Θ. Δημαρά, ἱδρυσε, μέ τήν Κυρία Λένα Σαββίδη, τίς «Ἐκδόσεις Ἑρμῆς» (1970 κ.έ.) καί ἀνέλαβε ὅλην τήν ἐκδοτική φροντίδα τῆς ἐταιρείας: κείμενα, συνεργάτες, τυπογραφεία, διακίνηση τῶν βιβλίων – πολλή δουλειά... Ὁ κατάλογος τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν εἶναι μακρός καί πολύ ἐνδιαφέρων, ἀλλά δέν ἔχουμε χρόνο νά μιλήσουμε γι' αὐτά, καθὼς καί γιά τά πρόσωπα πού ἀνέλαβαν τήν ἐπιμέ-

λειά τους.

Πρέπει ὅμως νά γίνει λόγος καί γιά μιᾶ ἄλλη του προσπάθεια. Ὡς νεοελληνιστής ὁ Ἀγγέλου, καί στό πλαίσιο τοῦ εὐρύτερου σχεδιασμοῦ τῶν ἐκδόσεων τοῦ «Ἑρμῆ», εἶχε μιᾶ εὐτυχή πρωτοβουλία: ἱδρυσε τή «Νέα Ἑλληνική Βιβλιοθήκη» –ὁ τίτλος παραπέμπει στήν «Ἑλληνική Βιβλιοθήκη» τοῦ Κοραῆ– γιά ἔκδοση νεοελληνικῶν κειμένων (ἀπό τήν «Ἀλωση κ.έ.»), καί ἀνέλαβε τή φροντίδα γιά τά κείμενα καί τούς ἐπιμελητές. Ἀπό τό 1970 κ.έ. ἐκδόθηκαν 62 βιβλία «τσέπης» στή σειρά τῆς ΝΕΒ, πού ἔχουν τό ἴδιο σχῆμα καί τήν αὐτή σύνθεση: περιέχουν δηλ. τό ἐκδιδόμενο κείμενο, εἰσαγωγή, βιβλιογραφία, συγκριτικούς χρονολογικούς πίνακες, γλωσσάριο ἄν χρειάζεται, καί ἐπιλογή κρίσεων γιά τό κείμενο. Ἐπειδή βρίσκεται καί τό ὄνομά μου ἀνάμεσα στούς ἐπιμελητές, δέν προχωρῶ περισσότερο. Πρέπει ὅμως νά ὑπογραμμίσω τή σημασία πού ἔχουν οἱ ἐκδόσεις αὐτές γιά τήν καλλιέργεια τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας εἰδικότερα, καί γιά τήν εὐρύτερη

παιδεία τοῦ ἔθνους γενικότερα. Σημειῶνω ἐπίσης ὅτι ἡ ΝΕΒ ἀπό τό 1988 κ.έ. ἔχει τό παράλληλό της στή «Νεοελληνική Βιβλιοθήκη» τοῦ Ἴδρυματος Κώστα καί Ἑλένης Οὐράνη, πού ἱδρυσε ὁ Ἀπόστολος Σαχίνης.

Καί τέλος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπό φυσικό προικισμό ὁ Ἄλκης Ἀγγέλου ἦταν εὐνοημένος: ἦταν ψηλός, γεροδεμένος, ἔξυπνος, δυναμικός, ἀγέρωχος. Ἦταν καί ἀθλητικός τύπος: παλαιός ποδοσφαιριστής καί μπασκεμπολίστας. Ὁ ψυχισμός του εἶχε ἐμφανεῖς μεταπτώσεις, ἦταν δηλ. αὐτό πού λέμε «κυκλοθυμικός». Ἀλλά δέ θά ἤθελα, αὐτήν τή στιγμή, νά ἀναφερθῶ στά «προσωπικά του δεδομένα»...

Στό φιλικό του κύκλο καί σέ ὥρες χαλάρωσης, κυριαρχοῦσε πάντα μέ τό ἀνεξάντλητο χιοῦμορ του: φρέσκος, ζωντανός, χαριτωμένος, εὐχάριστος· μέ ἀστεῖα, πειράγματα καί ἀνέκδοτα – τό ἓνα μετά τό ἄλλο, ἔξυπνα, σύντομα, κομψά, καί ποτέ χυδαῖα. Καί τά ἔλεγε μ' ἓναν εὐρηματι-

κό τρόπο, πού θύμιζε τό «παρά προσδοκίαν» ὕφος τοῦ Ροῖδη...

Μαζευόμασταν λ.χ. τό πρωί στό σχολεῖο οἱ συνάδελφοι, καί μόλις ἐρχόταν ὁ Ἄλκης, ἄρχιζε βροχή τὰ ἀνέκδοτα καί τὰ «νέα», μέ μιά ὀρμή ἐντυπωσιασμοῦ καί πρωτοτυπίας. Ἦσά φιλικά σπίτια: σπίτι μου, σπίτι του, στίς συντροφίες, ἄλλοῦ – ὅπου ἦταν πάντα τό κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος. Πόσες φορές δέν τοῦ ζητήσαμε νά πεῖ τό «Le ἀρνάκι», γιά τόν Ἑλληνα πού παράγγελνε φαγητά στό Παρίσι χωρίς νά ξέρει γαλλικά, μόνο μέ τό Le (ὅπως τοῦ εἶχαν πεῖ): «Le ἀρνάκι», «Le πατάτες», «Le γκιουβέτσι», Le, Le... Σκορποῦσε τό γέλιο καί τό χάχανο στή συντροφιά καί γελοῦσε κι ὁ ἴδιος μέ τήν ψυχή του. Ἦταν ἀπό τίς ὠραιότερες, τίς πιό χαριτωμένες στιγμές τῆς ζωῆς του – ἴσως καί τίς εὐτυχέστερες. Ἦ μέ πόση εὐχαρίστηση καί «συμμετοχή» παρακολουθοῦσε στήν τηλεόραση τούς ἀγῶνες μπάσκετ καί ποδοσφαίρου· ἤ πῶς γελοῦσε μέ τὰ κινηματογραφικά κόλπα στίς ταινίες τῶν καουμπόου... Καί ἄλλα, καί ἄλλα...

Τά τελευταῖα εἴκοσι χρόνια ταλαιπωρήθηκε πολύ (κι αὐτός καί ἡ Ἄλκη) ἀπό τήν καρδιά του: νοσοκομεῖα, ἐγχειρήσεις, Λονδίνο, βηματοδότης, ξανά Λονδίνο..., βάσανα πολλά... Καί ὅμως ποτέ δέ μίλησε γιά τό θέμα τῆς ὑγείας του – οὔτε ἤθελε νά μιλοῦμε γι' αὐτό· ἄλλαζε κουβέντα μέ κάποιον σαρκασμό, τό ῥιχνε στό καλάμπορι, ἄρχιζε τ' ἀστεῖα, τὰ πειράγματα, τὰ σχόλια γιά τήν πολιτική καί τούς λογίους, καί ὅ,τι ἄλλο ἐκτός ἀπό τήν ὑγεία του...

Αὐτός ἦταν ὁ Ἄλκης πέρ' ἀπό τὰ γραψίματα καί τὰ βιβλία... Καί ξαφνικά μιά μέρα ἦρθε τό μοιραῖο τηλεφώνημα...

Κυρίες καί Κύριοι, καί ἀγαπητοί φίλοι,

τόν Ἄλκη Ἀγγέλου τόν ἔζησα ἀπό κοντά σέ καλές καί σέ δύσκολες ὥρες. Σήμερα προσπάθησα νά σκιαγραφήσω τήν προσωπικότητά του ὅσο μποροῦσα πιό ἀντικειμενικά, δηλ. *φιλικά καί δίκαια*. Δέν ξέρω ἂν τό κατόρθωσα... Καί ἂν ἐλάθεσα σέ κάτι, ζητῶ τήν κατανόησή σας...

Ἄλκης Ἀγγέλου

του Στέφανου Πεσμαζόγλου

Δεν εἶχα τήν τύχη νά εἶμαι μαθητής του Ἄλκη Ἀγγέλου οὔτε με τή στενή ἐννοια, ὅπως ἄλλοι φίλοι –στα γυμνασιακά ἢ στα πανεπιστημιακά χρόνια–, οὔτε με τήν ευρύτερη ἐννοια – ὡς μελετητής του ἔργου του, γιά νά μπορώ νά επικαλεστώ μιά τέτοια προνομιακή ιδιότητα. Θα καταθέσω απλῶς τή μαρτυρία μου, που συνοψίζεται-περιορίζεται σε δύο-τρία συναπαντήματα καί μιά συγκεκριμένη χρήση ορισμένων καί μόνο πτυχῶν του ἔργου του που συνδέονταν με δικές μου ἀναζητήσεις.

Δυο λόγια ευγενείας ανταλλάσαμε γιά χρόνια τίς Παρασκευές πρωί-πρωί στη λαϊκή αγορά τῆς Ξενοκράτους, ὅπου κατηφόριζε ἐρχόμενος ἀπό τήν οικία του στην Δημοχάρους, διαγωνίως ἀπέναντι ἀπό τα γραφεῖα του *Αντί*. Τον ἐβλεπε κανεῖς συνδιαλεγόμενο με τους πωλητές στη γλώσσα τους, νά ἐπιλέγει με μεγάλη προσοχή ψηλαφώντας με τό χέρι καί περιεργαζόμενος με τό μάτι ἕνα μήλο, ρόδι ἢ πορτοκάλι.

Ὁ Ἄλκης Ἀγγέλου μπήκε ὀρμητικά στη ζωῆ μας λίγες μόλις στιγμές πριν ἀναχωρήσει ἐξίσου ὀρμητικά, ἀλλά ὄχι ἀναπάντεχα. Προϋπήρχε ἡ παρουσία του γιά μας τους μη ιστορικούς ἐδῶ καί δύο δεκαετίες, ὡς θηριώδους βουλιμικού ἀναγνώστη ὅπως ἐπικυρώνεται καί ἀπό τίς ταυτίσεις του μέσα ἀπό τα γραπτά του με τους Διαφωτιστές –Ιώσηπο Μοισιόδακα, Ευγένιο Βούλγαρη, Αδαμάντιο Κοραή– καί τους μεταγενέστερους Εμμανουήλ Γεδεών, Ροῖδη, Βικέλα – ὅλοι ἐπίσης *ἀπληστοί βιβλιομανεῖς ἀναγνώστες*.

Το κρυφό Σχολεῖο, ἀπό τίς ὕστερες ἐκδόσεις του Ἄλκη Ἀγγέλου, λειτουργεῖ ὡς ἀφορμή γιά νά προσκληθεῖ σε σεμινάριό μου γιά τους τρόπους συγκρότησης των ἐθνικιστικῶν στερεοτύπων στα Βαλκάνια: Δεκέμβριος 2000, τμήμα Πολιτικῆς Επιστήμης καί Ἱστορίας, Παντείου. Ὁ τίτλος τῆς εισηγήσεώς του: «Ἡ Ἐλευθερία τῆς Σκλαβιάς». Μία ἀκόμη δοκιμή, θα μας πει, ἐλέγχου τῆς ραχοκοκκαλιάς ἐνός ὁμότιτλου ὑπό ἐκδοσὴ βιβλίου του. Στο τρίωρο μέθεξης φοιτητῶν (προπτυχιακῶν) καί διδασκόντων τῆς Σχολῆς στην κυριολεξία μας «τρά-

βηξε ἀπό τα μαλλιά» μέσα ἀπό ἕναν συνεχῆ ἐπιτακτικό διάλογο (ἡ βία τῆς μαιευτικῆς μεθόδου), γιά νά μας μεταφέρει ἀπό τίς ἀπαρχές τοῦ 21ου αἰῶνα καί νά μας μεταφυτεύσει στον 18ο αἰῶνα – με *flash back* στον 17ο, ξεσκαρτάροντας, ἀπογυμνώνοντας τό τοπίο ἀπό τίς σύγχρονες προσλαμβάνουσες παραστάσεις. Με μοναδική παιδαγωγική σαφήνεια, ἀπαράμιλλη σκηνική παρουσία καί φυσικά μετά γνώσεως πρωτογενούς –ἀπόρροια ἐρευνας–, ὁ αἰωνόβιος Ἄλκης Ἀγγέλου συμπαρέσυρε τους εικοσάρηδες σ' ἕνα ταξίδι που θα μπορούσε νά βαστήξει ὄχι τρεῖς ὥρες ἀλλά τρεῖς μέρες. Ἀναδύθηκε γιά τήν περίοδο τῆς οθωμανικῆς κυριαρχίας ἡ ἀνθρώπινη συνθήκη σε ὅλες τίς κύριες συνιστώσες τῆς: οἱ κοινότητες, τα χωριά, τα πληθυσμιακά καί δημογραφικά δεδομένα τους, οἱ οικογένειες –πυρηνικές καί διευρυμένες (τα σόγια)–, οἱ κανονικότητες τῆς καθημερινῆς διαβίωσης καί οἱ σχέσεις των ἀνθρώπων. Ἐπόμενο βήμα στην κλιμάκωση τῆς ἀφήγησης ἡ ὀργανική διασύνδεση οἰκογένειας, κοινότητας, μοναστηρίου· (καί ὁ καταλυτικός ρόλος τῆς αἰμομιξίας στα στοιβαγμένα ἀπό ἄμεσα συγγενικά πρόσωπα δωμάτια ὡς ἕνας ἀπό τους ἐρμηνευτικούς παράγοντες) καί οἱ συνεπαγόμενες τελεσίδικες αμαρτίες – που ἀφήσαν ἀφῶνο ἕνα νεανικό μεν, ἀλλά ὄλο καί πιο συντηρητικό φοιτητικό σῶμα. Ἡ ἐγκαθίδρυση ἀπό τό οθωμανικό κράτος τῆς ἀπόλυτης προνομίας τοῦ Πατριαρχείου νά ἐλέγχει καί νά καθοδηγεῖ ὡς βασικός οθωμανικός θεσμός τίς πολιτιστικές καί εκπαιδευτικές λειτουργίες (ἐξα-

σφαλίζοντας και τις προσόδους από την φορολογία) – και των κατά τόπους εκκλησιών και μοναστηριών να πραγματώνουν τις επιμέρους διεργασίες. Ως φυσιολογικό παρεπόμενο η απόλυτη «ελευθερία της σκλαβιάς» στη διδασκαλία και την εκπαίδευση.

Μας μετέφερε με άνεση σ' ένα ιστορικό πλαίσιο νοητών εκδοχών της πραγματικότητας, για να καταλήξει στην ανυπαρξία του «Κρυφού Σχολείου». Με την εμμονή στο πλαίσιο της εποχής, αναλύει στα συστατικά της στοιχεία την ιδεολογία, την εθνικιστική εκείνη, που χωρίς κανένα σωζόμενο τεκμήριο κατασκεύασε μαζί με τη μαγεία του νυκτερινού σχολείου (μια αλήθεια) το ψεύδος του κρυφού σχολείου (κρυφού υποτίθεται από την οθωμανική εξουσία), αναγκαίο ωστόσο για την εμπέδωση της αντιστασιακής λειτουργίας της Μεγάλης Εκκλησίας και εν γένει της συνεχούς –εκ χαρακτήρος– αντιστασιακής φύσης του ελληνικού λαού. Ένα αθώο δημόδες νανούρισμα χωρίς κανένα ιδεολογικό φορτίο («φεγγαράκι μου λαμπρό, φέγγε μου να περπατώ να πηγαίνω στο σχολειό...») και μια εικόνα (ο θαυμάσιος πίνακας του Νίκου Γύζη, 1886) κάρφωσε οριστικά στις συλλογικές συνειδήσεις τη βεβαιότητα του μύθου, δηλαδή μιας αλήθειας και συνάμα ψεύδους. Ξεφλουδίζει τις αμετροέπειες, τα έτοιμα φραστικά σχήματα που τόσο εύκολα και αβασάνιστα παγιώνονται, αποκαλύπτει τον ρητορικό λόγο. Δεν θα είναι η άκακη ρομαντική εικόνα της νυκτερινής αλήθειας που θα κινητοποιήσει, αλλά το μισαλλόδοξο αναδρομικό ψεύδος της εκκλησιαστικής αντίστασης δήθεν στην τουρκική τυραννία. Ο κύκλος του σεμιναρίου έκλεισε και οι φοιτητές με τα ερωτήματά τους έδειξαν πως ήθελαν κι άλλον Αγγέλου, ενώ εμείς οι διδάσκοντες ζηλέψαμε την άφραστη δύναμη μεταδοτικότητας. Μετάنيωσα που δεν τον είχα μαγνητοσκοπήσει σαν υπόδειγμα μαθήματος που μεταμορφώνεται σε γεγονός «αξιωματικό».

«Ενάντια στην άγνοια, την προκατάληψη και την δεισιδαιμονία» –όπως εύστοχα θα πει ο Διονύσης Καψάλης– θα αντιτάξει την αστραπιαία και βροντερή παρουσία του στο σεμινάριο. Λίγα μόλις λεπτά αργότερα και καθώς με μια τριακονταετή σακαράκα τον πήγαινα

σε κάποιο τυπογραφείο στου Ψυρρή, θα εκπλήξει και πάλι, με τη δύναμη και τη διάθεσή του, η πρότασή του να διδάξει το φθινόπωρο του 2001 μια σειρά σεμιναρίων για «τη δεξίωση της Αρχαιότητας στις φάσεις διαμόρφωσης του Νέου Ελληνισμού». Θα έλεγα ένα αναγκαίο συμπλήρωμα στην «απο-μυθοποίηση», την «απο-δόμηση» ενός ιδεολογήματος που, για να συγκροτήσει ταυτότητα –τη νεοελληνική–, χρειάζεται από τη μια την απόρριψη «του Τούρκου», του κατεξοχήν Άλλου, κι από την άλλη την ανάδειξη σε κούφια δοξασία ενός απώτερου παρελθόντος, του «Αρχαιο-Ελληνικού». Μας μαγνήτιζε λοιπόν από το ιστορικό βάθος που ιχνηλατούσε εντελώς σύγχρονα προβλήματα σε συνεχιζόμενες εδώ και δύο αιώνες προκαταταλήψεις και ιδεολογικές αγκυλώσεις.

Πέμπτη 26 Απριλίου του 2001, λίγες ώρες μόλις πριν την τελική εξάντληση και απόσυρσή του, μας ενεχείρισε την περιλήψη του μαθήματος που του είχαμε ζητήσει, για να συμπεριληφθεί στον Οδηγό Σπουδών. Ίσως να αποτελεί και την ακροτελεύτια εγγραφή του. Σας την μεταφέρω όπως την παραθέσαμε ατούσια *in memoriam* στον Α.Α. στην επιθεώρησή μας *Σύγχρονα Θέματα*:

«Αν αναπαλαιώσουμε τον όρο τυραννία στην αρχική σημασία (κυριαρχία, βασιλεία, εξουσία), θα τον δεχθούμε ως “μέση” λέξη. Το εννοιολογικό της περιεχόμενο θα καθορίζεται πλέον εκάστοτε από το επίθετο που θα τη συνοδεύει (αβάσταχτη, γλυκιά, απεριόριστη, επιθυμητή, αναπόφευκτη, κ.λπ.).

Αντικείμενο του μαθήματος με τον ειδικό τίτλο “Η δεξίωση της Αρχαιότητας από τον Νέο Ελληνισμό” είναι να αναζητηθεί το επίθετο ή τα επίθετα που συνόδευαν ή όχι την μακρά πορεία της Αρχαιότητας κατά την αναθέρμανση των σχέσεών της με το Νέο Ελληνισμό (συμβατικά 1453-1821).»

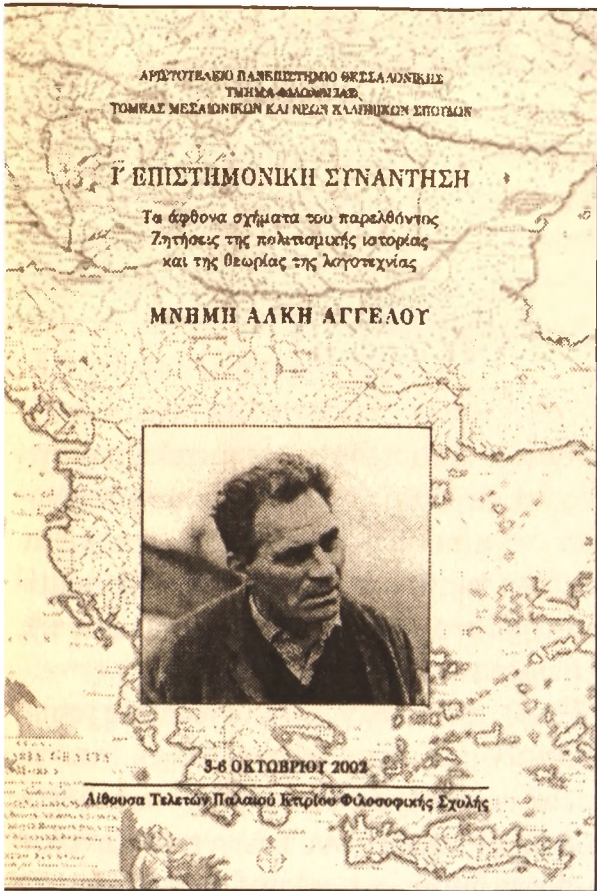
Στο σημείο ακριβώς αυτό υπεισέρχεται και η απαρχή μιας δεύτερης συνεργασίας μας με τον Άλκη Αγγέλου. Με αφορμή τεύχος που εκδώσαμε αφιερωμένο στην Κωνσταντινούπολη, μας ενημέρωσε διακριτικά πως θα μπορούσε να ολοκληρώσει ένα κείμενο που είχε στα σκαριά για την Κωνσταντινούπολη του Βυζάντιου Σκαρλάτου. Κινητήρια

ιδέα, η ανίχνευση της γένεσης της νεοελληνικής ταυτότητας την οποία τοποθετεί τη στιγμή της Άλωσης. Η ερευνητική υπόθεση εργασίας του αναπυροδότησε μια συζήτηση μεταξύ μας (τη μοναδική με διάρκεια το τελευταίο εννεάμηνο της ζωής του). Μια συζήτηση που αποκάλυψε περίτρανα πόσο κοντά βρισκόταν ο Αγγέλου σε πολύ σύγχρονους προβληματισμούς τουρκολόγων που αναζητούν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες επιλέγεται η Κωνσταντινούπολη –η πόλις «των απίστων»– για πρωτεύουσα της νέας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (διόλου αυτονόητη επιλογή, μια που οξύτατα αντιτάχθηκαν οι «ακραιφνείς» –όπως θα λέγαμε σήμερα– ισλαμιστές στους αυτοκρατορικούς –με πρωτοστατούντα τον Μωάμεθ τον Πορθητή– που επιζητούσαν τη συνέχεια στο βυζαντινό *imperiūm*).

Στην τελευταία συνάντηση που είχαμε –και το μόνο που δεν προμήνυε ήταν πως θα ήταν η τελευταία, μια που είχαμε πιστέψει πως ήταν μόνο η απαρχή μιας γόνιμης συνεργασίας– ανακοίνωσε πως το κείμενο της μελέτης ήταν έτοιμο και το μόνο που χρειαζόταν ήταν μια τελική ανάγνωση και θεώρηση. Εν ολίγοις, και παρά την εμφανή κόπωσή του, τις ύστατες ώρες ήμασταν απόλυτα βέβαιοι πως όλα θα κυλήσουν ομαλά στο σεμινάριο του φθινοπώρου, και πως σε λίγες εβδομάδες ή το πολύ στο τέλος του καλοκαιριού θα είχαμε την τελική, δημοσιεύσιμη μορφή της μελέτης (που εν τέλει δημοσιεύθηκε στο τεύχος του Δεκεμβρίου 2001 χωρίς ουδεμία παρέμβαση).

Ο κύκλος Άλκη Αγγέλου κλείνει στο σημείο εκκίνησής του: ταύτιση με το Διαφωτισμό και με την Αρχαιότητα (και το υπό τη διεύθυνση και επιμέλειά του έργο του Κοραή για τους αρχαίους συγγραφείς), απόρριψη της οθωμανικής και πατριαρχικής δεσποτείας, όχι όμως ακριβώς απόρριψη του Τούρκου ως του εγγύτερου άλλου. Ο πρόλογος και οι σημειώσεις του στα τετράδια αναγνώσεων του Δημήτριου Βικέλα *Και Έμπορος ατελής και ατελής λόγιος*, είναι χαρακτηριστικά ενδεικτικοί. Το ίδιο το ανάγνωσμα τα μάλα ψυχωφελές, καθόσον μια δυνατότητα ανάγνωσης είναι ακριβώς η μέσω ευρωπαϊκών συγγραμμάτων ταύτιση του Βικέλα με την αρχαιότητα και

ταυτόχρονα η απόρριψη της τουρκο-οθωμανικής Ανατολής («οι Μουσουλμάνοι βάρβαροι θα διωχθούν από της Ευρώπης», αλλού: «θρίαμβος της θρησκείας και των ωραίων τεχνών: η αποδίωξις των Τούρκων από της Ευρώπης»). Θα μπορούσε να ξαναδιαβάσει κανείς το έργο του Άλκη Αγγέλου ως εάν να αντανακλά τη δική του διανοητική πορεία έτσι όπως συμπυκνώθηκε στην ύστερη φάση: Αρχαιότητα μέσα από τον Διαφωτισμό, κριτική της οθωμανικής εξουσίας –στην τουρκο-οθωμανική και την πατριαρχο-οθωμανική της εκδοχή–, αλλά και αναζήτηση της ταυτότητας του Νέου Ελληνισμού από τη στιγμή της Άλωσης. Μια πνευματική πορεία που αντανακλά αντιλήψεις του Διαφωτισμού και μετέπειτα του Ευρωκεντρισμού: Ευρώπη (και Ελλάδα) από τη μια, Τουρκία από την άλλη, συνθέτουν στις τοικίλες ιστοριογραφικές και γενικότερα συγγραφικές κατασκευές δύο διαδικασίες αντινομικές, δύο αντιτιθέμενα συστήματα αξιών και δοξασιών – πολιτικά και πολιτισμικά, με κατάληξη τη συνειδητοποίηση στους όψιμους προβληματισμούς του της κριτικής του σχήματος (και της ανομολόγητης αυτοκριτικής του). Στα όψιμα γραπτά του θα πεί ο Αγγέλου «Η αντιδιαστολή προς τον Τούρκο ολοκληρώνει την εικόνα με την οποία θέλει να τροφοδοτήσει ο Νέος Έλληνισμός την ευρωπαϊκή συνείδηση... Αν μάλιστα, ... η παιδεία συνδεθεί με την

παράδοση της κλασικής αρχαιότητας, μέσα στον ίδιον αυτόν χώρο τον οποίο περιηγείται από καιρό η ευσυγκίνητη ρομαντικά ευρωπαϊκή élite με βασικό στόχο την αναζήτηση της επιβίωσης της αρχαιότητας στον Νέο ελληνισμό, τότε, ας μην αμφιβάλουμε ότι ο στόχος έχει επιτευχθεί.»¹

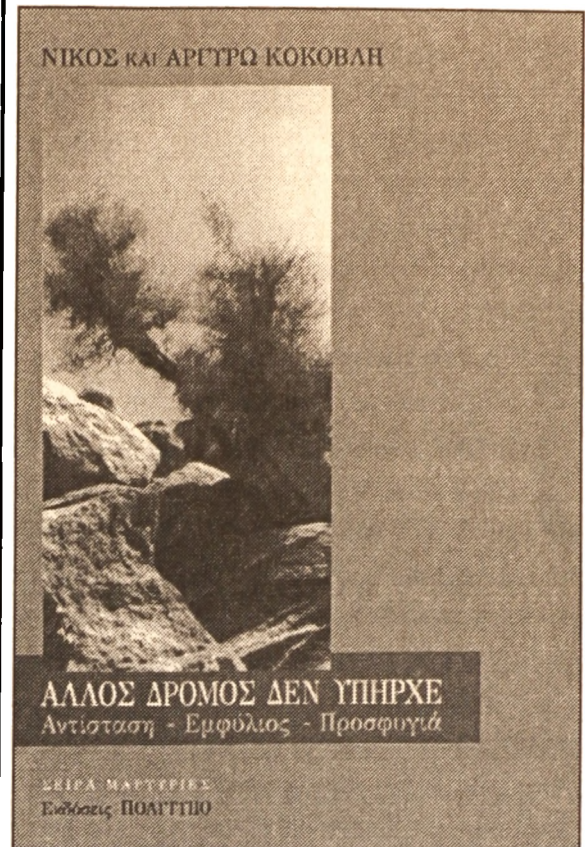
Στην ύστατη φάση του βίου του θα μας πει πως αντί να αναζητείται η διαμόρφωση της νεοελληνικής ταυτότητας πριν τον 18ο αιώνα (ακόμη και πριν τα μέσα του) στην αντίσταση κατά/ και την απόρριψη του Τούρκου-Οθωμανού, προτιμότερο είναι να κοιτάξει κανείς σε πιο γόνιμες κατευθύνσεις: στη διασταύρωση, στη σύγκραση του ρωμαϊκού-ορθόδοξου πολιτισμού και του τουρκο-ισλαμικού εντός του οθωμανικού πλαισίου. Ο Άλκης Αγγέλου έχοντας ευρηματικά «αποδομήσει», όπως θα λέγαμε σήμερα, τον μύθο του κρυφού σχολειού, στην τελευταία δημοσιευμένη μελέτη του –«Η Κωνσταντινούπολις εκ των κάτω και εκ των έσω»– καίρια υπαινίσσεται στοιχεία μιας τέτοιας διαδικασίας παραπέμποντας –και ταυτιζόμενος– αρχικά, σχολιάζοντας ενισχυτικά κατόπιν, την *Κωνσταντινούπολι* του Βυζάντιου Σκαρλάτου:

«Είν' αδύνατον να αρνηθώμεν όσω καν προσπαθήσωμεν, ότι συγχρωτισθέντες επί τέσσαρες όλους αιώνας Τούρκοι μετά Γραικών και Γραικοί μετά Τούρκων, τουρκίζομεν και γραικίζομεν οι πλειότεροι ημών και αυτών, όπερ ουδέν καθεαυτό έχει το επίσηγον.» Και ο Άλκης Αγγέλου σχολιάζοντας «...όταν κάποια εποχή θεραπευθούμε από την ματαιόσχολη εκζήτηση σχέσεων του νεοελληνισμού με τον αρχαίο κόσμο, θα βρεθούμε μπροστά σε μιαν άλλη πραγματικότητα η οποία δεν έχει τίποτε να ζηλέψει από αυτήν την πλασματική την οποία προσπάθησε πάση θυσία –για ευνόητους και ανόητους λόγους– να δημιουργήσει η νεότερη έρευνα»...²

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Άλκης Αγγέλου, *Το Κρυφό Σχολειό. Χρονικό ενός μύθου*, εκδ. Εστία, Αθήνα 1997, σελ. 46.
2. Άλκης Αγγέλου, «Η Κωνσταντινούπολις εκ των κάτω και εκ των έσω», επιθ. *Σύγχρονα Θέματα*, τ. 78-79, Δεκέμβριος 2001, σελ. 53-88.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Νίκος και Αργυρώ Κοκοβλή:

ΆΛΛΟΣ ΔΡΟΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ

Αντίσταση - Εμφύλιος - Προσφυγιά

Η ιστορία του Νίκου και της Αργυρώς Κοκοβλή όπως την ζωντανεύουν οι ίδιοι. Ξεκινά από την προσφυγιά της Μικράς Ασίας και συνεχίζει στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης στην Κρήτη. Αρχίζουν οι διώξεις, ο Εμφύλιος, το κυνηγητό των διαλυμένων τμημάτων του Δ.Σ. με τη δεκαεξάχρονη παρανομία σε σπηλιές και κρύπτες στα βουνά των Λευκών Ορέων, η δραματική απόδραση στην Ιταλία. Το περιπετειώδες ταξίδι μέσω Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας μέχρι την ΕΣΣΔ. Η άφιξη στην Τασκένδη. Η αποκάλυψη της σοβιετικής πραγματικότητας. Οι περιορισμοί. Επιστροφή στην πατρίδα ύστερα από 14 χρόνια. Μια απίστευτη σε δραματικά γεγονότα ανθρώπινη ιστορία. Ένα μάθημα εγκαρτέρησης και ανθρωπιάς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21
τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107,
e-mail: chpapou@otenet.gr

Τα άφθονα σχήματα του παρελθόντος

Μνήμη Άλκη Αγγέλου

των Γιάννας Δεληβοριά και Ιωάννας Ναούμ

Ο Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Ελληνικών Σπουδών του Τμήματος Φιλολογίας του Α.Π.Θ. διοργάνωσε, στις 3-6 Οκτωβρίου 2002, τη I' Επιστημονική Συνάντησή του με τίτλο «Τα άφθονα σχήματα του παρελθόντος. Ζητήσεις της πολιτισμικής ιστορίας και της θεωρίας της λογοτεχνίας», αφιερωμένη, τούτη τη φορά, στη μνήμη του πρόσφατα εκλιπόντος Άλκη Αγγέλου (1917-2001), καθηγητή στην έδρα της Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας του Τμήματος Φιλολογίας στη Θεσσαλονίκη από το 1975 έως το 1984. Για την προσωπικότητα και το έργο του τιμωμένου μίλησαν οι Γιώργος Γ. Αλισανδράτος, Δημήτρης Δημηρούλης, Αντώνης Λιάκος, Κώστας Γαβρόγλου, Στέφανος Πεσμαζόγλου και Λίζυ Τσιριμώκου, επιχειρώντας να φωτίσουν πρισματικά την πολύπτυχη και πολυδιάστατη κληροδοσία του Άλκη Αγγέλου, ως έμπρακτη εφαρμογή της διεπιστημονικής συνεργασίας στην ευρυχωρία των επιστημών του ανθρώπου.

Οι θεματικοί άξονες της πολυπρόσωπης αυτής συνάντησης («Έννοιες και μύθοι», «Για τη σπασμωδική επιστήμη», «Απουσίες και αποκλεισμοί», «Ιστορικότητα και αισθητική», «Ιστοριογραφικά προγράμματα», «Ιστορία - λογοτεχνία - μετάφραση», «Ανάγνωση») επέτρεψαν να τεθούν ερωτήματα γύρω από την ιστορία των ιδεών και επιστημών συνυφασμένα στο πλαίσιο των ζητήσεων της θεωρίας της λογοτεχνίας, να διερευνηθεί η ιστορικότητα των λειτουργιών του αισθητικού λόγου αλλά και των αναγνωστικών πρακτικών, καθώς επίσης και το θέμα των σημανουσών απουσιών κατά την ερμηνευτική ανασυγκρότηση του παρελθόντος. Έτσι, οι εξήντα σχεδόν ανακοινώσεις κινήθηκαν, άλλοτε πιο ευθύγραμμη και άλλοτε σπειροειδώς, γύρω

από τα πολύπλευρα ενδιαφέροντα του ίδιου του τιμωμένου: στον χώρο του νεοελληνικού διαφωτισμού και της ευρύτερης νεοελληνικής παιδείας ως παραγόντων συγκρότησης μιας εθνικής ταυτότητας,¹ στις «ασυνέχειες» και στα «κενά» της «σπασμωδικής» φιλολογικής επιστήμης,² στον ενεργό ρόλο που παίζει η ιστορία στη διαμόρφωση του λογοτεχνικού φαινομένου αλλά και στη λογοτεχνικότητα που διέπει τη συγγραφή της ίδιας της ιστορίας,³ στη συγκριτική μελέτη μεταφράσεων, επιδράσεων και προσλήψεων ανάμεσα στη νεοελληνική και τις ξένες λογοτεχνίες,⁴ καθώς και σε ζητήματα εκδοτικής επιμέλειας αλλά και αναγνωστικής πρακτικής.⁵

ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Σε μια προσπάθεια να επανασηματοποιήσουμε την πληθώρα των ανακοινώσεων, διακινδυνεύοντας έτσι πολλές απώλειες επί της ουσίας,⁶ θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι το βασικό νήμα που διέτρεχε τις περισσότερες εισηγήσεις ήταν η απόπειρα να συζητηθούν όροι, έννοιες αλλά και γραμματολογικές ή ιστορικές θέσεις στα εκάστοτε χωροχρονικά συμφραζόμενά τους: η έννοια της “κοινωνίας των πολιτών” στον Δ. Καταρτζή και η προέλευσή της από την αντίστοιχη της “société civile” στον Μοντεσκιέ (Δ. Αποστολόπουλος) η έννοια της “μυθιστορίας”, τη γενεαλογία της οποίας κατασκευάζει ο Κοραΐς και παράδειγμα της οποίας συνιστά ο Πολυπαθής του Γρ. Παλαιολόγου (Μιχάλης Χρυσανθόπουλος), το ζήτημα της “ελληνικής δυτικής συνείδησης” με παράδειγμα τα Επτάνησα και τη μουσική τους παράδοση (Νίκος Μπακουνάκης) ή το ερώτημα για τη στροφή του ώριμου Δραγούμη “προς τη σοσιαλδημοκρατία ή τον φασισμό” (Θεόδωρος Σωτηρό-

πουλος). Δύο πάντως, παραπληρωματικές θα λέγαμε, έννοιες που αναδείχθηκαν σε αρκετές παρεμβάσεις υπήρξαν εκείνες της τοπικότητας (λ.χ. στο πλαίσιο της ιστορίας της επιστήμης) και της (οθωμανικής) αυτοκρατορίας.

Έτσι, ο Παναγιώτης Νούτσος στην ανακοίνωσή του έκανε λόγο για τη χρεία «αποσηματοποίησης» των φιλοσοφικών κειμένων του νεοελληνικού διαφωτισμού, υποστηρίζοντας ότι το ηγεμονικό σχήμα πρόσληψης του Διαφωτισμού (κυρίως του γαλλικού) υπακούει σε ορισμένες εδραιωμένες αντιλήψεις και προϋποθέτει μια συγκεκριμένη περί έθνους έννοια. Μέσα από το ιστορικό παράδειγμα της Ηπείρου στα τέλη του 18ου αιώνα, ο ομιλητής επιχειρήσε να επαναπραγματευτεί τη σύσταση θυλάκων παιδείας εντός και εκτός της οθωμανικής αυτοκρατορίας με βάση τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, καθώς και το ρόλο του λογίου, ο οποίος αναλαμβάνει μια πολιτική αποστολή, δηλαδή την παιδεία και, συνακόλουθα, την αναγέννηση του υπόδουλου έθνους.

Ο Γιώργος Κόκκινος και ο Δημήτρης Πολυχρονάκης περιέγραψαν την ιδεολογική πρόθεση που διέπει τη συγγραφή της ιστορίας: στο πρώτο παράδειγμα, ο Κόκκινος θεωρεί τον ιδεαλισμό που χαρακτηρίζει το ιστοριογραφικό έργο του Π. Κανελλόπουλου –και συγκεκριμένα την ενιαία και ουμανιστική ταυτότητα της Ευρώπης– ως «ιδεολογικό ανάχωμα» του συγγραφέα ενάντια στην προέλαση του πολιτικού ολοκληρωτισμού κατά τη δεκαετία του 1930· στο δεύτερο, ο Πολυχρονάκης διαπιστώνει στο έργο του Σπ. Ζαμπέλιου «Ιστορικά Σκηνογραφήματα» (1860) την τέχνη της σκηνογραφίας της ιστορίας, με την εγγελιανή έννοια, έτσι όπως αυτή εφαρμόζεται στο παράδειγμα της Ενετοκρατίας στην Κρήτη, όπου ως θεατρική σκηνή νοείται η πάτριος ιστορία

και ως δραματικά πρόσωπα τα ιστορικά υποκείμενα. Μέσα από αυτήν την ιστορική σκηνή ως τόπο διακριβώνεται η –κατά τον Ζαμπέλιο– επιστημολογική έννοια της ιστοριονομίας, σύμφωνα με την οποία η ιστορία κατευθύνεται από έναν ανώτερο νόμο, μια ιστορική θεοδικία που ρυθμίζει την εξέλιξή της προσδίδοντάς της τραγική διάσταση.

Αντίστοιχα, ο Δημήτρης Σταματόπουλος περιέγραψε τη διαμόρφωση ενός συμβιβαστικού οικουμενιστικού σχήματος στο ιστοριογραφικό έργο του Μανουήλ Γεδεών, στο οποίο επιχειρείται η ενίσχυση του πατριαρχικού συγκεντρωτισμού και η αποσιώπηση των επιμέρους εθνικιστικών τάσεων. Το έργο του Γεδεών εικονογραφεί το δίλημμα του συγγραφέα ανάμεσα σε δύο είδη οικουμενισμού: τον πανορθόδοξο, όπως εκπροσωπείται από τα εθνικιστικά συνθήματα των σχισματικών, και τον αυτοκρατορικό, όπως υποστηρίζεται από τον κύκλο των τραπεζιτών, των μεγάλων δανειστών του Σουλτάνου, που επιθυμούν να ενισχύσουν την εξουσία τους στο πλαίσιο της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Από την άποψη αυτή, η έννοια της αυτοκρατορίας καθίσταται κεντρική για την κατανόηση της έντασης ανάμεσα στο «μιλέτ» και στο «έθνος».

Η Έφη Γαζή πάλι, κινήθηκε γύρω από την έννοια της «παρασήμανσης» και εξέτασε τη σχολική γιορτή των Τριών Ιεραρχών ως παράδειγμα σημειολογίας του μύθου κατά το πρότυπο του Μπαρτ: η μετάλλαξη μιας καθαρά εκκλησιαστικής γιορτής σε σχολική –δηλαδή σε εθνική– στα μέσα του 19ου αιώνα προάγει τη σύζευξη αρχαιότητας και χριστιανισμού, παρακάμπτοντας το προηγούμενο στάδιο του νεοελληνικού διαφωτισμού, γεγονός που καθιερώνει την Εκκλησία με το «εθνικό συναξάρι» της στο συλλογικό φαντασιακό ως θεματοφύλακα της Παράδοσης και συντείνει στον περιορισμό της κριτικής περί αθείας στο Πανεπιστήμιο από τους πατριαρχικούς κύκλους.

Για να σταθούμε σε ένα ακόμη παράδειγμα, η Νάσια Γιακωβάκη συζήτησε την παρουσία του όρου «μεσαιών», όπως απαντάται στα *Πτωχοπροδρομικά* (1828) που συμπεριλαμβάνονται στα κοραϊκά *Άτακτα* (1828-1832). Ο

Κοραής αντλεί τον όρο από τη γαλλική ιστοριογραφία (Γκιζώ) κατά την περίοδο της Παλινόρθωσης και, κατά κάποιον τρόπο, με αυτόν «προλαμβάνει» την ελληνική ιστοριογραφία του 19ου αιώνα. Η παρουσία του όρου, αλλά και το ενδιαφέρον του Κοραή να εκδώσει ένα μεσαιωνικό δημώδες κείμενο, ενδιαφέρον που φαίνεται να υπερβαίνει το γλωσσικό, μας ωθεί να επανεξετάσουμε τη θέση του Κοραή στο δίπολο Διαφωτισμός και Ρομαντισμός, καθώς και στη στάση του απέναντι στην καταστατική έννοια του έθνους.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι παραπάνω ανακοινώσεις υιοθέτησαν μια σκοπιά που συνεπάγεται ένα αμοιβαίο ενδιαφέρον για την ιστορικότητα των κειμένων και την κειμενικότητα της ιστορίας· με άλλα λόγια, έδωσαν έμφαση στους ιστορικούς και πολιτισμικούς όρους που υπαγορεύουν την παραγωγή, το νόημα και την επίδραση των λογοτεχνικών (ή άλλων) κειμένων, όσο και τη μεταγενέστερη ερμηνεία και αποτίμησή τους από την πλευρά της κριτικής. Στην κατεύθυνση αυτή, δεν θα μπορούσε παρά να ήταν πολύτιμη η παρουσία της Έλλης Σκοπετέα, η οποία έχοντας δηλώσει ως θέμα της συμμετοχής της στο συνέδριο «Ο Μ. Γεδεών και οι Φαναριώτες» θα συνέβαλε για μία ακόμη φορά στη γενεαλογία των ιστοριογραφικών σχημάτων. και τούτο, όπως και άλλα πολλά, μας το στέρησε ο άωρος θάνατός της.

ΣΠΑΣΜΩΔΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΥΣΙΑ

Περνώντας σε ορισμένες ανακοινώσεις από την περιοχή της φιλολογίας, η Άντεια Φραντζή συζήτησε τα προβλήματα της έκδοσης των ποιημάτων του Βηλαρά, προτείνοντας την υιοθέτηση από μέρους του επιμελητή μιας ιστορικής θεώρησης, ακόμη και αν δεν πρόκειται για φιλολογική έκδοση, καθώς οι απόπειρες εξομάλυνσης (ιδιαίτερος σε περιπτώσεις όπως ο Βηλαράς, όπου η ορθογραφική ποικιλία επιδέχεται ερμηνευτική προσέγγιση) νοθεύουν όχι μόνο την ιστορικότητα του κειμένου αλλά και την αίσθηση της ιστορικότητας του αναγνώστη.

Ακόμη, ο Ευριπίδης Γαραντούδης επιχείρησε να περιγράψει τους όρους συνέχισης της μετρικολογικής παράδο-

σης που διακόπηκε το 1930 με την εμφάνιση του ελεύθερου στίχου, σύμπτωμα κι αυτό της «σπασμωδικής επιστήμης»: η μετρική της ελεύθερης ποίησης, υπόκειται και αυτή σε αρχές, ενώ παράλληλα η κρυπτική χρήση του μέτρου, η επιστροφή και η, εν συνεχεία, απόρριψη των ρυθμικών σχημάτων της παράδοσης δημιουργεί ένα είδος αναγνωστικής προσδοκίας για την εδραίωση ρυθμού καθώς και τη συνακόλουθη διάψευσή της· γεγονός που μπορεί να προσδώσει στη χρήση του μέτρου μέσα στο πλαίσιο της ελεύθερης ποίησης ένα είδος φατικής λειτουργίας.

Η Σοφία Ντενίση, κινούμενη επίσης στο χώρο των «αποκλεισμών», επιχείρησε να καλύψει με την έρευνά της το κενό της γυναικείας πνευματικής δημιουργίας που διαπιστώνουμε κατά την περίοδο 1780-1880. Η αναδίφησή της απέφερε ένα ικανό υλικό γυναικείας παραγωγής, παραγνωρισμένο μέχρι σήμερα, με το οποίο η ίδια καταγράφει και χαρτογραφεί τη γυναικεία παρουσία σε έναν χώρο κατά παράδοση ανδροκρατούμενο, όπως αυτός της διάνοησης. Ο εντοπισμός αυτού του πρωτογενούς και του μεταφραστικού έργου των γυναικών συγγραφέων εγείρει μεταξύ άλλων το ερώτημα μήπως τα εν λόγω κείμενα αγνοήθηκαν από την κριτική –άρα και από την ιστορία– της λογοτεχνίας, επειδή δεν εντάσσονταν στη δεσπόζουσα αρχή της αντίστοιχης κουλτούρας. Η Μαίρη Μικέ, αντίστοιχα, ανέλυσε τον αποκλεισμό ή την «περιχαράκωση» της γυναίκας ως λογοτεχνικού υποκειμένου μέσα από τις λειτουργίες της ερωτικής επιθυμίας στα διηγήματα «Καλμίνα» και «Εμάη» του Α. Ρ. Ραγκαβή, στον *Ζωγράφο* του Γρ. Παλαιολόγου και στην *Πάπισσα Ιωάννα* του Εμμ. Ροΐδη. Η ιδεολογική επένδυση του γυναικείου σώματος, είτε ως πομπού είτε ως δέκτη της ερωτικής επιθυμίας, συνεπάγεται τον ηθικό του στιγματισμό (σύμφωνα με το βικτωριανό στερεότυπο, κατά το οποίο ό,τι δεν είναι ηθικό εξισούται με διεφθαρμένο) ή την υλική του διάλυση, φέρνοντας έτσι στο προσκήνιο έναν κυρίαρχο λόγο: της αποικιοκρατίας (Ραγκαβής), της αστικής ηθικής (Παλαιολόγος) ή της (ανδρικής) παλικής εξουσίας (Ροΐδης).

Ο Δημήτρης Τζιόβας προσέγγισε τον

Πολυπαθή του Γρ. Παλαιολόγου ως εθνική αλληγορία που χωρίζεται σε δύο μέρη, το οθωμανικό (Εύξεινος Πόντος-Κωνσταντινούπολη) και το ελληνικό (πορεία προς τη Δύση και επιστροφή στην Ελλάδα). Έτσι, το πικαρέσκο αυτό μυθιστόρημα χαρακτηρίζεται από τον ομιλητή «καταστατική αφήγηση» σε επίπεδο έθνους (και «οικογενειακό ρομάντζο» κατά Φρόντ, σε επίπεδο ήρωα), καθώς συνοψίζει την ταραχώδη ιστορική πορεία και το πέρασμα του ελληνισμού από την οθωμανική αυτοκρατορία στην ίδρυση και την εδραίωση του ελληνικού κράτους. Ο Αλέξης Πολίτης, από την άλλη πλευρά, διερεύνησε το έλλειμμα της πεζογραφίας στα χρόνια της Επανάστασης (1821-1831), δεδομένου ότι την εποχή αυτή προτιμάται ο εκφραστικός τρόπος της ποίησης και, δευτερευόντως, του θεάτρου. Τα πεζογραφικά έργα βασίζονται ως επί το πλείστον στη μετάφραση και στη διασκευή, επομένως απουσιάζει η πρωτογενής πεζογραφική παραγωγή, γεγονός το οποίο ο Πολίτης αποδίδει στις ανάγκες της εποχής, που επιζητούσε την έξαρση και την ανάταση του ποιητικού λόγου.

Τέλος, γύρω από το θέμα της απουσίας ή της αποσιώπησης στράφηκαν και ορισμένες ανακοινώσεις που εμπύπτουν στον συγκριτολογικό χώρο των επιδράσεων και των μεταφράσεων. Η Στέση Αθήνη αναφέρθηκε στη μεταφραστική τύχη του έργου του ισπανού συγγραφέα Baltasar Gracian y Morales, *El Criticon* (1657) στη δυτική Ευρώπη και στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, και συζήτησε τους όρους πρόσληψής του. Οι αγγλικές, γαλλικές και γερμανικές του μεταφράσεις του 17ου αιώνα προβάλλουν κατά βάση τον ηθολογικό και παιδαγωγικό χαρακτήρα του έργου αποσιωπώντας τα σατιρικά του στοιχεία, τάση την οποία ακολουθούν και οι έλληνες μεταφραστές του 18ου αιώνα στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες. Αντιθέτως, οι μεταφράσεις του 19ου αιώνα αξιοποιούν τη σατιρική φλέβα του κειμένου με μια τολμηρή για την εποχή γλώσσα. Στο ίδιο πάντα πλαίσιο, η Άννα Ταμπάκη, με αφορμή το θεατρικό σατιρικό έργο *Υμνολογία των ιατρών στον Άδη* (1820), εξέτασε τη διαπλοκή της σάτιρας και της θεωρίας

του μεσμερισμού στο ελληνικό περιβάλλον, ενώ ο Λευτέρης Παπαλεοντίου παρουσίασε τη μετάφραση του έργου του Théophile Gautier *Constantinople* (1852) από τον κύπριο λόγιο Επαμεινώνδα Φραγκούδη μέσα από τις στήλες του περιοδικού *Θελξινόη*, σκοπεύοντας να αποδείξει ότι το ταξιδιωτικό αφήγημα του γάλλου συγγραφέα ουσιαστικά «παραφράζεται», καθώς ο εν λόγω μεταφραστής κάνει αισθητή την παρουσία του αφαιρώντας κρίσεις ή ιστορικές και φιλολογικές αναφορές που μαρτυρούν την εθνικότητα του αρχικού συγγραφέα, ή ακόμα, αναπλάθοντας ειρωνικά ορισμένες αντιλήψεις του (κυρίως αυτές που αναπαράγουν τη στερεότυπη εικόνα της Ανατολής). Γύρω από το θέμα της λογοτεχνικής μετάφρασης-παράφρασης κινήθηκε και η ανακοίνωση της Χριστίνας Ντουνιά, σχετικά με μια άγνωστη μετάφραση του «Μαύρου Γάτου» του Πόε από τον Εμμ. Ροΐδη. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η Ντουνιά, αντιπαραβάλλοντας τα δύο κείμενα, είναι πως ο Ροΐδης δεν επιχειρεί απλώς μια ελεύθερη μετάφραση, αλλά κυριολεκτικά διασκευάζει το αγγλικό κείμενο προκειμένου να το «εξορθολογίσει». Κοινός άξονας, επομένως, στην ενότητα αυτή των εισηγήσεων στάθηκε η παραδοχή ότι η μεταφραστική δραστηριότητα εντάσσεται λειτουργικά στα εκάστοτε σχήματα πρόσληψης της λογοτεχνίας και αντανάκλα –ή και καθορίζει– τα ιδεολογικά αιτήματα όχι μόνο του μεταφραστή αλλά ενδεχομένως και των αναγνωστικών κοινοτήτων στις οποίες απευθύνεται.

ΜΑΤΑΙΩΜΕΝΑ Ή ΑΠΟΣΙΩΠΗΜΕΝΑ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο αυτής της ενότητας, ο Δημήτρης Καργιώτης παρουσίασε ορισμένα επιστημολογικά μοντέλα για τη συγγραφή λογοτεχνικής ιστορίας (Brunetière, Taine, φορμαλιστική ιστορία, ιστορία της λογοτεχνικής πρόσληψης κ.ά.), ελέγχοντας παράλληλα ως βασική αντινομία τους –η οποία είναι ταυτόχρονα η εσωτερική συνέπεια που τα χαρακτηρίζει– την προσπάθεια σύνθεσης των εννοιών της εξελικτικότητας και της συμπτωματικότητας του παρόντος. Ο Γρηγόρης Πασχαλίδης, από την

άλλη πλευρά, πρότεινε την κατασκευή «λογοτεχνικών χαρτών», κατά το πρότυπο της «λογοτεχνικής γεωγραφίας» του Moretti, όπου η έμφαση της ιστορίας μετατίθεται από τη διάσταση του χρόνου σε αυτήν του χώρου: ο λογοτεχνικός χάρτης μάς επιτρέπει να καταρτίσουμε αφενός μια τοπογραφία λογοτεχνικών ειδών και αφετέρου ένα ενιαίο λογοτεχνικό σύστημα με ετερογενή χαρακτηριστικά που καθορίζονται από τις επιμέρους γεωγραφικές διαφορές.

Η Βενετία Αποστολίδου, τέλος, εξέτασε τις αντοχές των καθιερωμένων ιστοριογραφικών σχημάτων με γνώμονα τη διάκριση μεταξύ λαϊκής και λόγιας λογοτεχνίας. Επικεντρώθηκε σε δύο ενδεικτικές περιπτώσεις αποσηματοποίησης της παραδοσιακής διάκρισης ανάμεσα σε «επώνυμη ποίηση» και «δημοτικό τραγούδι» (Ζαμπέλιος) ή σε «εθνική» και «λαϊκή λογοτεχνία» (Παλαμάς) από τον Δημήτρη Χατζή και από τον Άλκη Αγγέλου. Διατρέχοντας τη συλλογιστική πορεία με την οποία αμφότεροι απορρίπτουν το δίπολο λαϊκό/λόγιο, η ομιλήτρια κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ουσιαστικά όλες οι ιστορίες λογοτεχνίας μέχρι σήμερα βασίστηκαν στην οριακή ταύτιση του «δημοτικού» με το «λαϊκό» και το «εθνικό». Το ίδιο ζήτημα επανήλθε στη συνέχεια, με εστίαση στην ιστορική λειτουργία της συνομιλίας ανάμεσα στο παλαιότερο λαϊκό ανάγνωσμα και στο λαϊκότροπο λόγο θέατρο με την ανακοίνωση της Σωτηρίας Σταυρακοπούλου γύρω από την επιβίωση του Μπερτόλδου στο μεταπολεμικό θέατρο, όπου συζήτησε την περίπτωση της *Κομμέντια ή οι πανουργίες του Μπερτόλδου* του Γ. Σκούρη.

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΟΓΙΟΣΥΝΗ

Κατά την τελευταία ημέρα, που ήταν αφιερωμένη στις έννοιες της ανάγνωσης και της λογιόσυνης, στην εισήγηση του Νίκου Καραπιδάκη, εξετάστηκε η πορεία του Άλκη Αγγέλου ως αναγνώστη της ιστορίας και της λογοτεχνίας, πορεία που χαρακτηρίζεται από τη μετατόπιση των ζητούμενων του από την ιστορία της λογοτεχνίας στην ιστορία της ανάγνωσης. Ενώ στον πρώτο τόμο των *Φώτων*, ο Αγγέλου ακολουθεί τον δρόμο του Κ.Θ. Δημαρά, στρατευμένος στην προβληματική της μίας ιστορίας

ης λογοτεχνίας, όπου το ενδιαφέρον επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στο πρόσωπο του δημιουργού, στον δεύτερο τόμο των *Φώτων*, εστιάζει στα δίπτυχα, στις ομάδες πρόσληψης των κειμένων, καθώς καταπιάνεται με τις κοινότητες των αναγνωστών, αλλά και τις πρακτικές και συμπεριφορές που αφορούν στην ανάγνωση. Στην ίδια κατεύθυνση, ο Γιάννης Παπαθεοδώρου και ο Μίλτος Πεχλιβάνος δοκίμασαν να περιγράψουν τις αναγνωστικές συμπεριφορές που συνάπτονται με τις «ηδονικές αναγνώσεις» στη στροφή προς τον 19ο αιώνα. Ο πρώτος εστίασε την προσοχή του στο έργο του Νικόδημου Αγιορείτη και στο διάβημά του σχετικά με μια «φυλακή των αισθήσεων», ενώ ο δεύτερος στη διαπλοκή του λογοτεχνικού λόγου της αισθαντικότητας, λ.χ. στο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*, με τον ιατρικό και παιδαγωγικό λόγο των *Φώτων*.

Ο Διονύσης Καψάλης, τέλος, επιστρέφοντας στο θέμα των λογίων, όπως είχε πεθεί από τη Μαρία Χριστίνα Χατζηγιάννου με μία ανακοίνωση για τα πρότυπα και την ιστορία των εθνικών ευεργετών, αναζήτησε τους όρους που συγκροτούν την ταυτότητα του λογίου, όπως υποστήριξε, παρουσιάζει παθερή ιδεολογική συνοχή ανεξάρτητα από την τυπολογία της φυσιογνωμίας του σε διαφορετικές εποχές (Αναγέννηση, Διαφωτισμός, διανοούμενος του 20ού αιώνα). Μέσα από το πρότυπο του Άμλετ συζήτησε το ζεύγος αναγνωστη-λογίου συναρτώντας το με τα ερωτήματα του ίδιου του Αγγέλου, λογίου του 20ού αιώνα, όταν «διαβάσει» τα *Τετράδια* του Δημήτριου Βικέλα, λογίου του 19ου αιώνα. Ο Αγγέλου, κατά τον Καψάλη, αναζητά τη διάπλαση του λογίου, δηλαδή την αδιάκοπη διαδικασία της στοιχείωσης, της αυτοδιδασχίας· το πρότυπο του λογίου επομένως παραμένει διαχρονικό, καθώς πραγματώνει δύο πάγια διαφωτιστικά αιτήματα: της ελευθερίας και της ευδαιμονίας.

Χωρίς αμφιβολία, οι πολυάριθμες ανακοινώσεις του συνεδρίου επέτρεψαν να διαφανεί πως η πορεία του Άλκη Αγγέλου στα γράμματα, όπως χαρακτηρίζεται από τη στενή συνύφανση ιστορικών και θεωρητικών ζητήσεων, έχει γονιμοποιήσει σημαντικά την

έρευνα νεότερων μελετητών στις επισημίες του ανθρώπου, κληροδοτώντας τους με εκείνα τα στοιχεία που με ευστοχία μας θύμισαν οι ομιλητές της εναρκτήριας συνεδρίας: τη φιλολογική προσοχή και την επιμονή στο «γράμμα» αλλά και την ιστορικότητα των κειμένων, το ενδιαφέρον για το επιμέρους και το τοπικό κατά την κριτική αποσηματοποίηση «των γνωστών και άοριστων σχημάτων του παρελθόντος», την άοκη και γοητευτική διδασκαλία σε συνδυασμό με το διαρκές αίτημα της εσωτερικής διόρθωσης, και, τέλος, τον αναγκαίο αυτοσαρκασμό πέρα από την πανεπιστημιακή σοβαροφάνεια – στοιχεία που συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας της ελληνικής Γενικής και Συγκριτικής Γραματολογίας και στην ακαδημαϊκή καθιέρωσή της.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. ενδεικτικά: Άλκη Αγγέλου, *Των Φώτων (Όψεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού)*, Ερμής 1988, σ. 1-361, και *Των Φώτων Β' Όψεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού*, Μ.Ι.Ε.Τ. 1999, σ. 1-150· επίσης, Πλάτωνος *Τύχαι (Η λογία παράδοση στην Τουρκοκρατία)*, Ερμής 1963, σ. 1-148· *Το κρυφό σχολειό (Χρονικό ενός μύθου)*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας 1996, σ. 1-81.
2. Βλ. ενδεικτικά: Άλκη Αγγέλου, «Η σπασμωδική επιστήμη και το πρότυπο του "Ερωτόκριτου"», περ. *Αγγλοελληνική Επιθεώρηση*, 6, 1953, σ. 145-152· «Το διαφυγόν μυθιστόρημα», περ. *Λόγου Χάριν*, 4, σ. 15-39· «Λόγια και λαϊκή Νέα Ελληνική Λογοτεχνία. Δικαιολογείται σήμερα η διαστολή;», στον συλλογικό τόμο: *Ζητήματα Ιστορίας των Νεοελληνικών Γραμμάτων*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 107-114.
3. Βλ. ενδεικτικά: Αδαμάντιος Κοραής, *Ο Παπατρέχας*. Επιμέλεια, Ν.Ε.Β. 1970 (Εισαγωγή, σχόλια, σημειώσεις, σ. 1-152)· Νικόλαος Δραγούμης, *Ιστορικά Αναμνήσεις*. Επιμέλεια, Ν.Ε.Β. 1973 (Εισαγωγή, σχόλια, σημειώσεις, τ. Α', σ. α'-μη', 1-256, τ. Β', σ. 1-264)· Εμμανουήλ Ροΐδης, *Σκαλαθύσματα*. Επιμέλεια, Ν.Ε.Β. 1986 (Εισαγωγή: Κάποιες προτάσεις για να ξαναδιαβάσουμε τον Ροΐδη, σ. α'-ρλη', κρίσεις).
4. Βλ. ενδεικτικά: Άλκη Αγγέλου, «Πώς η νεοελληνική σκέψη εγνώρισε το "Δοκίμιο"

του John Locke», περ. *Αγγλοελληνική Επιθεώρηση*, 7, 1954, 128-149· Γρηγόριος Παλαιολόγος, *Ο Πολυπαθής*. Επιμέλεια, Ν.Ε.Β. 1989 (Εισαγωγή: Το «Ρομάντσο» του Νεοελληνικού μυθιστορήματος, σ. 1-176, κρίσεις, γλωσσάρι)· «Τρεις περιπτώσεις, κάποιες εικασίες και μερικά ευοίωνα συμπεράσματα», στον συλλογικό τόμο: *Ζητήματα Ιστορίας των Νεοελληνικών Γραμμάτων*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 107-114.

5. Βλ. ενδεικτικά: Άλκη Αγγέλου, «Το βιβλίο και ο χρήστης του: Το λαϊκό ανάγνωσμα», στον συλλογικό τόμο: *Το βιβλίο στις προβιομηχανικές κοινωνίες*, Κ.Ν.Ε. 1982, σ. 159-170· «Το λαϊκό έντυπο: μερικά νέα ερωτήματα», περ. *Τα Ιστορικά*, 2, 1984, 388-396· G. C. Dalla Croce, *Ο Μπερτόλδος και ο Μπερτολδίνος*. Επιμέλεια, Ν.Ε.Β. 1988 (Εισαγωγή: Το λαϊκό ανάγνωσμα. Ποιο λαϊκό ανάγνωσμα; σ. 1-211, κρίσεις, λεξιλόγιο)· «Τα Άπαντα, ποια Άπαντα;», στον συλλογικό τόμο: *Εκδοτικά και ερμηνευτικά προβλήματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 339-344).

6. Το πλήθος των ανακοινώσεων καθιστά αδύνατη την ακριβοδίκαιη μνημόνευσή τους. Περιοριζόμαστε επομένως στα όρια του αντιπροσωπευτικού, αδικώντας έτσι, ακούσια, μεγάλο μέρος τους.

ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ

Λεύκωμα με άρθρα, μελέτες και πάνω από χίλιες τετράχρωμες φωτογραφίες που αποτυπώνει τη σύγχρονη νεοελληνική κακογουστιά. Αναλύει το κιτς, αναζητά τις ρίζες του και σχολιάζει με χιούμορ τις χιλιάδες περιπτώσεις του φαινομένου.

Κεντρική διάθεση, τηλ.: 210-72.32.819

Η επιτυχία που έχει δρέψει τα τελευταία χρόνια το αγγλοσαξονικό θέατρο, ασχολούμενο με προσωπικές στιγμές μεγάλων επιστημόνων, ούτε τυχαία είναι, ούτε χωρίς ευρύτερες αναφορές. Είναι εξίσου «της μόδας» τις δυο τελευταίες δεκαετίες να μελετούν στα αγγλοσαξονικά πανεπιστήμια την εξέλιξη της επιστήμης μέσα από δρόμους και διαδικασίες που ανέχονται πολύ μεγαλύτερη δόση «ίντριγκας» απ' ό,τι ίσως δέχονταν παλιότερα κάθε αξιοσέβαστος οξφορδιανός αναλυτικός.

Η διάσπαση του Διαφωτισμού

Μια περισσότερο «αντικειμενική» διερεύνηση της ιστορίας της επιστήμης, διατείνονται τώρα, δείχνει ότι η άνοδος μιας ορθής θεωρίας στην επίζητη θέση της «κυρίαρχης» απαιτεί αρκετά περισσότερα από τα τυπικά λογικά επιχειρήματα. Χρειάζεται, λένε, «πειθώ». Νά ένα πολύ πλατύτερο πλαίσιο για να κατανοήσει κανείς τους επιστήμονες και τα πάθη τους, σίγουρα λιγότερο «ορθολογικό», περισσότερο πικάντικο, πάντως ικανό να συμπεριλάβει ανθρώπινες αδυναμίες, κοινωνικές επαφές, ακαδημαϊκές αυλές, δώρα και τραπέζωματα. Η «ίντριγκα» άλλωστε αποτελούσε πάντα μια καλή αρχή για κάθε επιτυχημένο θεατρικό έργο.

Η ίδια η ενασχόληση του θεάτρου με το μυστήριο της φυσικής επιστήμης δεν είναι βέβαια και τόσο πρωτότυπη. Τόσο ο Μπρεχτ (*Ο βίος του Γαλιλαίου*) όσο και ο Ντύρενματτ (*Φυσικοί*) κατανόησαν πως στο κενό ανάμεσα στη συλλογική επιστήμη του σύμπαντος και στο ατομικό σύμπαν των επιστημόνων χωράει μια χαρά η ανησυχία του σύγχρονου κόσμου. Κατά τα άλλα, θα ήταν μάλλον παιχνιδάκι για το συγγραφέα του *Σώσε* (μια φάρσα-δείγμα συγγραφικής βιρτουοζιτέ) να αποδώσει με μια δόση μυστηρίου και μπόλικη θεατρική γοητεία τη μυστική συνάντηση των δύο κορυφαίων φυσικών του 20ού αιώνα, του Δανού Νιλς Μπορ και του Γερμανού Βέρνερ Χάιζενμπεργκ. Όσο για τη «γλώσσα» της σύγχρονης φυσικής που χρησιμοποιείται κατά κόρον ειδικά στο δεύτερο μέρος της παράστασης, δίνει έναν τόνο εξωτισμού στην παράσταση. Θα αποθαρρύνει τους λιγότερο ειδήμονες θεατές; Πιστεύω, το ακριβώς αντίθετο: οι λιγότερο ειδικοί

θεατές θα ευχαριστηθούν αυτή την ιερή γλώσσα περισσότερο από τους πραγματικά ειδικούς. Αυτοί οι τελευταίοι ίσως αντιδράσουν με την περίπτωση δύο μεγάλων μορφών της επιστήμης που συνδιαλέγονται στο επίπεδο τελειόφοιτων του Φυσικού Τμήματος. Το έργο του Φρέιν στοχεύει στην (τεράστια σε μέγεθος) μεσαία αστική τάξη της Αγγλίας και στο μορφωτικό της επίπεδο. Ένα επίπεδο πιο κάτω μοιάζουν όλα ακατανόητα... ένα πιο πάνω αρχίζουν να μοιάζουν όλα με «θέατρο».

Το ζήτημα όμως δεν βρίσκεται στο κβαντικό αμπαλάζ ούτε καν στο ζήτημα της μυστικής συνάντησης στα χρόνια του πολέμου ανάμεσα σε δάσκαλο και μαθητή. Από μόνη της αυτή η συνάντηση λειτουργεί μόνο ως το κλου μιας αστυνομικής ιστορίας. Τι πραγματικά ζητούσε η μία διάνοια στο σπίτι της άλλης; Επιστημονική βοήθεια; Προσπάθεια προσηλυτισμού; Κατασκοπείωση; Μήπως πρόκειται για αίτηση άφεσης αμαρτιών;

Η επιτυχία του Φρέιν βρίσκεται στο ότι κατάφερε να αναγάγει τη λύση σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό περιστατικό (άνευ σημασίας από μόνο του) σε καιριο ερώτημα προς την ιστορία της επιστήμης. Μέσω ενός έξοχου ευρήματος, ο Φρέιν βάζει να μιλούν όχι οι ζώντες, αλλά οι νεκροί, όχι –θα λέγαμε– το γίγνεσθαι αλλά το είναι της ιστορίας. Μέσω αυτών των μορφών μπορούμε να ακούσουμε τώρα το καιριο ερώτημα του έργου: είναι άραγε η χειραγώγηση της επιστήμης από και προς όφελος της εξουσίας η κατάληξή της ή η φυσική αφετηρία της. Σε ποιο σημείο η εξουσία εμπλέκεται στο ρου του Διαφωτισμού, στις εκβολές ή στην πηγή; Μήπως τελι-

κά μιλούμε για την αποπλάνηση μιας εκ των προτέρων διεφθαρμένης;

Το έργο του Φρέιν θα αποκτήσει βέβαια αυτό το βάθος, μόνο αν απομακρυνθούμε από το ψευδοδίλημμα της επιλογής ανάμεσα σε καλούς Μπορ και κακούς Χάιζενμπεργκ. Η ιστορία θα μας βοηθήσει να θυμηθούμε ότι στη θεωρητική πορεία προς την ατομική βόμβα συμμετείχαν τόσο οι εργασίες του Μπορ όσο και οι εργασίες του Χάιζενμπεργκ. Και με το βάρος της τελικής ρίψης της ευθύνονται εν τέλει οι σύμμαχοι, όχι οι Γερμανοί.

Η σκηνοθεσία του Τάκη Βουτέρη ξεπέρασε τη Σκύλα του «επιστημονικού» μελοδράματος, όπως ξεπέρασε και τη Χάρυβδη του «ακαδημαϊκού» βουλεβάρτου. Το έργο στη σκηνή του θεάτρου της οδού Ακαδημίας φιλοδοξεί και πετυχαίνει να είναι κάτι σημαντικότερο και από τα δυο. Διαθέτει βέβαια και ένα ισχυρό τρίο ερμηνευτών. Ο Κώστας Καζάκος δίδαξε έναν Μπορ με κύρος αλλά και συναίσθηση της προσωπικής ευθύνης. Έναν Χάιζενμπεργκ φιλόδοξο όσο και ευάλωτο από μια διάνοια που υπερβαίνει τα όρια της εναισθησίας της έπλασε ο Τάκης Βουτέρης. Η Αφροδίτη Γρηγοριάδου έδωσε τη σύζυγο του Μπορ σαν μια γήινη παρουσία, πολύτιμη ως ψυχικό αντίβαρο και ως ανθρώπινη «αναφορά» της ηθικής διάσπασης της επιστήμης, πολύ προτού η επιστήμη αυτή επιτύχει τη διάσπαση του ατόμου. Και μια αντίρρηση: το ρεαλιστικό σκηνικό της παράστασης αντιφάσκει καταφανώς στη γενική ατμόσφαιρα του έργου, ατμόσφαιρα μνήμης και απολογισμού.

Συχνά στο θέατρο συμβαίνει η επιλογή ενός συγκεκριμένου έργου να αποτελεί πρόσχημα. Ένα πρόσχημα για να υπηρετήσει τις ανάγκες, τις φιλοδοξίες ή ακόμη και για ν' ανταποκριθεί στις δυνατότητες του σκηνοθέτη, του ηθοποιού ή των συντελεστών σε μια συγκεκριμένη χρονική και καλλιτεχνική στιγμή. Το κείμενο σ' αυτές τις παραστάσεις αποτελεί το όχημα, το μέσο της απόδειξης και της εκπλήρωσης του επιθυμητού σκοπού.

Παράσταση πρόσχημα

Η παράσταση και η επιλογή του έργου δεν υπακούει σε κανόνες ρεπερτορίου αλλά υπαγορεύεται από προσωπικές ανάγκες και οραματισμούς. Το γεγονός αυτό υπό τη φύση του όχι μόνο δεν είναι αρνητικό αλλά είναι απόλυτα κατανοητό και θεμιτό. Δικαιολογείται υπό την ανήσυχη δημιουργική φύση του καλλιτέχνη και αποτελεί ένα υμνο δημιουργίας. Όταν οι πόθοι είναι αντικειμενικοί, καλά ζυγιασμένοι και ανταποκρίνονται στις δυνατότητες του καλλιτέχνη, τότε έχουμε εξαιρετικά θετικά αποτελέσματα. Πρόβλημα διαπιστώνεται όταν ο δημιουργός υπερεκτιμά τις δυνατότητές του ή όταν το όραμά του στην πραγματικότητα αποδεικνύεται μια ακόμη ουτοπία ή εμφανίζεται στείρο, απογυμνωμένο από οποιαδήποτε μορφή εμπνευσσης.

Αυτό δεν συνέβη στην παράσταση του θεάτρου Ιλίσια-Βολανάκης. Το έργο της Marie Jones *Πέτρες στις τσέπες του* αποτελεί πράγματι ένα πρόσχημα. Ένα πρόσχημα για τη μεταφράστρια και υπεύθυνη της διασκευής, Μιμή Ντενίση, για το σκηνοθέτη και ηθοποιό Δημήτρη Λιγνάδη και για τον ηθοποιό Κωνσταντίνο Μαρκουλάκη. Η Μιμή Ντενίση πήρε το κείμενο της Marie Jones και προχώρησε σε μια μετάφραση-διασκευή κρατώντας το θέμα και το πνεύμα, αλλά ερωχρώνοντας στη δημιουργία ενός πρωτότυπου διαλόγου που ανταποκρίνεται στην ελληνική πραγματικότητα και στις απαιτήσεις των δύο πρωταγωνιστών, οι οποίοι με τη σειρά τους εμπλούτισαν το κείμενο με τις δικές τους αναφορές και τα δικά τους σχόλια πάνω στην καθημερινότητά μας. Η δουλειά αυτή έγινε και από τις δύο πλευρές με πολύ μεράκι, με αποτέλεσμα αυτό που παρακολου-

θούμε να είναι ένα, θα τολμούσα να πω, «πρωτότυπο», σύγχρονο ελληνικό έργο, με άφθονο χιούμορ και σάτιρα. Φυσικά δεν είναι ένα σημαντικό έργο στο οποίο θα διακρίνει κανείς δραματουργικά χαρακτηριστικά.

Το *Πέτρες στις τσέπες του* όμως, με κεντρικό άξονα δύο κομπάρσους ηθοποιούς κατά τη διάρκεια των γυρισμάτων μιας χολιγουντιανής υπερπαραγωγής, ακολουθεί μια σίγουρη συνταγή για την επιτυχία. Έχει έξυπνο διάλογο, διασκεδαστική ατμόσφαιρα, τραγούδι, κέφι, πολλές αναφορές στο σήμερα, σατιρίζει με χιούμορ τους καλλιτέχνες, την επιτυχία και την αποτυχία, εμπλέκει το ερωτικό στοιχείο και παράλληλα προσπαθεί να ακουμπήσει φλογερά κοινωνικά προβλήματα όπως τα ναρκωτικά. Το γεγονός δε πως όλοι αυτοί οι ρόλοι ερμηνεύονται από δύο μόνο ηθοποιούς αποτελεί πρόκληση. Στην πρόκληση αυτή ανταποκρίθηκαν ο Δημήτρης Λιγνάδης και ο Κωνσταντίνος Μαρκουλάκης. Πολύ περισσότερο ο Λιγνάδης που ανέλαβε και τη σκηνοθεσία της παράστασης. Σκηνοθεσία ευρηματική, δραστική, που στηρίχθηκε κυρίως πάνω στην υποκριτική του εμπειρία και το ένστικτο του.

Δεκατέσσερις ρόλοι για δύο ηθοποιούς που βρίσκονται συνεχώς επάνω στη σκηνή σε μια παράσταση γρήγορων ρυθμών

είναι πράγματι ένα δύσκολο εγχείρημα. Η επιτόπια και συνεχής μεταμόρφωση απαιτεί την άρτια κατοχή τεχνικών ετοιμότητας, μιμικής, αμεσότητας και αποθέματα ψυχικής δύναμης. Καθώς μάλιστα επιδιώκεται η συμμετοχή του κοινού και ανοίγεται ένας «διάλογος» μαζί του καθίσταται απαραίτητη η ετοιμότητα και η ικανότητα του ηθοποιού να αυτοσχεδιάζει και ν' ανταποκρίνεται στα συνεχώς μεταβαλλόμενα δεδομένα. Ωστόσο, τόσο ο Δημήτρης Λιγνάδης όσο και ο Κωνσταντίνος Μαρκουλάκης καταφέρνουν όχι μόνο να ανταποκριθούν αλλά και να απολαμβάνουν την κάθε τους παράσταση δίνοντας τον καλύτερο τους εαυτό. Τραγουδούν, χορεύουν, μεταμορφώνονται με επιτυχία χωρίς κανένα βοηθητικό ενδυματολογικό ή φροντιστηριακό αντικείμενο. Το μιμησιακό κοστουμί τους, που επιμελήθηκε η Έλλη Παπαγεωργακοπούλου, είναι πάντα το ίδιο: ένα παντελόνι, ένα πουκάμισο και μία περούκα.

Ο Κωνσταντίνος Μαρκουλάκης είναι ο Τσάρλυ Κόνλον, ένας νεαρός Ιρλανδός που γράφει σενάρια και κάνει τον κομπάρσο. Από αυτόν μεταμορφώνεται σε σοβαρό και γεμάτο τικ βοηθό σκηνοθέτη, σε ψωνισμένο, επιτυχημένο κινηματογραφικό σκηνοθέτη, σε ιρλανδό χωρικό, σε γέρο δάσκαλο, σε τεθλιμμένο πατέρα. Οι απολαυστικότερες μεταμορφώσεις του όμως είναι αυτές στο ρόλο της απόλυτης χολιγουντιανής σταρ και του μπράβου της.

Ο Δημήτρης Λιγνάδης εκτός από Τζέικ Κουίν, κομπάρσος που δοκίμασε, ατυχώς, την τύχη του και στην Αμερική, γίνεται αλκοολικός γέροκομπάρσος, ναρκομανής νεαρός, εκνευριστική βοηθός σκηνοθέτη, καθηγητής προφοράς της σταρ και ηχολήπτης εθισμένος στην κόκα και στις γυναίκες.

Οι ήρωες δρουν μέσα στο λιτό σκηνικό της Έλλης Παπαγεωργακοπούλου. Ταπετσαρίες στους τοίχους που απεικονίζουν τη φύση, ποτάμια, λίμνες, θάλασσα, πεδιάδες, πουλιά, αγελάδες, ένα πουλμανάκι-καμαρίνι, ένα πλαστικό τραπέζι με καρέκλες και ένας νάνος - αναφορά σε γνωστό φιλμ. Ένα σκηνικό που προεκτείνεται στο φουαγιέ του θεάτρου με κινηματογραφικές αφίσες γνωστών επιτυχημένων ταινιών όπου απεικονίζονται οι δύο κεντρικοί ήρωες και μία προθήκη με αγελάδες που βόσκουν.

Το εξίσου κεφάλαιο πρόγραμμα της παράστασης επιμελήθηκε η Ιωάννα Μπλάτσου.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

να ξεχνάμε επίσης ότι από τα μέσα του 18ου αιώνα συχνή είναι η επίσκεψη ιταλικών μελοδραματικών θιάσων στα Επτάνησα⁸, κυρίως στην Κέρκυρα και στη Ζάκυνθο που διαθέτουν θέατρα (θέατρο San Giacomo και Teatro dei Ragnassiani αντίστοιχα) με τις απαραίτητες υποδομές, ώστε να φιλοξενήσουν τέτοιες παραστάσεις.

Σ' αυτό το περιβάλλον με την έντονη πολιτιστική κίνηση γεννιέται και μεγαλώνει ο Παύλος Καρρέρ. Το 1840 σε ηλικία 11 χρονών φεύγει από τη Ζάκυνθο και πηγαίνει στην Κέρκυρα για 2 χρόνια, όπου και φοιτά στο Ιόνιο Γυμνάσιο. Το 1842 φεύγει με το θείο του Κωνσταντίνο για το Παρίσι, για να σπουδάσει στο λύκειο «Ερρίκος Δ'». Εξαιτίας όμως των πολιτικών ανωμαλιών δεν καταφέρνει να παραμείνει εκεί, και αναχωρούν μαζί με το θείο του για τη Μεγάλη Βρετανία. Στο Λίβερπουλ όμως ο θείος του τον εγκαταλείπει και σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του ίδιου του Καρρέρ τον περιμαζεύει ένας αγγλέζος φιλόσοφος, ο Τζον Σπενς, του οποίου η ανιψιά του δίνει τα πρώτα μαθήματα πιάνου. Μετά την επιστροφή του στη Ζάκυνθο το 1843 παρακολουθεί μαθήματα ιστορίας, φιλολογίας και φυσικά μουσικής. Πιθανόν υπήρξε για κάποιο διάστημα και μαθητής του Κερκυραίου Νικόλαου Μάντζαρου⁹, ο οποίος θεωρείται ο θεμελιωτής της έντεχνης πολυφωνικής μουσικής στην Ελλάδα¹⁰. Από το 1846 παρακολουθεί συστηματικά τις παραστάσεις ιταλικής όπερας που γίνονταν στη Ζάκυνθο, ενώ παράλληλα κάνει τις πρώτες του απόπειρες στη σύνθεση. Οι πρώτες επιτυχίες δεν αργούν να έρθουν με το βαλς *Το αηδόني* και τη μικρή όπερα *Ο προσκυνητής της Καστίλης* σε ιταλικούς στίχους.

Το 1850 φεύγει ξανά στο εξωτερικό, αυτή τη φορά στο Μιλάνο, όπου και παίρνει μαθήματα θεωρητικών. Τότε άρχισε να συνθέτει τις πρώτες του όπερες που ανέβηκαν με επιτυχία στο Carcano, ένα από τα μικρότερα θέατρα στο Μιλάνο, καθώς και χορούς για πιάνο και 8 σολφέζ μάλλον για εκπαιδευτικούς λόγους. Παρά την επιτυχία που σημειώνουν οι όπερές του στο Carcano δεν καταφέρνει να γίνει δεκτός στη Σκάλα του Μιλάνου και έτσι το 1857 επιστρέφει στη Ζάκυνθο με την ιδέα, που του έδωσε φίλος του ιταλός φιλόλογος, να συνθέσει τραγούδια και όπερες βασισμένα στην πρόσφατη ελληνική ιστορία. Από το Μιλάνο φέρνει και τα λιμπρέτα δύο μελοδραμάτων γραμμένα από τον Τζιοβάνι Κανταλούπι: του *Fior di Maria* και του *Μάρκου Μπότσαρη*, που αναφέρεται στην επανάσταση του 1821.

Η περίοδος μέχρι το 1861 είναι πολύ δημιουργική για τον Καρρέρ: Συνθέτει τη μουσική για τον *Μάρκο Μπότσαρη*, ο οποίος θα ανέβει στην Πάτρα το 1861 και θα γίνει δεκτός με μεγάλο ενθουσιασμό από το κοινό. Γράφει επίσης αρκετές μελωδίες, οι οποίες θα μείνουν γνωστές στους Έλληνες μέχρι και τον 20ό αιώνα, όπως το *Έχετε γεια ψηλά βουνά* και ο περίφημος *Γέρο-Δήμος* (ο οποίος θα συμπεριληφθεί στη συνέχεια στον *Μάρκο Μπότσαρη*) σε στίχους Αριστοτέλη Βαλαωρίτη. Μάλιστα πολλές κόσμος μέχρι και σήμερα νομίζει ότι ο *Γέρο-Δήμος* είναι δημοτικό τραγούδι. Παράλληλα δίνει αρκετές συναυλίες, στη Σμύρνη, στην Πάτρα και στην Αθήνα, που ξεσηκώνουν το πατριωτικό φρόνημα των Ελλήνων κι έτσι με προτροπή της αστυνομίας η περιόδεία του σταματά.

Το 1866 δέχεται ένα ισχυρό πλήγμα

στην προσωπική του ζωή καθώς χάνει το μοναχογιό του, που είχε αποκτήσει μετά το γάμο του το 1857 με την υψίφωνο Ισαβέλλα Ιατρά. Έτσι αφοσιώνεται στην εργασία και συνθέτει τη μουσική για τις όπερες *Fior di Maria* (1867) και την *Κυρά Φροσύνη* (1868) η οποία είναι βασισμένη σ' ένα μύθο για τον Αλή Πασά. Το 1873-74 θα γράψει την όπερα *Μαρία Αντουανέτα* και το 1875 την *Δέσπω, η ηρώς του Σουλίου*, η οποία είναι και αυτή εμπνευσμένη από τα γνωστά ιστορικά γεγονότα. Παράλληλα γράφει χορούς και τραγούδια, τις περισσότερες φορές σε στίχους γνωστών ποιητών της εποχής εκείνης. Το 1886 συνθέτει την όπερα *Μαραθών-Σαλαμής* και το 1887 το *Ο κόντε σπουργίτης*¹¹, που είναι ένα κωμικό μονόπρακτο.

Σχετικά με το ύφος της μουσικής που συνέθετε ο Καρρέρ, ο γνωστός μουσικολόγος Γιώργος Λεωτσάκος γράφει¹²: «*Αν κρίνουμε από το "Μάρκο Μπότσαρη" και τη "Δέσπω", τα μοναδικά έργα που έχει παρουσιάσει η Λυρική Σκηνή τα τελευταία χρόνια, ο Καρρέρ πλησιάζει περισσότερο στο ύφος του νεανικού Verdi του "Nabucco", παρά στο μπελ-κάντο των Bellini και Donizetti.*» Και αν μερικοί μιλούν για απλές μιμήσεις του ιταλικού μελοδράματος, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο Καρρέρ είναι ο πρώτος Έλληνας ο οποίος ασχολείται συστηματικά με την όπερα¹³, ενώ ο Μανώλης Καλομοίρης, ο σπουδαιότερος ίσως Έλληνας συνθέτης του 20ού αιώνα, λέει¹⁴: «...ο *Γέρο-Δήμος*, το δημοφιλέστερο και γνωστότερο τραγούδι του Καρρέρ αποδίδει όλο το αρματολικό άρωμα των στίχων του Βαλαωρίτη, διότι η μελωδική του έμπνευση ξεφεύγει από την ιταλική επιρροή και φτάνει στους τόνους

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

- Κρίστοφερ Λας, *Η κουλτούρα του ναρκισσισμού*
- Αργύρης Παυλιώτης, *Ο φόνος θέλει τέχνη*
- Άλντους Χάξλεϋ, *Θαυμαστός καινούργιος κόσμος*

Τα έργα του Φρ. Νίτσε σε καινούργιες μεταφράσεις του Ζήση Σαρίκα:

- Γενεαλογία της ηθικής
- Η θέληση για δύναμη
- Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
- Πέρα από το καλό και το κακό
- Το λυκόφως των ειδώλων - Ίδε ο άνθρωπος - Αντίχριστος
- Γέννηση της τραγωδίας
- Κείμενα για την Ελλάδα

- Πωλ Βιριλιό, *Η διαδικασία της σιωπής*
Η πληροφορική βόμβα
- Ζαν Μπωντριγιάρ, *Συνθήματα*
Η καταναλωτική κοινωνία
- Τσβετάν Τόντοροφ, *Απέναντι στο ακραίο*
- Άσγκερ Γιόρν, *Περί μορφής*
- Ντাইβιντ Ρήσμαν, *Το μοναχικό πλήθος*
- Καρλ Πολάνυι, *Ο μεγάλος μετασχηματισμός*
- Λιούις Μάμφορντ, *Η ιστορία των ουτοπιών*

- Χρίστος Τσολάκης, *Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική (δύο τόμοι)*
- Ν. Μουτσόπουλος, *Συναισθηματική τοπογραφία*
Διαδρομή αυτογνωσίας (δύο τόμοι)
- Γιώργος Χουρμουζιάδης, *Λόγια από χόμα*

- Θωμάς Κοροβίνης, *Ο Μάρκος στο χαρέμι*
- Φούλα Λαμπελέ, *Ίο (διηγήματα)*
- Μαρία Κέντρου-Αγαθοπούλου, *Επιλογές και σύνολα (ποιήματα 1965-95)*

- Αργύρης Παυλιώτης, *Ολέθριος δεσμός*
- Στέφανος Μπαλής, *Μαθηματικά και ποίηση*
- Χριστίνα Φλόκα, *Η φαρμακογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη*
- Εντουάρ Ντυζαρντέν, *Έδρεψε δάφνες*
- Ετέλ Αντνάν, *Περί πόλεων και γυναικών*
- Άνα Νόβακ, *Οι ατυχίες της ψυχής*
- Λώρενς Στερν, *Αισθηματικό ταξίδι*
- Τόμας Μπέρνχαρντ, *Οι φτηνοφαγάδες*
- Γιαν Νέρουντα, *Ιστορίες από την παλιά Πράγα*
- Πιέρ - Πάολο Παζολίνι, *Μυθοπλασία*
- Φ. Ντοστογιέφσκι, *Ο σωσίας*

- Μ. Μπουράς, *Έλληνας, Εβραίος και αριστερός*

- Ιβάν Ίλιτς, *Για τις ανάγκες του ανθρώπου*
- Τζέρι Μπράουν, *Η άλλη Αμερική*
- Ν. Κον, *Αγώνες για την έλευση της χιλιετούς βασιλείας του Θεού*
- Π. Μπράντλιτσερ, *Άρτος και θεάματα*
- Μαρία Λουίζα Μπερνέρι, *Περιήγηση στην Ουτοπία*

Τα βιβλία του Κώστα Τομανά για τη Θεσσαλονίκη

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

37003 Σκόπελος
www.nissidas.gr

Τηλ. 04240-23277, 23283
0310-263363

του ελληνικού τραγουδιού. Το ίδιο μπορούμε να πούμε και για λιγοστές σποραδικές μελωδίες του, που συναντούμε στην "Κυρά Φροσύνη" και στα άλλα έργα του. ... νομίζω, πως πρώτος αυτός από τους Έλληνες συνθέτες επρόσεξε τους θρύλους και την ιστορία του έθνους.»

Το μελόδραμα *Μαραθών-Σαλαμίν*, που θα παρουσιαστεί στη Λυρική Σκηνή, είναι ουσιαστικά η τελευταία μεγάλη έκταση συνθετική εργασία του Καρρέρ. Το λιμπρέτο γράφτηκε από τον Μέμνονα Μαρτζώκη στα ιταλικά, όπως και στις προηγούμενες όπερες, αφού δεν υπήρχαν ελληνικοί μελοδραματικοί θίασοι και για τις παραστάσεις έρχονταν θίασοι από την Ιταλία, και τη μετάφραση στα ελληνικά έχει κάνει ο Αρ. Καψοκέφαλος· μάλιστα ο συνθέτης φρόντιζε για ευνόητους λόγους σε όλα τα έργα του να υπάρχει ελληνική εκδοχή¹⁵. Πρόκειται για ιστορικό-ερωτικό δράμα, που αντλεί την έμπνευσή του από τις πολεμικές αντιπαραθέσεις μεταξύ Ελλήνων και Περσών στο Μαραθώνα και στη Σαλαμίνα. Οι κεντρικοί χαρακτήρες είναι οι στρατηγοί των Αθηναίων και των Περσών, Θεμιστοκλής και Αλέξανδρος αντίστοιχα. Όμως παράλληλα με τον πόλεμο έχουν να αντιμετωπίσουν και μια ερωτική έριδα με αντικείμενο τον Αλέξανδρο, που ξεσπά μεταξύ της κόρης του Θεμιστοκλή και της Fedima, ερωμένης του πέρση στρατηγού¹⁶. Σύμφωνα με τον Βύρωνα Φιδετζή, ο οποίος έχει αναλάβει τη μουσική διεύθυνση της παράστασης, «αξίζει να προσεχθεί ότι ο συνθέτης συμπεριλαμβάνει σ' αυτό το έργο κάποια μουσικά θέματα που εντοπίζονται και στην όπερα "Δέσπω, η ηρωίς του Σουλίου", τα οποία εκεί αναδεικνύουν την έννοια της ελευθερίας του έθνους. Μ' αυτό τον τρόπο επιδιώκει να τονίσει την ιστορική συνέχεια των Ελλήνων από την αρχαιότητα έως τους νεότερους χρόνους. Επιπλέον σε μια σκηνή που εκτυλίσσεται στο μαντείο των Δελφών ο συνθέτης προσπαθεί να δώσει έναν αρχαϊκό χαρακτήρα στη μουσική.»¹⁷ Σκηνοθέτης της τετράπρακτης παράστασης είναι ο Ισίδωρος Σιδέρης. Εκτός από την 9η Φεβρουαρίου, παραστάσεις θα δοθούν επίσης στις 12, 14 και 16/2.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γ. Λεωτσάκος, «Καρρέρ(ης) Παύλος», *Παγκόσμιο βιογραφικό λεξικό*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1991, σελ. 322-323. Από αυτό το λήμμα αντλούνται όλα τα στοιχεία για το συνθέτη εκτός εάν υπάρχει διαφορετική παραπομπή.
2. Δ. Χαμουδόπουλος, *Η ανατολή της έντεχνης μουσικής στην Ελλάδα και η δημιουργία εθνικής σχολής, Ανασκοπήσεις και σκέψεις*, Αθήνα 1980, σελ. 12.
3. Κ. Μυλωνάς, *Ιστορία του ελληνικού τραγουδιού*, εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1992-93, σελ. 21-23.
4. Θ. Συναδινός, *Ιστορία της νεοελληνικής μουσικής, 1824-1919*, Αθήνα 1919, σελ. 246-249.
5. Σπ. Μοτσενίγος, *Νεοελληνική μουσική: συμβολή εις την ιστορία της*, Αθήνα 1958, σελ. 309, 316 κ.εξ.
6. Κ. Ρωμανού, *Ιστορία της έντεχνης νεοελληνικής μουσικής*, εκδόσεις Κουλτούρα, Αθήνα 2000, σελ. 67.
7. Όλες οι πληροφορίες σχετικά με τα Επτάνησα αντλούνται από τον Σπ. Μοτσενίγο, ό.π. σελ. 154, 166, 167, εκτός εάν υπάρχει διαφορετική παραπομπή.
8. Δ. Χαμουδόπουλος, ό.π. σελ. 16.
9. Α. Συμεωνίδου, *Λεξικό Ελλήνων συνθετών*, Εκδόσεις Νάκας, Αθήνα 1995, σελ. 422.
10. Κ. Μυλωνάς, ό.π. σελ. 29 και Σπ. Μοτσενίγος, ό.π. 242.
11. Γ. Λεωτσάκος, «Οι χαμένες ελληνικές όπερες ή ο αφανισμός του μουσικού μας πολιτισμού», περιοδικό *Επίλογος* (1992), Αθήνα 1992, σελ. 412-413.
12. Γ. Λεωτσάκος, *Παγκόσμιο βιογραφικό λεξικό*, ό.π. σελ. 323.
13. G. Leotsakos, «Carrer [Carreris], Pavlos», *New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Macmillan Editions, London 2001, σελ. 192 και Θ. Συναδινός, ό.π. σελ. 270-273.
14. Σπ. Μοτσενίγος, ό.π. σελ. 246-247.
15. Ν. Βαρβιάνης, *Το εκπολιτιστικό μουσικό έργο της Επτανήσου και ο ζακυνθινός μουσουργός Παύλος Καρρέρης*, Ζάκυνθος 1975, σελ. 20-27.
16. Τα στοιχεία για την υπόθεση της όπερας προέρχονται από τον Ν. Βαρβιάνη, ό.π. σελ. 20-27 και από συνομιλία μου με τον σκηνοθέτη της παράστασης κ. Ι. Σιδέρη, τον οποίο και ευχαριστώ.
17. Τα σχόλια αυτά προέρχονται από συνομιλία μου με τον κ. Β. Φιδετζή, τον οποίο επίσης ευχαριστώ.

ΝΙΚΟΣ Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Μια από τις αγαπημένες μου ασχολίες ήταν να παρατηρώ τις «άθλιες» οικοδομές της επαρχίας και να επισημαίνω σ' αυτές τα φρικτά λάθη των μελλοντικών μου συναδέλφων. Για μένα και την παρέα μου ήταν πάντοτε διασκεδαστικό να περιγράφουμε γλαφυρά όλα αυτές τις «τούρτες», όπως τις αποκαλούμε, που στολίζουν κάθε γωνιά της χώρας και να καγχάζουμε για τις επιλογές των άσχετων μελετητών.

Το ρεκβιέμ της θεωρίας

Όποτε ένας γνωστός πρότεινε να του σχεδιάσω το σπίτι. Ήταν φίλος μου, θα με άκουγε, θα δημιουργούσα από τα φοιτητικά μου κιόλας χρόνια ένα σπίτι που να ξεχωρίζει. Εύκολη δουλειά... Συναντηθήκαμε με το ενδιαφερόμενο ζευγάρι και μιλήσαμε για το σπίτι. Τους ρώτησα ό,τι μπορούσα να φανταστώ πως θα μου ζηριάζονταν στη σύνθεση: για τη ζωή τους, τις συνήθειές τους, τα μελλοντικά τους σχέδια. Εκείνοι μου έδωσαν ένα πακέτο με σελίδες που είχαν κόψει από περιοδικά για διακόσμηση. Φωτογραφίες από τζάκια, σκάλες, πατάρια, πέργολες με μπουκαμβύλιες, σαλόνια, πάγκους κουζίνας – όμορφες εικόνες ιδανικών σπιτιών. Παρ' όλο που ποτέ μου δεν είχα δουλέψει μ' αυτό τον τρόπο, το βρήκα αρκετά λογικό. Ήταν ένα επιπρόσθετο μέσο επικοινωνίας.

Κατέληξα σε μια πρώτη λύση σε σχήμα T, με εσωτερικό αίθριο, ημιπαιθριους χώρους και στοές. Ήταν αρκετά απλή και καθαρή, σε σχέση τουλάχιστον με ό,τι επικρατεί στην περιοχή όπου θα χτιζόταν. Όταν το είδαν οι πελάτες, αρχικά φάνηκαν αρκετά ικανοποιημένοι από την άποψη. Οι αλλαγές που είχαν να αντιπροτείνουν ήταν ελάχιστες και ανώδυνες. Κατόπιν περάσαμε στις όψεις. Για να τους εντυπωσιάσω είχα χρησιμοποιήσει χρώμα, είχα βάλει ανθρωπάκια να ταίζονται και όλα τα σχετικά. Η αντίδραση ήταν η εξής: «Ωραία ζωγραφιά αλλά μοιάζει με βαπόρι. Γιατί να μη σπάει η στέγη; Είναι πολύ μονότονη έτσι. Τα άλλα τα κουτάκια γιατί να μην έχουν στέγη; Τα περισσότερα σπίτια που βλέπω στο δρόμο με αφήνουν εντελώς αδιάφορο. Το σπίτι που σχεδιάσες ανήκει σ' αυτήν την κατηγορία. Θέλω το σπίτι μου να ξεχωρίζει!»

Η ρήξη ήταν ξεκάθαρη: ήθελαν ένα σπίτι «πολύπλοκο», «αρχοντικό», με κεραμίδια παντού, μπαλκονάκια προς όλες τις κατευθύνσεις. Η πειθαρχία στο σχεδιασμό που μου είχε εμφυσήσει η Σχολή Αρχιτεκτόνων πήγαινε περίπατο. Όταν

μάλιστα έμαθαν πως είχα θυσιάσει τετραγωνικά μέτρα για να τα δώσω σε ημιπαιθριους χώρους και στοές έμειναν άναυδοι. Μάταια προσπαθούσα να τους πείσω πως ό,τι έκανα ήταν για καλό. Μετά από πολύωρη μάχη κατάφερα να διασώσω μόλις κάποια από τα βασικά στοιχεία της σύνθεσης. Οδηγήθηκα πάλι σε κάτι αρκετά αξιοπρεπές, που ενώ σε σημεία με ενοχλούσε, ως σύνολο αποτελούσε ακόμα μια ξεκάθαρη λύση. Δεν είχα όρεξη να κάνω άλλες υποχωρήσεις. Ευτυχώς όλα κύλησαν ομαλά. Όταν ξανασυναντηθήκαμε, οι πελάτες έβγαζαν κραυγές ενθουσιασμού και εγώ είχα το χαμόγελο του νικητή. Κατάφερα κιόλας να τους πείσω να επαναφέρουμε στη λύση κάποια από τα παλιά στοιχεία που είχαν απορρίψει.

Λίγες μέρες μετά, ξεκινούσα την «τελική παράδοση». Αισθανόμουν βασιλιάς. Αρχιτέκτονας επιτέλους! Ώσπου χτύπησε το κινητό. Ήταν ο πελάτης: «Δεν πιστεύω να άρχισες τα σχέδια! Το ξανασκεφτήκαμε με το σπίτι και δε μας άρεσει. Θέλουμε κάτι άλλο, όχι αυτό. Είδαμε και κάτι φωτογραφίες... Πότε θα τα πούμε;» Είχα κατακεραυνωθεί. Ένας μήνας συνεχούς δουλειάς πήγαινε στράφι. Μετά από πολλή προσπάθεια κατάφερα να ηρεμήσω και να εκτιμήσω την κατάσταση με ψυχραιμία. Ποιος ξέρει τι μπορεί να είχαν δει. Ίσως κάποια απίθανη εικόνα από περιοδικό που θα μπορούσα να προσαρμόσω ανώδυνα στη λύση.

Όταν συναντηθήκαμε, ο πελάτης είπε: «Πήγαμε μια βόλτα στην Εκάλη και φωτογραφήσαμε τα σπίτια που μας άρεσαν». Άρχισε να με λούζει κρύος ιδρώτας. Ένα πακέτο φωτογραφίες έπεσαν στο σχεδιαστήριο: νέο-νεοκλασικά, σπίτια που θύμιζαν τούρτες γάμου, πρότυπα τύπου Εθνικής Βιβλιοθήκης, μπαλουστρα, ακροκέραμα, αετώματα με τρύπες, παρδαλά χρώματα... «Αυτά τα σπίτια μας άρεσαν, φίλε. Θέλω το σπίτι μου να είναι σε σχήμα σαν κουτί. Αυτό που σχεδιάσες είναι πολύ πρωτοποριακό.» Νόμιζα πως δεν είχα ακούσει καλά: «—

Κουτί; — Ναι, κουτί!». Ήθελε το σπίτι του να μοιάζει με κουτί. Προσπάθησα να τους εξηγήσω ότι κάνουν λάθος. Πως το σπίτι για να είναι ωραίο δεν είναι ανάγκη να έχει τόσα μπιχλιμπίδια, πως ένα κουτί θα είναι απαίσιο. «Θέλω κάτι κλασικό, κάτι αρχοντικό.» Τελικά έφυγε ικανοποιημένος, ανυπομονώντας να αντικρίσει τη νέα μου λύση. Σωριάστηκα σε μια καρέκλα, κουρέλι.

Μου πέρασαν από το μυαλό διάφορες σατανικές σκέψεις. Να φτιάξω ένα άθλιο κουτί ώστε να επιστρέψουμε στην αρχική ιδέα. Έστυψα το κεφάλι μου για μέρες. Ήταν αδύνατο να επιλύσω μια κατοικία έχοντας για περίγραμμα ένα στυγνό ορθογώνιο. Αποφάσισα να παραβιάσω το αυστηρό κουτί. Αυτό που βγήκε τρωγόταν κάπως, αλλά είχα πια περάσει αλλού για τα καλά. Με βαριά καρδιά πήγα να τους συναντήσω. «Την έκανες την ατιμία σου... Σου είπα κουτί κι εσύ έχεις βγάλει στο σπίτι βυζιά...» Πήρε ένα μολύβι και άρχισε να σχεδιάζει πάνω στην κάτοψή μου τις αλλαγές. «Έγινα κι εγώ αρχιτέκτονας μαζί σου», γέλασε αυτάρεσκα. Είχα ηττηθεί κατά κράτος.

Πήρα τα σχέδια και για τελευταία φορά έριξα τον εγωισμό μου και προσπάθησα να μαζέψω από δω και από κει τις «στραβοτιμονιές». Η λύση είχε πάρει το δρόμο της. Την επόμενη φορά έσφιξα την καρδιά μου σίγουρος πως εκεί κάπου τελείωνε το «παιχνίδι». Συναντηθήκαμε και τους έδειξα την τελευταία εκδοχή, σίγουρος πια ότι όλα θα έφταναν στο τέλος. Αλλά ήμουν γελασμένος. Ο τύπος έβγαλε με πομπώδη τρόπο ένα σχέδιο σε μιλιμετρέ χαρτί. «Σπουδάσαμε αρχιτεκτονική μαζί σου», μου υπενθύμισε και άρχισε να μου εξηγεί τη λύση. Ήταν μια τρομαχτική μετάλλαξη του δικού μου σχεδίου. «Αυτό είναι!» Το ζευγάρι ήταν πανευτυχές. Στα μάτια του διαγραφόταν το σπίτι των ονείρων του. Μου εξηγούσαν με ενθουσιασμό πώς φαντάζονταν ό,τι είχαν σχεδιάσει. Πήρα έτσι τα σχέδια και υποσχέθηκα να τα ετοιμάσω για την άδεια.

Ύστερα από αυτή την εμπειρία, οι απόψεις μου για το θέμα «σύγχρονη μαζική αρχιτεκτονική» θόλωσαν. Είχε πια μπει μέσα μου η υποψία, πως ο σαρκασμός μου όλα αυτά τα χρόνια ήταν αβάσιμος και μεροληπτικός. Απέκτησα την αίσθηση πως η ερμηνεία του φαινομένου ήταν περισσότερο πολύπλοκη από έναν απλό αφορισμό για τους εργολάβους και όσους μη-αρχιτέκτονες ασχολούνται με την οικοδομή. Η συμμετοχή μου στη διαδικασία της εκπόνησης μιας μελέτης με είχε αποπροσανατολίσει εντελώς...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
τελειόφοιτος Σχολής Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ

Θα σταθούμε, για λίγο έστω, στον Ουμπέρτο Έκο, στο βιβλίο του *Περί Λογοτεχνίας* (μετάφραση: Έφη Καλλιφατίδη, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2002) που προσφέρει μια ποικιλία προσεγγίσεών του σε προβλήματα που θέτει η ίδια η λογοτεχνία. Ευρηματικά κείμενα, με τον γνωστό τρόπο του Ουμπέρτο Έκο, δίνουν αφορμές για προβληματισμό, θέτουν ενδιαφέροντα ερωτήματα, απλουστεύουν δύσκολα θέματα· κείμενα που μας εμποδίζουν να προβούμε σε επικρίσεις, καθώς μας προλαβαίνουν με την αυτοκριτική διάθεση που συχνά εκφράζει ο ίδιος ο συγγραφέας τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ιστορική μελέτη *Περιγέλωτος Βασιλείων. Οι σατιρικές εφημερίδες και το εθνικό ζήτημα, 1875-1886* της Λίνας Λούβη (εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 2002).

Πρόκειται για μια μελέτη που εξετάζει τις πολιτικές θέσεις και τη δυσπρόσιτη περιοχή των ιδεολογικών αναμετρήσεων, όπως αυτές αναδεικνύονται από το σατιρικό Τύπο της εποχής. Οι βαλκανικές κρίσεις της περιόδου 1875-1886 προώθησαν το εθνικό ζήτημα στα ακραία του όρια. Είναι ενδιαφέρουσα η παρακολούθηση των εσωτερικών πολιτικών εξελίξεων όπως αντικατοπτρίζονται με ενάργεια στον Τύπο, κυρίως στον σατιρικό, καθώς προσγράφονται σ' αυτόν οι μηχανισμοί της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης και δίδεται η δυνατότητα να

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Οι φιλοσοφικές παραδόσεις του Α. Κάλβου

Ανδρέα Κάλβου,
Μαθήματα Φιλοσοφίας. Πανεπιστημιακές παραδόσεις στην Ιόνιο Ακαδημία, Κέρκυρα 1840-41,

Πρώτη έκδοση από τις σημειώσεις του
ιεροσπουδαστού (Θεοκλήτου)

Θεμιστοκλέους Αλιπράντη με ερμηνευτική
εισαγωγή υπό Παναγή Δ. Αλιπράντη.

Επιμέλεια Λίνου Γ. Μπενάκη. Προλεγόμενα
Ευάγγελου Α. Μουτσοπούλου, Αθήνα 2002
[Ακαδημία Αθηνών. Κέντρον Ερεύνης της
Ελληνικής Φιλοσοφίας], σελ. 350.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Ανδρέας Κάλβος (1792-1869) έχει μείνει στην ιστορία της νεοελληνικής γραμματείας για τις είκοσι ιδιόμορφες ωδές του. Έτσι πολλοί είναι εκείνοι που θεωρούν ότι μας ενδιαφέρει κατεξοχήν ο Κάλβος-ποιητής, και μάλιστα έως το 1826, αφού από το σημείο αυτό και μετά έπαψαν να ηχούν οι χορδές της λύρας του. Ό,τι λοιπόν φωτίζει τη δημιουργία των ιδιότυπων στίχων του ή διευκολύνει την προσπέλασή τους είναι αυτό που πρωτίστως πρέπει να απασχολήσει τον μελετητή του αλλά και τον φιλαναγνώστη, σύμφωνα με την προαναφερθείσα θέση.

Μολονότι η άποψη αυτή φαντάζει απόλυτα πειστική, είναι συνάμα και κατά τι παραμορφωτική, ιδίως αν ληφθούν υπόψιν τα πολυποίκιλα ενδιαφέροντα και οι δραστηριότητες του Κάλβου. Με άλλα λόγια, αν δεχθούμε ότι ο Κάλβος-λόγιος λίγο μας ενδιαφέρει, περιορίζουμε δραστικά το εύρος των πνευματικών του αναζητήσεων και επιδόσεων και οδηγούμαστε σε εσφαλμένες ή στρεβλές εκτιμήσεις ακόμη και για ζητήματα που σχετίζονται με τη διαμόρφωση του ποιητικού του προγράμματος. Αν, π.χ., δεν τον δει κανείς ως *άνθρωπο των γραμμάτων*, δεν μελετήσει συνολικά το έργο του και τις απόψεις του, δεν συνεκτιμήσει το πλήθος των πηγών του (παλαιότερων αλλά και σύγχρονων με

αυτόν) ή επιλέξει να τον εξετάσει αποσπασματικά και κυρίως ερήμην των συνθηκών της εποχής του, είναι πολύ εύκολο να τον «γκλωβίσει» σε μία και μόνη λογοτεχνική παράδοση της γηραιάς ηπείρου και της νεοελληνικής ποίησης ή να τον συγκαταριθμήσει στους *πεθαμένους ποιητές μας που δεν ήξαν ελληνικά*.

Πριν από τρία χρόνια ωστόσο είχαμε τη ευκαιρία να επανεκτιμήσουμε ένα μέρος αιώνων των απόψεων μέσω μιας εξόχως αναλυτικής εργασίας για τη λειτουργία της πολιτικής σε όλο το ελληνόγλωσσο έργο του Κάλβου και εντελώς πρόσφατα μας δόθηκε η δυνατότητα να έχουμε σε τυπωμένη μορφή τις φιλοσοφικές παραδόσεις του στην Ιόνιο Ακαδημία, κατά την εκεί τρίτη καθηγεσί του (1840-1841· οι δύο πρώτες είχαν πραγματοποιηθεί στα 1827 και 1836-1837). Οι φιλοσοφικές αυτές παραδόσεις του Ανδρέα Κάλβου περιέχονται σε πολυσέλιδο χειρόγραφο του Θεοκλήτου Αλιπράντη (1819-1902), σπουδαστή της Θεολογίας στην Ιόνιο Ακαδημία μεταξύ των ετών 1840-1844, και εκτείνονται σε πενήνταένα μαθήματα. Μπορούμε δε βάσιμα να θεωρήσουμε ότι στο ελάχιστο λόγω χειρόγραφο δεν αποδίδονται απλώς τα κύρια σημεία όσων ανέπτυξε ο Κάλβος στους φοιτητές του, αλλά καταγράφονται σχεδόν αυτούσια όσα παρέδιδε, αφού τα καθ' υπαγόρευση πανεπιστημιακό μάθημα αποτελούσε πάγια ακαδημαϊκή πρακτική της περιόδου. Η γλώσσα μάλιστα των μαθημάτων δεν είναι παρά ένα μείγμα λόγιων, κοινών και διαλεκτικών ή ιδιωματικών τύπων, όπως *καθήκλα* (καρέκλα), *πέζα* (ζυγαριά), *άκουσις* (άκουσμα), *βούτησις* (βούτημα), *προόδευσις* (πρόοδος), *προσδιόρισις* (καθορισμός), *προσπάθησις* (προσπάθεια), *απόστημα* (απόσταση), *αποχώρισμα* (αποχωρισμός), *δικαιολόγημα* (δικαιολογία), *κλείσμα* (κλείσιμο), *συμπερασμός* (συμπέρασμα), *ορεκτικόν* (γούστο), *έξυπνος* (ξίπνιος), *ζέστα* (αντί ζέστη), *ονείρατα* (ανόνειρα), *βρυκολάκους* (αντί βρυκόλακα) κ.ά. Όλες οι φιλοσοφικές παραδόσεις του Κάλβου αποτελούνται από την *περίληψιν* το

προηγούμενου μαθήματος (πλην του τελευταίου μέρους, δηλαδή της Ηθικής), την ύλη του νέου μαθήματος και τα παραδείγματα τα οποία αναφέρονται τόσο στη σύνοψη του τελευταίου μαθήματος όσο και στο κυρίως μάθημα.

Αξίζει εδώ να θυμηθούμε ότι η κατεύθυνση στη διδασκαλία των περισσότερων μαθημάτων στην Ιόνιο Ακαδημία (επομένως και της Φιλοσοφίας) ήταν μάλλον συντηρητική και επιφυλακτική απέναντι στις σύγχρονες και ρηξικέλευθες τάσεις της εποχής· για τούτο εξάλλου και ο εγγελιανισμός στα Επτάνησα διδάχθηκε και διαδόθηκε πρωτίστως εκτός των τειχών της πανεπιστημιακής κοινότητας. Ο ίδιος ο Guilford άλλωστε διατηρούσε επιφυλάξεις (αν δεν ήταν αρνητικός) απέναντι στις ιδέες των γάλλων και των γερμανών φιλοσόφων της εποχής του, τις οποίες θεωρούσε αρκούντως προωθημένες. Δεν είναι δε υπερβολικό να υποστηριχθεί ότι η γραμμή του ιδρυτή της Ιονίου Ακαδημίας ακολουθήθηκε και μετά τον θάνατό του. Ο Κάλβος φαίνεται να δέχεται επιδράσεις πρωτίστως από τη Σκωτική Φιλοσοφία (ιδίως από τον Thomas Reid), όπως και από διανοούμενους/φιλοσόφους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Σε αρκετά σημεία μεταφέρει/μεταφράζει αυτούσιες τις απόψεις τρίτων, σε άλλα τις αναπλάθει δημιουργικά, ενώ κάποτε συνθέτει τη δική του θέση με τρόπο πρωτότυπο και πειστικό. Δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι ωστόσο εάν ο Κάλβος δέχθηκε τις επιδράσεις αυτές μετά την κάθοδό του στα Επτάνησα και κατά τη διαμονή του στην Κέρκυρα (1826-1852) ή εάν γνώριζε τις προ του 1826 απόψεις των ευρωπαίων και ελλήνων λογίων που ανιχνεύονται στις φιλοσοφικές του παραδόσεις πριν από τη σύνθεση των είκοσι ωδών του και, πολύ περισσότερο, εάν επηρέασαν την ποιητική του· το τελευταίο βέβαια δεν μπορεί και δεν πρέπει να αποκλειστεί, αλλά αντιθέτως οφείλει η έρευνα να το διαλευκάνει και να το φωτίσει με αφορμή τα παραθέματα και το εν γένει υλικό που παρέχουν τα φιλοσοφικά του μαθήματα αλλά και με βάση όσα γνωρίζουμε για τις λοιπές δρα-

στηριότητες του Κάλβου που προηγούνται των Ωδών.

Το υλικό των παραδόσεων αυτών αποτέλεσε τη βάση για τη σύνθεση της διδακτορικής διατριβής (Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, 1996) του κ. Παναγή Αλιπράντη, απογόνου του Θεοκλήτου και κατόχου του σχετικού χειρογράφου, ο οποίος συνέταξε την εκτενή εισαγωγή και επιμελήθηκε φιλολογικά την έκδοση του κειμένου στον ανά χειράς τόμο, που με πρόλογο του ακαδημαϊκού κ. Ευάγγελου Μουτσοπούλου και φροντίδα του κ. Λίνου Μπενάκη τυπώθηκε στη σειρά των εκδόσεων του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών. Η επιστημονική αποτίμηση ως προς τις φιλοσοφικές θέσεις που συζητά η εισαγωγή ή που περιλαμβάνονται στα μαθήματα του Κάλβου ανήκει στους ειδικότερους μελετητές. [Θα ήταν πάντως προτιμότερο οι όποιες συσχετίσεις των ελληνικών μαθημάτων του Κάλβου να γίνονταν απευθείας με το αγγλικό πρωτότυπο των έργων του Reid, εφόσον μαρτυρείται πως αυτά υπήρχαν στη βιβλιοθήκη της Ιονίου Ακαδημίας πριν από τον θάνατο του Guilford (1827), παρά με τη γαλλική τους μετάφραση από τον T. Jouffroy, η οποία εκπονήθηκε και τυπώθηκε μεταξύ των ετών 1828-1836.] Μολονότι δε, θα είχε κανείς κάποιες επιφυλάξεις ως προς λιγοστές και εντελώς περιθωριακές επεμβάσεις-διορθώσεις του εκδότη (όπως λ.χ. στις σελ. 138,3, 140,2, 158,3, 210,13) και θα ανέμενε ο σχολιασμός των μαθημάτων του ποιητή να καταλάβει ιδιαίτερο τμήμα του βιβλίου αντί μέρους της εισαγωγής, το βέβαιο είναι ότι διαθέτουμε πλέον ένα ακόμη εργαλείο για την κατανόηση της προσωπικότητας, της συγκρότησης και της ελληνομάθειας του Κάλβου, που θα βοηθήσει σημαντικά στο μέλλον στην ασφαλέστερη ανίχνευση των πηγών του και σε σχέση με τη σύνθεση των Ωδών. Κατά τούτο αξίζουν συγχαρητήρια σε όλους τους συντελεστές του τόμου και ιδίως στον φιλολογικό του επιμελητή κ. Παναγή Αλιπράντη.

Γιώργος Ανδρειωμένος

Μεθοδολογία και κοινωνική έρευνα

Άννα Λυδάκη,
Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας,
εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2001, σ. 298.

Οι δημοσιεύσεις που αναφέρονται στη σύγχρονη κοινωνιολογική μεθοδολογία δεν

είναι κάτι πολύ συνηθισμένο στην ελληνική βιβλιογραφία. Οι λόγοι είναι πολλοί. Οι περισσότεροι έλληνες κοινωνικοί επιστήμονες στηρίζονται γι' αυτό το θέμα στη διεθνή ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Η ενασχόληση όμως των ελλήνων επιστημόνων με μεθοδολογικά ζητήματα είναι βέβαιο ότι μπορεί να

περιγραφούν τα συλλογικά «εθνικιστικά» σύνδρομα, όπως αυτά αναδεικνύονται μέσα από τα κλασικά εθνικά στερεότυπα.

Κυκλοφορεί το επετειακό τεύχος του περιοδικού *Ποίηση 20* (εκδ. Νεφέλη, Φθινόπωρο-Χειμώνας 2002) με πλούσιες και ενδιαφέρουσες συμβολές. Το καλό περιοδικό συμπληρώνει μια δεκαετία προσφοράς και επιμονής στους λογοτεχνικούς του στόχους. Ο διευθυντής του περιοδικού **Χάρης Βλαβιανός** αποθέτει με αμεσότητα τις σκέψεις του για το αιώνιο πρόβλημα της ανταπόκρισης και κυρίως του ελλείποντος διαλόγου γύρω από τη λογοτεχνία και κυρίως αναφορικά με το ρόλο της ποίησης σήμερα. Όσα λέει θα μπορούσε να τα προσυπογράψει όποιος έχει ανάλογη εμπειρία της δυσανεξίας που χαρακτηρίζει την εποχή μας. Δεν υπάρχει εύκολη απάντηση στην παρατήρησή του ότι «βρισκόμαστε σε διαρκή ταλάντωση ανάμεσα σε δύο πόλους, δίχως ενδιάμεσους σταθμούς: ανάμεσα στη σιωπή και την έλλειψη ψυχραιμίας». Ωστόσο η δημιουργική εμμονή είναι ό,τι μπορεί να μας συγκρατήσει από την κατρακύλα που το «ίδιον συμφέρον» επιβάλλει, και η απουσία συλλογικότητας δεν μπορεί να είναι πλέον άλλοθι για την υποβάθμιση της έννοιας της ατομικής ευθύνης σε ό,τι γύρω μας συντελείται. Καλή συνέχεια ...

Λογοκρισία, αυτολογοκρισία, σιωπή: είναι ορισμένες από τις έννοιες αλλά και τις ιστορικές πραγματικότητες με τις οποίες αυτές συνδέονται και απασχολούν ερευνητικά την καθηγήτρια της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας του Πανεπιστημίου Columbia της Νέας Υόρκης **Karen Van Dyck**. Στο βιβλίο της *Η Κασσάνδρα και οι λογοκριτές στην ελληνική ποίηση 1967-1990* (εκδ. Άγρα, 2002) η ερευνήτρια επιχειρεί μια εντελώς πρωτότυπη προσέγγιση της σύγχρονης ελληνικής ποίησης με ειδική έμφαση στη γυναικεία έκφραση· από τη δικτατορία και τις στρατηγικές αποδιάρθρωσης της λογοκρισίας που επέλεξαν οι συγγραφείς ως τη διαμόρφωση των ιδιαίτερων τρόπων που διανοίγει η μελέτη της γυναικείας γραφής. Μια μελετή ερεθιστική που διαπλέκει την ανάλυση της λογοτεχνίας με τον πολιτισμό και δημιουργεί προϋποθέσεις για την αναθεώρηση πολλών στερεοτύπων κυρίως ως προς τη γυναικεία λογοτεχνική παρουσία. Παράλληλα η μελέτη αυτή συγκρίνει το ελληνικό φαινόμενο με άλλα ανάλογα και προτείνει διασυνδέσεις με την αμερικανική ποίηση των μπήτνικς, κ.ά. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η ματιά της Karen Van Dyck αποκτά μια ιδιάζουσα σημασία καθώς η στόχευσή της διαθέτει το προσόν της «έξωθεν μαρτυρίας» και συνάμα της συστηματικής

δώσει το έναυσμα για γενικότερο προβληματισμό, αν δεχθούμε ότι κάθε επιστήμη έχει τη δική της ιστορία σε κάθε χώρα.

Το βιβλίο λοιπόν της Άννας Λυδάκη για τις ποιοτικές μεθόδους έρευνας, που εκδόθηκε από τις εκδόσεις Καστανιώτη, έρχεται να καλύψει ένα μεγάλο κενό. Η συγγραφέας, που είναι διδάκτωρ της Κοινωνικής Λαογραφίας και λέκτωρ στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, είχε η ίδια, πολύ πριν, όταν πραγματοποιούσε την έρευνά της στους Ρομά της Ελλάδας, προβληματιστεί στην πράξη σχετικά με την επιτόπια έρευνα.

Το βιβλίο αναφέρεται σ' ένα μεγάλο θέμα της επιτόπιας έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες: Αυτό της ποιοτικής προσέγγισης – το άλλο είναι οι ποσοτικές μέθοδοι (με ειδικά αρθρωμένα ερωτηματολόγια, στατιστικά στοιχεία κ.λπ.). Η ποιοτική έρευνα, η οποία είχε αναπτυχθεί αρχικά από την Κοινωνική και Πολιτισμική Ανθρωπολογία/Εθνολογία με βασικό της εργαλείο την εθνογραφία, σήμερα που τα σύνορα των κοινωνικών επιστημών είναι πολύ ασαφή και αλληλοεπικαλύπτονται αποτελεί μέθοδο και της Κοινωνιολογίας αλλά και συναφών με την Ανθρωπολογία επιστημών, όπως η Ανθρωπογεωγραφία και η Λαογραφία, όπως αυτή θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή (Ανθρωπολογία οίκοι, Ενδοεθνογραφία, Αυτοεθνογραφία). Στη Λαογραφία άλλωστε η συγγραφέας αφιερώνει ένα κεφάλαιο του β' μέρους.

Στο βιβλίο της η Λυδάκη, μετά από μια εκτενή αναφορά στα φιλοσοφικά-επιστημονικά ρεύματα των περασμένων αιώνων (θετικισμός, ρομαντισμός), προχωρεί στη σύγκριση και στις σχέσεις των ανθρωπιστικών

επιστημών καθώς και σε μια λεπτομερή ιστορική και κριτική (εγκυρότητα κ.λπ.) παρουσίαση των μεθόδων και των τεχνικών της επιτόπιας συμμετοχικής έρευνας, των αλληλοδράσεων μεταξύ ερευνητή και ερευνημένων, της ηθικής διάστασης του ζητήματος.

Μέρος του βιβλίου της επικεντρώνεται στο θέμα της «ετερότητας» και αναφέρεται σε σημαντικά θέματα της σύγχρονης έρευνας καθώς και των δυνατοτήτων της (άμεση επικοινωνία, παρατήρηση, είσοδος στο χωροχρόνο του «άλλου») για τη μελέτη μιας κοινωνίας και ενός λαϊκού πολιτισμού.

Το βιβλίο είναι γραμμένο σε άμεση και σαφή γλώσσα που το καθιστά απόλυτα κατανοητό. Είναι πλήρως ενημερωμένο για τη σύγχρονη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία γύρω από θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα των κοινωνικών επιστημών και ειδικότερα της επιτόπιας έρευνας. Θα ήθελα τέλος να τονίσω τη μεγάλη χρησιμότητα του μεθοδικού και άρτια τεκμηριωμένου βιβλίου της Λυδάκη ως εργαλείου/εγχειριδίου προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών, οι οποίοι θα επιθυμούσαν να πραγματοποιήσουν επιτόπια έρευνα σε κοινότητες της χώρας μας ή σε άλλες χώρες. Άλλωστε η συγγραφή του απέβλεπε και προς αυτήν την κατεύθυνση. Θα το συνιστούσα λοιπόν ανεπιφύλακτα στους φοιτητές των κοινωνικών επιστημών (συμπεριλαμβανομένης και της Ανθρωπολογίας και της Λαογραφίας) αλλά και στους άλλους κοινωνικούς επιστήμονες που επιθυμούν να εφαρμόσουν την ποιοτική προσέγγιση σύγχρονων προβλημάτων.

Λευτέρης Αλεξάκης

Του αίματος και της οδύνης

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου,
Ονείρων κοινοκτημοσύνη,
εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 2002, σελ. 48.

Η ποιητική συλλογή *Ονείρων κοινοκτημοσύνη* συγκροτεί τον πλέον πρόσφατο σταθμό στη λογοτεχνική πορεία του Πρόδρομου Χ. Μάρκογλου. Πρόκειται για τριανταένα ποιήματα που εγκιβωτίζουν μια ισχυρή συγκινησιακή δυναμική και από τα οποία αναδύονται θλίψη, πικρία, ορισμένες νησίδες καρτερίας, αλλά και ποιητική αύρα που μπορεί να κεντρίσει αισθητικά τον αναγνώστη:

«Συνομιλώ με τις ουτοπίες του κόσμου
Και ταξιδεύουν τα μαύρα σύννεφα

Πλούσια απ' τα δάκρυα των ταπεινωμένων» (σ. 29).

Η ποίηση του Μάρκογλου ήδη από το ξεκίνημά της (*Εγκλειστοί*, 1962) κουβάλαγε το υπαρξιακό φορτίο μιας διαφαινόμενης απογοήτευσης συνδυασμένο με ματιά κοινωνική. Με τη *Χωροστάθμηση* (1965) και τις επόμενες πέντε ποιητικές καταθέσεις του –επτά συνολικά συλλογές αποτέλεσαν τον συγκεκριμένο τόμο *Έσχατη υπόσχεση* (1958-1992)– ο Μάρκογλου διαμορφώνεται σε μία από τις αξιολογότερες φωνές της μεταπολεμικής ποίησης και ειδικότερα της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς, στην οποία γραμματολογικά εντάσσεται. Η ποίηση του Μάρκογλου κατορθώνει να συγκεράσει δημιουργι-

ά βασικές ποιητικές τάσεις που αναφάνη-
αν και στην ποιητική παραγωγή των εκπρο-
σώπων της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς:
κοινωνική-πολιτική φόρτιση και υπαρξιακή
φή, δοσμένες με τους εκφραστικούς τρό-
πους του μοντερνισμού. Ενός μοντερνισμού
που δεν θεμελιώνεται στο άλογο στοιχείο ή
στη διανοητική σκοτεινότητα, αλλά στο βαθύ
πυκναισθημα που πηγάζει από το βίωμα, στο
πλό-λιτό λεξιλόγιο και στην εκδίωξη της λυ-
ρικής πόζας. Στους στίχους του Μάρκογλου
αντοπίζεται και ένας ποιητικός εμπλουτι-
σμός, βασισμένος κατά κύριο λόγο στο σχή-
μα της μεταφοράς· μεταφοράς εκφραστικά
αίριας, μη επιβεβαιώσιμης ως εικόνας με
όρους ρεαλισμού, αλλά έλλογα ελεγχόμενης
και λεκτικά δραστηκής: «Φωνές καταδύονται
ριλτραρισμένες στο αίμα» (σ. 11), «Χρήστες
θισμένοι της ιστορίας» (σ. 13), «Μεγαλώνει
η σκοτεινή σκιά των λέξεων» (σ. 14), «Μπου-
λώνει η σήραγγα της ψυχής» (σ. 18), «Πρά-
ξεις εξαγοράζει ο χιονιάς ακυρωμένες» (σ.
13), «Σπουργίτια άδολα, κοτσύφια ραμφί-
ζουν τον ουρανό / Σχίζουν το μαύρο και ρέει
το φως στη σιωπή» (σ. 37) κ.ά.

Τα ποιήματα του Μάρκογλου μας οδηγούν
να νιώσουμε τη γεύση της φθοράς. Όχι μόνο
της φθοράς του χρόνου, αλλά και της φθοράς
του προέρχεται από τον πολτό της αστικοποι-
μένης ζωής και από την επώδυνη διάψευση
των ελπίδων και των πολιτικών οραμάτων για
μια κοινωνία δικαιότερη και καλύτερη:

«Πάλι την αναγκαιότητα προτείνουν της
στηνωδίας

Άδεια μάτια, του κέρδους παντού πυρετός
[...]

Μόνη αλήθεια το αίμα, η φωνή των ταπει-
νών» (σ. 29).

Η υπαρξιακή και κοινωνική οδύνη του ποι-
ητικού σώματος μεταδίδεται και με τις συ-
κινησιακά ισχυρές εικόνες του αίματος που
πφραγίζουν τη συλλογή: «Οράματα αιμάτι-
νης φαντασίας» (σ. 13), «Ροές αιμορραγούν
κμίλητων θανάτων» (σ. 15), «Θα μείνει το
χίμα πετρωμένη κηλίδα πυρετικών ονείρων»
(σ. 35) κ.ά. Σε δεκαέξι ποιήματα το αίμα
αναφέρεται ρητά και σε εννέα ακόμη υπο-
δηλώνεται ή και υπονοείται.

Ο ποιητής «συνομιλεί», όπως είναι φυσικό,

και με ποιητικές καταθέσεις άλλων δημιουρ-
γών, τις οποίες βέβαια μετουσιώνει, εντάσ-
σοντάς τες στην προσωπική του ποιητική.
Ορισμένες από αυτές τις «συνομιλίες» υπο-
γραμμίζονται ευθέως από τον ποιητή (σ. 43):
Δημοτικό τραγούδι, Μιχ. Κατσαρός - «Πώς
να καταχωρήσω», Μαν. Αναγνωστάκης -
«Όταν αποχαιρέτησα». Ο Μάρκογλου κα-
ταθέτει και ποιήματα ποιητικής. Ο ρόλος
και η λειτουργία της ποίησης άμεσα ή κεκα-
λυμμένα τον απασχόλησαν και στις προη-
γούμενες συνεισφορές του· το ίδιο συμβαί-
νει και στην *Ονείρων κοινοκτημοσύνη*:

«Άλλοπαρμένη φυσά η Σελήνη κρύσταλλο
αιμορραγεί

Τη σιωπή διεκδικώ, κομμάτια των σκοτει-
νών ονείρων

Έκτοτε όλα τα ποιήματα φτιαγμένα είναι
απ' τις πλάνες μας» (σ. 40).

Υπόρρητα η ποιητική φωνή συνάδει με
αντίστοιχες φωνές άλλων ποιητών: Πίσω
από το «Ένοχος όλων των ονείρων» (σ. 40),
για παράδειγμα, μπορούμε να νιώσουμε γό-
νιμη «συνομιλία» με ποιήματα του Μανόλη
Αναγνωστάκη («Στον Νίκο Ε...», «Μιλώ»,
«Επίλογος»).

Ο Μάρκογλου είναι από τις όχι συχνές πε-
ριπτώσεις ποιητών που έχουν δώσει και
αξιόλογο έργο στο χώρο της μυθοπλαστικής
πεζογραφίας. Θα σημειώναμε ότι η *Ονείρων
κοινοκτημοσύνη* είναι η ποιητική εκδοχή των
Σπαραγμάτων (1997), ενός αφηγήματος που
συσσωματώνει και αναδίνει αίμα και οδύνη,
εκφρασμένα όμως με τη γλώσσα της πεζο-
γραφίας (σημειωτέον ότι η πεζογραφική
γλώσσα του Μάρκογλου δεν αφίσταται ποι-
ητικών στοιχείων). Ο ποιητής θεωρεί ότι
«Στο ρήγμα του πένθους βυθίζονται όλα βα-
θιά» (σ. 41). Ωστόσο, «η φωνή των ταπει-
νών» (σ. 29) εξακολουθεί να ακούγεται,
έστω και πνιγμένη στο αίμα. Τα όνειρα,
ακόμη και όταν είναι «ληλατημένα» (σ. 17),
επιτρέπουν μίαν ιδιότυπη κοινοκτημοσύνη.
Σε όλα πια «εισβάλλει η λογική του πραγμα-
τικού» (σ. 19), αλλά η ποιητική φωνή επιμέ-
νει: «Σκοτάδι συμπαντικό στην αλληλεγγύη
μένω των απελπισμένων» (σ. 40).

Δημήτρης Κόκορης

παρακολούθησης των
ελληνικών αλλά και των
διεθνών
πραγματικοτήτων και
θεωριών.

Μια ιδιαίτερη
περίπτωση στα ελληνικά
γράμματα—όχι όμως και
μοναδική—είναι η
περίπτωση του ποιητή
Γιώργου Σαραντάρη. Στο
έργο του σκύβει με
ευαισθησία και αυστηρή
προσήλωση η **Σοφία
Σκοπετέα** (εισαγωγή-
επιμέλεια) για να μας
προσφέρει τον τόμο
*Γιώργος Σαραντάρης
Έργα 1. Τα
δημοσιευμένα από 1933
έως 1942* (εκδ. Βικελαία
Δημοτική Βιβλιοθήκη,
Ηράκλειο 2001). Μια
εργασία, σημείο
σταθερής αναφοράς από
εδώ και στο εξής, που
περικλείει, εκτός από τα
ποιήματά του, τα
«Φιλοσοφικά Κείμενά»
του, τις «Μελέτες και
Σημειώματα 1935-1940»
και τη «Λογοτεχνική
Κριτική 1935-1940»:
«Δεν είμαστε ποιητές
σημαίνει φεύγουμε /
Σημαίνει
εγκαταλείπουμε τον
αγώνα / Παρατάμε τη
χαρά στους ανίδεους /
Τις γυναίκες στα φιλιά
του ανέμου / Και στη
σκόνη του καιρού /
Σημαίνει πως
φοβούμαστε / Και η ζωή
μάς έγινε ξένη / Ο
θάνατος βραχνάς».

ο χαρτοκόπτης

Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε

**Ελένη Δεμίρη-Προδρομίδου, Ρούλα Καμαριανού-
Βασιλείου, Νέα Ελληνικά για μετανάστες, παλινοστούντες,
τρόσφυγες και ξένους, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2002.**

**Islav Nijinsky, Ημερολογιακά τετράδια, (Άγρα), Αθήνα
2002.**

**Θανάσης Μπαλοδήμας, Χρυσάνθεμα στο μπαλκόνι,
(Περίπλους), Αθήνα 2002.**

Αλκη Ζέη, Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της, (Κέδρος),

Αθήνα 2002.

**Μάριος Β. Μαλούχος, Οι ποιητές είναι λαπάδες, (Ιωλκός),
Αθήνα 2002**

Νένα Κοκκινάκη, Η Ζωίτσα, (Εστία), Αθήνα 2002.

**Ορχάν Παμούκ, Με λένε Κόκκινο, (Ωκεανίδα),
Αθήνα 2002.**

**Δημήτρης Χουλιάρης, Ζωή Κλεισμένη,
(Ροδακίό), Αθήνα 2002.**

κατατα...
κατατα...
κατατα...

Χρήστος Βακαλόπουλος († 29 Ιανουαρίου 1993)

Ο κλεμμένος χρόνος, ο απολεσθείς χρόνος, ο καιρός να ξανακερδηθεί

Είναι αποδεικτικό του τρόπου του Χρήστου ότι όποιος καταπιάνεται να μιλήσει γι' αυτό καταλήγει να αυτοπαρουσιάζεται και, συχνά-πυκνά, να εξομολογείται. Αυτό το κείμενο θα υποταχθεί σ' αυτόν τον νόμο, σ' αυτήν την τάξη – είναι δίκαιο, μιας και έτσι θέλησε καθόρισε τους κανόνες ο ίδιος ο Βακαλόπουλος. Η γραφή μου αποδεικνύει ότι ο κώδικάς του τελεσφορεί: να αντιμετωπίζεις το συμβάν, ξένος ων, ως σύμπτωση, δια της ειρωνείας. Το συμβάν. Αυτήν την στήλη την εγκαινίασε ο Χρήστος την 16η Οκτωβρίου 1992 και, πάλι εδώ, δημοσίευσε το τελευταίο κείμενό του, την 8η Ιανουαρίου του 1993.

Ξένος ων. Όταν κυκλοφόρησε το τεύχος του «Αντί» (με μια επιστολή του προς τον Άγι Βασίλη, υπέρ της μακροημερεύσεως των τηλεοπτικών ηθών) τον συνάντησα –και ποιος πλέον– στο Dolce. Στα συγχαρίκια μου απάντησε ως Βακαλόπουλος. Ισχυρίστηκε ότι το κείμενο είχε γραφτεί από τον Χατζηνικολάου (με ψευδώνυμο το όνομά του) ο οποίος επιθυμούσε διά της λαιωρίας να... αυτοδιαφημιστεί. «Δεν τους ξέρεις τώρα; Ντόρος να γίνονται», μου υπογράμμισε. Θα ήταν σφάλμα (πολλοί το διέπραξαν) να εκλάβει κανείς την απάντησή του ως σωκρατική διαπαιδαγώγηση. Κυριολεκτούσε – και τώρα, δέκα χρόνια μεγαλύτερος, συλλογιέμαι πως μπορεί να συνομολογούσε την αλήθεια.

Η σύμπτωση. Ήδη (αλλά δεν το γνωρίζαμε), το καταληκτικό κακό άλεθε και αλώνιζε μέσα του – εικοσιτρείς μέρες μετά Νεκροταφείο Ζωγράφου. Και, επιστρέφοντας, στο τελευταίο του κείμενο, πέντε γραμμές πριν την υπογραφή του βρίσκω την καταραμένη φράση «Εμείς δεν θα ζούμε τότε.» Και στοχάζομαι πόσο διαφορετική αίσθηση του «τότε» είχε ο Βακαλόπουλος – ο χρόνος μας ήταν κτήμα μας, ο δικός του ήταν κλεμμένος. Γιατί το τέλος του Χρήστου είχε επέλθει προ πολλού, απλώς, όπως στο διήγημα του Μπόρχες, προσευχήθηκε στον Θεό και Αυτός διέστειλε την στιγμή πριν τον θάνατό του.

Η ειρωνεία. Όταν χωρίσαμε το μεσημέρι τον ρώτησα: «Θα τα πούμε το βράδυ στον Ένοκο;» Μου αποκρίθηκε: «Μάλλον όχι σήμερα. Είμαι κρυωμένος.» Κρυωμένος... Ο δάσκαλος της αμφιβολίας είχε, για πρώτη φορά, εξαπατηθεί. Και όταν τέτοιας ποιότητας άνθρωποι λαθέψουν, γκρεμίζονται από πολύ ψηλά – και σε μεγάλο βάθος. Ο Χρήστος οδηγήθηκε εκεί που χάνεται ο χρόνος, ο εσ αεί προσωπικός. Και, το ξαναγράφω, ποτέ πλέον.

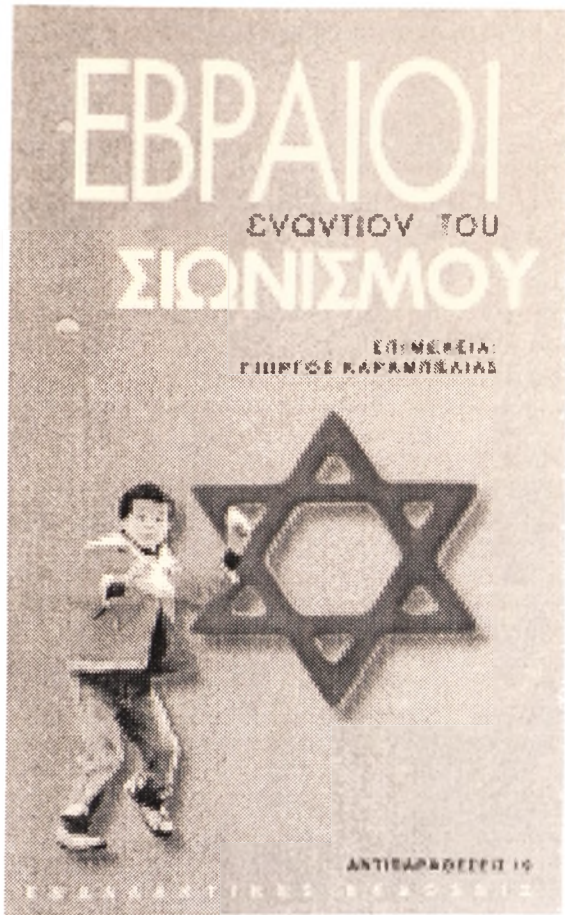
Η ειρωνεία, εκ νέου. Ο άνθρωπος, ο οποίος έζησε για χρόνια την έκταση της τελευταία του ώρας, διήγε τον βίο του μεταξύ σκιάς και όντως φωτός. Ο θάνατος του κληρώθηκε ως η θέα του – και τούτο το συμβεβηκός τον έφερε, τόσο φυσικά όπως ανθίζει ένα μπουμπούκι μηλιάς, στην πίστη και στην ελπίδα. Πρόλαβε να στοχαστεί, να γράψει, να σκηνοθετήσει, να αποφασίσει. Υποπτεύομαι ότι λίγο πριν την αναχώρησή του τόλμησε να σχεδιάσει και να ονειρευτεί. Και, έφυγε, πάλι τόσο φυσικά, όπως παρασυρμένο απ' το τυχαίο αγεράκι πέφτει στο γυμνό χώμα το άνθος της μηλιάς.

Ο τίτλος υπόσχεται έναν καιρό ο οποίος θα ξανακερδηθεί. Μα πώς; Δεν έχω την πίστη του Βακαλόπουλου, στερήθηκα προ πολλού την ελπίδα του. Τι μένει; Η ανθρώπινη βεβαιότητα της μνήμης. Της μνήμης που είναι ο Βακαλόπουλος να γελά, να σαρκάζει, να καπνίζει πίνοντας το ούισκι του – ναι, αλλά καθολική: η ασθένεια, η θανή, η κηδεία, η διαρκής απουσία του Βακαλόπουλου. Πόσο καλά το γνώριζε. Ο καιρός του κερδίζεται γιατί τον ενθυμούμαι. Και όσο η ενθύμηση θεριεύει, λυπάμαι, τόσο δεν μπορώ να παρηγορηθώ. Εισ το επανιδείν Χρήστο. Δηλαδή ποτέ.

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΗΛΙΑ
ΛΑΓΙΟ

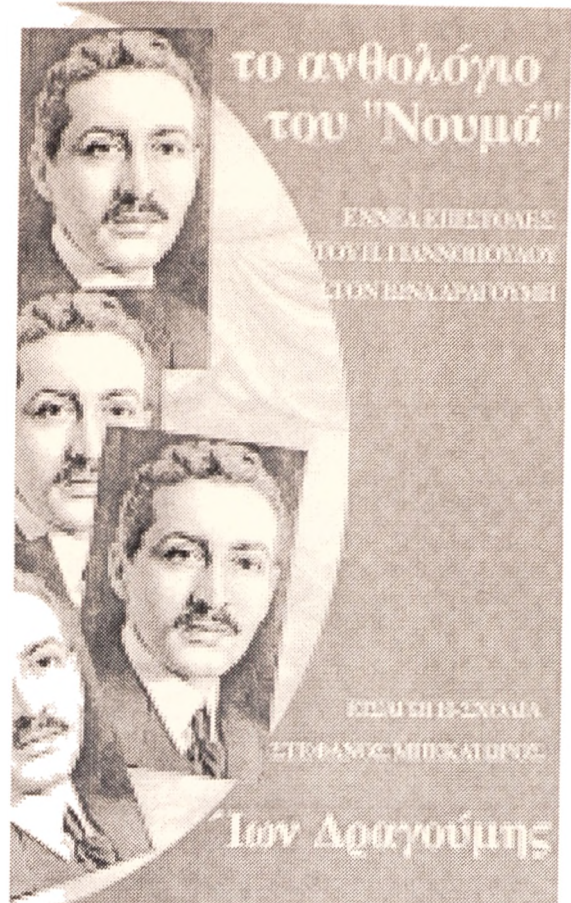
ΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΒΡΑΙΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΣΙΩΝΙΣΜΟΥ

Επιμέλεια: Γιώργος Καραμελιάς

είμενα Εβραίων διανοουμένων όπως των Ν. Τσόμσκυ, Ί. Σαχάκ, Ν. Φί-
 λελ, κ.ά., κείμενα σιωνιστών και αντισιωνιστών, που αποκαλύπτουν
 ην μετάλλαξη του εβραϊκού επαναστατικού μεσσιανισμού σε έναν ολο-
 ληρωτικό, ακόμα και ρατσιστικό, εθνικισμό. Κείμενα για την επιρροή
 η τη δράση του σιωνιστικού λόμπυ στις ΗΠΑ, για την Παλαιστίνη, για
 ς σχέσεις με την Τουρκία, για το ολοκαύτωμα και τη χρήση του.

ΊΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΤΟ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ"

ΕΠΙΜΕΤΡΟ: ΕΝΝΕΑ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ Π. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
 ΣΤΟΝ ΊΩΝΑ ΔΡΑΓΟΥΜΗ

Αναδημοσιεύονται και σχολιάζονται όλα τα κείμενα του Ίωνα
 Δραγούμη που είχαν δημοσιευτεί στον ιστορικό "Νουμά". Πα-
 ρουσιάζονται επίσης οι επιστολές του Π. Γιαννόπουλου στον
 Ίωνα Δραγούμη, ενώ αναλύεται η μεταξύ τους σχέση.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΜΑΖΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

ίνα άγνωστο κείμενο του συγγραφέα που εκδίδεται για πρώτη φο-
 ά. Πρόκειται για τη σχέση των μαζών με την ιστορία, για το ρόλο
 ης «επαναστατικής μάζας» στην ιστορική διαδρομή. Ένα από τα
 ο φιλόδοξα εγχειρήματα του Κ. Παπαϊωάννου το οποίο παραμένει
 τίκαιρο και θα ήθελε να αποτελέσει έναν αντίποδα στην αντίληψη
 ερί «μαζικής κοινωνίας» και «εξέγερσης των μαζών» του Γουστά-
 ου Λε Μπον και του Ορτέγα Υ Γκασέτ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΕΛΙΑΣ ΙΣΛΑΜ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ Η ΘΑΝΑΣΙΜΗ ΔΙΕΛΚΥΣΤΙΝΔΑ

Μια διαδικασία παγκοσμιοποίησης, η οποία εκπορεύεται από
 τις ΗΠΑ που οικοδομείται ενάντια στη θέληση των υπολοίπων
 πολιτισμών και λαών, προκαλεί βίαιες αντιδράσεις βιβλικών
 διαστάσεων ενώ ο «Πόλεμος των Πολιτισμών» οδηγεί ανα-
 πόφευκτα σε μια καταστροφική πλανητική σύγκρουση...

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37. 106 77 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 210 38 26 319. FAX: 210 38 39 930 EMAIL: ENAL@HOL.G

Ο ΚΟΥΤΣΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

Αθήνα, Κατοχή.
Ένας άγγελος πέφτει στη γη. Μόνος
μεταξύ του καλού και
του κακού. Ανυποψίαστος
για το πραγματικό νόημα
της αποστολής του.
Μα τι είναι οι άγγελοι για
να κρίνουν τη θεία βούληση;

*Ένα πρωτότυπο μυθιστόρημα για την
τέχνη της μεταμφίεσης και την
αποκάλυψη της αληθινής τέχνης.*

ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ

ο Κουτσός Άγγελος

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ

ΑΡΗΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Μπέϊμπι Σίτινγκ

ΚΕΔΡΟΣ

ΜΠΕΪΜΠΙ ΣΙΤΙΝΓΚ

Κάποια στιγμή η τύχη τον ευνόησε να
γίνει πατέρας. Ωστόσο εκείνος
προτιμάει τον ιππόδρομο με
την παλιοπαρέα από το τσίρκο
με το παιδί του. Ένας άντρας
που έχει χάσει το δρόμο και
την ψυχή του. Υπάρχει κανείς
να τον πάρει απ' το χέρι;

*Οι περιπέτειες και τα βάσανα
ενός χωρισμένου πατέρα.*

ΚΕΔΡΟΣ